DOĞU PERİNÇEK

Türk Sorunu

Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu

Bu kitabın yayın hakları
Güney Yayıncılık Tic. ve San. A.Ş.'nindir.
Birinci Basım: Haziran 1993
Teknik Hazırlık: Sistem Ofset
Basım: Kuşak Ofset

KAYNAK YAYINLARI: 135

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
Ankara Cad. Vilayet Han No: 10/Z-6 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 513 83 52 - 53 Faks: 511 25 74

DOĞU PERİNÇEK

Türk Sorunu

Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu

DOĞU PERİNÇEK

Türk Sorunu

Emekçiler Açısından Belgelerle Kürt Sorunu

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

I. NİÇİN TÜRK SORUNU?
Türk Meselesi 11
Demokratik Çözüm Dayatıyor 14
Doğu'nun Gönül Bağı 34
Sayın Özal'a Taksim Soruları 37
Cehennemde Tek Kürt Kalsa... 39
Devlet İki Ülke Yaratıyor 42
Liderler Açık Oturumu 46
Kardeşlik Sınavı 51

II. DEVLETİN İNKÂR POLİTİKASI VE
KÜRT HALKINA GÜVENSİZLİĞİ
Zenginliğimizi Fark Etmek 35
Adını Doğru Koyalım 60
Tarihten Korkmak 63
Doğu'da Vatandaş Fişleniyor 66
Kürt Memet'e Nöbet Yok 70
KKK'nın Yeni Emri: "Derhal İmha Ediniz!" 77
Kürtlere Güvenmek ve SHP 80

III. DEVLETİN GÖÇE ZORLAMA VE
ERİTME POLİTİKASI
Tunceli Göçe Zorlanıyor 85
Hendek Doldurmak 97
Botan Bölgesi İnsansızlaştırılıyor 98

IV. DEVLETİN AĞALIĞA AŞİRET REİSLİĞİNE VE
DİNCİLİĞE DAYANMA POLİTİKASI
"Çok Gizli" Rapor:
Devlet Gözüyle Hain ve Yandaş Aşiretler 111

Abdurrahman ve Sadun Ağaların Önlenemeyen Yıkılışı 126
Kürt - İslam Sentezi 129
Doğu'da Dağıtılan Ayetli Hadisli Bildiri ve Afişler 132
Devletin Aleviliği Güçlendirme Politikası 148
"Hizbullah" Çevik Kuvvet'te Eğitiliyor 152

V. DEVLET TERÖRÜ
Vatan, Üzerinde Ot Bitmeyen Toprak mıdır? 163
Kissinger Reçetesi 166
"Yakala ve Öldür" Emri 169
Diyarbakır Cezaevi 203

VI. ULUSLARARASI BOYUTLAR
Pentagon'un Kürt Senaryosu 229
Sınır Ötesi Harekât: İktidarın Doğu'daki Çıkmazı 241
ABD ve Kürt Sorunu 259
Kerkük Türkiye'ye Girdi 263
ABD'nin "Üç İsrail" Planı 266
"Komşu Kürdü Sev, Evdeki Kürdü Döv" Politikası 278
Zincirinden Boşanan Top 282
Kürt Felaketinin Tek Kârlısı 285

VII. DEMOKRASİ DİNAMİĞİ OLARAK
KÜRT HALK HAREKETİ
Dağlarda Gerilla Var 291
Devrimci Bir Dönemin Eşiğinde 294
Paris Kürt Konferansı 297
Cumhuriyet'in Yapamadığını Yoksul Köylüler Yapıyor 302
Güneydoğu Raporu (Kasım 1990) 318
Laikleşmenin Kürt Motoru 331
Haritası Yapılanlar Harita Yapar 334
Berxwedan Dergisi'nin Sorularına Cevap 337
Kovancılar Nusaybin Rüzgârını Kesti 350
Kürt Halk Hareketi 353
Enternasyonalizme Mecburuz 359
Diyarbakır'da Vedat Aydın'ın Cenaze Töreni 363
Nevroz Sonrası Durum ve Bazı Politikalar 382
PKK'yi Batılılaştırma Operasyonu 396

ÖNSÖZ

Kürt sorunu, Türk sorunudur.

Kürt sorunu, "Kürt sorunu" olarak kaldığı sürece çözümsüzlüğe mahkûm oluyor.

Sorunun demokratik çözümü, öncelikle bu gerçeğin kavranmasından geçiyor.

Çözüm, emekçilerin ellerindedir. Öyleyse Türk sorununu herkesten önce emekçiler anlamak durumunda.

İstanbul'dan Silopi'ye, Paris'ten Küba'ya, Luxemburg'tan Kore'ye, Bekaa'dan Çin'e kadar bunları anlatmaya çalıştım.

2000'e Doğru, Türk sorununu bütün Türkiye'ye ve hatta dünyaya anlatmada belli bir rol oynadı; birçok gerçeği belgeleriyle ortaya koydu. Bu yayınların bir ekseni vardı: Kürt sorununu bütün emekçilere ve aydınlara bir kardeşlik sorunu olarak sunmak. İşte bu tavrı yansıtan yazılarım elinizdeki kitapta toplanmış bulunuyor.

Bu yazıların hepsinde *2000'e Doğru* çalışanlarının büyük emekleri var. Gerçeği onlarla birlikte araştırdık. Bana düşen görev, ortaklaşa bulduğumuz gerçekleri yazıyla ifade etmek oldu.

Ferit İlsever arkadaşımın "Botan Bölgesi İnsansızlaştırılıyor" başlıklı raporunu, *Halit Güngen*'in de katıldığı bir çalışmayla ortaya çıkarılan Hizbullah'ın Diyarbakır Çevik Kuvvet'te eğitildiği haberini ve yine ortaklaşa bir çalışmadan sonra *Hüseyin Şimşek* arkadaşın kaleme aldığı Diyarbakır Cezaevi yazısını da burada anlatılan tezleri tamamladıkları için kitaba aldım.

Hayatlarını Türk ve Kürt halklarının bir Emekçi Cumhuriyeti'nde kardeşçe yaşamaları için verenlere derin saygılar...

Onların arasında tanımak mutluluğunu yaşadığım, İşçi Partisi Cizre İl Yöneticisi ve Cizre halkının sevgili önderi Resul Sakar'ı; Partimizin Şırnak İl Yöneticisi ve *2000'e Doğru* Diyarbakır Muhabiri Halit Güngen'i; Partimizin 2. Büyük Kongresinin coşkulu militanlarından Van İl Yöneticimiz Orhan Karaağar'ı; Şırnak il Yöneticimiz Ömer Güven'i ve yine Parti'nin Cizre Örgütü üyelerinden İbrahim Sarıcan'ı özlemle anıyorum.

I

NİÇİN TÜRK SORUNU

TÜRK MESELESİ*

Kürt meselesi, aynı zamanda Türk meselesidir.

İki bakımdan bu böyledir.

Birincisi, Türkler onurlu bir millettir ve kendi adlarına Kürtlere baskı yapılması, onlar için bir vicdan meselesidir. İleride Türk tarihleri herhalde şöyle övünmeyeceklerdir: "O kadar kahraman bir milletiz ki, Kürtlerin adını bile sildik. Onlara kendi dilleriyle okuma yazmayı haram ettik. Elimizden geldiği zaman polisimizle, jandarmamızla türkülerini bile yasakladık. Çocuklarına Şorej diye, Jiyan diye isimler koydukları zaman, nüfusa yazmadık. Köylerinden sürdük. Kafesteki kekliğini bile öldürdük."

Bunlar yazılınca, savcılar millî duyguların zayıflatıldığı gerekçesiyle davalar açıyorlar. Ama bu uygulamaların gerçek olduğunu bugün herkes kabul ediyor. İşte Türkler, bu gerçekleri söyleyenleri mahkemelerde süründürdükleri için değil, bu uygulamalara karşı çıktıkları için onurludurlar. Gelecekte de Türkler ancak Kürtlerle eşit, özgür ve kardeşçe yaşadıkları bir toplumu birlikte kurdukları için başları dik olarak dolaşacaklardır.

Zorbalığın herhangi bir türü, hele ulusal baskı karşısında sessiz kalmak, insan kişiliğini eğer, büker; insanı hem topluma, hem de kendisine yabancılaştırır. Bir toplumu haksızlık karşısında boyun eğmek kadar yozlaştıran ikinci bir davranış yoktur.

Bu nedenlerle Kürt meselesi, Türkler için bir vicdan ve onur meselesidir.

* Doğu Perinçek hakkında bu yazı nedeniyle açılan dava, İstanbul 2. Nolu DGM'nin 3.4.1991 gün, E 1990/173 ve K 1991/100 sayılı kararıyla aklamayla sonuçlandı.

Kürt meselesi, ayrıca her Türk'ün günlük hayatına girmiştir. Televizyonu açınca, gazeteyi elinize alınca, radyonun düğmesini çevirince, karşınızda hep Kürt meselesi... Yerlerde kurşunlanmış yatanlar, üzerine bayrak örtülmüş sıra sıra tabutlar, yükselen feryatlar, oralardan sürülüp büyük kentlere akan insanlar, işsizler...

Sürekli terör ortamında, acılar içinde yaşamaktan acaba kaç kişi tat alyor? Kaldı ki, sorun gazete haberlerinden, televizyon camından daha yakınımıza gelmiştir. Doğu ve Güneydoğu'daki askerler, subaylar sorunu her gün yaşıyor. Onların mektup bekleyen nişanlıları, yollarını gözleyen anneleri Kürt meselesini her saatlerinde, her anlarında duyuyorlar. Araştırma kuruluşları araştırmaz, gazeteler haberini yapmaz ama subayların önemli çoğunluğu, Kürtlere bir haksızlık yapıldığı kanısındadırlar. Kamarlar, Piarlar, İnterstratejiler, Kamoylar niçin bu konuyu sayılarla gündeme getirmiyor? Yoksa elleri mi yanacak bu konuya dokununca?

Fikret Otyam'ın son sergisinde önünden ayrılamadığım bir resmi vardı. Otyam, Yemen'den babasından kalma sararmış bir kartpostalı dökmüş tuvaline. Yemen'de esir düşmüş, boynu bükük Anadolu insanları. İşte zulmün en büyüğü, aynı zamanda o askere değil mi? Onu öyle ezik düşürmek!

Kürt meselesi, Türk'ün günlük hayatına girdiği için de Türk meselesidir. İşte hal böyle olunca, Sevgili Fatma Yazıcı, İsmail Beşikçi hapistir, tutuklamadır dinlemiyor. Çavuş Faik Candan, devlet terörünün sırrını paylaşmıyor, köylüyü nasıl kurşuna dizdiklerini açıklıyor. Asteğmen Zileli, vur emirlerinin belgelerini vermişti *2000'e Doğru*'ya. Silahlarını bırakanlar da var. İşte bu insanlar, Kürt meselesinin bir Türk meselesi olduğunu vicdanlarında bütün ağırlığıyla duyan öncülerdir.

Geçen aylarda Bursa, Eskişehir, Bolu, İzmit, Muğla ve Denizli'de görüştüğüm, konuştuğum emekçilerin Kürtlere yapılan haksızlıklara nasıl derinden bir tepki duyduklarını gördüm. İstanbul'da işçilerle hep beraberim. Onların yüreklerinde besledikleri kardeşliği, Ankara anlayamaz. Önümüzdeki dönem, Türkiye işçi hareketinin ve köylü mücadelelerinin temel taleplerinden biri, Kürtler için hak eşitliği ve özgürlük olacaktır.

İstanbul'dan Eruh'a, Akhisar'dan Batman'a, Silopi'den, Zonguldak'a bir yol uzanıyor gönülden gönüle. Güneydoğu'nun ve Doğu'nun cefalı insanı Yeniçeltek'te birkaç ton kömür için ölümün ağzına sürülen madencinin acısını paylaşıyor. İstanbul'un büyük otelleri ve gazinoları ise vur patlasın, çal oynasın...

Kürt meselesi Türk meselesi birbirine kenetlenmiş.

Emekçiler ve ezilenler kardeşlik köprüleri kuruyor. İşçi, köylü ve Kürt, sırtlarında aynı düzeni taşıyorlar.

Bu topraklarda özgürlüğü, kardeşliği ve gönül birliğini kimlerin gerçekleştireceği belli olmuştur.

Ve düzen en zayıf olduğu yerlerden sallanmaya başlamıştır.

Kürt meselesi ve Türk meselesi birlikte çözüme gidiyor.

2000'e Doğru, 4 Mart 1990

DEMOKRATİK ÇÖZÜM DAYATIYOR*

Emekli generaller "ordu çözemez" diyor. Politikacılar ise sorunu askerin üzerine yıkıyor. Halk korku duvarını aştı. Doğu ve Güneydoğu'da "intifada" türü kitle hareketleri gündeme geliyor. Devletin geleneksel politikaları çıkmazda. Yeni çözüm arayışları var. ABD "Güney"e diyor. Bölge devletleri sorunu birbirine yıkma çabasında. TC - Barzani işbirliği mi? Birlik dayatıyor. Çözüm halkta.

Dergimizin Genel Yayın Yönetmen Yardımcılarından Mehmet Bedri Gültekin'le birlikte Doğu ve Güneydoğu'da bir inceleme gezisi yaptık. Diyarbakır'da başlayan gezi; Siverek, Urfa, Nusaybin, Batman, Van, Malatya, Elazığ, Tunceli, Genç'te yapılan araştırma ve konferanslarla devam etti. Diyarbakır, Nusaybin ve Tunceli'de köy ziyaretlerinde de bulunduk. Köylüleri dinledik, işçilerle, sendikacılarla, aydınlarla, esnafla, halkla konuştuk. Gezinin sonunda Kürtlerin yoğun olarak göç ettikleri Mersin, Adana ve İskenderun'da kitle toplantılarında konuştuk ve Kürt sorununun bir başka boyutunu araştırdık.

Devletin Askeri Çözüm Yöntemi İflas Etti

Günlerden 6 Şubat 1990, salı. Mardin ili, Ömerli ilçesinin Haciya (Sulakdere) köyüne bir askerî harekât yapılıyor. Köyde topu topu sekiz hane insan kalmış. Çoğu ihtiyar, kadın ve çocuk. Harekâta 3 he-

* Bu yazı nedeniyle açılan ceza davasında, İstanbul 2 Nolu DGM, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 12.11.1991 gün ve 1991/3671-3966 sayılı bozma kararı üzerine aklamaya hükmetti.

likopter, 65 cemse, 1 tabur asker katılıyor. Roketler, makinalı tüfekler kullanılıyor. Binlerce mermi yakılıyor gece boyunca. Sonuç: Kafesteki bir keklik öldürülüyor, kuşatılan evdeki bir köylü yaralı olarak götürülüyor. Köyü ziyaret ediyor ve köylüleri dinliyoruz: "Doğduğumuz toprakları bırakmayız."

Haciya, yüzlerce köyden biri. Devletin ordusu var, helikopteri vàr, tankı ve topu var. Fakat köylü kitlelerinden kopmuş, halkı kaybetmiş. Örneğin Mardin'in Nusaybin ilçesi Yandere köyünde olduğu gibi köylere iki yüz askerlik birlikler yerleştirmiş ama devlet oralarda iktidar değil. Devlet otoritesi geniş ölçüde yıkılmış. Hızla ikili bir iktidar yapısı oluşuyor. Birçok yörede PKK zorunlu askerlik yasasını yürürlüğe koyabiliyor ve düzenli vergi toplayabiliyor. Öte yandan Van ve Siirt valileri köylere öğretmen gönderemediklerini açıkladılar. Hakkâri ve Tunceli de öyle. Bazı mülki amirler ve komutanlar gerilla kuvvetleriyle ateşkes anlaşmaları yapıyor.

Adana ve İstanbul'da yaptığımız basın toplantılarıyla Doğu ve Güneydoğu'daki gözlemlerimizi açıkladık. Birinci saptama şu: "Devletin Kürt sorununu askerî yöntemlerle çözme politikası iflas etmiştir."

Aslında bu gerçeği artık bölgede görev yapmış komutanlar açıklıyorlar. Doğu ve Güneydoğu'da sekiz kez görev yapan ve en son Jandarma Asayiş Komutanlığı'ndan alınınca istifa eden Emekli Korgeneral İsmail Selen, Aralık ayında şöyle diyordu:

"Adamlar (PKK) ben orada iken bölük safhasını bitirmiş, tabur safhasına geçmişlerdi. Eğer biz başarılı olsa idik, üst seviyede bir devlet görevlisi bugün aracına bindiği gibi Şırnak'a, Çukurca'ya ya da Beytüşşebap'a gidebilirdi... Karşımızda söylendiği gibi 'iki çapulcu' olayı yok. Bir gerilla faaliyeti var.... Yalnız silahlı kuvvetlerle, zabıta tedbirleriyle bu olayın önüne geçilemeyeceği açıktır. Üstelik alınacak tedbirlerde de geç kaldık gibi geliyor bana... Milliyetçilik fikri bir kere doğduktan sonra bunu söndürebilecek bir ülke var mıdır acaba? ... Koruculuk uygun bir sistem olsa idi, bu kadar korucunun bulunduğu yerde teröristlerin dolaşmaması gerekirdi. Bölgede yeteri kadar güvenlik kuvveti birlik ve geçici köy korucusu olduğu halde onlar rahat dolaşabilmektedirler." (*Nokta*, 24 Aralık 1989)

"Orduyla Jandarmayla Olmaz"

Doğu'da sekiz yıl komutanlık görevlerinde bulunmuş Emekli Korgeneral, eski TRT Genel Müdürü Musa Öğün de, İsmail Selen'den önce *2000'e Doğru*'ya şu gerçekleri açıklıyordu:

"...Öyle orduyla jandarmayla olmaz... Güneydoğu ve Doğu'daki mesele kesinlikle şiddetle çözülemez. Şiddet şiddeti getirir... 'Şiddet çözümdür' diyenlere soruyorum, 1960-80 arasında devlet şiddete gitti de ne oldu? Şiddet doğurdu sadece... Tabii ben, olağanüstü, adı her neyse, ona karşıyım. Eğer dese ki, adına olağanüstü ekonomik yatırımlar, o zaman desteklerim. Hele hele daha sert sıkıyönetim filan, daha da karşıyım. Almışlar ağızlarına bir Cudi Dağı. Vay efendim orada bir mağara varmış, orası yataklarıymış. Yahu devlet bir orayla başa çıkamıyor mu? Ne yapıyorlar, yöre halkına eziyet çektiriyorlar? İnsana insan gibi davranmıyorlar. Orman yakmakla, köy boşaltmakla sorun çözülemez. Sürgün diye bir şey olur mu hiç? Sen adamı yedi sülalesinin doğduğu yerden uzaklaştırarak ıslah edeceğini nasıl düşünürsün? O adam sana daha da düşman olur. Tecrübesiz insanları özel tim diye, bilmem ne diye oraya gönderirsen işte böyle sonuçlar ortaya çıkar. Vatandaşı ikna edeceksin. ...Adam açıklıyor, 'dümdüz ederim'. Yahu dümdüz etmek kolay. Ama bu çare değil ki. Halkın üzerine gidersen patlar. Artık çağ değişiyor. Buna ayak uydurmamak lazım." (*2000'e Doğru,* 17 Eylül 1989)

Emekli Hava Korgenerali Kazım Kalafat'ın söyledikleri de farklı değil:

"Şimdiye kadar hafif sıkıyönetim, sert sıkıyönetim, olağanüsü hal, bilmem ne uygulandı. Sonuç ortada, başarısız oldu. Yeni bir şey bulmalıyız. Şiddet çözüm getirmedi. "2000'e Doğru, 17 Eylül 1989)

12 Eylül döneminde Doğu'da sıkıyönetim komutanlığı yapmış bir emekli korgeneral de, şiddet yolunu çıkışsız buluyor: *"Sıkıyönetimle, olağanüstü halle sorunu çözemezsin." (2000'e Doğru,* 17 Eylül 1989)

Doğu'ya Gitmemek İçin Torpil

Emekli komutanlar böyle konuşuyorlar. Halen görevli subaylar ise, bölgede görev yapmak istemiyorlar. Doğu bölgesine tayin çık-

ması, subaylar, askerler ve ailelerince kaygıyla karşılanıyor. Bu gerçeği Em. Korg. İsmail Selen de belirtiyor:

"İstiklal Savaşı'nda kendi ülkemizi düşmandan korumak için büyük fedakârlık yaparak mücadele verdik. Şimdi ise, o bölgede mücadele verdik. Şimdi ise, o bölgede mücadeleye gidecek olan erbaş ve erlere aileleri 'aman oğlum' diyorlar. Yani 'sen hiçbir şeye karışma' anlamındaki bu ikazdan sonra zaten bu iş bitmiş oluyor." (*Nokta*, 24 Aralık 1989)

Bölgede görevli subayların ve askerlerin büyük bir bölümü, halka ve gerillaya uygulanan teröre yabancılaşmış durumdalar. Yaptıkları işin "vatanın bütünlüğü" vb. kavramlarla açıklanmasını içtenlikle paylaşmıyorlar. Bu açıdan bir "İstiklal Savaşı" veya "yurt savunması" duygusu içinde değiller.

Geçen hafta ölen Eski Kara Kuvvetleri Komutanı Eşref Akıncı, Eylül'de *2000'e Doğru* dergisine yaptığı açıklamada, "Genelkurmay yurtiçi faaliyetle ilgilenmemeli" derken, olayın "yurt savunması" kapsamı içinde ele alınamayacağını da belirtmiş oluyordu (*2000'e Doğru*, 17 Eylül 1989).

Subayların ve askerlerin çoğu, halkın üzerine sürüldüklerini düşünüyorlar ve bundan büyük rahatsızlık duyuyorlar; bölgedeki görev sürelerinin bir an önce dolmasını iple çekiyorlar. Subay, yedek subay ve erlerin Doğu bölgesine atanmamak için torpil peşinde koştuklarını *Hürriyet* gazetesi manşetten verdi (14 Eylül 1989). Genç subaylar, astsubaylar ve askerler arasındaki firar olayları yıldan yıla artıyor. *2000'e Doğru*, subaylar arasında yaptığı bir soruşturmada özellikle genç subayların yüzde 70'inin askerî yöntemlerin bir çözüm getirmeyeceği kanısında olduklarını saptadı.

ANAP'ın İktidarsızlığı

Özet olarak askerler, emekli komutanlar aracılığıyla "Bu sorunu ben çözemedim" mesajını veriyorlar. Genelkurmay Başkanı Torumtay'ın "iç düşman" tanımı yapan açıklamalarının orduda rahatsızlık yarattığını gazeteler yazdı.

Açıkçası askerler topu politikacılara atıyorlar, siyasal bir çözüm üretmeleri için. Devletin ise, İsmail Selen'in de belirttiği gibi bir politikası yok. Daha doğrusu, devletin Kürt sorununda bugüne kadar kullandığı anahtar, şiddettir. Asker "çözemem" derken, iktidardan parlamentodaki muhalefete kadar politikacılar, sorunu ısrarla askerin üzerine yıkmaya devam ediyorlar; terör dışında bir program, bir çözüm üretmiyorlar.

ANAP iktidarı bugüne kadar devlet törürünü koruculukla desteklemek, "Özel Timler" yetiştirmek, yeni helikopterler ve silahlar satın almak, "Olağanüstü Bölge Valiliği" kurmak dışında bir çare bulamadı. Bugün dağ gibi yığılan sorunlar karşısında ve özellikle Kürt sorunu önünde ANAP iktidarı zavallı durumundadır. Toplumsal desteğini yitirmiş ve artık yüzde 10'lara kadar düşmüş olan bir iktidarın, iktidar olduğundan da söz edilemez. Bugünkü hükümetin, Kürt sorununa ilişkin yeni program ve siyasetler geliştirmesi beklenemez.

Erdal Paşa Diyarbakır'a Kolordu Komutanı Olsun

Ya muhalefet?

Sosyalist Parti ve sosyalist soldaki bazı yasadışı parti ve örgütler dışında hiçbir partinin bugünkü iktidardan farklı bir çözümü yok.

Askerlerin bir bölümü bile, "bu sorun savaşla çözülemez" derken, SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, 'hayır savaşla çözülür' diyor. 26 Kasım 1989 günü toplanan SHP İstanbul 2. İl Danışma Kurultayı'nda İnönü, Kürt sorununa ilişkin bugüne kadarki çözümün *"ancak yeni bir savaşla değişebileceğini"* açıkça belirtmiştir *(Milliyet, Güneş* ve diğer gazeteler, 27 Kasım 1989). Erdal İnönü, federasyon ve özerklik gibi birlik kapsamı içindeki çözümlerin bile tartışılamayacağını söylemektedir. *"Böyle şeyler tartışılamaz. Tartışma ile çözülemez. Bir devletin nasıl yönetileceği, o devletin kuruluş aşamasında belirlenir, değişmez. Değişmesi için savaş gerekir."*

SHP Genel Başkanı, kendisinden çözüm soran SHP Adıyaman Kâhta ilçesi heyetine de, iktidara gelince *"Güneydoğu'ya daha fazla asker kaydırmak"* gibi yöntemlerle sorunu çözeceklerini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi Erdal İnönü, SHP'yi bugün artık değişmesi kaçınılmaz olan çözümsüzlüğün jandarması olarak ilan etmektedir. Bugün zaten bir savaş vardır ve askerler bu savaştan başarıyla çıkma iddiasında değillerdir. Bu durumda Taksim toplantısında 300 kişinin önünde SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal'a söylediğimiz haklı oluyor: *"Sorunu savaşla çözmek için Erdal İnönü Diyarbakır'a Kolordu Komutanı olsun, ona durum muhakemesi yapmak için siz de Kurmay Başkanı olunuz. Ve savaşla çözünüz bakalım, bugünkü komutanlardan daha başarılı olacak mısınız? Çözemezsiniz. Çünkü sorun, doğası gereği, savaşla çözülebilecek türden değildir."*

Amerika'dan Ordu mu Getirtecekler?

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in tutumu da farklı değildir. Demirel de bugüne kadar Kürt sorununa demokratik bir çözüm yaklaşımı içinde olmadı. 28 Mayıs 1989 günü basına kapalı olarak düzenlenen bir toplantıda birkaç yüz seçkin insan önünde kendisine şu soruyu yönelttik: *"Muhalefetiz diyorsunuz. Sorunların çözümünde Özal'dan farklı politikalarınız olması gerekir. Sizin Türk ordusundan başka bir ordunuz var mı? Yoksa, o zaman Kürt sorununu nasıl çözeceksiniz, iktidara alternatif bir programınız var mı?"* Demirel, bu soruya aba altından sopa göstermek dışında bir yanıt vermedi (*Tercüman*, 30 Mayıs 1989).

Ecevit'in önerileri de askerî çözüm yolları aramak içinde sıkışıp kalmıştır.

Peki bu muhalefet liderleri, iktidara gelecek olsalar ne yapacaklardır? ABD'den veya dünyanın herhangi bir yerinden başka bir ordu mu getirecekler? Öyle ya, Türk ordusu sorunu şiddetle çözemediğine göre...

Yoksa Hakkâri Tugay Komutanı Altay Tokat'ın geçen yıl söylediği gibi *"kullanıldığı zaman, değil insan, ot bile bitmeyecek"* silahlara mı başvuracaklardır?

Kürt sorunu ülkenin birinci sorunu özelliğini kazandı. İktidara talip olabilmek için, bir muhalefet partisinin bu sorunun çözümünde iktidardan farklı bir programı olması gerekiyor.

Kürt sorununa askerî çözüm, bugün çözümsüzlüğü temsil etmek yanında, Türkiye'nin diğer sorunlarını da alabildiğine ağırlaştıran bir rol oynuyor: Barış yok, huzur yok, ağız tadı yok. Öte yandan askerî çözümde ısrar, ekonomiyi yıkıma uğratıyor. Kaynaklar; korucu maaşlarına, benzine, tel örgülere, hapishanelere, silaha, ajan ve muhbir maaşlarına akıyor. Güneydoğu'da sürekli askerî harekât, enflasyonun önemli nedenlerinden biri. Ama konuşulamayan bir neden!

Halk Korku Duvarını Aştı

Devlet terörü, bugüne kadar tek bir sonuç doğurmuş: Artık halk korku duvarını aşıyor. Ölmekle ölmememek arasında geçen sürekli bir hayat, ölüm korkusunu da ortadan kaldırıyor Sürekli dayaklar, işkenceler, işkence korkusunu yıkmış. Üç beş yaşındaki çocuklar bile, devlet görevlilerine, askere, polise düşman gibi bakıyor. "Devlet bize düşman gibi davranıyor" diyorlar.

Dünyada halkî kaybeden hangi büyük devlet, millî sorun gibi bir sorunu askerî yöntemlerle çözebilmiş? İşte en son ve en yakın örneği Sovyetler Birliği. Nükleer bir güç. Dünyanın iki büyük askerî gücünden biri. Ordusu da, silahı da Türkiye Cumhuriyeti ile karşılaştırılmayacak kadar büyük. Ama Afganistan'da yenildi. Azerbaycan halkı karşısında çaresiz. Litvanya'dan tutun da, Özbekistan'a kadar SSCB'nin Rus olmayan bütün milletleri karşısında asker çözümsüz.

Öte yandan kamuoyunda "savaşa son" eğilimi gelişiyor. Ocak 1990'da aralarında Musa Anter, M. Ali Aslan, M. Ali Aybar, İsmail Beşikçi, Tarık Ziya Ekinci, Ahmet Aka, M. Ali Eren, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Arif Sağ ve Ahmet Türk'ün de bulunduğu bir grup aydın, yayınladıkları bir çağrıyla soruna siyasal bir çözüm istediler.

"Türklerin ve Kürtlerin Hükümeti"

Erdal İnönü'nün "değiştirilemez" dediği devlet politikası elbette terörden ibaret değildir. Devlet, Kürt sorununda diğer politikaları geçersiz kalınca kuvvete başvuruyor. Nedir bu politikalar?

Birincisi, Kürtlerin varlığını inkârdır. Aslında bu politika Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı Kurtuluş Savaşı yıllarındaki tutumdan dönülmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastıktan sonra attığı her adımda, Kürtlerin varlığını ve haklarını vurguladı. *"Kürtler de Türklerle birleşti" dedi. "Türk ve Kürt'ün yek diğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam edeceğini"* söyledi.

Türkiye'de ilk vatan tarifi Amasya Protokolüyle yapıldı: *"Türk ve Kürtlerin oturduğu arazi."* Yeni Türkiye'nin ilk anayasal belgesi olan 22 Ekim 1919 tarihli bu Protokolün altında Mustafa Kemal'in de imzası var.

Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin kabul ettiği Nizamname'nin ilk maddesinde ve Beyanname'nin başında, özellikle Kürtler kastedilerek *"Bütün unsurların karşılıklı saygı ve eşitliği güvence altına"* alınmıştı.

Mustafa Kemal, Ankara'ya geldiğinin ertesi günü 28 Aralık 1919'da "Misak-ı Millî"yi gene Amasya Protokolü'ndeki gibi tanımladı: *"Türk ve Kürt unsurlarının oturduğu kısımlar."* 1 Mayıs 1920 günü Meclis kürsüsünden Türk ve Kürtlerin birbirlerinin *"her türlü hukukuna, ırksal, toplumsal ve coğrafi hukukuna daima saygılı olduğunu"* bir kez daha ilan ve tekrar etti. 3 Temmuz 1920 günü Meclis'te *"Kürtlerin arzuları hilafına bir şey yapılamayacağı"* güvencesini yineledi, İngilizler'in "Kürdistan"ı kandırma politikalarını açığa vurdu.

Kurtuluş Savaşı'nda Kürtler vardı ve bağımsızlık bu politikalarla kazanıldı. İsmet Paşa, Lozan'da Büyük Millet Meclisi'nin *"Türklerin ve Kürtlerin Meclisi"* olduğunu ve Ankara hükümetinin de *"Türklerin ve Kürtlerin hükümeti"* olduğunu savundu. Emperyalizme karşı koyabilen tavır buydu.

Mustafa Kemal, zaferden sonra 16-17 Ocak 1923 gecesi İzmit'te yaptığı basın toplantısında, yeni doğmakta olan devletin esaslarını

açıklarken, *"ahalisi Kürt olan"* illerin kendilerini özerk olarak yöneteceklerini belirtti. Anayasa gereği yerel özerklikler oluşturulacağını söyledi. Türkiye halkı söz konusu olduğunda Kürtlerin de birlikte anılması gerektiğine dikkat çekti ve bu yapılmazsa sorun çıkacağı uyarısında bulundu *(2000'e Doğru*, 30 Ağustos, 5 Eylül 1987).

Nawe Kûrdan Tunne

Ne var ki, Cumhuriyet ilan edildikten sonra artık "Kürdün adı yok"tu. Kürt sanki buhar olmuş uçmuştu, yer yarılmış içine girmişti. Onlar, "Dağ Türkleri" idiler. Orta Asya'dan gelirken karda ayakları "kart kurt" diye ses çıkarmış, bu yüzden kendilerine "Kürt" denmişti!

Ancak bu "Dağ Türkleri" masalına Türk hâkim sınıflarının kendileri de inanmadılar. 1988 sonbaharında Irak Kürdistan'ından 60 bine yakın "Dağ Türk"ü Türkiye'ye sığındı. Ama hiç kimse onlara Türk muamelesi yapmadı. Çadırlara yerleştirildiler. Sosyalist Parti'nin "vatandaşlık verelim" çabalarına rağmen, onlara, bırakalım vatandaşlığı, sığınma hakkı bile tanınmadı. Bulgaristan'dan gelenler "soydaş"tı ve yurttaş oldular, ama Kürtler, uygulamaya gelince "Dağ Türk"ü değildiler. Türkiye sınırları içinde milyonlarca millettaşı, akrabaları vardı; ama Kürde özkardeşliğin ve gerçek yurttaş statüsünün çok görüldüğü apaçık ortaya çıktı.

Türkiye Televizyonu, Bulgaristan'da ve Batı Trakya'da Türklerin varlığını inkâr eden Bulgar ve Yunan hükümetlerinin politikalarını sergiledi. Ama Türkiye hükümetinin de Kürtlere yaptığı, onyıllardan beri öyle değil miydi? "Türk'üm" diyen Sadık Ahmet'e yapılanla, "Kürdüm" diyen Mehdi Zana'ya yapılanlar arasında ne fark var?

Ne var ki, mücadele işte Kürdün adını da kabul ettirdi. Kürtlerin varlığını inkâr politikası iflas etti. Devletin bir numaralı yetkilisi Özal, 2 Ekim günü ODTÜ'nün açılışında *"Türkiye'yi tek uluslu bir ülke yapmak zor"* dedi.

Hakkâri Valisi de, *"Burada yaşayanlar Kürt"tür* diyerek gerçeği teslim ediyordu.

Ağalı, Şeyhli, Aşiretli Cumhuriyet

Devletin ikinci politikası, Kürtlerin demokratik uyanışına karşı ağalığa, aşiret reisliğine, şeyhliğe dayanmaktır. Bu ortaçağ kurumları sözümona 1934 tarihli İskân Yasası ile kaldırılmıştı. Ne var ki, hükümetler Güneydoğu ve Doğu'da otoritelerini onlara dayandırdılar. Çözümsüzlüğe saplandıkça bu politikaya daha fazla sarıldılar. Hükümetin 1970'lerde hazırlattığı Aşiretler Raporu, 23 ilde yaşayan 2 milyondan çok insanımızı aşiretlerine göre "güvenilmez" vb. damgalarla sınıflandırıyordu. Emniyet ve jandarma, yurttaşlara bu rapora göre uygulama yaptı. Hükümet, aşireti aşirete kırdırma politikasıyla otoritesini sürdürmeye çalıştı.

1980'lerin ikinci yarısına kadar devlet, bu feodal kurumları *resmen* tanımamıştı. 1989 yazında ise, yeni bir adım attı. Aşiret reisliğini resmen muhatap aldı.

Aşiretler, Hamidiye Alayları örneğindeki gibi, silahlandırıldı. Millî ve demokratik uyanışa karşı zorbalık gücü olarak kullanılıyorlar. Koruculuk sistemi, aşiret ilişkileri üzerine oturtuldu. Ve bugün askerî yöntemin başarısızlığını itiraf eden Em. Korg. İsmail Selen bile, hâlâ aşiretlerin yardımına bel bağlıyor, bölgede aşiret yapısının korunmasını savunuyor.

Bir Cumhuriyet, kendi varlığını ancak bu kadar inkâr edebilir. Aşiret reisliğine, ağalığa, şeyhliğe bel bağlamak, 21. yüzyılın eşiğindeki bir Türkiye'de karanlık bir çıkmazdır.

Güneydoğu'da uyanan yoksul köylü kitleleri, bugün Cumhuriyet'in yapamadığını yapıyor. Güneydoğu'da ve Doğu'da on yıllardır ortaçağ kurumlarının tahakkümü altında yaşayan insanlar, ayağa kalkıyor. Ağalık, Şeyhlik, Aşiret reisliği yoksul köylünün eylemiyle parçalanırken ve dağılırken, devletin bu politikası da can çekişiyor.

İslam'ın Yapıştırıcılığı

Devlet, *üçüncü* olarak millî baskı politikasını sürdürebilmek için gerici olan ne varsa, ona sarılmaktadır. Kürt hareketi karşısında Atatürk Yüksek Kurulu'na sunulan raporlarda, yapıştırıcı olarak dinin kul-

lanılması önerilmiştir. Bu raporlar *2000'e Doğru* dergisinin, 1987 yılında yayımlanan 4. sayısında belgeleriyle açıklandı. Kürt sorununa çare olarak devletin dinci politikası da böylece resmiyet kazandı: Birleştirici unsur, dindi. Güneydoğu ve Doğu'da din özellikle canlandırılmalıydı. Nitekim 1980'li yıllarda devletin askeri ve polisi, ayetli hadisli cihad bildirileri dağıttılar. Uçaklardan, helikopterlerden milyonlarca kâğıt atıldı. Bu uygulamayı "Atatürkçülüğü" hiç kimseye bırakmayan Kenan Evren'ler yerleştirdiler.

Millî baskı politikası, kaçınılmaz olarak laiklikten de vazgeçti. Millî eşitlik ve laiklik dünyanın her yerinde ikiz kardeştir. Devlet, Kenan Evren'in ağzından "din birleştiricidir" politikasını ilan ederken, en amansız bölücülüğün bayrağını da kapıyordu.

Bu politika Sünni tahakkümünü ağırlaştırdı. Alevi halkın yaşadığı bölgelerde baskı katmerli bir karakter kazandı.

Tersine Dönen Asimilasyon

Devletin *dördüncü* politikası, zorla asimilasyondur. Kürt dili ve kültürü baskı yoluyla ve yasaklarla eritilmek istendi. Bu politika tam bir başarısızlığa uğradı. Bunun en son ve en açık kanıtı, Kürtçe savunma yaptığı için yargılanan Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana'nın aklanmasıdır. Kürtçe'yi yasaklayan 2932 sayılı yasa böylece geçersiz hale düşmüştür. Demirel ve İnönü bile, Kürt dilini ve kültürünü araştırmak üzere üniversitelerde Kürdoloji enstitüleri kurulmasını kabul etmişlerdir (*2000'e Doğru*, 20 Ağustos 1989).

Bugün Kürtçe'yi unutan Kürtler, Kürtçe öğrenmeye başladılar. Kürt tarihi, edebiyatı ve çeşitli sanat dallarında özellikle Avrupa'daki Kürt aydınları içinde yoğun bir çalışma görülüyor. Kürt tarihinin, Kürt kültürünün gerçekleri ortaya çıkıyor.

Bölücü Piyasa

Beşinci politika Kürtleri piyasa mekanizmalarıyla Türkiye pazarına bağlamaktır. Ancak bu politika kaçınılmaz olarak, bölgelerarası eşitsizliği derinleştirdi.

Sabah gazetesinin açıkladığı "Gizli Doğu Raporu" piyasa gerçeğini bütün çıplaklığıyla ortaya çıkardı. Başbakanlık tarafından BİLAR Araştırma Enstitüsü'ne yaptırılan araştırma, Türkiye'nin kişi başına gelir ortalamasının Doğu ve Güneydoğu illerinde düştüğünü gösterdi. Olağanüstü Hal Bölgesinde bulunan yedi ilde bu ortalama daha da aşağı iniyor. Buralarda yıllık 382 dolara düşen bireysel gelir, Bengladeş, Pakistan ve Sudan gibi dünyanın en yoksul ülkeleri düzeyinde (*Sabah,* 19 Ağustos 1989). 1960'tan beri millî gelirden ve yatırımdan aldıkları payın en hızlı düştüğü ilk on beş il, Doğu ve Güneydoğu'da.

Piyasa ekonomisinde sermaye, kaçınılmaz olarak altyapı, eğitilmiş insan gücü, teknoloji, ulaştırma ve pazar olanakları açısından en elverişli alanlara akıyor.

Milliyet gazetesi, 1980 yılından önce temeli atılan endüstri tesislerinin kışlaya, karakola, komando merkezlerine dönüştürüldüğünü açıkladı (22 Kasım 1989). Siirt'in tek fabrikası geçen yılın sonunda kapandı (*Milliyet,* 29 Aralık 1989).

Kâr Batı'dadır. Bu nedenle rekabet ve kârın belirleyici olduğu bugünkü ekonomide, bölgelerarası eşitsizlikler daha da artacaktır. Pisaya, bu nedenle en gaddar bölücüdür. Birtakım teşvik tedbirleriyle bu sorunu çözmek olanaksızdır. Teşvik almak için derme çatma binalar yapılıyor, fakat bunlar fabrika olarak çalışmıyor.

Zorla Göç Politikasının Altında Kalmak

Devletin özetlenen politikaları yürümüyor, ancak çözümsüzlüğü ağırlaştırıyor. 1990'ların eşiğinde devlet, bölgedeki otoritesini sürdürebilmek için yeni yollar aramaktadır. Bulunan birinci çare, zorla göç ettirmedir. İkinci çare ise, Irak ve İran'daki Kürt hareketleriyle bağlar geliştirerek Kürtleri birbirine kırdırmak ve sorunu komşu ülkelerin üzerine yıkmaktır.

Gerilla mücadelesinin etkili olduğu yörelerin köylü kitleleri göçe zorlanıyor. Devlet, 1989 yazı başında köyleri kamulaştırma gi-

rişiminde bulundu. Siirt ili Şırnak ilçesinin Anılmış, Boyunkaya ve Balveren gibi köylerinde başlatılan uygulamadan daha sonra vazgeçildi. Köylü kitlesi ve kamuoyu, kararlı bir direnme gösterdi bu kamulaştırmalara. Bugün ise köylü, baskılarla ve güvensiz bir ortam yaratılarak göçe zorlanıyor. Bu durumda kamulaştırma bedeli ödemeye gerek yok.

Botan bölgesi, Van'ın güney yöreleri, Lice-Hani-Genç üçgeni ve Tunceli'nin dağlık bölgeleri bugün hızla boşalıyor. Jirki aşireti reisi Tahir Adıyaman, "Bir süre sonra buralarda adam kalmayacak" diyor. Baharda yeni bir göç dalgasının başlayacağı da gelen haberler arasında. Böylece devlet, gerilla mücadelesini kitle temelinden yoksun bırakacağını düşünmektedir. PKK ise, yayın organlarında mücadeleyi başka alanlara kaydırarak bu uygulamaya cevap vereceğini açıkladı.

Bu göç ettirme politikasının sonu yoktur. Yerlerinden yurtlarından sürülen bu insanlar, gittikleri yerlere devlete karşı radikal tavırları da yayacaklar. Ayrıca unutulmamalı ki, Türkiye 300 bin Bulgaristan göçmeninin getirdiği sorunların altından kalkamamıştır. Yüz binlerce yeni sürgün, düzenin içine girdiği krizi daha da ağırlaştıracaktır. İktidarın bu zorla göç politikasının altında kalacağını görmek, bir kehanet değildir.

Devletin Barzani ile İşbirliği Umudu

Bölgedeki önemli bir gelişme, Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilerin gerginleşmesidir. Türkiye, Irak'ı PKK'ye üs vermekle suçluyor. Irak ise, Türkiye ile Barzani arasındaki ilişkilerin gelişmesinden kaygı duymakta. Bugün Güneydoğu'da devlete yüzlerce korucu veren aşiret reislerinin geçmişte Irak'taki Kürt hareketiyle ilişki içinde bulundukları biliniyor. Devletin geçmişteki bu bağlardan yararlanarak bir köprü kurma çabasında olduğu yolunda haberler sıklaşıyor. Barzani ise, *2000'e Doğru*'ya TC ile PKK'yi hedef alan bir işbirliğine girmediklerini söyledi. Bununla birlikte, Türkiye - Irak ilişkilerinin bozulduğu bir ortamda, Ankara'nın Barzani kuvvetlerine üsler vermek istediği yönündeki haberler garip karşılanmıyor. Türkiye ile İran Kür-

distan Demokrat Partisi (İKDP) arasında gelişen ilişkileri *2000'e Doğru* daha önce fotoğraflarıyla açıklamıştı. Şemdinli'de IKDP peşmergelerinin kontrolüne bırakılan serbest pazar bunun en belirgin ifadesiydi (*2000'e Doğru*, 19 Kasım 1989).

Böylece Türkiye de, Suriye, İran ve Irak'ın Kürt sorununu Türkiye'nin üzerine yıkma politikalarına aynı yöntemle karşılık vermeye hazırlanmakta.

ABD Güneyi Gösteriyor

Aslında bu politikanın Türkiye kaynaklı olduğunu söylemek zor. ABD'nin Kerkük - Musul senaryosu herkesin bilgisinde. Bugün ABD'nin Irak, Suriye ve İran üzerinde bir baskı yaratmak istediği ve bu ülkelerin statükosunu değiştirme arzusunda olduğu da ortada. ABD'li uzmanlar ve CIA görevlileri, Türkiye gazetelerine açıklamalar yaparak, güneyi gösteriyorlar. Türkiye'ye İslam Ortadoğusu'na önderlik misyonları biçiliyor. Bu senaryoya göre, Kürtlere daha iyi koşullar sağlamak, Türkiye'yi Ortadoğu Kürtleri için çekici bir ülke haline getirebilecek.

ABD - Sovyet işbirliğinin umulmadık boyutlar kazanmasından sonra Türkiye'nin cephesini yavaş yavaş güneye dönmesi dikkatlerden kaçmıyor. Genelkurmay'ın artık "su savaşları"nı esas alan stratejiler geliştirdiği dünya basınına geçti.

Türkiye, kendi ülkesinde Kürt sorununu demokratik çözüme kavuşturmadığı için, dış maceraların içine çekilme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Ankara'nın ABD'ye bağımlı ve milliyetçi dış politikası, ülkeyi bütün komşularıyla derinleşen çelişmelerin içine düşürdü. Dahası hem Balkanlar hem Kafkaslar balkanlaşmaktadır. Buralarda millî boğazlaşmalar yönünde olumsuz bir gidiş kendini gösterdi. Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması için çıkmıştı. Bugün de dağılan Sovyet İmparatorluğu'nun nasıl paylaşılacağı tartışmaları yapılıyor. Yeniden paylaşımlar, bölgesel savaşları ve bazen

daha çaplı kapışmaları gündeme getirir. Böyle belirsiz ve güvensiz bir ortama, Türkiye, Kürt sorununu kardeşçe çözerek girmek zorundadır.

ABD "İnsan Hakları" Şampiyonu

Kürt sorunu, uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Çünkü Kürtler artık Ordadoğu'da bir kuvvettir. Bütün büyük devletler ve bölge devletleri, politikalarında Kürtleri de hesaba katıyorlar. Suudi Arabistan bile Kürtlerle ilgilenir oldu.

ABD, Kürt sorununu bölgedeki etkisini genişletmek için kullanmak istiyor. Bu nedenle Beyaz Saray da PKK'yi "Terörist" ilan ediyor ve kara listesine alıyor. Öte yandan Batı ile işbirliğine yanaşan bazı Kürt örgütleri aracılığıyla sorunun devrimci gelişmelere yol açmadan düzen içinde çözümünü hazırlıyor. Hal böyle iken, ülkemizin geleneksel Sol-Milliyetçi çevreleri, katı milliyetçi yaklaşımlarını "ABD emperyalizmine" karşı bir tavır gibi yansıtıyorlar.

Bugün ABD, Türkiye'deki halk muhalefetini ve Kürt hareketini "insan hakları" sorunun çerçevesine hapsetme gayretindedir. Böylece demokrasi dinamiklerinin, düzeni değiştirecek ve ABD statükosunu bozacak boyutlara varmasını engelleme çabası içindeler.

Kürtler ve Aleviler eşitliğe ve hürriyete mecburdurlar ve bu nedenle birer demokrasi dinamiğidirler. Nitekim bugün politika sahnesinde en ileri tavırlar, Nusaybin'den, Silopi'den, Cudi dağının eteklerinden, Van'dan yükseliyor. Halk, yalnız devlet terörüne karşı değil, aynı zamanda Ortaçağ ilişkilerine karşı ayağa kalkıyor. Kürt kitlelerinden ve örgütlerinden gelen her harekete, *Cumhuriyet* gazetesinin yaptığı gibi, "Amerika'nın oyunu" damgasıyla yaklaşmak, Türkiye'de demokrasi ve bağımsızlık mücadelesini çıkmaza sokar. Ne demokratik vicdan ne de kuvvetler hesabı, böyle bir tavrı kabul eder. Kürt sorunu köylü meselesiyle birlikte bugün demokrasi mücadelesinin iki temel sorunundan biridir. Bu iki sorun, Kürt yoksul köylülerinin mücadelesinde iç içe geçmiştir. Burada köklü bir tavır almak, demokrasi için mücadelenin olmazsa olmaz koşuludur. Aksi halde geriye demokrasinin temel kitlelerinden kopmuş bir "insan hakları" sorunu kalır. Bunun şampiyonluğunu ise, zaten ABD yapıyor.

Reformcu Solun ABD Gözlüğü

Demokrasi mücadelesinin demokratik halk iktidarıyla sonuçlanması; işçi, köylü ve Kürt dinamiklerine bağlıdır. 15 milyon Kürdü ve özellikle Kürt köylülerini dışlayan bir demokrasi hareketi, ne "demokratik" olabilir, ne de "hareket" olabilir. ABD emperyalizmine karşı bağımsızlık mücadelesi de, millî baskıya ve devlet terörüne karşı mücadeleyle birleşmeyi zorunlu kılar. Bu konuda ABD emperyalizmine karşı, ABD'nin "insan hakları" çizgisinin bile gerisine düşerek, tavır alınamaz. Tersine ABD'nin bütün işbirlikçileri bu tavır içindedir.

Türkiye Solu saflarında, Batılı emperyalistlerin toplumumuzu "demokratlaştırmasını" ve "uygarlaştırmasını" isteyenler, Kürt sorununa soğuk bakıyorlar. Bu tavır, ABD'ye teslim olan Gorbaçov reformculuğuyla da bağlantılı. Türk milliyetçiliğiyle ve devlet terörüyle zaman zaman gönül birliği içine düşmek, Sol'un bu Avrupacı kesimlerini düzen içi konumlara çekiyor. Devrimci - reformcu ayrışması burada da kendini gösteriyor ve bir eksene oturuyor. Kürt sorununda ve demokrasinin bütün sorunlarında "insan hakları" boyutunda kalmak, ABD statükosunun çizdiği sınırlara saygılı bir tutumdur. Sorunu, demokratik halk devrimleri yoluyla halkların özgür iradesiyle çözmek ise, ABD'nin ve Türk hâkim sınıflarının bugün sarsılan düzeninin dışına çıkmak anlamına geliyor

"Hadi Aslanım"

Kürtlerin demokratik özlemleri artık düzenin içine sığmıyor. İşçiler ve köylüler de düzene sığmıyor. Devletin zora dayanan çözümü çıkmaza girmiştir. Kürt sorunu yasakları parçalayarak tartışma gündemine girdi. Hiç kimse bu sorunun tartışılmasını önleyemez. Çünkü geniş kitleleri kucaklamış ve özünde bir yoksul köylü eksenine oturmuştur. Düzenin sahipleri bile, sorunun düzenin içinde kontrol altına alabilecekleri çözümlerin arayışı içine girmişlerdir. ABD ve Fransa'nın başını çektiği Batı güçleri, yeni çözümler oluşturmaya baş-

ladılar. Fransa, Paris Konferansı'nı "insan hakları" çerçevesi içinde bu amaçla topladı. İleride Türkiye devleti de "hadi aslanım" denerek oluşturulan çözüme katılmaya itilecektir.

Konunun uluslarası platformlara çıkması kuşkusuz yararlıdır. Ancak çözüm ABD ve Fransa'nın inisiyatifine terk edilemez. Halka ve köylüye güvenmeyen bazı Kürt örgütleri böyle bir eğilim içine girmişlerdir. Bu eğilimin masum olduğu da düşünülebiliyor. Ancak Batı çözümünün, aynı zamanda Kürt köylü hareketinin ve Türkiye işçi hareketinin ezilmesiyle gerçekleşeceği unutulmamalıdır.

Diyarbakır Konferansı

Kürt sorunu, Kürtler'in ve Türkler'in ortak sorunudur. Bu sorunun çözümünde öncelikle Kürt halkının mücadelesine güveniyoruz. Konunun özgürce tartışılması için 1990 yılı içinde bir Diyarbakır Konferansı toplanmasını öneriyoruz. Bu konferansa özellikle Kürt köylü kitlelerinin temsilcileri işçi önderleri, aydınlar, çeşitli Kürt akımlarının temsilcileri, Türkiye emekçi hareketinden ve Sol'dan temsilciler, uluslararası alanda Kürtler'in millî haklarının yanında yer alan demokrat kişilikler ve konuyla ilgili tezleri olan, tartışmaya katılmayı kabul eden hâkim çevreler de çağrılmalıdır.

Kürtlerin geleceği, emperyalist metropollerden önce, Kürt halkının mücadeleci kesimlerinin katılmalarıyla tartışılacaktır. Kaldı ki tarihi ilerleten güç, tartışmadan önce, halk hareketidir.

Devlet Bölgesel Özerkliği Tartışıyor

Kürdün adına bile yer vermeyen bugünkü hukukun değişeceği ortadadır. Düzenin sahipleri bile, yeni bir çözüm arayışına girmiştir. Geçen hafta ölen Eski Kara Kuvvetleri Komutanı Em. Org. Eşref Akıncı, *2000'e Doğru*'ya *"orada özerk bir yönetim kurulabileceğini"* açıklamıştı (17 Eylül 1989). Bugün bölgesel özerklik MİT içinde ve Bölge Valiliğinde bile tartışılıyor.

Bir de "Kültürel özerklik" tezi var. Bu tez, halkları bölen, milliyetçiliği kışkırtan düzen içi bir çözümdür. SHP'den ayrılanların geliştirdiği "Yeni Oluşum"un* böyle bir programı benimsediğini gazeteler yazdı. Bunun gerçek dışı bir haber olduğunu umut ediyoruz.

12 Eylül yönetiminin "İslam'ın birleştiriciliğine" bel bağlayan çözümü de, ne millî baskıyı kaldırabilir, ne de millî baskının temelini oluşturan Ortaçağ ilişkilerini.

Eski CIA ajanı Graham Fuller geçenlerde "Türkiye İslamla barışmalıdır" (*Zaman,* 27 Şubat 1990) tezini getirerek, Refah Partisi'nin çözümünün aynı zamanda ABD çözümü olduğunu da hatırlatmış oldu.

Silopi'den Akhisar'a İstanbul'dan Nusaybin'e

Emekçi halk hareketi ve Kürt yoksul köylü hareketi ise, düzendışı çözümlerin dinamiklerini ateşledi. Kürt sorunu, hem Türkiye emekçileri hem de Kürt halkı açısından bir iktidar sorunudur. Kürtler aynı zamanda Türkleri de kurtaran bir mücadele veriyor. Türkiye'de yükselen işçi hareketi ve Ege'de patlak veren köylü hareketi, Türk - Kürt kardeşliğinin getireceği çözümlerin işaretlerini taşıyor.

Kürtlerin tarihsel olarak parçalanması; milliyetçi çözümleri zorlaştırmıştır. Ordadoğu'nun bugünkü özel koşulları, bu gerçeği kuvvetle dayatıyor.

Kürtlerin yaşadığı ülkeler, sorunu birbirlerinin üzerine yıkma çabası içindedirler. Suriye, Irak ve İran'ın tutumları ortadadır. Türkiye de, diğer ülkelerin Kürt hareketleriyle bağlar kurarak bu politikaya misilleme bulunma eğilimi içinde. Bu durumda Kürt hareketleri, aynı zamanda Kürtleri ezen bölge devletleri ile belli bir işbirliğine giriyorlar. Sonuçta fatura, Kürtlere çıkmakta ve Kürdü Kürde kırdırma oyunu yürürlüğe girmektedir. Bu oyunu bozacak çözüm, Kürt hareketinin bölge halklarıyla ve işçi sınıflarıyla ortak mücadelesidir. Türkiye'de canlanan halk hareketi bu şansı gündeme getiriyor.

* "Yeni Oluşum" adıyla anılan milletvekilleri grubu, daha sonra Halkın Emek Partisi'ni kurdu.

Birlik Hem İhtiyaç Hem Gerçekçi

Kürtler ve Türkler kadar iç içe geçmiş, birlikte yaşayan iki millete yeryüzünde ender rastlanır. Bugün Kürtlerin çoğunluk olduğu topraklarda yaşayan Kürt nüfus 6 milyon kadardır. 10 milyon Kürt ise, özellikle büyük kentlerde Türklerle birlikte yaşıyor. Batı'da yakını olmayan bir Kürt yok gibidir. Bu gerçek, iki halkı ortak mücadeleye ve birlikteliğe yöneltiyor. Ayrılık, 10 milyon insan için Kürt sorununu çözülmemiş olarak bırakıyor.

Kürt nüfus Türk nüfusa göre büyük bir hızla çoğalıyor. Bu nedenle zaman, iki halk arasında dengeli ilişkiler getiren bir rol de oynuyor.

Bugün Kürt bölgelerinden Mersin'e, Antalya'ya, Ankara'ya, İstanbul'a ulaşan bir yol var. Buna Mersin yolu diyelim. Devletin zorla göç ettirme politikası, yüzbinlerce insanı bu yola sürüyor. Geniş kitleler hiç olmazsa can güvenliği için batıya göçüyor. Bu olay da, iki halkı kader birliğine zorlayan bir etken olarak devreye girmiştir.

Türklerin ve Kürtlerin zengin bir ortak mücadele gelenekleri var. 1200'lerin Babai isyanlarından, 1600'lerin Celâli hareketlerine ve Kurtuluş Savaşı'na kadar uzanıyor bu gelenek. 1960 sonrasının uyanışında ve demokratik hareketinde de Türk ve Kürt emekçileri omuz omza mücadele ettiler.

Türk hâkim sınıflarının millî baskısına karşılık, halk kitleleri arasında bir düşmanlık yok. İki halk birbirini yakından tanımış, evlenmiş, kaynaşmış. Tarihte mezhepler arasındaki bölünme, millî çelişmelerden daha derin olmuş. Her iki halkın da Sünni ve Alevi kitleleri var. Bu olgu ve laiklik, iki halkı birleştiren başka etkenler.

Sendikalarda, derneklerde, kooperatiflerde ve diğer kitle örgütlerinde de Türkler ve Kürtler birlikte örgütlenmiş. Kitlelerin kendiliğinden eylemleri bu ortak örgütlerde gerçekleşiyor. Bilinçli siyasal mücadelenin bunun gerisine düşmesi beklenemez.

Genişleyen pazar, ekonomik bağlar yaratmış. Bu nesnel olgu da, iki halk arasındaki ekonomik ilişkileri güçlendiriyor.

SSCB yönetiminin ABD'ye teslim olduğu günümüz koşulları da, iki halkı bağımsızlık için birleşmeye zorluyor. Ortadoğu büyük çıkarların av alanıdır. Bu topraklarda emperyalist denetimin dışında yaşamak, gücünü halkın iktidarda olmasından alan bir devlet çatısı al-

tında eşit olarak birleşmekle olanaklıdır. Böyle gönüllü bir birleşme, özellikle Kürt halkının yararınadır.

Kürt halk kitleleri içinde geçmişten kalan güvensizlikler, kuşkusuz tarihsel olgulardan kaynaklanıyor. Ancak bu güvensizlikler gelecek açısından geçersiz kılınabilir. Bugün Kürt köylü kitleleri ayağa kalkmaktadır. Tüm olarak Kürt milleti bir uyanış içine girmiştir ve politika sahnesine çıkıyor. Kürtler örgütlüdür ve siyasette de önder roller üstlenmişlerdir. Bu gerçek, tarihten gelen güvensizliğin zeminini ortadan kaldırıyor.

Türkiye'nin işçi ve köylü dinamikleri ile Kürt dinamiğinin birleşmesi, hem bir ihtiyaçtır, hem de zorunluluktur.

En büyük bölücülük, Kürtler üzerinde millî baskı uygulamaktır.

Vatan, insanların ekip biçmediği, ağaçları yakılmış, ot bitmeyen, ıssız topraklar değildir. Düzenin efendileri, demagojisini en çok yaptıkları vatanı işte bu hale getirmekteler. Bu gelinen noktada, ancak bir halk iktidarı, yaşadığımız toprakları Kurtuluş Savaşı'nda tanımlandığı gibi Türkler ve Kürtler için gerçek vatan haline getirebilir.

Düzen kuvvetleri, iki halkı birleştirme şansını yitirmişlerdir.

Türkiye emekçileri ve Kürt halkı, özgürlük, demokrasi, barış, kardeşlik ve refah istiyorlar. Birlik, bu amaçlar içindir. Ve bu amaçlara ulaşmanın gerçekçi yoludur.

2000'e Doğru, 4 Mart 1990

DOĞU'NUN GÖNÜL BAĞI

Doğu'da sürüp giden olaylar, 12 Eylül'ün iç barışı gerçekleştirme iddiasının iflas ettiğini gösteriyor. Her olaydan sonra resmî ve gayriresmî tepkiler, kendisini tek bir reflekste gösteriyor: Kınama.

Doğu sorunu, Türkiye'nin geleceğinin düğümlendiği birkaç problem odağından biri haline gelirken, kamuoyu konuyu konuşamamaktadır bile. Devlet, çözümü yalnızca askerî önlemler içinde tartışabilmektedir, toplum da buna boyun eğiyor. Doğu ve Güneydoğu'daki kanlı olaylar, Ankara'da, İstanbul'da, sanki takma bir kol veya bacaktan gelen bir haber gibi öğreniliyor, yoksa ette ve kemikte duyulmuyor.

Geçen hafta Genelkurmay Başkanı'nın konuya ilişkin bir değerlendirmesi, televizyon haberlerinde verildiği halde, nedendir bilinmez basında pek yer almadı. Görebildiğimiz kadarıyla yalnız *2000'e Doğru* ve *Yeni Gündem* sayfalarında, Genelkurmay Başkanı'nın "etnik unsur" etkenine değindiğine rastlanıyordu. İrlanda, İspanya ve Fransa'daki benzer problemleri hatırlatan Sayın Orgeneral "dünyanın her yerinde buna benzer baş derdi olduğunu" belirtiyordu. "Bugün Güneydoğu'da her şey normaldi, kontrol altındaydı." Demek ki, devlet böyle bir yara ile yaşamayı kabulleniyor ve olayları bu boyutlar içinde tutma politikasını benimsemiş gözüküyor.

Genelkurmay Başkanı'nın bir "etnik" probleme değinmesi kuşkusuz önemli ve gerekli. Fakat bunun ötesinde, genel tutuma bakılınca, konunun ciddiyetiyle devletin perspektifi arasında derin bir çelişme gözüküyor. Resmî politika (veya politikasızlık), bölgede ve ülkede istikrarı değişmez bir veri olarak kabul ediyor ve başka bir olasılığı hatırlamak bile istemiyor, çünkü istikrarsızlık koşullarına da-

yanabilecek bir politika çizilebilmiş değildir. Açıkçası devleti yönetenler, demokrasiyi göze alamıyorlar. Doğu'da istikrarlı bir içbarışı ve özgürce, korkusuz yaşamayı amaçlamaktansa, devletin askerî önlemlerle genel olarak kontrolü elinde bulundurması yeterli görülünce, olayın yurttaşın gönül huzuru düzleminde değil, devlet hâkimiyeti düzleminde düşünüldüğü kendiliğinden anlaşılıyor.

Toplumun ve insan boyutunun dışlanması bir yana, devlet politikasının dayandığı istikrar varsayımı acaba sonsuza kadar geçerli midir? Acaba devlet için bir otorite krizi, hesaba katılmayacak bir olasılık mıdır? Resmî görüş, bir yandan sürekli olarak, Türkiye'nin dış düşmanla çevrili olduğunu işliyor. İran-Irak savaşındaki gelişmelerle birlikte Ege ve Kıbrıs sorunları, hem devlet organlarında, hem de kamuoyunda dışarıdan ithal edilebilecek istikrarsızlık etkenleri olarak tartışılıyor. Kaldı ki, Türkiye'nin iç çelişmeleri de, özellikle 12 Eylül döneminde serpilen tohumlar dikkate alınırsa, sürekli bir istikrar vaat etmiyor.

Bu durumda Türkiye'nin birliği perspektifi, istikrarsızlıkları hesaba katmak zorundadır. Toplum ve insan diye bir düşüncesi olmayanlar bile, eğer bugünü idare edip atlatmanın ötesinde dayanıklı bir birlik istiyorlarsa, garantiyi ancak demokratik çözümlerde arayabileceklerini düşünmelidirler. 'Kriz olmaz' diye bir şey yok. Bir otorite krizinde, Doğu bölgesinde halk birlikten yana ise, birliğin güvencesi var demektir. O zaman Doğu'da yaşayan insanları Türkiye ile birleştiren gönül bağı, kalıcı bir birliğin olmazsa olmaz koşulunu oluşturuyor. Bu gönül bağı ise, ancak köklü bir demokrasi içinde güçlenebilir.

Bugün istihbarat örgütleri hükümet ve ordu yetkililerine verdikleri raporda ne diyorlar, bilemiyoruz. Ama 12 Eylül, Doğu bölgesinde halk içinde ayrılıkçılığı geliştirdi. Gerçek böyledir ve 12 Eylül'ün toplumumuza çıkardığı faturalardan biri de budur.

İlginçtir, Türkiye'de birçok sorumlu, özel görüşmelerde gerçekleri dikkate alıyor ve bu irdelemelere hak veriyor. Ama kararların oluşturulduğu organlarda, herkes birbirinden korkmakta ve yükseleceği mevki ve rütbeyi düşünmektedir. Türkiye cesur politikalara en çok ihtiyacı olan bir dönemde, birbirlerinden ve tabulardan korkan insanlar tarafından yönetilmekte ve bir kadere terk edilmektedir.

Olağanüstü gelişmeler ve krizler, toplumda cesur düşünmeyi ve cesur çözümleri zorlar, ama geciken cesaretin bir işe yaramadığı tarihte sık görülmüştür.

Türkiye'ye öncelikle gerekli olan, sorunu özgürce tartışabilmek ve çözüm arayabilmektir. Her olaydan sonra toplu namaz kılar gibi, hep birlikte kınamalar bir çözüm değil. Bunlar yalnızca tepkilerdir. Ve toplum buna da alışıyor, normal olmayan normal hale geliyor.

Devletin tartışmayı yasakladığı ortamda bulduğu çözüm, Doğu bölgesinde birliği dine dayandırmaktır. Raporlar bu tavrı belgeliyor. Ayetli hadisli bildiriler de aynı uygulamanın kanıtı. İktidar böyle; muhalefete gelince, bunun hesabını bile soramıyor, Cumhuriyet'i savunmada bile o kadar kararsızdır.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen görülecektir ki, mezheplerin, şeyhlerin, aşiretlerin, ağaların toplumu böldüğü bir statükoyu pekiştirmek çözüm değildir. Ortaçağa dönerek birlik arayışı, bu yüzyıla bile dayanamayacaktır.

Soruna "etnik" tanısı, resmî yetkililerce de konuyor. O zaman sorunu bu özelliğiyle de düşünmek gerekir. Aslında Türkiye'nin ilk anayasal belgeleri olan Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongre kararları ve ilk TBMM'deki açıklamalar, zor zamanlarda geniş ve cesur düşünülebildiğini gösteren, ışık tutucu bir perspektifi içermektedir. Ama resmiyet, tarihten bile korkmakta ve örneğin Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı'nı bu konuda sonradan oluşan tabular nedeniyle değiştirerek yayınlatmaktadır.*

Ancak gönüllü ve özgür yurttaşların oluşturduğu demokratik bir Türkiye, çalkantılara göğüs gerebilir, birliğini koruyabilir ve kendisine güzel geleceklerin yolunu açabilir.

2000'e Doğru, 1-7 Mart 1987

SAYIN ÖZAL'A TAKSİM SORULARI

(...)

"*Üçüncü sorum:* Geçende *Hürriyet* gazetesinde Sedat Ergin'in önemli bir haberi yayımlandı. ABD resmî makamlarının Temsilciler Meclisi düzeyindeki açıklamalarında Kürtlerin bir azınlık olarak varlıkları resmen kabul ediliyor. Ertesi gün gene aynı gazetede, Federal Almanya hükümetinin de Kürtleri bir gerçeklik olarak kabul etmek eğiliminde olduğu haberi yer aldı. Dünyanın bütün devletleri gerçekler zemininde politika yapıyorlar. Oysa bize bakıyoruz durum farklı. Geçende Dışişleri Bakanı Sayın Halefoğlu'nun katıldığı toplantıda Ortadoğu sorunu konuşulmuştu. O toplantıdan hayretler içinde ayrılmıştım. Konuyu getirmediğim için vicdan azabı da duydum. Dünyanın hiçbir yerinde, Kürtlerin adı bile anılmadan bir Ortadoğu tartışması yapılamazdı. Büyüklü küçüklü bütün devletler, artık Ortadoğu dengelerinde belli bir ağırlığı olan Kürtleri de hesaba katıyorlar. Herkes, Kürtlere belli vaatlerde bulunuyor. Hatta bu konuda bir açık artırmanın başladığı bile söylenebilir. Ne var ki, Kürde en çok şey verebilecek durumda bulunan TC Hükümeti, gerçekler zemininde bir politika izlemek, eğiliminde değildir. Hükümet, Avrupa Topluluğu'na gireceğim diyor. AT, yalnızca bir ekonomik bütünleşme değildir. Aynı zamanda bir siyasal birleşmedir. Yani hükümet; Almanla, Fransızla, İspanyol, İtalyan, Portekizliyle aynı devlet içinde birleşme perspektifine sahip. Bu arada Yunanla da. Parantez içinde belirteyim, Sayın Başbakan referandum sırasında 'mavi Yunan bayrağıdır' dedi. Benim Yunanlılara bir düşmanlığım olamaz, tersine onları çok severim de. Ama hükümet açısından bakarsak, Yunanla da aynı devlet

içinde birleşeceğimiz kabul ediliyor, fakat bugün kendi içimizde olan Kürt kabul edilmiyor.

"Sayın Özal, Türkiye'nin bu geleneksel bakış açısını gözden geçirmek ihtiyacını duymuyorlar mı? Ayrıca Kürt politikaları nedir? Bu sorun, Türkiye'nin geleceği açısından çok önemli ve sanırım demokrasi açısından da en kritik sorundur.

"SHP, alternatif olduğunu söylemektedir. Ancak, 'ben alternatifim' demek yetmiyor. Ana muhalefet partisi, en kritik sorunlarda alternatif olmak durumundadır. Bu açıdan SHP Genel Başkanı Sayın Erdal İnönü'nün de görüşlerini rica ediyorum. Teşekkür ederim."

2000'e Doğru, 17-23 Ocak 1988

CEHENNEMDE TEK KÜRT KALSA...

İnter Strateji'nin yaptığı kamuoyu araştırması, ülkemizde halkın yüzde 75'inin "Kürt sorunu"nun varlığını kabul ettiğini ortaya koydu. Bu oran SHP ve DSP tabanında yüzde 90'lara yaklaşmaktadır. Gene halkın yüzde 75'i PKK'nin önderlik ettiği gerilla hareketinin kaynağına bir tanı koyuyor. Diyor ki: Bu olay Kürt sorununun çözülmemesinden ileri geliyor. Halkın yüzde 60'ı ise Kürt sorununun çözülmesi için tavizden yanadır (*2000'e Doğru,* sayı 41, 8 Ekim 1989).

Turgut Özal ise başbakanlığı döneminde 2 Ekim günü ODTÜ'nün açılışında "Türkiye'yi tek uluslu ülke yapmak zor" demiştir. Gene Özal, bir süre önce, Cumhuriyet hükümetlerinin geçmişte hatalar yaptığını kabul etti. Muhalefet liderleri ise üniversitelerde "Kürdoloji Enstitüsü" kurulmasına evet diyerek, aslında Kürtlerin bir ulus olduğunu, kendine özgü bir kimlikleri olduğunu, araştırılmaya değer bir kültürleri ve dilleri bulunduğunu teslim etmiş oldular (*2000'e Doğru,* sayı 34, 20 Ağustos 1989).

Bazı emekli generaller de devletin askerî yöntemlerinin bir çözüm olmadığını, her seçeneğin tartışılması gerektiğini vurguladılar. İçlerinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı yapmış bir general açıkça "bölgesel özerkliği" savundu (*2000'e Doğru,* sayı 38, 17 Eylül 1989).

Görülüyor ki halk kitlelerinden generallere, muhalefet liderlerine ve Özal'a kadar hemen herkes iki saptamada birleşiyor:

1. Kürt sorunu vardır.
2. Kürt sorununu bugünkü kurum ve ilişkiler içinde hapsetmek artık olanaksız hale gelmiştir, yeni çözümlere gerek vardır.

* Doğu Perinçek, bu yazı nedeniyle TCK'nın 142/3 maddesindeki suçun işlendiği iddiasıyla açılan davada, İstanbul (2) Nolu DGM'nin, 10.10.1990 gün ve E 89/259, K 90/258 sayılı kararıyla aklandı.

Başbakanlığı döneminde yasaları yürütmekle görevli Özal'dan onu denetleyen muhalefet liderlerine kadar herkes, Kürt sorununu ele alırken yasa dışına çıkmıştır, illegal konumlara gelmiştir. Dün yasadışı olan, bugün fiilen yasallaşmıştır. Özal'ın ve muhalefet liderlerinin görüşlerini, ne Anayasanın, ne Siyasal Partiler Yasası'nın ne de Kürtçeyi yasaklayan yasaların içine sığdırmak mümkündür. Cumhuriyet kurulurken kabul edilen "tek ulus" çözümünün iflas ettiğini Özal ilan etmiştir. Cumhuriyet'in cumhuriyetle bağdaşmayan çözümleri bugün sallanmaya başlamıştır ve yeni çözümler de filizlenmektedir. Yasaları hayat yazıyor.

Herkesin Kürt meselesine bakışında çok köklü ve alabildiğine hızlı bir değişme var. Herkes, uyandığını hissediyor, olaya bir yıl önce aklına bile getirmek istemediği konumlardan bakıyor. Peki bu uyanış, bu değişme nasıl olmuştur? Çok açıktır ki, burada belirleyici olan, bugüne kadar bu uğurda verilen mücadelelerdir. Eğer Silopi köylüsü, Nusaybin köylüsü ve Kürtlerin haklı taleplerini destekleyen Türkiye'nin demokrasi güçleri, herkesin lanetlediği mücadelelere girmeselerdi, bu "uyanış" da olmayacaktı. Bu nedenle, uyananlar, kendilerini uyandıran "lanetlilere", "eşkıyalara", "bölücülere" ve "kansızlara" teşekkür etmelidirler. Gerçek ortadadır ve ikiyüzlülüğün de âlemi yoktur.

Teşekkürden çok daha önemli borçlar vardır. Çıkış, sorunu kabul ettirenleri ezmede değil, onların yardımıyla ve kesinlikle Kürt halkının iradesine güvenerek kardeşçe ve özgürce çözmenin yolunu bulmadadır.

Açıkça görülüyor ki, Kürt sorunu aynı zamanda bir Türk sorunudur. Bu başından beri böyleydi, ama Kürtlerin ayağa kalkması sayesinde şimdi Türkiye'nin en geniş güçleri ciddi bir sorunla karşı karşıya olduklarını görüyorlar. Bu nedenle bugün Kürt sorunu, her zamankinden daha yoğun olarak bir Türk sorunu haline gelmiştir. Bu her yönüyle böyledir. İnsanlık açısından, demokratik değerler açısından, haysiyetli yaşama açısından böyledir. İçinde Kürdün haklarına yer olmayan ve kardeşçe yaşamayı bu halka çok gören bir düzenin sorumluluğunu taşımak ve bu haksızlığa ortak olmak, herhalde Türklere yakışan, onurlu bir tavır olamaz. Öte yandan diyelim ki, bazıları bu

onuru ve demokratik değerleri paylaşmak istemiyorlar, onlar için de bir barış ve huzur içinde yaşama sorunu vardır. En önemlisi, ulusal eşitlik ve özgürlüğün olmadığı yerde, Türkiye halkı özgür olamaz. Yahudilerin bir sözünü Türkler için söyleyecek olursak: "Cehennemde tek Kürt kalsa, bir tek Türk dahi cennete giremez ve girmemelidir."

Bu sözü, vicdanı olanlar vicdanlarının, vicdanı olmayanlar ise akıllarının derinliklerinde duymalıdırlar.

2000'e Doğru, 26 Kasım 1989

DEVLET İKİ ÜLKE YARATIYOR*

Açıkça ortaya koymak gerekir: Devletin politikası iki ülke yaratıyor.

Farklı ekonomik düzeyleriyle iki ülke!

Farklı toplumsal yapılarıyla iki ülke!

Farklı siyasal rejimleriyle iki ülke!

Farklı hukuki rejimleriyle iki ülke!

Farklı millî-ideolojik biçimlenmeleriyle iki ülke!

Bir daha altını çizerek belirtelim: Devletin bugün uyguladığı politika, bu bölünmeyi derinleştirmektedir.

Bir süre önce Demirel söylemişti, Türkiye'nin ekonomisiyle Danimarka ile Bangladeş'e bölündüğünü. Türkiye'nin Batısı için Danimarka benzetmesi kuşkusuz bir abartma. Ama, Türkiye'de Yunanistan düzeyini yakalamaya çalışan coğrafya ile Bangladeş düzeyinde kalan coğrafya arasındaki ekonomik uçurumun derinleştiği ortadadır. Olağanüstü Hal Bölgesinde insan başına düşen gelir yılda 350 dolar kadar. Dünyanın ekonomik yönden en geri ülkelerinden biri olan bir "Bangladeş" var orada. İnsan, Güneydoğu'nun o verimli topraklarına bakarken ve yeraltı zenginliklerini düşününce, açıklanması gereken bir çelişme çıkıyor ortaya.

Şu Özal'ın Amentüsü haline gelen piyasa değil mi bu uçurumu açan? Piyasa ve rekabet, eşitsiz gelişme demektir, bölgelerarası dengesizlik demektir. Özal'ın üç büyük özgürlüğünden başta geleni olan

* Diyarbakır DGM, Doğu Perinçek hakkında "Sansür - Sürgün Karamamesi"nin çıkarıldığı 10 Nisan 1990 günü gıyabında tutuklama kararı çıkardı. Perinçek'in arandığı dönemde yazdığı bu başyazı *"2000'e Doğru"* imzasıyla yayımlandı. Yazı nedeniyle TCK 142/3 maddeye dayanılarak "bölücülük" iddiasıyla açılan davada, İstanbul (1) Nolu DGM, 27.8.1990 günü aklama kararı verdi. Karar sayısı: K 1990/159, E 1990/173.

teşebbüs özgürlüğü ve rekabet mi geçerli, o zaman sermaye elbette en kârlı alanlara akacaktır. Sanayi için göreli gelişmiş bir altyapı, yetişkin işgücü, pazar olanakları, bunların hepsi Batı'da. Elbette rastlantı eseri değil, Ekonomik Türkçülüğün acı meyvası.

DİE'nin 1960 sonrasına ilişkin verileri ortada. Türkiye'de millî gelirden aldıkları pay son otuz yılda en çok düşen ilk on beş ilin on beşi de Güneydoğu ve Doğu illeri. Yatırım oranlarına ve diğer ekonomik gelişme göstergelerine de bakınız, sayıların dili değişmiyor. Piyasanın dilidir bu! Piyasa, şovenizmi güçlendiriyor, şovenizm de piyasayı. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" felsefesinin Türkiye'ye özgü sonuçları da vardır. Piyasa bölücüdür, en büyük bölücüdür. Piyasa, "Yunanistan" ile "Bangladeş"i birbirinden daha fazla koparır.

Toplumsal yapılar arasındaki benzemezler de artıyor. Ekonomik kopma bir etken. Ama devletin toplumsal kopuşu derinleştirme çabaları ekonomik alanla sınırlı değil. Devlet özellikle 1980'lerde kararlı olarak Ortaçağ ilişkilerini pekiştirme politikasına girmiştir. "Silaha silah" politikasının toplumsal uzantılarıdır bu. Devlet oradaki silahlı hareketi ezmek için, aşiret reisliğine ve şeyhliğine dayanmayı kararlaştırdı. Oysa 1934 yılında çıkan İskân Kanunu, aşiret yapısını bütün unsurlarıyla kaldırmıştı. Devlet, kendi yasasını tanımıyor. Aşiret alayları yeniden kuruldu. Koruculuk aşiret temeline oturtuldu. Hatta aşiret reislerinin koruculara verilen maaşlardan pay aldığı da biliniyor. Devlet bütün gücüyle çözülen aşiret ilişkilerini yeniden pekiştirmeye bakıyor. İdare, maliye, askeriye, eğitim, kısacası devletin bütün örgütü aşiret yapısını sağlamlaştırma çabasında.

Böylece "Yunanistan"da Ortaçağ ilişkilerinin sancılı çözülmesi süreci yol alırken, "Bangladeş" daha fazla Bangladeş oluyor.

Siyasal ilişkiler ve *yapıdaki* farklılaşma özellikle son zamanlarda çarpıcı görüntüler veriyor. Türkiye siyasetinde başrolleri paylaşan SHP, DYP, ANAP Güneydoğu'da silindi siliniyor. Kürt gerilla hareketi dışında bölgede gelişen tek laik siyasal güç: Sosyalist Parti. Bir de varlığını koruyan geleneksel güç var: Refah Partisi.

Devlet, halka balyoz politikasını SHP ve DYP'ye de onaylatınca, bu partiler de iktidar partisiyle birlikte toplum katındaki siyasetin dı-

LİDERLER AÇIK OTURUMU *

İç Güvenliğin Adını Koyalım: Kürt Meselesi

Okanar- *Sayın Perinçek ülkede huzurun, iç güvenliğin kalıcı olabilmesi için neler yapılmalıdır?*

Perinçek- Bu iç güvenliğin adını koyalım. Kürt meselesidir bu. İç güvenlik sorunu diye koydunuz mu askeriye ile, zabıta ile, jandarma ile çözersiniz. Kürt meselesi diye koydunuz mu, demokrasi ve özgürlük ile çözersiniz. Fırat'ı bu rejim sınır haline getirmiştir. İktisadi sınırdır bugün Fırat, siyasal sınırdır ve ideolojik sınırdır. İktisadi sınırdır: Serbest piyasa ekonomisi, serbest piyasacı liderlerin buna cevap vermesini isterim, iki ülke yarattı. 382 dolar orada, Olağanüstü Hal bölgesi'nde, yıllık ortalama fert başına düşen gelir. Bangladeş. Bu taraf Yunanistan'ı yakalamaya çalışıyor. Serbest piyasa, bölücüdür. Özellikle Sayın Ecevit ekonomik olarak görüyor meseleyi. Serbest piyasa içersinde bölgeler arasındaki dengeyi nasıl sağlayacaktır? Yatırımlar, sermaye kârlı alanlara gider; altyapı yatırımlarının olduğu, nitelikli iş gücünün olduğu alanlara gider. Oraları da nerelerdir? Büyük metropollerdir, sanayi bölgeleridir.

İkincisi, siyasal sınır yapmışlardır Fırat'ı. Olağanüstü Hal rejimi diyorsunuz. Orada ayrı bir hukuk uygulanıyor. Ayrı bir siyasal rejim uygulanıyor. Demek ki siyasal bakımdan da bölmüşsünüz.

Üçüncüsü ideolojik sınır, milliyetçilik bölmüş. Türk milliyetçiliği Fırat'ta boğuldu. Geçemez öte tarafa. Bakınız siyasal liderler oralara

* 11 Ekim 1991 cuma akşamı TRT televizyonunda yapılan Liderler Açık Ourumu'na Mesut Yılmaz, Necmettin Erbakan, Doğu Perinçek, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit ve Erdal İnönü katılmıştı. Bu açık oturumun tam metni Kaynak Yayınları'nca yayımlandı. Bkz. '91 Liderler Açık Oturumu, İstanbul, Ağustos 1992

gidip miting yapamıyorlar. Evet. Hiçbir lider oraya gidip miting yapamıyor. Türk milliyetçiliği Fırat'ın öte tarafına geçemiyor. Çünkü o topraklarda milliyetçilik olmaz. Burası Kavimler Kapısı. Türk milliyetçiliği bitmiştir. Kürt milliyetçiliği de bir çözüm olamaz. Burada kardeşlikle meseleler çözülebilir. Milliyetçiliğe yer yok. Türkeş'le birleşip Sayın Erbakan ırkçılık yapmayacak! Nasıl olacak bu? Türkeş'le beraber ırkçılık yapmadan, kol kola, omuz omza ilerleyecekler. Bu da bir sorudur tabii. Şimdi devlet en büyük terörist haline gelmiştir. Devlet illegalleşmiştir. Dağa adam kaldırıyor devlet kuvvetleri.: Vedat Aydın! Sonra geliyor yolun kenarında kurşunluyor. Hilal Belediye Başkanı Yakup Kara'yı beş arkadaşıyla arabadan indiriyor. 100 metre ötede kurşunluyor devlet kuvvetleri. Bizim Cizre üyemiz İbrahim Sarıca, evinden alınıp bütün köylünün gözü önünde kurşuna diziliyor. Can pazarına dönmüş Kürt illeri. Can pazarına dönmüştür. Bunu duymamız lazım.

Bakın elimde belgeler var. "Yakala öldür" emirleri var. 1986 yılından kalma. Orijinalleri var. İstanbul'dan faksını getirdiler. Orijinalleri bendedir. Adnan Kahveci'ye verdim, sizin hükümetinize, "Yakala Öldür" diyor açıkça. Altında imzası var. "Kürtlere nöbet tutturmayacaksın" diyor, kritik yerlerde.

Tunceli'nin göç olayı var. Doğu'da vatandaşı, fişlemişler. Bütün muhtarlıklardan, kırmızı, yeşil, sarı renklerle fişleneceklerin bilgi beyannamesini alıyorlar. Bugün de devlet kontrgerillasıyla, şusuyla busuyla terör uygulamaktadır.

Sansür-Sürgün! Beraber sansür-sürgün kararnameleri çıkarttınız. Botan'ı insansızlaştırdınız. Cizre mizre, boşaldı dağı taşı.

Orada ormanlar yakıldı. "Ormanı severiz" diye çocuklara şarkı öğretiyoruz ama ormanları yaktık orda.

Şimdi Sayın Demirel "devletin düğmesini kopartmam" diyor. Ben de diyorum ki, vatandaşın düğmesini koparttırmayacağız. İşçinin, köylünün düğmesini koparttırmayacağız. Bugün sorun buradadır. Köylüye pislik yediriyoruz. Pislik yedirenin mi düğmesini kopartmayacağız? Falakaya çekiyoruz. İşkence... 650 bin yurttaşımızı nezaretlere, gözaltılara atmışız, 12 Eylül döneminde, 10 senede. Hâlâ

emperyalizmine, her türlü emperyalizme karşı birleşeceğiz. Kürde mermi değil, eşitlik, özgürlük, gönüllü birlik programında birleşeceğiz. İşçiye acı ilaç değil, bütün buhranın yüklerini en azından biraz paylaştırmak, böyle bir mutabakat olabilir.

KARDEŞLİK SINAVI

Devletin Kürt sorununa geleneksel çözüm yöntemi yürürlükte. Bahar'da büyük operasyon yapılacağı çeşitli resmî ağızlardan ilan edildi. Devletin artık kesin bir hesaplaşma istediği seçim öncesinden belliydi. Geçen yıl Kontrgerilla faaliyetinin yoğunlaşması, Bahar Operasyonu'nun işaretiydi. Dağlardan sonra köylük alanlarda ve özellikle sınır boyundaki küçük şehirlerde otoritesini yitiren devlet, Vedat Aydın'ın cenaze töreninde büyük şehirlerde de denetimin elinden kaçtığını gördü. Bu durumda devlet açısından iki seçenek beliriyordu: Demokratik siyasal çözüm ya da kitleleri hedef alan bir bastırma operasyonu.

Sorun, bugüne kadar askeriyenin sırtına yıkılmıştı. Demirel ve İnönü de bu geleneksel politikaya seçim platformunda bir kez daha sahip çıktılar. Şimdi iktidar olarak uyguluyorlar. Yeni hükümetten beklentiler nedeniyle arkalarındaki desteğe de güveniyorlar. Bu desteğin içine, şu ana kadar HEP'i ve SHP'nin kuyruğuna takılan bir kesim solcuları bile katabilmişlerdir.

Devletin temel taktiği, gerilla mücadelesinin yürütüldüğü bölgede, barışı esas talep haline getirmektir. Bu taktiğe göre, yörenin Kürt halk kitlelerine 'Aman savaş dursun da ne olursa olsun' dedirtilecektir. O zaman 'barışı' sağlayacak otorite, devlet olacaktır. Terör, köylerin insansızlaştırılması, Körfez Savaşı'ndan sonraki ekonomik çöküntü, son zamanda tırmanan Kontrgerilla eylemleri ve Hizbullah'ın şiddeti gibi nedenlerle bölge halkının savaşı taşıma takatının yıprandığı düşünülmektedir. Hesap biraz da bu değerlendirme üzerine kurulmaktadır. Bahar operasyoncuları, kan dökülmesinden kork-

II

DEVLETİN İNKÂR POLİTİKASI VE KÜRT HALKINA GÜVENSİZLİĞİ

kuvveti görmek ve genel strateji içinde bir tavır belirlemek durumundadır.

Dünya çapında politika yapan ve Ortadoğu'da yer alan bütün devletlerin bir Kürt politikası vardır. ABD'nin vardır, SSCB'nin vardır, Avrupa devletlerinin vardır, Suriye, İran, Irak, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Libya'nın da vardır, fakat Türkiye'nin Ortadoğu'ya bakışında "Kürt sorunu" diye adlandırılan bir sorun ve Ortadoğu'daki Kürtlere ilişkin, açıkça böye adlandırılmış bir politika yoktur. Türkiye'nin politikası, daha çok böyle bir sorunun ve Kürtlerin varlığının yok sayılması üzerine oturtulmuştur. Kuşkusuz bu da bir politikadır, ancak öyle bir politika ki, var olan bir kuvveti değerlendirme olanağını önceden reddetmektedir. Kuvvetlerin dizilişinde herhangi bir etkeni yok sayanlar, o etkenin kendileri açısından olumlu bir rol oynaması şansını da elleriyle bir kenara itmiş olurlar.

Üstelik bölgemizdeki kuvvet tablosu içinde Kürtlerin ağırlığı artmıştır. Bu nedenle Ortadoğu'da politika yapan büyük küçük her devlet, rakiplerini zayıflatmak ve hedeflerine ulaşmak için, Kürtleri yanına çekmenin veya en azından karşı tarafa kaptırmamanın hesaplarını yapıyor. Herkes, Kürtleri kazanmak için bir şeyler vermekte, bir şeyler vaat etmektedir. Türkiye'nin hâkim güçleri ise olayı anlamak isteğinde değiller. Bütün dünyanın Türklere düşman olduğu, "Türkün Türkten başka dostu olmadığı" gibi safsatalara saplanarak, kendilerine gerçeği kavrama şansını da tanımıyorlar. Olay, bir Türk düşmanlığı değildir. Konuya tabuların dışından bakabilen herkes, önümüzdeki on yıllara dayanabilecek bir esneklikle yaklaşma çabası içindedir. Aslında Türkiye'nin hâkim güçleri içinde de gidişatı görebilenler vardır, ama kısa vadeli politik hesaplar nedeniyle herkes birbirinden korkmakta ve kendisini akıntıya bırakmaktadır.

Oysa Türkiye, çeşitli büyük devlet hesaplarını boşa çıkarabilecek ve birliğini dayanıklı bir temele oturtabilecek koza sahiptir. Kürtlerin önemli bir bölümü, Türkiye'de yaşıyor; yani Türkiye halkının bir parçasıdır. Demek ki Türkiye için sorun, kendi halkının bir bölümünün gönlünü 21. yüzyıl ölçüleri içinde hoş tutabilmek, onları mutlu ve huzurlu kılabilmektir. Hiçbir büyük devletin veya Ortadoğu devletinin, Kürtlere, *demokratik* bir Türkiye kadar verebileceği bir şeyi yoktur.

Dünyaya baktığımız zaman, 21. yüzyılda etnik sorunlara, yok sayılarak çözüm bulmanın mümkün olamayacağını kolayca görürüz. Gerçekten birlik içinde çözüm aranacaksa, Türkiye tarihinden bize miras kalan renkliliği ve zenginliği benimsemek, anahtar değerindedir. İnsanlar yalnız üreten ve tüketen ekonomik varlıklar değil, konuşan, yazan, güzellik üreten kültürel varlıklardır da. Önümüzdeki yüzyılların siyasal toplulukları, tekdüzelikleriyle değil, renklilikleriyle övüneceklerdir. Ülkemizin hâkim güçleri dar görüşleri ve kalın kafalarıyla Türkiye'yi elinde olan büyük zenginliklerden yoksun bırakıyor ve büyük acıların içine itiyorlar.

2000'e Doğru, 12-18 Temmuz 1987

diktaları arasına kesin sınır çizilmemesinin faturası, bugün bütün dünyada sosyalizme çıkarılıyor.

Sosyalizmdeki geri dönüşler, artık çürüme aşamasına vardı; kapitalizme hatta yer yer feodalizme özgü sınıfsal ilişkileri ve kurumları diriltti. Kapitalizm, bundan yararlanarak sınıflı toplumun değişmeyeceği propagandasını yapma cesaretini buldu; insanlığı sömürüsüz ve baskısız dünya özlemlerinden hoyratça koparma çabasına girdi. Bu arada gerçeğe bağlılık bilinci zayıf olan birçok "sosyalisti" de teslim aldılar.

Kapitalizm, yalnızca yarınlarımızı değil, dünümüzü de elimizden almak istiyor. Sosyalist devrimleri suçlamak günün modası. Oysa sosyalist devrimler, yaşadığımız yüzyılda insanlığın çehresinin değişmesinde esas rolü oynadılar. Devrimler, yalnız getirdikleriyle değil, değişme düşüncesini insanlığın zihninde canlı tutarak da yenileşmeye hizmet ederler. Çağımızın hiçbir siyasal akımı, sömürü ve zulme karşı mücadelede sosyalizme rakip olamamıştır ve şimdi de rakip değildir. İnsanlığın sınıfsız ve özgür bir dünya umudu, bugün çok daha güçlü gerçeklerden besleniyor.

Sosyalizm, hem dünü, hem yarını kapitalizmin ideolojik saldırısına karşı korumak durumundadır. Gerçeğe bağlılık, burada en temel ilkedir. Kimden gelirse gelsin, sömürü ve zulme karşı emekçi sınıfların ve ezilen halkların yanında olmak, gerçek enternasyonalizmdir. O nedenle sosyalist hareket, Polonyalı işçiyle, Sovyet emekçisi ve halklarıyla, Çin halkıyla, Bulgaristan'daki Türklerle dayanışma içindedir; yoksa Jaruzelski, Gorbaçov, Deng veya Jivkov'la değil. Türkiye halkıyla birleşebilecek biricik tutum budur.

2000'e Doğru, 18 Haziran 1989

TARİHTEN KORKMAK

Tarihte yaşanan olaylar ne olursa olsun, Türkiye'nin hiçbir bölgesinde bir devlet kurmaya veya ayrılmaya yetecek kadar geniş bir bölgede bir Ermeni çoğunluğu yaşamıyor. Uluslararası hukuk alanında, bir toprak talebinin ciddiye alınmaması için bu kadarı bile yeter.

Türkiye'de bu anlamda bir Ermeni sorunu yoktur, ama dünya arenasında böyle bir sorun yaratılmıştır. Bu sorunu yaratan, terör eylemlerinden çok, resmî politikadır. İntikamdan başka hiçbir anlamı olmayan bu haksız eylemleri, dünya planında yapayalnız bırakma olanağı Türkiye'nin elindeydi. Ne var ki resmî politika, Cumhuriyetin yıktığı Osmanlı devletinin sorumluluğunu yüklenerek, meselenin yapay olarak büyütülmesine olanak vermiştir.

Bu tavrın arkasında, pratik bir amaç, yurt bütünlüğünü korumak falan değil, bir ideoloji vardır.

Günümüzün resmî görüşü, bugün Türkiye'de yaşayan halkın Anadolu'daki tarihini 1071 Malazgirt Savaşı'yla başlatıyor. Anadolu'nun 1071 öncesinde ıssız olmadığı da biliniyor. Bu durumda resmiyet, daha önce bu toprakları işleyenlerin "biz değil başkaları" olduğunu kabul ediyor. İnsan mirasını reddedenler, ister istemez "bizim" denebilecek bir kültür mirası da kabul etmiyorlar. Ama iş burada bitmiyor. Bu toprakların yalnız fatihi olmakla övünenler, fetih öncesi tarihe bir barbarın yabancıya duyduğu düşmanlıkla bakıyorlar. Kendilerinin saymadıkları bir tarihten korkuyorlar.

En son *Ana Britanica* ansiklopedisi için açılan ceza davası, tarihin de fethedilebileceğini sanan bir anlayışın ürünüdür. "Tarihe de kılıç zoruyla boyun eğdirebilirim" diyen "Türk İslam sentezi", Doğu Ana-

DOĞU'DA VATANDAŞ FİŞLENİYOR

Beyaz: Devlet yanlısı. Mavi: Kararsız. Sarı: Sempatizan. Kırmızı: Militan... İstihbarat örgütleri, jandarma aracılığıyla, muhtarların verdiği bilgileri ve aile reislerinin doldurdukları beyannameleri değerlendirerek, imzasız ve basılı kâğıtlar üzerinde vatandaşları fişliyor. Herhangi bir işi için devlet kapısına başvuran vatandaş, fişlerdeki rengine göre işlem görüyor. Diyarbakır'daki Kolordu Komutanlığı, açıklama yetkisinin Genelkurmay'da olduğunu belirtti. Diyarbakır Valisi Kozakçıoğlu, Valiliğin böyle bir talimatı bulunmadığını açıkladı.

Doğu ve Güneydoğu bölgesine son yıllarda başlatılan bir uygulamayla yurttaşlarımız beyaz, mavi, sarı ve kırmızı renge boyanarak fişleniyor. Bu, bögelerde yaşayan bütün yurttaşlarımızın birer "fişi" var artık. Beyaz renk "devlet yanlısı" anlamına geliyor. Mavi "tarafsız", sarı "sempatizan", kırmızı ise "militan" demek. Altında herhangi bir imza bulunmayan iki sayfalık basılı beyannameler, ilçe jandarma bölük komutanlıklarından muhtarlara veriliyor. Onlar da fotokopi ile çoğaltarak bölge halkına dağıtıyor. Doğulu yurttaşın çok çocuklu olduğu dikkate alınarak on altı çocuk için yer ayrılmış. Ayrıca iki tane "eşi" hanesi açılmış. Aile reisi, eş ya da eşleri ile on altıya kadar varan çocukları hakkında istenen bilgileri doldurmakla yükümlü. Dikkat çeken bir başka nokta, yurttaşların mezheplerinin sorulması.

Yediden Yetmişe

Hane reisi, beşikteki bebeğe kadar bütün aile bireylerini kaydettikten sonra ikinci sayfaya geçiyor. Burada bölücü faaliyetler hakkındaki dü-

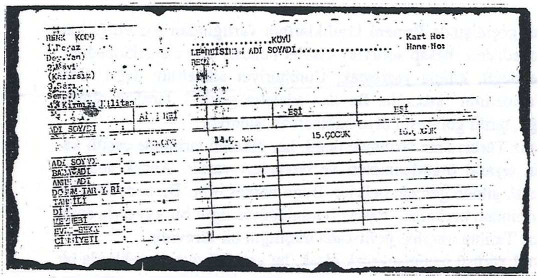
KÖYÜ
Kart No:
Hane No:
ADI SOYADI
EŞİ
15.ÇOCUK

Vatandaşı beyaz, mavi, sarı, kırmızı renklerle sınıflandıran fişin fotokopisi

şüncelerini yazması isteniyor. Önemli olan bu bölüm. Çünkü buraya yazılanlar onun rengini belirlemede, dikkate alınacak. Bölücü hareketin ne olduğunu bile bilmiyor birçoğu... Ama buraya yazılanlar aşağı yukarı aynı: "Bölücü faaliyetlerden nefret ediyoruz. Biz devlet yanlısıyız." Ne var ki, bu sözcükler beyaza boyanmak için yeterli değil.

Aile reisinin doldurduğu bölümün hemen altı muhtara ait. Muhtar buraya aile bireyleri hakkındaki düşüncesini yazıyor. "Devlet istiyor, yerine getirmek zorundayız. Bu bizim görevimizdir" diyerek mührü bastıktan sonra bildirimlerin tümünü jandarmaya teslim ediyor. İlçe jandarma komutanlıkları da bütün bu bilgilerden sonra, jandarma karakollarının ve muhbirlerin verdiği raporlar ışığında aile bireylerinin renklerini saptıyorlar. Vatandaşın bütün geçmişi ve aklanmış olsa bile, gözaltına alınmış veya yargılanmış olması, değerlendirmeye katılıyor.

Herhangi bir siyasal olay nedeniyle yargılananlar, aklanmış olsalar bile sarı renk kodu içinde değerlendiriliyor. Eğer hüküm giymişse "kırmızı".

Sarı ve Kırmızıya Devlet Kapısı Kapalı

Bildirimler, il merkezlerindeki Genel Bilgi Toplama (GBT) bürolarında kartotekslerde saklanıyor. Yurttaşın herhangi bir baş-

KÜRT MEMET'E NÖBET YOK

*K.K.K.'ya bağlı ... Piyade Tümen Komutanlığı, 1986 yılı Nisan ayı başında İSTH. 7130-6-86/259 sayılı emri yayımladı. Bu emre göre, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi nüfusuna kayıtlı erlere kritik yerlerde nöbet tutturulmayacaktır". Bu durumda dört askerden biri güvenilmez kabul ediliyor. Anayasaya ve TSK İç Hizmet Yönetmeliği'ne aykırı olan bu emir konusunda, 1. Ordu Komutanı Org. Recep Ergun, "Böyle bir ayrım yapmaya kimsenin yetkisi yok" dedi. Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, **2000'e Doğru**'dan emrin numarasını aldı ve "gerçekse soruşturma açtıracağını" belirtti. Demirel, belgeyi inceleyerek, "Çok paniğe kapılmışlar, esas bölücülük budur" dedi. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, başvurumuz üzerine konuyu araştırıyor.*

"Alavere dalavere, Kürt Memet nöbete" deriz sık sık. Ama artık bu deyimi de gözden geçirmemiz gerekiyor.

2000'e Doğru istihbarat şefinin masasında resmî antetli bir kâğıt duruyor.

Başlık: "TC, K.K.K... PİYADE TÜMEN KOMUTANLIĞI...

"İSTH:7130-6-86/259...

"KONU: Emniyet ve kontrol tedbirlerinin artırılması.

Emrin 2/b maddesinde aynen şu satırlar okunuyor:

"b. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi nüfusuna kayıtlı erlere kritik yerlerde (cephanelik, silahlık, benzinlik vb) nöbet tutturulmayacaktır. Nöbet tutturulma mecburiyeti halinde, o nöbet yerinde birisi bu bölgelerden olmamak üzere 2 kişi nöbet tutacaktır. Bu

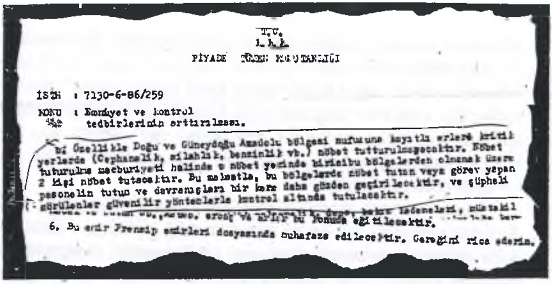
T.C.

PİYADE TÜMEN KOMUTANLIĞI

İSTH : 7130-6-86/259

KONU : Emniyet ve kontrol tedbirlerinin arttırılması.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi nufusuna kayıtlı erlere kritik yerlerde (Cephanelik, silahlık, benzinlik vb.) nöbet tutturulmayacaktır. Nöbet tuturulma mecburiyeti halinde o nöbet yerinde birisibu bölgelerden olmamak üzere 2 kişi nöbet tutacaktır. Bu maksatla, bu bölgelerde nöbet tutan veya görev yapan personelin tutum ve davranışları bir kere daha gözden geçirilecektir, ve şüpheli görülenler güvenilir yöntemlerle kontrol altında tutulacaktır.

... bu konuda eğitilecektir.

6. Bu emir Prensip emirleri dosyasında muhafaza edilecektir. Gereğini rica ederim.

Emrin başlığı, sayısı ve ilgili bölüm

maksatla, bu bölgelerde nöbet tutan veya görev yapan personelin tutum ve davranışları bir kere daha gözden geçirilecektir ve şüpheli görülenler güvenilir yöntemlerle kontrol altında tutulacaktır."

Nöbette Vukuat

27 Mart 1986 gününü 28 Mart'a bağlayan gece... Saat 23.30 - 01.30 arası... 33. Piyade Tümen Komutanlığı'na bağlı 86. Piyade Alayı kışlası dışında konuşlandırılmış bulunan bir bölük malzemeliğine iki karaltı yaklaşıyor. Nöbetçi, karaltıları hemen fark ediyor ve üstlerinin saptamalarına göre "uyanık" davranıyor. Bunun üzerine bölük malzemeliğine yaklaşanlar kaçtılar.

Nöbette vukuat vardı. Hemen rapor düzenlendi ve üstlere bildirildi. Doğudaki *"ayrılıkçı PKK örgütü elemanlarının kolordu birlikleri içinde sempatizan olabilecek personelle ilişki kurmak için faaliyetlerini artırdıkları"* yolunda belirtiler saptanmıştı. Bu faaliyetlerin amacı; silah, cephane ve kritik malzeme kaçırarak, bu malzemeleri kendi eylemlerinde kullanmaktı.

İşte bütün bu haberlerin alınmasından sonra emniyet ve kontrol önlemleri belirleniyordu. Alınan önlemler arasında, 10 Nisan 1986 ta-

*«Özellikle, sultana ve ortadan kalkmış bulunan İstanbul hükümetine karşı savaşta, düşmanlarımızın saldırısına uğramış Anadolu'nun çeşitli cephelerinin savunulmasında olduğu gibi, Yunanlıların tam bir bozgunuyla sonuçlanan saldırılarında aynı amaca varmak için ve aynı ülküyü gerçekleştirmek için Kürtlerle Türkler tam bir işbirliği içinde çalışmışlardır.»**

Nöbet Tutamayacak Cumhurbaşkanları

Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, *2000'e Doğru* adına kendisiyle görüşen Hasan Yalçın'a "Ben de doğuluyum. Ne demek? Öyle şey olur mu ya!" diyordu. Sonra da Ankara yöneticimize nereli olduğunu soruyordu. Hasan Yalçın, Konyalı. Böylece, *2000'e Doğru* temsilcisi cephanelikte nöbet tutabilecek, fakat Erzincan'ın Kemaliye ilçesinden olan Milli Savunma Bakanı Yavuztürk, askerliğini er olarak yapacak olsa, bu ayrıma göre kritik yerlerde nöbet üstlenemeyecek. Aynı durum, Başbakan Turgut Özal ve İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut için de geçerli. Hükümetin savunma ve güvenlikle ilgili mevkilerini, kritik nöbetler tutması sakıncalı insanlar işgal etmiş!

"Prensip emri"nin yaptığı ayrıma göre, Türkiye'nin cumhurbaşkanlarından ikisi kritik yerlerde nöbet tutması sakıncalı tanımı içinde. 1961-66 yılları arasında cumhurbaşkanlığı yapan Orgeneral Cemal Gürsel, Erzurum nüfusuna kayıtlıydı. 1973-80 yılları arasında Çankaya'da görev yapan Oramiral Fahri S. Korutürk ise Erzincan'ın Kemah ilçesindendi.

Doğu ve Güneydoğu nüfusuna kayıtlı birçok subay, orgenerallik rütbesine kadar yükselmiş, hatta Genelkurmay Başkanlığı yapmıştır. Org. Cemal Gürsel'den başka, Org. Semih Sancar gibi Erzurum'lu genelkurmay başkanları, Org. Fikret Oktay gibi, Siirt'li jandarma genel komutanları er olsalar, kritik yerlerde nöbet tutamayacaklar. Onlarca, yüzlerce isim akla geliyor ve sıralanıyor.

* *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler,* hazırlayan: Seha L. Meray, takım 1, cilt 1, kitap 1, s. 348-349.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Ne Diyor?

2000'e Doğru dergisi, Piyade Tümen Komutanlığının "prensip emri" konusunda bir açıklamada bulunması için Kara Kuvvetleri Komutanlığı İstihbarat Başbanlığı'na hem yazılı hem sözlü başvuruda bulundu.

Soruşturma Açılmalı!

Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, "prensip emri"nin yasadışı tavrına karşı kesin bir tutum almasaydı, *2000'e Doğru,* böyle son derece önemli bir konuda hükümetin istifasını talep edecekti. Kuşkusuz idarenin bütün işlemlerinden hükümet sorumlu. Ne var ki, Sayın Bakanın belirttiği gibi, sıkıyönetim komutanlarının hükümetin bilgisi dışında bazı emirleri olabiliyor. Artık bu noktada sorumluluk, hükümetin böyle yasadışı bir emri verenler hakkında soruşturma açtırması ve ceza uygulanmasıdır.

Sayın Yavuztürk'ün "prensip emri" hakkında soruşturma açtıracağı yönündeki sözleri, yüreklere biraz da olsa ferahlık veriyor. Artık bu sözlerin yerine getirilmesi ve kamuoyunun aydınlatılması bekleniyor.

Emri Kara Kuvvetleri Verdi

2000'e Doğru'nun 29. sayısında yer alan, Doğu ve Güneydoğu bölgesi nüfusuna kayıtlı erlere kritik yerlerde nöbet tutturulması doğrultusundaki emrin Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından yayımlandığı belirlendi. Konuyu araştıran *2000'e Doğru,* emrin Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki birliklere gönderildiğini saptadı. Emir, 1. Ordu ve 2. Ordu'ya bağlı birliklerde halen uygulanıyor. Ayrıca emir, ilk kez 1982 yılında yayımlanmış. O zaman da nöbet yasağı Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından bütün birliklere bildirilmiş. PKK eylemlerinin yoğunlaşması üzerine 1986'da ikinci kez yayımlanıyor.

Ordu Niçin Hata Yapıyor?

"Birlik ve bütünlük", yetkililerin son zamanlarda en çok vurguladıkları kavram. Ne var ki, nöbette Doğu'luya güvenmeyen şu "prensip emri" birlik ve bütünlüğe herhalde yüzlerce cephanelik soygunundan daha çok zarar verir. Birisinde kaybedilen, insandır; diğerinde ise cephane. Unutmamalı ki, cephaneleri de insanlar yapar ve kullanır.

Bu emri verenler, Türkiye'nin "Doğu ve Güneydoğu bölgesi nüfusuna kayıtlı" insanları kaybetmeyi göze almışlar. Daha kötüsü, milyonlarca insanı bir önyargıyla gözden çıkarmışlar bile. Bu emir hangi kapsamda uygulandı, bunu tam olarak bilemiyoruz. Ama en azından uygulanan askeri birliklerde, kritik yerlerin nöbetlerinde yapılan ayrımın, erler tarafından hissedilmemesine imkân yok. Bu ayrım, Doğu ve Güneydoğu'lu erlere, "Size cephanelik nöbetini teslim edecek kadar güvenmiyorum" mesajını vermektedir. Diğer bölgelerden gelen erlere ise, "Doğu'lulara o kadar güvenilmez" düşüncesini aşılamaktadır. Bu nedenle hem Doğulu insanlarımızı iten bir tavır açıklanıyor, hem de halk içinde bölücülük propagandası yapılıyor.

Türkiye'nin etnik özellikleriyle ilgili gerçekleri belirten araştırmacı ve yazarları, "bölücü" suçlamalarıyla yıllarca hapse atan bağnaz bir milliyetçilik, bölücülüğün âlâsını bir devlet uygulaması olarak yapabiliyor. Türkiye'yi PKK'nin ayrılıkçı terörü bölemez, ama bu kafa böler.

"Sana kritik yerlerde nöbet tutturmuyorum" mesajından çıkarılabilecek çok vahim anlamlar vardır. Bir kez, bu emri verenler, nöbet görevi ile Doğu'lu erlerin çıkarları arasında bir uyum olduğundan kuşku duyuyorlar. Eğer nöbet, vatanı beklemekse, "Bu vatan hepimizin" sözlerindeki içtenlik ağır yara alıyor. Nöbette devletin beklendiği bilinciyle böyle bir emir verildiyse, o zaman da, "Bu devlet sizin değil" denmiş oluyor. Bu prensip emri, sanki resmî ideolojinin temel tezlerini çürütmek için yazılmıştır. Topluma yapılan açıklamalarla "prensip emirleri" dosyalarına konan talimatlar birbirini tutmuyor.

Bu yasadışı tavır, dar askerî bakış açısının önündeki çıkmazı çarpıcı olarak sergilemektedir. Cephaneliği koruyacağım derken, mil-

yonlarca yurttaşı dışlayabilmişlerdir. Bugün artık herkesçe "Kürt" adı verilerek anılan sorunun, büyük bir yurttaş kitlesinin, gönül bağında düğümlendiğini anlamamışlardır. "Gönül bağı", cephanelik, benzinlik, top, tüfek gibi askerî bir kavram değildir; ama bugün askerlerin de mutlaka anlamaları gereken bir kavramdır; tıpkı cumhuriyet, demokrasi, özgürlük, laiklik gibi...

Umalım ki, bu prensip emri, Genekurmay Başkanlığı'nı veya Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nı sorumlu tutacak bir kapsamda olmasın. Ne var ki, çok sayıda olgu, "Ordu niçin hata yapıyor" sorusunu akla getirmektedir. *2000'e Doğru,* Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın yasak kitap listesini geçen sayısında yayımladı. Dostoyevski, Hemingway, Gonçarov, Tolstoy, Knut Hamsun, Gorki ve Istrati'yi yasaklayan bir uygulamayı, 20. yüzyılın ve Cumhuriyet devrimimizin ölçüleri içinde açıklamaya olanak var mıdır? Diyelim ki, bu bir kazadır ve düzeltilecektir. O zaman Doğu bölgesinde ordu mensuplarınca dağıtılan "Allah'a itaat" ve "cihad" çağrıları nedir? Laiklik ilkesinin ve Atatürk'ün devrimci mirasının bu kadar fütursuzca harcanmasının bir özrü bulunabilir mi? Askerî cezaevlerindeki uygulamaları kendi gözlerimle gördüm ve yaşadım. Genç subaylara yapılan işkencelerin feryatlarını da kendi kulağımla duydum ve bütün bunları bugün yazmıyorum, yaşadığım anda dilekçeyle bildirdim.

Bütün bu gerçekler orduda demokrasi, özgürlük, laiklik, çağdaşlık adına kaygıları güçlendiren bir anlayışın var olduğunu göstermektedir. Bizce orduyu halka tanıtmak için "Beyaz Kitap" yayımlamaktan önce, bu anlayışın değiştirilmesi gerekiyor. 12 Eylül döneminde yalnızca düşünceleri yüzünden aydınlık kafalı ve yetenekli bin beş yüz genç subayın tasfiye edilmesinin de şu tabloda herhalde bir payı vardır.

Dar asker perspektifi, başta Doğu sorunu olmak üzere, Türkiye'nin hiçbir sorununa olumlu katkıda bulunamaz. Demokratik, çağdaş ve laik bir kültür, bugün ordunun hiçbir silah ve donatımla karşılaştırılamayacak kadar büyük ihtiyacıdır.

2000'e Doğru, 2-8 Ağustos 1987

zünde Kürde güvenmek ve onu adam yerine koymak, az mesele mi? Demokratik ve kardeşçe birliğin olmazsa olmaz şartı budur. 21. yüzyıla giden bir dünyada, herhangi bir halkı, o halkın iradesini ve haklarını reddederek aranan bütün çözümler, geçici olmaya mahkûmdur. Bu tavır, bölücülük değildir; insana yakışan ve dayanıklı bir birliğin zorunlu koşuludur.

Bugün "muhalefet" sıfatını hakketmek için, ülkenin temel sorunlarına iktidardan farklı çözümler getirmek, yeni seçenekler oluşturmak gerekir. Erdal İnönü, İçişleri Bakanı'nın verdiği bilgilerden tatmin olmadığını söylemiştir. Peki SHP iktidarı ne yapacaktır? Hangi program ve politikalarla çözecektir bu kritik meseleyi? SHP veya DYP iktidarının ANAP iktidarının emrindeki ordu, polis ve jandarmadan başka bir silahlı kuvvet var mıdır?

Eğer soruna "kökünü kazıma" perspektifiyle bakılırsa, bu iş kitle kırımlarına kadar gider ve en sonunda aynı araçlarla aynı başarısızlığa ulaşılır.

Önyargısız ve koşulsuz olarak halka güvenmek ve halkın iradesine saygı duymak, biricik demokratik seçenektir. Gönüllü bir kardeşliğin ve birliğin de temeli ancak böyle oluşturulur.

2000'e Doğru, 13 Ağustos 1989

III

DEVLETİN GÖÇE ZORLAMA VE ERİTME POLİTİKASI

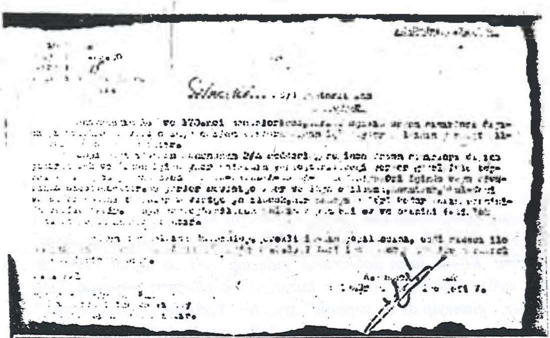

TC
TARIM ve ORMAN BAKANLIĞI
Orman Genel Müdürlüğü
Tunceli Devlet Orman İşletmesi
Müdürlüğü
Pülümür Orman Bölge Şefliği

Kısım : Kd.
Dosya : 04.Kd.30
Evrak: 15
Konu : Nakledilecek koyler

.... Köyü Muhtarlığına
Pülümür

Anayasanın 169 ve 170.nci maddelerince, tarıma açılıp orman sınırları dışına çıkarılacak devletçe ihya edilen yerlere orman içi köyler halkının yerleştirilmeleri hükme bağlanmıştır.

6831 sayılı Orman Kanununun 2/A maddesi gereğince orman sınırları dışına çıkarılacak ve orman içi köyler halkının yerleştirileceği yerler genellikle toprak verim gücü yüksek olan MERSİN-ANTALYA-MUĞLA-İZMİR bölgeleri içinde veya civarında olabilecektir. Bu yerler devletçe imar ve ihya edilecek, konutlar, okul-cami ve diğer sosyal tesisler devletçe yapılacak, her haneye yeteri kadar tarım arazisi de verilecektir. Buraya yerleştirilecek halkın köyündeki ev ve arazisi istimlak edilerek ağaçlandırılacaktır.

Konunun köy halına duyurulup, gerekli izahın yapılması, kendi rızası ile bu yerlere yerleşmek isteyen köylerin 10.2.1987 tarihine kadar bölgemize müracaat etmesini rica ederim.

D.A.22/1

A. Yüksel ALDEMİR
Pülümür Orman Bölge Şefi V.
İmza

DAĞITIM:
Bölge Şefliğimize bağlı köy muhtarlıklarına yazılmıştır.

Pülümür Orman Bölge Şefliği'nin köy muhtarlıklarına yolladığı resmi yazının fotokopisi ve içeriği

dışına çıkarılacak köyler saptanmıştı. Bu işlemin köylerin rızasıyla olacağı yazılıydı. Ayrıca, tebligatta bu yeni yerleşim bölgelerinin devletçe imar ve ihya edileceği; konut, okul, cami yapılacağı ve diğer sosyal tesislerin kurulacağı bildiriliyordu. Köylülerin ev ve arazisi ise istimlak edilerek ağaçlandırılacaktı.

Okurlar köyünden Ali Ateş, bir yandan önündeki formu dolduruyor öte yandan bir türlü anlam veremiyordu. Çünkü onun köyü merkez ilçeye bağlıydı, dağ köyü değildi. Okulu, elektriği, suyu, yolu vardı. Bildiği diğer köyler, Altınyüzük, Karşılar da aynı durumdaydı. Geyiksuyu ise bucak merkeziydi. "Herhalde işin içinde başka bir iş vardı."

Orman Müdürü: "Henüz Araştırıyoruz"

Tunceli Devlet Orman İşletmesi Müdürü Rıfat Emin Bal, *2000'e Doğru*'ya Orman Bakanlığı'nın böyle bir çalışması olduğunu açıklarken, henüz araştırma aşamasında bulunduklarını belirtiyordu. Rıfat Emin Bal'ın söylediğine göre, ön etütler tamamlanmış, tebligat yapılmış. Bakanlık köylülerin istekli olup olmadıklarını inceliyordu. Yapılan, henüz bilgi toplamaktı. Daha sonra kurulacak komisyon, mahallinde inceleme yapacak, topoğrafik ve coğrafik açıdan, yerinde kalkındırmanın mümkün olup olmadığına karar verecekti. Son olarak konuyla ilgili raporunu Orman Bakanlığı'na arz edecek ve Bakanlar Kurulu kararına göre uygulamaya geçilecekti. Rıfat Bal'a göre şu da bir gerçekti ki, Tunceli'nin birçok köyü, çağın koşullarından çok uzaktı. Kışın kar yağdı mı, bahara kadar ulaşım bir sorundu. Çığ düşer yollar kapanırdı.

Ancak Rıfat Emin Bal, istekli olmayanların hiçbir işleme tabi tutulmayacağını da sözlerine ekliyordu.

Madem Millî Park Yapacaktın Ormanı Niçin Yaktın?

Millî Park Planı ise hemen geçtiğimiz yıllarda yakılan ormanları anımsatıyordu. Halkın kuru odun getirmesinin bile suç sayıldığı Kır-

yazı gelmemiş Ama Murat Taş, kendiliğinden başvurmuş. Mersin'e gitmek istiyor. Dilekçesini vermiş, yanıt bekliyor. O kadar bıkmış yokluğundan, "Buradan daha kötüsü olamaz" diyor. 400-500 dönüm toprağı var. Burada karın doyurmuyor, ama karşılığını aldı mı Mersin'de, verimli topraklarda... Murat Taş, bir fırsat olarak değerlendiriyor bu uygulamayı ve biraz da, başkaları beklesin buraları diye ekliyor. Bir söylentiye göre, Bulgaristan göçmenleri yerleştirilecekmiş boşaltılan köylere.

Uygulamanın 1987 yılı içinde başlayacağı söyleniyor. Kimine göre, kar kalkınca, kimine göre yazın. Ama bu yıl sonuna kadar mutlaka. Tunceli Vali Yardımcısı İsmet Tabaş ise, *2000'e Doğru*'ya, Orman Bakanlığı'nın böyle bir araştırma çalışması olabileceğini, ancak valiliğin köylerin boşaltılmasına ilişkin herhangi bir uygulaması olmadığını açıklıyordu.

Köylerin ne zaman taşınacağına dair resmî makamlar herhangi bir tarih vermiyorlar.

İçişleri ve Bayındırlık bakanlıkları yetkilileri, *2000'e Doğru*'ya "Konunun kendilerini ilgilendirmediğini" söylüyorlar. Tunceli SHP Millitvekili Rıdvan Yıldırım kendi ilinin 233 muhtarına yapılan tebligatı henüz bilmiyor. Bütün köylü formlar doldurup gideceği yeri seçerken, partilerin, milletvekillerinin olaydan haberleri yok.

Uygulamanın Kapsamı Tunceli'den Geniş

2000'e Doğru'nun konuya ilişkin araştırması geliştikçe, planın kapsamı da genişliyordu. Yalnız Tunceli köylerinde değil, Erzincan köylerinde, hatta Doğu'nun birçok ilinde böyle bir uygulamanın hazırlıkları başlamıştı bile. Erzincan Orman Bölge Müdürü, *2000'e Doğru* muhabirine "Yirmi otuz yıllık bir projenin söz konusu olduğunu" belirtti. Uygulama yalnız orman içi köyleri değil, orman yanı köyleri de kapsıyordu. Müdür, "Zorlama yok, gitmek istemeyen kalabilir, zorlama politikacıların işi" diye sözlerini bağlıyor. Erzincan ili Sarıkaya köyü muhtarı, tebligatın kendilerine de geldiğini doğruluyor ve iki ay içinde tespit yapılacağını söylüyor. İlk edinilen bil-

gilere göre, Erzincan ili Kemah ve Refahiye ilçelerinin 24 köyü ormanlaştırma planına alınmış.

Bu arada, jandarmanın Erzincan ilinin bazı köylerine gidip, köy halkının hangi aşiretten olduğunu soruşturduğu dikkatleri çekiyor. Bu köylerden en sonuncusu Kılıçkaya. Halk, bu soruşturmayı kuşkuyla karşılıyor. Acaba göç ettirme olayı, aşiret konusuyla ilgili miydi?

Ağaçlandırma amacının ötesinde, bazı hareket noktalarının saptandığı ister istemez akıllara geliyor ve çeşitli yorumlar halk içinde dolaşıyor.

Mecburî İskânın Tarihçesi

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın, Orman Genel Müdürüğü kanalıyla köy muhtarlarına görderdiği yazı, büyük çaplı bir göç ve iskân olayının hazırlığını göstermektedir.

Ormanları koruma ve ağaçlandırma gerekçesi ile başlatılan bu çalışma, cumhuriyet tarihi boyunca sürdürülen iskân siyasetinin bir devamı izlenimi vermektedir.

Bugüne değin mülteci ve göçmenler ile iç nüfusun yerleşimini düzenleyen 25'ten fazla kanun yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunlardan en önemlisi 1934 yılında çıkarılan 2510 sayılı İskân Kanunu'dur. Kanunun gerekçe bölümünde tarihî ve ekonomik nedenler yanı sıra "... Dahilî iskân safahatı cümlesinden olarak ana dili Türkçe olmayan nüfus birikiminin önlenmesi ve mevcutlarının dağıtılması" da "esbabı mucibe layihası"nda belirtilmiştir.

Kanun, Türkiye'yi iskân açısından üç bölgeye ayırmaktadır. İkinci maddede bu bölgeler şöyle sıralanıyor:

"1 numaralı mıntıkalar: Türk kültürlü nüfusun yoğunlaşması (yoğunlaştırılması) istenilen yerlerdir."

"2 numaralı mıntıkalar: Türk kültürü içinde "temsili" (eritilmesi) istenilen nüfusun nakil ve iskânına ayrılan yerlerdir".

"3 numaralı mıntıkalar: Yer, sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleri ile boşaltılması istenilen ve iskân ve ikamet yasak

Cumhuriyet Tarihinde Mecburi İskânla İlgili Başlıca Yasalar

1. Mahalli İskânlarını İzinsiz Terk Eyleyen ve Mültecilerle Aşiretler Hakkında, 10 Kanunuevvel 1925 tarih ve 675 sayılı kanun.

2. 31 Mayıs 1926 tarih ve 885 sayılı İskân Kanunu.

3. 10 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı, Bazı Eşhasın Şark Mıntıkalarından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun.

4. 12 Aralık 1927 tarih ve 1178 sayılı Kanun Hükmünün Kaldırılmasına Bakanlar Kurulu'nun Mezun olduğuna Dair Kânun..

5. 11 Haziran 1929 tarih ve 1505 sayılı, Şark Menatıkı Dahilinde Muhtaç, Zürraa Tevzi Edilecek Araziye Dair kanun.

6. 11 Haziran 1933 tarih ve 2263 sayılı, 885 sayılı İskân Kanunu'nun 3. Maddesine Bir Fırka İlavesi Hakkında Kanun.

7. 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu (Bu kanuna 2848, 3657, 3667, 3683, 4062, 5098, 5227, 5420, 5826 sayılı kanunlarla bazı eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır).

8. 29 Aralık 1934 tarih ve 2644 sayılı Tapu Kanunu.

9. 26 Aralık 1934 ve 2650 sayılı, 2510 sayılı Kanunun 44. maddesine Bir Fırka İlave Edilmesi Hakkında Kanun.

10. 21 Kasım 1935 tarih ve 2849 sayılı, İskân İşlerinin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın Devrine Ve Ayrı Bir Bütçe İle İdare Edilmesine Dair Kanun.

11. 25 Aralık 1935 tarih ve 2884 sayılı, Tunceli'nin Yönetimi Hakkında Kanun.

12. 19 Ekim 1960 tarih ve 105 sayılı, 2510 sayılı İskân Kanunu'na Ek Kanun. (2510, 2650, 2837, 2848, 3123, 3371, 5057, 3367, 3683, 4062, 5098, 5227 sayılı Kanunların bu kanunla ilgili olduğu belirtilmiştir).

13. Millî Güvenlik Konseyi'nce 1983'te getirilen yeni yasa.

Ama bilenler, bilmeyenlere söylemiyor mu ne? Yerinden yurdundan göç edecekler, herhalde kaygılarını eş dosta açıyor dertleşiyordur: ama olay, kamusallaşmıyor; bütün toplum için alenileşemiyor; toplumda ancak cemaatlerin içinde kalıyor; devlet yönetimi katında ise, bir sır olarak dosyaların içinde.

Basın, yüzbinlerce insanın bildiği bir olayı duyamıyor; o perdeden bir titreşimi alamıyor galiba. İstanbul'da Perşembe Pazarı yıkıldıktan sonra, farelerin yerinden yurdundan olması bile bir haber: çünkü İstanbul'a yayılıyor, evlerimize geliyorlar.

Acaba biz biraz fazla duyarlı mı davranıyoruz? Denebilir ki, daha Tunceli köylüsünün göçü başlamadı bile, ya da Tunceli'nin göç etmesinin bir önemi yok. Peki oraların millî park haline gelmesi de mi önemli değil? Yurdumuz şenlenecek, dağlar taşlar ağaç olacak, kuşlar cıvıl cıvıl ötecek, İncirlik Üssü'nden helikopterle Munzur'un alabalığını yemeğe gelecekler, bunlar da mı haber değildir?

1960-80 döneminin haksızlığa karşı sesini yükseltebilen, daha iyi yaşamak için yürüyen, grev yapan toplumu, 1980'lerde hem zor yoluyla, hem de ideolojik araçlarla susan ve katlanan bir toplum haline getirilebilmiştir. İkinci, üçüncü sınıf yurttaşların oluşturduğu toplum, tepkisizliğin pençesine alınmıştır. Toplumun kaymağını oluşturan birinci sınıf ise, her zamandan daha duyarsız ve vurdumduymazdır. Tunceli'nin yarısı da olsa, olay en sonunda köylüyü ilgilendirmektedir, ayrıca Doğu'lu ve hem de Tunceli'lidir bunlar, "sakıncalı" ilden... 1934 yılında çıkan İskân Yasası'nın "Türk ırkından ve Türk kültüründen olmayıp" da, "Türk kültüründe eritilmesi" gerekenler diye tanımladıkları insanlar (bu terimlerin hepsi yasaya ait). Demek ki, iki kez ikinci sınıf olan yurttaşları ilgilendiriyor bu olay.

Devletin tutumu bellidir. Ya toplum niçin bu kadar kayıtsız? Kamuoyunu belirleyen şehir halkı ve seçkinleri, kum taneleri halinde tıka basa silolara doldurulmuşlar. Hâkim ideoloji, bu sıkışıklık içinde onları, gene de pencereleri yalnız kendilerine açılan, yapayalnız ve alabildiğine bireyler haline getirme işlevini hakkıyla yerine getiriyor. Toplumsal bağların şiddetle parçalanmasına ve çözülmesine karşı çağdaş bir cevap arayan sol ise, bastırılmıştır. Şimdi suskun bir Tür-

BOTAN BÖLGESİ İNSANSIZLAŞTIRILIYOR

(Ferit Ilsever ve Arkadaşlarının
Araştırma Raporu)*

Türkiye sınırları içinde Şırnak diye bir yöre hâlâ var mıdır? Bu yoksul ilçemizin il yapılarak "ödüllendirilmesi"nden ve son olarak 3 milletvekili çıkaracağı açıklanmasından, yetkililerin bu soruya hâlâ olumlu yanıt verdikleri anlaşılıyor. Ama tanık olduklarımız ve Şırnak'lı yoksul köylülerin anlattıkları, aslında buraların gözden çıkarıldığını gösteriyor. Yakınmalara, bir süre öncesine kadar iktidarın Kürtlere ikinci sınıf vatandaş olarak davranmasında yoğunlaşıyordu. Şimdi ise, "vatandaş statüsü"nden bütünüyle çıkartıldıkları anlaşılıyor. Çankaya Zirvesi'yle düşman tanımının kapsamı genişletilmişti. Neredeyse tüm Güneydoğu halkını "düşman", en azından "şüpheli" gören davranışlar seslendiriliyordu. Devletin bütün pratiğine şimdi bu yaklaşımın damgasını vurduğunu görüyoruz. İnsansız, hayvansız, ormansız bir yurt! Mesleği ve tek geçim kaynağı "koruculuk" olan bir halk! Şırnak'taki devlet uygulamasının vardığı nokta budur. Böyle bir "yurt" ve böyle bir "halk" hedefi, ancak Şırnak'ın ve Şırnak'lıların üstüne çizgi çeken kafaların ürünü olabilir. Ve böyle bir kaderi hiçbir halk kabul etmeyeceğine göre, "Botan'ı insansızlaştırma operasyonu" en başından yenilgiye mahkûmdur.

ANAP, SHP ve DYP'nin Çankaya mutabakatında, Kürt sorununda devlet terörünü tırmandırma fikrine varılmıştı. Aslında bu partileri zirvede buluşmaya iten Doğu'daki gelişmelerin bir nedeni, çare diye sa-

* Araştırma sonucu hazırlanan raporu ve İlsever'in rapora yazdığı sunuşu, önemi nedeniyle kitabımıza aynen alıyoruz.

rıldıkları o şiddetti. Kürtlerin şiddetle ezilmesine ve asimilasyonuna dayanan resmi politika iflas etmişti. Halk eşitlik ve özgürlük istiyordu. Çankaya zirvesi, bu isteğe de askerî çözümle yanıt verdi. Elinizdeki bu raporda şiddetin somut örneklerini ve yoksul Kürt köylülerini nasıl tepkiye ittiğini göreceksiniz. Garip olan, bu, uygulamanın "millî birliği korumak" bahanesiyle yapılmasıdır. Ama gerçek odur ki, iktidar bu pratiğiyle milyonlarca Kürdü itiyor ve bölünmeyi derinleştiriyor. Hiçbir ülkenin birliği, vatandaşını köyünden, toprağından kovarak; evini, damını başına yıkarak yakarak sağlanamaz. Botan bölgesi yoksullarının son dramı, Partimizin "Eşitlik ve özgürlük temelinde birlik" programının doğruluğunu ve ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğunu bir kez daha kanıtlıyor. İşte Türk ve Kürt emekçilerinin gönüllerini birbirine bağlayan son köprü budur.

Bugün Güneydoğu'da devletin askerî uygulamalar dışında halka verdiği bir şey yoktur. Bu durumun yaratılmasında da düzen partileri birinci derecede rol oynadılar. Güneydoğu'daki siyasî erki güvenlik güçlerine ve askere terk ederek, aslında kendilerinin gereksizliğini ilan ettiler. Bunun ardından çıkartılan SS kararnameleriyle, kamuoyu Kürt sorununda tam bir sessizliğe gömüldü. Güneydoğu'da yasadışılık, zorbalık ve keyfilik işte böyle bir ortamda tırmandırılıyor. Bu durumda Kürt köylüsünün gözünde, ne parlamentonun ve düzen partilerinin, ne de basının ve diğer kurumların bir değeri kalmıştır. Ya Türk halkı? Şırnak'ta Kürt emekçilerinin evleri başlarına yıkılarak, itilip kakılıyorsa; Aydın'ın, Denizli'nin, Çukurova'nın yoksul köylüleri rahat uyuyamaz! Balveren'de, Deştik'te, Dımılya'da binlerce bebek açlıktan ve soğuktan kırılıyorsa, İstanbul'un, İzmir'in, Ankara'nın emekçileri "görmedim, duymadım" diyemez! Güneydoğu'da halk ölüme mahkûm edilmişken, işçi sınıfımız "bana ne" diyemez! Orada vahşet ve zorbalık varsa; burada demokrasi ve insan hakları olamaz!

Burada, Doğu'da her gün yaşanan dramdan sadece bir kesit sunuyoruz. Heyet üyelerinin ortak açıklamalarında yer alan çağrıyı bir kez daha yineliyoruz: Herkesi, insanım diyen herkesi, sorumluluklarını hatırlamaya ve mücadeleye davet ediyoruz.

28 Eylül 1990 tarihinde SP Genel Başkanı Ferit İlsever başkanlığında, SP Heyeti, HEP Diyarbakır İl Örgütü adına Tahir Elverdi, İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Hatip Dicle ve İHD Siirt Şube Başkanı Av. Zübeyir Aydar'ın da aralarında olduğu İHD Heyeti Batman Petrol-İş Sendikası'ndan Ahmet Teymurtaş başkanlığındaki sendika heyeti, İnşaat Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi Y.K. Üyesi Esat Bingöm, Makina Mühendisleri Odası Diyarbakır Bölge Temsilcisi M. Salih Güneştekin ve Ziraat Mühendisleri Odası Diyarbakır Bölge Şubesi Y.K. Üyesi Refik Karakoç'tan oluşan TMMOB Heyeti, İHD Nusaybin ilçe Temsilcisi Dr. Cemal Kahraman ile yerli ve yabancı basın mensuplarından oluşan 40 kişilik bir heyetle Şırnak ili ve civar köylerinde incelemelerde bulunuldu.

Araştırmalar sonucu elde edilen izlenimler ve zorbalığa maruz kalan köylülerin anlatımları, Botan bölgesini insansızlaştırma operasyonunu bütün boyutlarıyla açıklar nitelikte olup vahşet boyutlarına varan baskı politikasının yaşayan canlı belgeleridir.

Şırnak - Uludere karayolu üzerinde Balveren (Gündik - Mella) köyünde, kıl çadırda barınan köylülerden 30 yaşındaki Fatma Kartal, kucağındaki emzikli bebeğiyle şöyle sesleniyordu:

"Köyümüzü boşaltmadan önce, 10 gün kadar, hayvanlarımızı otlatmaya çıkarmamızı, hastalarımızı şehre doktora götürmeye ve erzak almamıza izin vermediler. Hamile kadınlara zorla halay çektirerek ve zıplatarak çocuklarını düşürmeye çalışıyorladı. Bizleri sık sık rahatsız edip köyümüze teröristlerin gelip gelmediğini soruyorlardı. Evlerimize geceleri ateş ediliyor, sabahleyin de bakınız gece köye teröristler gelmiş, siz bize haber vermiyorsunuz diyorlardı. Askerler topladığımız odunları alıyor, kendileri kullanıyor, bizden yumurta, ekmek, tavuk vs. birçok şey istiyorlar. Bizler 'yok' deyince 'siz teröristlere veriyorsunuz da, bize niye vermiyorsunuz' diyerek ağır hakaretler ediyorlardı."

Yine Balveren köyündeki kıl çadırlarda, heyetimizce yapılan incelemeler sırasında, bir saat içinde Uludere yönünden Şırnak'a traktörlerle göç eden 4 aileye rastlandı. Rakam ve süre, göçün şiddetini

açıklamaktadır. Bunlardan, evinden kurtardığı direkleri, birkaç yatağı, eşi ve çocuklarını bir traktöre yükleyip Şırnak'a doğru yola çıkan 35 yaşlarındaki Abdülaziz Gül'ü durdurup sorduğumuzda, ilginç yanıtlar aldık:

"Ben Pervari'ye bağlı Sarıyaprak köyündenim. Köyümüz toplam 60 haneliydi. Tüm evlerimiz, otlarımız ve köyümüz civarındaki ormanlar yakıldı. Ya korucu olursunuz 'ya da defolup gidersiniz' diyorlardı. Biz, tüm tehditlere rağmen korucu olmayı kabul etmedik. Halen köyümüzde Doğanköyü bölüğünden gelen çok sayıda asker var. Hayvanlarımızı ucuza satmak zorunda kaldık. Şu anda Şırnak'a gidiyoruz ve orada çadır kuracağız. Baskılar dolayısıyla köyümüzden şu ana kadar 20 kişi gerillaya katıldı. Beşinin öldüğünü biliyoruz. Cenazelerini istedik ama vermediler" diyerek bölgedeki durumu özetliyordu.

Şırnak - Eruh karayolu üzerinde, Şırnak'a 20 km. uzaklıktaki Millikare semtindeki kıl çadırlarda kalan köylülerden 65 yaşındaki Mehmet Coşkun ise şöyle diyordu:

"Dört yıldır, 200 hane, burada kıl çadırlarda kalmaktayız. Nüfusumuz 1500 kişi civarındadır. Bine yakın çocuğumuz var. Bunlardan 300'ü 0-3 yaş arasındadır. Karda kışta bu koşullarda yaşamaktayız. Ve açlıkla karşı karşıyayız. Devlet güçlerinin baskısı sonucu buraya gelmek zorunda kaldık. Evlerimizi yaktılar, çok işkence gördük. Ben 10 kez gözaltına alındım. Her seferinde gözümüzü bağlayarak işkence ettiler. Bizden köy korucusu olmamız isteniyordu. Kabul etmeyince de tümümüzü topraklarımızdan attılar. Yerleşim birimlerimiz olan Xor'e Bızo, Deştik, Xwedan, Ebasan, Bawa, Cinde, Torkız, Dımılya, Serbest, İndex, Dımdımo ve Şaro mezralarını yakıp yıkarak haritadan sildiler. Tarafımıza herhangi bir kamulaştırma bedeli ödenmedi. Ancak, dört yıllık uğraşılarımız sonucu bu mevkide evlerimizi yeniden inşa etmek için devletten bir miktar biriket ve çimento yardımı koparabildik. Hepsi o kadar. Sizlerden bu ağır sorunlarımızı herkese ve tüm dünyaya duyurmanızı istiyoruz."

Balveren köyündeki kıl çadırlarda kalan köylülerden 7 çocuklu dul kadın Sariya Çevik, tüm hiddetiyle şöyle bağırıyordu:

"Vahşeti asker ve korucular birlikte yapıyorlar. Beslenecek, ba-

rınacak hiçbir şeyimiz kalmadı. Evimiz ve içindeki yataklarımız da yakıldı. Sadece işte şu eşeğimiz kaldı. Ucuza sattığımız hayvanlardan sağladığımız kaynaklar da yakında tükenecek ve elimizde hiçbir şey kalmayacak.

Sarıdağ (Dımılya) köyü muhtarı 54 yaşındaki Derviş Göktaş ise sorunun bir başka boyutunu değerlendirdi:

"Dört yıldan beri çadırlarda, çok kötü koşullardayız. Hiçbir zaman sağlık kontrolünden geçirilmedik. Soğuk algınlığı, üst solunum yolu ve bağırsak hastalıkları en sık görülen hastalıklardandır. Son zamanlarda çocuk ölümleri de olağanüstü arttı" diyerek Hipokrat yeminli doktorlarımıza sesleniyordu. Torkız Köyü Şaro mezrasından Abdullah Işık:

"Evlerimiz, içindeki eşyalarla birlikte, ikibuçuk ay önce Güneyçam Jandarma taburundan gelen askerlerce yakıldı. Ormanlarımız, hayvan yemleri ve otlarımız ateşe verildi. Kardeşim İbrahim Işık'a ait 2 ton peynir mahzenden çıkartılarak, kasaturalarla parçalanıp telef edildi. Şu anda çadırlarda kalıyoruz. Mahkemeden hasar tesbiti istedik. Verilen zararı 120 milyon TL olarak saptadılar, ama hiçbir sonuç alamadık" diyerek ekonomik dinamiklere yönelen darbeyi, talanın ve vahşetin boyutlarını sergiliyordu.

Pervani'nin Sarıyaprak köyünden göç eden 60 yaşındaki Salih Demir'i dinliyoruz.

"Köyümüz 60 haneliydi. İki ay kadar önce köye gelen Doğan köyü bölüğünden askerler ile civardaki köy korucuları, kışlık yem ve samanlıklarımızla birlikte, bahçe ve harmandaki buğdaylarımızı da yaktılar. Bütün evlerimizi ve 90 kadar arı kovanımızı ateşe verdiler. Köyümüz boşaltıldıktan sonra top ateşine tutuldu. Geride on bin dönüm sulu arazimiz kaldı. Şu anda burada, Geçitboyu (Biryen) köyünde 56 aile kıl çadırlarda, çok kötü koşullarda yaşamaktayız. 0-3 yaş grubunda 100 civarında emzikli bebeğimiz var. Çocuklarımız arasında hastalıklar başladı. Su sıkıntımız ve temizlik sorunlarımız had safhada..."

Şırnak iline bağlı Dereler (Ayvan) köyünden 55 yaşındaki İbrahim Çevik çok daha ilginç açıklamalarda bulunuyor. Şırnak'tan Ankara'ya ve tüm insanlığa sesleniyordu:

"Yıllardır yaşadığımız bu ata topraklarında hiçbir zaman bu düzeyde bir baskı ve zorbalık görmedik. Köyümüze bağlı 12 mezra tamamen yakıldı. Üzerimizdeki elbiselerden başka hiçbir şeyimiz kalmadı. Nüfusumuz toplam 850 kişi kadardı. Bizi zorla köy korucusu yapmak istiyorlardı. Biz de onlara 'köyümüz gençleri zaten askerlik yapıyorlar, bir de bize mi askerlik yaptıracaksınız' *diyerek tekliflerini reddediyorduk. Gece evden dışarı çıkmamız yasak olduğundan 5 yıl boyunca pisliklerimizi gazete kâğıtlarına yapmak zorunda kaldık. Geceleri camiye bile gitmemize izin vermiyorlardı. Bazı geceler 2-3 defa kapılarımızı çalıp bizi rahatsız ediyorlardı. O hale geldik ki, çocuklarımızı korkutmak için 'susun jandarma geliyor' diyorduk. Artık bu vahşetten sonra, devletten hiçbir beklentimiz kalmamıştır. Zaten yapabilecekleri en kötü uygulamaları yaptılar. Son olarak size şunu söylemek istiyorum. Bakınız, ben yaşlı bir keçi çobanıyım. Kimseye akıl verecek durumda değilim, ama Özal, Akbulut, Aksu gibiler böyle devlet yönetiyorsa, ben 20 ülkeyi yönetebilirim. Hiçbir şeyden korkumuz kalmadı. Bunları aynen böyle yazın..."*

Köylü anlatımları ve bölgeden yapılan araştırmalar ışığında, heyetimiz, aşağıda belirtilen görüşlerin basın aracılığıyla kamuoyuna duyurulmasını kararlaştırdı:

1. Gerilla hareketinin etkin olduğu Botan bölgesinde halka karşı her türlü şiddet uygulanarak yöreyi tamamen insansızlaştırma politikası uygulamaya konmuştur. Bu politika çerçevesinde, koyunların melemediği, bal arılarının vızıldamadığı, ormanların yakılarak çıplak dağların ortaya çıkarıldığı, çocuk seslerinin yankılanmadığı, ağaçsız, evsiz ve insansız bir bölge oluşturmak hedeflenmektedir. Vahşet boyutlarına varan bu insanlıkdışı politikaların uygulamaları olarak, Şırnak'ın il olmadan önce sahip olduğu 38 köyden 27'si ve 81 mezranın tümü, köy koruculuğunu kabul etmedikleri gerekçesiyle boşaltılıp yakılmış, köylüler, hiçbir kamulaştırma bedeli ödenmeden topraklarından zorla göç ettirilmişlerdir. Varlıklı olanlar Adana, Mersin gibi illerin gecekondu semtlerine göçerken, yoksullar kendi ülkelerinde mülteci konumuna düşürülmüş, yaklaşan kış koşullarında, sadece 0-3 yaş grubu yüzlerce körpe çocuğuyla, hastalarıyla yol kenarlarında, bölgedeki yol boyu köyleri civarlarında, Siirt ve Şırnak ili varoşlarında derme çatma kurdukları kıl çadırlarda barınmaya zorlanmışlardır. Bölgede Bey-

tüşşebap, Uludere, Çatak, Güçlükonak, Eruh ve Pervari'de köylerin boşaltılması bütün hızıyla sürmektedir. Bu hukukdışı ve keyfi zorbalıkların sorumluları, insanlık suçu işlediklerini ve uygulamalarıyla, bölgedeki sorunları daha da ağırlaştırarak, toplumumuzun bağrında onarılmaz yaralar açtıklarını bilmelidirler.

2. Heyetimiz, Nisan ayı başında Cumhurbaşkanı, Başbakan ve 2. büyük muhalefet partisi arasında, Kürt sorununun çözümü konusunda ulaşılan mutabakatın devam ettiğini gözlemlemiştir. Mutabakatın özü, gerillayla devlet arasındaki "Ara Bölge"nin, yani halkın, şiddet kullanılarak ezilmesiydi. Bugün özellikle Botan bölgesinde yapılan, halka karşı dizginsiz ve ölçüsüz bir şiddetin uygulanmasıdır

3. Heyetimiz, köy boşaltmalarının, özellikle Körfez krizinin başladığı Ağustos başından bu yana hızlandığını tesbit etmiştir. Hükümet, emperyalizmin Ortadoğu'da yarattığı toz duman ortamından yararlanarak şiddet politikasını pervasızca yürütmektedir. Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ne olağanüstü halin uygulandığı 13 ilde İnsan Hakları Sözleşmesi'ne bundan böyle uymayacağının bildirmesinin anlamı, bütün çıplaklığıyla bugün Botan'da gözlemlenebiliyor.

Ormanlar ve meyva bahçeleri yok ediliyor. Bölgede, halka karşı ilan edilmemiş bir savaş yürütülüyor. Masum insanların ölümü, artık sıradan olaylar haline gelmiştir.

4. Sansür ve Sürgün Kararnameleri tam anlamıyla hayata geçirilmiş bulunuyor. Bölge, toplu sürgün yaşıyor. Tazminatsız, yol parasız ve olanca vahşetiyle uygulanan zor sonucu, köylerini terke zorlanan insanlar ilk durak olarak Şırnak, Siirt ve Cizre gibi merkezlere gelmekte ve işsizlik dolayısıyla buradan da büyük Batı kentlerine gitmektedirler. Kısacası Doğu'dan Batı'ya çıplak zorla gerçekleştirilen bir sürgün olayı bütün şiddetiyle sürüyor...

5. Türkiye basını bütün bu olup bitenlere karşı sessiz kalmayı tercih etmiştir. İstanbul'daki kalem ve gazete sahipleri bölge halkının yaşadığı trajediye sırtlarını dönmüşlerdir. Günlük basın, nisan başındaki hakim sınıf mutabakatına verdiği desteği bugün de devam ettirmektedir. Basını tarihsel sorumluluklarını hatırlamaya bir kez daha çağırıyoruz.

6. Türkiye, geçenlerde imzaladığı BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne bazı çekinceler koydu. Buna göre Türkiye "Çocukların

Ulusal ve Uluslararası Bilgi Kaynaklarına Ulaşma", "İnsan Hakları, Temel Özgürlükler ve Kendi Ulusal Kimlikleri Temelinde Eğitim Görme" ve azınlık kültürünü, dilini, dinini kullanıp geliştirme haklarını belirleyen, 17, 29 ve 30'uncu maddelere çekince koymuştur. Gerçekte ise Türkiye, Botanlı Kürt çocukların yaşama hakkına çekince koymuştur. Evsiz kalmış ve en küçük sağlık olanaklarından uzakta, yüzlerce çocuk ölümle yüz yüzedir. Bağırsak ve üst solunum yolları enfeksiyonları yaygındır. Kötü beslenme, çocuk sağlığını tehdit etmektedir.

7. Heyetimiz, bütün siyasal partileri, ulusal ve uluslararası demokratik kuruluşları, ülkemiz aydınlarını ve parlamenterlerini, bölge halkıyla dayanışmaya çağırıyor. Gelin, Şırnak köylüsünün kaderine ortak olun diyoruz. Bir hafta, on gün olsun, topraklarından kovulan köylüyle birlikte yaşayınız. Yurdunu, ana baba evini hâlâ terk etmemekte direnen köylünün bu haklı mücadelesine omuz veriniz.

8. Silopi, Cizre, Nusaybin, Kızıltepe gibi ekonomisi esas olarak Irak'la yapılan ticarete dayanan bölge merkezleri, bugün birer "ölü kent" haline gelmişlerdir. Esnafın durumunu ifade edecek kelimeyi bulmak zordur. Körfez krizinin yükü esas olarak Irak'la ticaretin yapıldığı "İpek Yolu" güzergâhında bulunan kasabalar insanının üzerine binmiştir. Acil bir yardım programıyla doğan zarar telafi edilmelidir.

9. Heyetimiz; Kızılay ve Kızılhaç'ı ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarını, insan hakları savunucularını ve örgütlerini, köylerinden kovulan Botan bölgesi insanına yardım elini uzatmaya çağırır. Tabip ve eczacı odalarını, durumu yerinde gözlemlemek için heyet göndermeye ve ilaç ihtiyacının karşılanması için odalar bünyesinde bir kampanya açmaya davet eder.

10. Kürt sorununun çözümünde şiddet yolunda ısrar edenler, halkı tamamen kaybetmişlerdir. Şimdi ise "kaybettikleri halkı", "ortadan kaldırma" yolundadırlar. Bugün nerede ise her gün rastlanan "kaza ölümleri", yakılan köyler, şehirlerin kasabaların etrafında çoğalan çadırlar; (önlem alınmazsa, demokratik bir muhalefet örgütlenmezse) yarınki toplu katliamın habercisidir. Herkesi, insanım diyen herkesi sorumluluklarını hatırlamaya ve mücadeleye davet ediyoruz.

30 Eylül 1990

Ferit İlsever SP Genel Başkanı	Tahir Elverdi HEP Diyarbakır İl YK Üyesi
Hatip Dicle İHD Diyarbakır Şb. Başkanı	Av. Zübeyir Aydar İHD Siirt Şube Başkanı
Ahmet Teymurtaş Petrol-İş Batman Şb. Bşk.	Esat Bingöm İnş. Müh. Od. Diyarbakır YK Üyesi
M. Salih Güneştekin Mak. Müh. Od. Böl. Temsilcisi	Refik Karakoç Ziraat Müh. Od. Bl. Şb. YK Üyesi
Dr. Cemal Kahraman İHD Nusaybin İlçe Temsilcisi	

Şırnak köylerinin son durumu
(Şırnak'ın il olmadan önceki durumuna göre)

Anılmış (Gundekeremu)	Boşaltıldı	Üçkiraz (Yuvaya)	Duruyor
Araköy (Kürüm)	Boşaltıldı	Yoğurtçular (Hestan)	Duruyor
Balveren (Gundikemeli)	Duruyor	Kızılsu (Sıhıres)	Duruyor
Basağaç (Mendikean)	Boşaltıldı	Alkemer (Derşev)	Duruyor
Boyunyaka (İspinderuk)	Boşaltıldı	Atbaşı (Firisan)	Boşaltıldı
Cevizdüzü (Cıfane)	Duruyor	Balpınar (Cınet)	Boşaltıldı
Çadırlı (Kendali)	Boşaltıldı	Görmeç (Biasa)	Boşaltıldı
Çakırsöğüt (Silyan)	Boşaltıldı	Güleşli (Berimiri)	Duruyor
Dağkonak (Nerey)	Boşaltıldı	Günedönmüş (Karni)	Boşaltıldı
Dereler (Avyan)	Boşaltıldı	İnceler (Basret)	Boşaltıldı

Geçitboyu (Biryan)	Duruyor	Kopanlı	Boşaltıldı
Güneyce (Bunibutyan)	Boşaltıldı	Karageçit (İspivyan)	Boşaltıldı
Güneycam (Mafyan)	Boşaltıldı	Kavuncu	Boşaltıldı
İkizce (Düvyan)	Duruyor	Kayaboyun (Şerefi)	Boşaltıldı
Kemerli (Gılındor)	Boşaltıldı	Kırkkuyu (Dostelala)	Boşaltıldı
Kumçatı (Dergül)	Duruyor	Kocağılı (Bezüke)	Boşaltıldı
Kuşkonak (Güver)	Boşaltıldı	Koçbeyi (Banımmehinda)	Boşaltıldı
Sarıdallı (Üstüveskir)	Boşaltıldı	Meşeiçi (Kasrik)	Duruyor
Toptepe (Avgamazya)	Boşaltıldı	Tekçınar (Gundikemıtrip)	Boşaltıldı

Toplam 38 Köyden 27'si boşaltıldı. Toplam 81 mezranın hepsi boşaltıldı.

IV

DEVLETİN AĞALIĞA AŞİRET REİSLİĞİNE VE DİNCİLİĞE DAYANMA POLİTİKASI

ÇOK GİZLİ RAPOR: DEVLET GÖZÜYLE HAİN VE YANDAŞ AŞİRETLER*

Rapor, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden 23 ili kapsıyor. İki milyondan fazla insan, bağlı bulundukları aşiretin adıyla dört ana kategoride toplanmış: "Güvenilmez", "Yurda bağlı görünürler", "Kürtçülük faaliyetlerini destekler", "Yurdumuza bağlıdır."

Uzungeçit Muhtarı Yakup Bayrak gözlerini kıvılcımlar saçarak yüzbaşının yakasından sallıyor ve bağırıyordu: "Komutan, sen ne yapıyorsun?" Yüzbaşı kayıtsızdı, yakasını kurtardı ve "ateş, ateşe devam" dedi. Jirki ve Güyan aşiretlerinden iki bine yakın silahlı adam toplanmıştı. Roketatarlar, tanksavarlar, ortalık meydan muharebesine dönmüştü. Bu kadarı Türkiye'nin doğusu için bile olağanüstüydü. Fakat askerin iki aşiret arasında taraf olması çok daha vahimdi.

Beytüşşebap ilçe Jandarma Garnizon Komutanı Yüzbaşı Murat Çakmak, Uzungeçit'e gelmiş ve 20 askerine Güyan aşiretinin mevzilerine ateş emri vermişti. Muhtar, buna isyan etmişti. Onun ardından Gedikli Başçavuş Ahmet... "Komutanım bütün askerler ölür" diyordu. Bunun üzerine birlik takviye alarak Jirkilerin mevzilerine geçiyor, Güyanların üzerine buradan kurşun yağdırıyordu. Aynı sırada Uzungeçit'te bulunan bir komando birliği ise çatışmaya karışmamıştı. Basit bir alacak meselesinden başlayan anlaşmazlığın geniş bir silahlı çatışmaya dönüşmesini Yakup Bayrak, devletin Jirkilerin tarafını tutmasıyla açıklıyordu. Güyanlar devlet gözünde PKK yanlısıydı. Jirkiler ise aşiret reisi Tahir Adıyaman'ın 24 yıla hükümlüyken serbest bı-

* Bu rapor, "Devletin Aşiretler Raporu" başlığıyla *Kaynak* Yayınlarında yakında yayınlanıyor.

ÇOK GİZLİ — ADIYAMAN İLİ BÖLGESINDEKİ AŞİRETLER — 1 —

AŞİRETİN (veya kabilenin) Adı	Nüfusu	Dili	Mezhebi	Reisi ya da ileri geleninin adı ve soyadı, varsa lâkabı, genellikle oturduğu yer	Oturduğu ya da konakladığı yerler	DÜŞÜNCELER
Beyler	1230	Türkçe	Hanefi	Cuma Selçuk Oymaklı köyü.	Gerger ilçesi : Oymaklı, Seyit Mahmut köyleri ve Yağmurlu köyünün Beybostan mezrası.	İsyanlara katılmamıştır. Yurdumuza bağlıdır. Yerleşiktir.
Bezik	2396 9996 (Toplam)	Kürtçe (Kırmanç)	"	Yusuf Taş Kâhta ilçesi : Sarıdana köyü.	Kâhta ilçesi : Sarıdana, Büyükbey, Köseler, Cakırçeşme, Belören, Mülk ve Dardağan köyleri.	Dört kabilesi vardır. Başka illerdeki yurt dışındaki aşiret ve kabilelerle ilgisi yoktur. Kabileler arasında kan dâvası vardır. Kustepelerin eski reisi Şeyh Hamit Ağa Dersim isyanına katılmış, diğerleri herhangi bir isyana katılmamışlardır. Yurdumuza bağlıdırlar. Yerleşiktirler.
Aslanlar (Kabile)	600	"	"	Yusuf Taş Samsat ilçe merkezi.	Samsat ilçesi : Göltarla, Örentaş ve Yarımbağ köyleri ile Ayno, Ümülhayır mezraları.	
Çetinler (Kabile)	1700	"	"	Seydi Vakkas Balcılar köyü.	Samsat ilçesi : İlçe merkezinin bir kısmı, Balcılar, Sütbulak köyleri.	
Kuştepeler (Kabile)	2500	"	"	1 — Bekir Kuştepe 2 — Faik Kuştepe Kumluca köyü.	Samsat ilçesi : Kumluca köyü ve buna bağlı Biricik, Kızılöz mezraları ile Ovacık ve Bayırlı köy ve mezraları.	
Topraklar (Kabile)	1600	"	"	Nazif Toprak Samsat ilçe merkezi.	Samsat ilçesi : İlçe merkezinin bir kısmı ile Bağarası, Göltarla, Tekeönü ve Gülpınar köyleri.	
Cihanbey	500	"	"	Mehmet Arslan Başgöze köyü.	Gerger ilçesi : Merkez Bucağı Beşgöze, Korulu, Kılıç, Güzelsu ve Gümüşkaşık köyleri.	İsyanlara katılmamıştır. Yurdumuza bağlıdır. Yerleşiktir.
Cikkan	1186	Kürtçe (Zaza)	"	Hamit Beyhan Gerger ilçesi : Gözpınar köyü.	Gerger ilçesi : Merkez bucağı; Eskikent, Kaşyazı, Alancık, Gönen, Geçitli, Gözpınar ve Gözpınarın Büzme, Gagındak mezraları. Toprakısu Bucağı, Onevler ve Dallarca köyleri.	Yurtiçi ve dışındaki aşiretlerle ilgisi yoktur. İsyanlara katılmamıştır. Yurdumuza bağlıdır. Yerleşiktir. Başka aşiretlerle düşmanlıkları ve idare bakımından sakıncalı durumları yoktur.
Culur	2389	Kürtçe (Kırmanç)	"	1 — Ahmet Öztürk 2 — Hasan Karatekin Gerger ilçe merkezi.	Gerger ilçesi : Merkez bucağı; Çamiçi, Dağdeviren, Aşağı Dağlıca, Burçaklı, Keserlaş, Açma köyleri.	İsyanlara katılmamıştır. Yurdumuza bağlıdır. Yerleşiktir. Aşağı Dağlıca ve Burçaklı köyleri yazın kendi yaylalarına çıkarlar.
Çerkezan	400	Kürtçe (Zaza)	"	Ali Doğan Onevler köyü.	Gerger ilçesi : Taraksu bucağı, Onevler köyü ve bu köyün Gölani, Kozağaç mezraları.	İsyanlara katılmamıştır. Yurdumuza bağlıdır. Yerleşiktir.

"Çok gizli" raporun ilk sayfası

akılmasından beri "devlet taraflısı" diye değerlendirildiler. Oysa daha önceleri hazırlanan devletin "çok gizli" aşiretler raporunda, Jirkilerin hanesinde, "Yurdumuza bağlılığına güvenilmez" deniyordu. Rapor, Güyan aşireti için de aynı kaydı düşmüştü.

"Güvenilmez"ler Yarım Milyondan Çok

Her sayfasına "çok gizli" damgası vurulmuş Aşiretler Raporu, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden 23 ili kapsıyor. Raporun üzerinde devletin hangi makamının hazırladığı yazılı değil. Basıldığı yer ve tarihi de gözleriniz boş yere arıyor. Ancak *2000'e Doğru*, Aşiretler Raporu'nun 1970'lerin ilk yarısında hazırlandığını belirledi. İki milyondan fazla insan, bağlı oldukları aşiretlerin adlarıyla dört ana kategoride toplanmışlar: "Güvenilmez", "Yurda bağlı görünürler", "Kürtçülük faaliyetlerini destekler", "Yurdumuza bağlıdır".

"Güvenilmez" kategorisine giren aşiretlerin toplam nüfusu 502.921 kişi. "Yurda bağlı görünenler" 14.533, "Kürtçülüğe destek olanlar" 182.014, "Yurdumuza bağlı olanlar" ise 671.184 kişi. Raporun "düşünceler" bölümünde bazı aşiretler için bu açılardan değerlendirme yapılmamış.

Rapor, devletin aşiretler politikasını uygulayan yetkililer için temel kaynak niteliğinde. Devlet kendi yurttaşını damgalıyor ve bölüyor. Bu yapılırken de ortaçağdan kalan aşiret ilişkileri temel alınıyor. Bölge Valisi Kozakçıoğlu'nun yardımcılarından, Hakkâri Beytüşşebap eski Kaymakamı Ayhan Nasuhbeyoğlu, bir gazeteciyle sohbetinde, "Aşiretler sosyolojik bir gerçekliktir. Devlet pratik davranmalıdır" diyordu. Pratik davranılmalıydı, aşiretler sınıflandırılmalı, aralarındaki kan davaları, anlaşmazlıklar tesbit edilmeli ve bundan yararlanmalıydı. Tıpkı Jirki-Güyan çatışmasında olduğu gibi.

Akla ürkütücü bir soru geliyor. Doğu'da yeni başlanan "halka silah dağıtmada" da aynı bakış açısı mı geçerli olacak?

14 Haziran 1934 tarihli "İskân Kanunu"nun 10-A maddesi aynen şöyle:

"Kanun aşirete hükmü şahsiyet tanımaz. Bu hususta herhangi bir

hüküm, vesika ve ilama müstenit de olsa tanınmış haklar kaldırmıştır. Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği ve bunların herhangi bir vesikaya veya görgü göreneğe müstenit her türlü teşkilat ve taazzuvları kaldırılmıştır."

Ama yasalar yalnız halkı cezalandırmak içindir. Devlete gelince, o, yasalara uymaz, kendi koyduğu yasaları çiğner.

"Kürtçe Konuşan" Aşiretler İki Milyon

Rapor ayrıntılı bir çalışmanın ürünü. Düşünceler bölümündeki yorumların dışında objektif bilgiler de içeriyor. Tek tek her aşiretin nüfusu, dili, mezhebi, reisi ya da ileri gelenleri, oturduğu yerler belirtiliyor. Rapora göre Kürtçenin Zaza ve Kırmanç lehçelerini konuşan toplam nüfus, 1.996.972 kişi.

Düşünceler bölümünde bazı aşiretlerin diğer aşiretlerle ilişkilerine de yer veriliyor. Örneğin Bingöl'ün Kiğı ilçesinde konaklayan Zimtek aşireti aynı ilçedeki Butukan aşireti ile "geçinemez" deniyor. Mardin Nusaybin'de oturan Göcikan aşireti, Atmanki ve Temikan aşiretleriyle "arazi ve kan davası yüzünden düşman" gösteriliyor. Diyarbakır Silvan'da oturan Narik aşiretinin Halikan aşireti ile "dost" olduğu saptanmış.

Raporda az sayıda Türkçe konuşan aşiret de var. Bunlardan Ağrı - Tutak'ta oturan Karapapak aşireti için düşünceler bölümünde "yurda bağlıdır" değerlendirmesinin yanında "Kürtlerle mücadele halindedirler (Türk-Kürt davası)" değerlendirmesi yer alıyor. Mardin - Nusaybin'de yerleşmiş olan Zahuran aşireti için, "Kürt Hoybun Cemiyeti'ne dahil olup Kürtçülük faaliyetlerini destekler" notu düşülmüş.

Kinyas Kartal'ın Aşireti Devletin Gözünde: "Kürtçü"

Tamamı 113 sayfa olan raporun son altı sayfasında İran, Irak ve Suriye'de Türkiye sınırlarına yakın bölgelerde yerleşmiş aşiretler sıralanıyor. Sınır boyu aşiretlerinin sınırın öbür tarafıyla ilişkileri de ele

alınıyor. Mardin - Cizre'den Düderyan aşireti, Urfa - Siverek'ten Tamallı, Merkez ilçeden Atmanlı aşiretlerinin "kaçakçılık yaptıkları" belirtiliyor. 14 bin nüfuslu Güyan aşiretinin ise, Hakkâri'de oturduğu belirtildikten sonra, kadınlarının bir kısmının "kışın Musul ve Bağdat'ta genelev ve randevuevlerinde çalıştığı, yazın döndükleri" suçlaması yapılıyor. Raporda, Van'da dağınık bir şekilde yerleşmiş olan Buriki aşireti için "Barzani'ye taraftarlık ettikleri hususunda şüpheler" var. Burikililer, ayrıca "Kürtçülük faaliyetlerini destekler" ve "Rus propaganda etkisi altında kalırlar" iddialarıyla da karşı karşıyalar. İran'da Halikan aşireti reisi Ömer ile "gizli ilişkileri" olduğu da belirtiliyor. Buriki aşiretinin lideri Kinyas Kartal.

Raporda önem verilen bir diğer konu Cumhuriyet tarihinde çıkan Kürt isyanlarına karşı aşiretlerin tutumu. Bazıları "isyana katılmışlar", bazıları ise "katılmamışlar" diye sınıflandırılmış. İsyana katılanlardan Van ilinden Berikanlılar, raporda, "geçimsiz olup hırsızlığa eğilimleri vardır" sözleriyle tanımlanıyor. Hırsızlığa eğilimleri olan bir diğer aşiret, rapora göre, Artvin'den Poşa. Bu aşiretin az bir kısmı için de "dilencilik yaparlar" deniyor.

"Vergi ve Askerlikten Kaçınır"

Siirt'te oturan Gerisan aşiretinin kadınları, "aile arasında söz sahibi." Artvin'den "Aşakir veya Çadır Kürdü" aşiretinin kadınları ise rapora, "çoğunlukla fahişelik yaparak geçimlerini sağlarlar" iddiasıyla geçmişler.

Vergi ve askerlik, devletin iki temel direği. Raporu hazırlayanlar aşiretleri bu ölçülere göre değerlendirmişler. Adıyaman'dan Kavi aşiretine bağlı olanlar için, "askerlikten çekinir ve gizlenirler" deniyor. Maraş'ta yerleşen Atmalı aşiretinden olanlar için, "askerlikten kaçarlar, "bir kısmı askerlik yapmamak için nüfusa kayıt olmazlar" değerlendirmesi yapılıyor.

Mardin'de oturan Dekşuri aşiretinin bir kısmı "askerlik hizmetini yapmamak için hür türlü çareye başvururlar", Siirt'te oturan Davudiyan aşireti için "askerlik yapmaktan kaçınır" ibaresi var. Ama

Rapor bununla yetinmiyor ve ekliyor: "Suçluları saklarlar ve bunlarla birlikte suç işlerler." Gene Siirt'ten Talan aşireti için "vergi ve askerlikten kaçınır" açıklaması yer alıyor.

Aşiretlerin eğitim durumları da Raporda ele alınmış. Bingöl Genç ilçesinde oturan Botiyan aşireti, "cahil, mutaassıp ve haşin" sözleriyle değerlendiriliyor. Merkez ilçede oturan Çanmerik aşireti ise yalnızca, "cahil" sıfatına layık görülüyor. Buna karşılık gene Bingöl'ün ilçelerinde oturan Hormek aşireti hakkında "çocuklarına yüksek tahsil yaptırmak için büyük çaba harcar" deniyor.

Adıyaman - Besni ilçesinde oturduğu belirtilen, Karolos aşiretinin düşünceler bölümünde şunlar yazıyor: "Eski kayıtlarda yer alan bu aşiretin yapılan inceleme sonucunda varlık ve özelliklerini kaybetmiş oldukları anlaşılmıştır." Adıyaman Merkez bucağı Yarmakaya köyünde oturan Poliktos aşireti için ise, "eski kayıtlarda göçebe olduğu bildirilen bu aşiretin halen Adıyaman ilinde varlığına rastlanmamıştır" deniyordu. Bu notlardan, devletin dağdaki aşiretler hakkında daha önce de rapor hazırladığı, yeni rapor hazırlanırken önceki raporda yer alan bilgilerle karşılaştırıldığı anlaşılıyor.

"Güvenilmez" ve "yurda bağlı" aşiretlerin nüfusları toplandığında devletin güvenmediği illerin sıralaması ortaya çıkıyor. Bunların başında Tunceli var. "Güvenilmez" aşiretlerin daha kalabalık olduğu diğer iller sırasıyla Siirt, Hakkâri, Van, Mardin, Kars ve Ağrı. Batıya doğru geldikçe devletin güvendiği iller çoğalıyor. Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep ve Gümüşhane illerinde "güvenilmez" aşiret yok. Gümüşhane'de oturan Hormekli, Kureyşan, Lolanlı ve Şeyhhasanlı aşiretlerinin "dili" bölümünde Kürtçe yazıyor, "Düşünceler" bölümünde ise "yeni nesil Kürtçeyi tamamen terk etmiş olup, ancak yaşlılar konuşur" değerlendirmesi yapılıyor. Lolanlı ve Şeyhhasanlı aşiretleri için ayrıca "Atatürk inkılaplarına bağlıdır" deniyor...

"Güvenilmez Rekoru"

Raporda, Tunceli ilinde varlığı saptanan 48 aşiretten 39'u için "kendilerine güvenilmez" ibaresi yer alıyor. Bu 39 aşiretin toplam nü-

fusu 85.469 kişi. Geriye kalan 11.328 nüfuslu dokuz aşiret için ise, "yurdumuza bağlı görünürler" ya da "Kürtçülük faaliyetlerini destekler"ler deniyor. Devlet gözüyle, Tunceli'de "yurdumuza bağlı" aşiret yok.

Devlete Göre "Güvenilmez" Aşiretler

Parantez içindekiler aşiret reisi ya da ileri gelenlerinin adlarıdır.

Başimi (Sedo Aslankılıç), Ertuşi (Cemil Özbek, Mehmet Ünal), Güyan (Ali Han Tatar, Ahmet Agit Aktürk), Begarra (Ahmet Abdik Söker), Gubuat (Abdul Naci Zobiloğlu), Halikanlı (Yasin Bademci), Alimeholu (Sait Pekdil), Abasan (Mahmut Önen), Barava (Sabri Çakar, Arif Çakar, Memduh Çakar), Batuan (Ahmet Kolaç), Bubelan (İbrahim Kurt, Yusuf Kaşo), Cemmokâki (Ali Devenas, Osman Demir), Dekşori (Ziver Midyat), Dekşuri (Şeyhmus Ekmen, İbrahim Ekmen, Salih Ekmen), Atamanki (Hüseyin Çelebi), Dizveren (Hamit Fidan), Dümbülhan (Memduh Şeşseoğlu, Ali Telliağoğlu), Herikan (Ahmet Yüksel), Hevirki (Murat Yenigün, Şehmus Çelebi, Hüseyin Çelebi, Naif Kapanoğlu, Ziver Midyat), Hüverki (Murat Yenigün, Naif Kapanoğlu, Seyfi Güneştan), Kiçani (Mehmet Çekirge), Ömerhan (Murat Gaspak, Ömer Asan), Şemsan (Fendi Kaşbaş), Kikan (Nevvaf Timur, Hadi Timur, A. Kadir Timur), Kiki (İsmail Kılıçaslan), Mehtinan (A. Kadir Adem, Eminoğlu Cemil), Musa Reşan (Miho Bado), Ömergan (Ahmet Yıldırım, Abdullah Yıldırım, Mehmet Eliker, Hamit Eliker, Selahattin Eliker), Pınarlı (Hüseyin Yıldırım), Rutan (Ahmet Necimoğlu), Selikan (Ömer Gökalp), Sofhan (Sait Karahanlı), Sorkan (Ahmet Beyoğlu Hızır), Temikan (Musa Anter, Hüseyin Esat, Mehmet Aslan), Teyyani Kervan (Kasım Özkan, Mehmet Mungan, Faysal Mungan), Teyyani Reşit (A. Kadir Uçar, A. Rahman Öktem, Salih Işık), Zahuran (Süleyman Aslan, Şehmus Çelebi), Curanlı (Mahmut Sever, İbrahim Sever, Ahmet Sever), Atiyan (Emin Özcan), Alikan (Behçet Apaydın), Babusi (Mehmet Can Yetüt), Batuvan (Osman Demir, Sait Demir), Belekan (Simko Sirkeli), Beleki

(Rıza Çiftçi, Mehmet Değirmeni, Sabri Avcı), Berikan (Hamo Korkmaz), Düdiran (Mizra Tetik), Garza (Nesip Aslan, Ferman Yıldırım, Süleyman Aslan, Sabri Avcı, Mahmut Yaşan, Mehmet Avınç, Abdullah Yıldırım), Davudiyan (Mehmet Akman), Hacı Bayram (Agit Tatar), Kiçan (Boti Abay), Maladibu (Osman Sini, Ekrem Sini), Malaşeref (Mehmet Niyazi), Melefan (Hasan Genç), Musan (Abdülkerim Sarıkaya, Azizoğlu Nesip), Pencenar (Çeto Akgül), Poran (Hasan Çınar, Kasım Kınay, Hikmet Erdoğan), Ramman (Halil Demir), Receban (Muhammedi Mısti), Reşkotan (Ahmet Karabulut), Sarmi (İsmail İnalçı), Silokan (Abdullah Kocakaplan), Sinikan (M. Ali Aydış), Sinka (Osman Karsak), Tayan (Muhammedi Ferhan), Usturikan (Remmo Adans), Kırmeşeli (Yusuf Şahin), Abbasuşağı (Ali Rıza Polat, Kamer Çakır), Alan (Ali Aras), Arelli (Hıdır Sadık), Aslanuşağı (Celal Yerlikaya), Aşuranuşağı (İbrahim Mahmutoğlu), Babamansurlu (Mehmet Düzgün), Bahtiyaruşağı (Alişan Çevik), Balabanlı (Haydar Mutlu), Balçıkanlı (Bertal Uzundağı), Baluşağı (Seyit Kemaller), Bermazlı (Hüseyin Çiftçi), Beyituşağı (Ali Dursun), Bezgeruşağı (Paşo Topuz), Çarek (Hüseyin Güven), Demenan (Hasan Erdoğan), Ferhatuşağı (Perihan Kahraman), Haydaranlı (Hıdır Alpaslan), Hıran (Hüseyin Doğan), Hizoli (Bahri Turgut), Hüzme Kliuşağı (Bertal Tanrıkulu), Kalanuşağı (Hüseyin Ağırbaş), Karsanlı (Kamer Akçiçek), Keçeliuşağı (Şeycan Güler), Kekektırvan (Kamer Baş), Kırgan (Memili Gürtaş), Kırganuşağı (Kahraman Kardeş), Koçuşağı (Seyithan Güngör), Kureyşan (Haydar Koç), Laçinuşağı (Mahmut Çalat), Maksutuşağı (Aydın Uğur), Mestanlı (Kahraman Cihan), Pilvenk (Yadigar Geçpel), Silvenk, Piranlar (Hüseyin Köse), Sisanlı (Hüseyin Tutu, Ali Tutu), Süranlı (Hasan Demir), Şamuşağı (Kazım Güder), Şavak (Ali Hüseyin Demirtaş), Cümeyle (Reşat Özyavuz), Çuvan (Nezir Solmaz), Hacis (Mahmut Öncel), Meşhur (Fazıl Meşhurgül), Mirdis (Abuzer Yıldırım), Sihale (Sitem Gündoğdu), Süleymanlar (Veysi Bıyık), Übeda (Hümeydan Ömer), Ezdinan (Abdurrahman Özbay), Haydaranlı (Nadir Süphan, Mustafa Yiğit), Cilavi (Ebubekir Yaşar), Mukuri (Tatar Tayyar), Memanlı (Mustafa Yiğit), Milan (Ali İhsan Çeliktaş, Kemal Dağgezer)

Devlete Göre "Kürtçülük Faaliyetini Destekleyen" Aşiretler

Halikanlı (Halis Öztürk), Sakan (Hasan Kotan), Güyan (Alihan Tatar, Ahmet Agit Aktürk), Beboyi (M. İbrahim Güneş), Beskanlı (İsmail Alaca, Emin Zengin, Zahir Topkaya), Celali (İsmail Alaca, Turgut Artaç), Cibranlı (Turan Mengül), Dilhayranlı (İsmail Alaca, Turgut Artaç, Gıyas Koyuncu), Halikanlı (Yasin Bademci), Koskanlı (İsmail Alaca, Abdullah Karakurt), Rekkanlı (İbrahim Güneş, Ömer Şark, Enver Güneş, Süphan Güneş, İsmail Alaca, Turgut Alaca), Abasan (Mahmut Önen, Sadık Önen), Barava (Sabri Çakar, Arif Çakar, Memduh Çakar), Bileşki (Salih Usta), Dekşuri (Şeyhmuz Ekmen, İbrahim Ekmen, Salih Ekmen), Atmanki (Hüseyin Çelebi), Deşdiguvar (Hacı Ahmet Bozan), Diveran (Hamit Fidan), Dübilan (Ömer Telliağaoğlu), Dümbilhan (Memduh Şeşseoğlu, Ali Telliağaoğlu), Göckan (Naif Hamo, Ahmet Aslan, İbrahim Aslan), Habesbeni (İbrahim Kaya, Mehmet Kaya, Rıfat Demir), Hazuna (Mehmet Akman), Helecan, Hevirki (Murat Yenigün, Şehmuz Çelebi, Hüseyin Çelebi, Naif Kapanoğlu, Ziver Midyat), Hüverki (Murat Yenigün, Naif Kapanoğlu, Seyfi Güneştan), Kiçani (Mehmet Çekirge), Ömerhan (Murat Gaspak, Ömer Asan), Kiççani (Fendi Kaşbaş), Kikan (Nevvaf Temur, Hadi Timur, Kadir Timur), Metinan (Kadir Adem, Eminoğlu Cemil), Ömergan (Ahmet Yıldırım, Abdullah Yıldırım, Ahmet Elikler, Hamit Elikler, Selahattin Elikler), Pınarlı (Hüseyin Yıldırım), Rutan (Ahmet Necimoğlu), Selikan (Ömer Gökalp), Sohfan (Sait Karahanlı), Sorkan (Ahmet Beyoğlu Hızır), Temikan (Musa Anter, Hüseyin Esat, Mehmet Aslan), Teyyani Reşit (A. Kadir Uçar, A. Rahman Öktem, Salih Işık), Zahuran (Süleyman Aslan, Şeyhmuz Çelebi), Curanlı (Mahmut Sever, İbrahim Sever, Ahmet Sever), Adiyan (Emin Özcan), Kureyşan (Haydar Koç), Delikanlı (Bekir Engün), Hacı Musa (Süleyman Çakmak), Pijanlı (Galip Yüksel), Süleymanlar (Veysi Bayık), Alan (Sadun Şeylan, Bahattin Tatar), Buruki (Kinyas Kartal), Ertoşi (Mahmut Ertaş, Cafer Yağızer, Mustafa Yağızer, Tayyar Ertaş).

Devlete Göre "Yurda Bağlı Görünen Aşiretler"

Berjeri (Hacı Aslan Hallaç, Kazım Halaç), Bilhikan, Sadilli Kolu (Hüseyin Aslan, Yusuf Özmen, Selahattin Sarayhanoğlu), Kotan (Hüsrev Konyar), Adaman, Badoyi kolu (Hamit Yaşar), Adaman Kaskan- Amuçeto kolu (İsmail Özden), Adaman Kaskan -Çetoyi kolu (Mehmet Zorbay), Adaman Kaskan-Reşoyi kolu (Abdülbaki Yıldız), Adaman Şemsikan kolu (Bahaddin Yardımcı), Merhuri (Hacı Yusuf Yıldırım), Kumkan Elyo-Çekeman kolu, Zilan, Zikti (İbrahim Ataoğlu), Diri (Abdullah Öner, Yusuf Diri), Dostki (Salih Özcan), Gevdanlı (Dırbaz Acar), Menhuran (Hasan Timur), Gerdi (Fettah Ercan), Herki (Ahmet Gündoğan, Ahmet Tekin), Oramar (Şükrü Buldan), Gerisan (Mehdi Aslancı), Hiyan (Mehmet Can, İzzet Ekmen), Keşkolan (Abdurruhman ÇIftçi), Mehmediyan (Abdülmecit Can), İtmankan (Mehmet Acar), Soran (Sait Tuluk), Yezidi (Hasso Güle), Rutanlı (Kemal Yıldıran), Şavalanlı (Hüseyin Genç), Alaaddin (Şefik Kılıç), Hacı Musa (Süleyman Çakmak), Haltanlı (Mehmet Günbaydır, Enver Günbaydır, Süphi Günbaydır, Selahattin Günbaydır), Adamanlı (Dino Müjde), Asiyanlı (Haydar Şahinkapı), Hacıdıranlı (Bişar Çelik), Atmanaki (Ali Kolay), Gizoî (Nadir Süphan), Manhuran (Teymur Ağa).

Devlete Göre "Yurdumuza Bağlı" Aşiretler

Beyler (Cuma Selçuk), Bezik (Yusuf Taş), Cihanbey (Mehmet Arslan), Cikkan (Hamit Beyhan), Culur (Ahmet Öztürk, Hasan Karatekin), Çerkezan (Ali Doğan), Dersim (Reşit Karakoyun), Dirişan (Aziz Bozdemir), Ferşatan (Hacı Can), Gavuz (Mehmet Güllü), Hacıyanlar (Mehmet Arslan), Hacı Mehmedan (Sadık Kuş), Hıdırı (Mustafa Altındağ), Hıdısor (Hıcırımlı Ali Bey, Mehmet Gürsoy), İzor (Şükrü Kaya), Kavi (Mahmut Gültekin), Kırvar (Ömer Aksakallı), Kürdan (Hüseyin Yılmaz), Melikzadeler (Mehmet Kılıç), Mukriyan (Zeynel Aslan), Mirdis (Hacı Yusuf Erdem, Abuzer Kızılkaya, Sıtkı Dışkaya), Pirvan (Dede Doğan, Cemal Memiş), Rişvan (Hacı Mehmet Turanlı, Ali Turanlı), Rumyah (Kasım Öztürk), Ziran (Abdullah Per-

çin), Memanlı (Kerem Şahin, Zeki Kılıç, Alaaddin Esin, Ali İhsan Varol), Karapapak (Kılıç Ailesi), Abdalanlılar, Alikan (Abdullah Aksoy), Arnavutlar (Bekir Ceyhan), Solhan (Hacı Seyit Kaya), Az (Abdullah Bazençir), Bayikiler (Sabri Ulusoy), Beritanlı (Mehmet Sorgucu), Bilice (Hasan Gürbay, Düzgün Gürbay), Botiyan (Ahmet Mızrak), Butikanlılar (Nazım Memioğlu), Cibiranlı (Atlı Ailesi), Canbekliler, Çölemerik (Hacı Halil Değer), Çarekanlı (Şahhüseyinoğlu Alişan), Gazili (Ulaşoğlu Ailesi), Gökdere, Gresoriki (Kahraman Ailesi), Yazıcılar (Müsellim Yazıcı), Hıranlılar (İsmail Can), Hormekli (Küçükağaoğulları), İzollular (Mehmet Çeşme), Karabaş (Eşref Ünalan), Kemanlı Kimsorlular (Hüseyin Eran), Kureyşan (Yusuf Kahraman), Lirtikliler (Hasan Işık), Lozanlılar, Maskanlılar (Hüseyin Koldaş), Mohaliyan (Mehmet Aksoy), Nakşan, Okçiyanlılar (Mahmut Okçu), Ömeran (Hacı Reşit Çapın), Poh (Gündoğdu Ailesi), Seter (Hüseyin Mayakan), Siyâkariler (H. Ali Korkmaz), Sevkârlılar (Mehmet Arif), Süveydi (Hacı Ziya Uysal), Şeyhikan, Şirnan (Mehmet Baygeldi), Şükuranlılar (Tacettin Arık), Yamaç (Bürö ve Eletınbay Ailesi), Yahkik (Sait Göker), Zimtek (Yusuf Gönül), Atmakan (Mehmet Açık), Bidri (Salim Erdem), Duban (Ahmet Saik), Dümbülan (Maşallah Kişi), Makso (Hüsamettin Soyugüzel), Muhacir (Emin Kaya), Parsink (Macit Duygu), Şiğo (Ferzande Doğan), Taplar (Ramazan Tepeci), Tarlan (Muhittin Erbil), Velo (Sait Yeşilırmak), Dodikan (Cevdet Atakaya), Hasani (Mehmet Durucan), Mendan (Mustafa Çubuk), Ömeran (Abdülkadir Cansevgili), Peçari (Ahmet Yıldız), Bezikanlı (Bekir Dağdemir, İsmail Soğukkan), Bihan (Haydar Eren), Cambek (Nizamettin Akçelik), Çayrek, Hıdan (Haşim Akın), Kırşanlı, Sefkani (Reşat Budaklı), Seydanlı (Hamit Arslan), Şadiyen (Hacı Selahattin Erden), Şadilli (Sabri Laloğlu), Şıhbizinli, Aladinli (Şükrü Uğur), Abdürrezaklı, Çayrazlı, İsalı, Kürdulü, Tavşanlı, Tiryaki, Torun (Ahmet İnal, Şıh Müslim Karaman), Yağmurlu, Celikanlı (Feyzullah Yıldırır), Damalka (Reslan Akbulut, Necati Göktekin), Delikanlı (Selahattin Ünlü, Süleyman Ünlü), Elbeyli (Kasım Akmelek), Hortlu (İbrahim Hortoğlu), Rişvan (Mahmut Karayılan), Turnalar (Cindo Bozkaya), Araplı (Nüveyran Oğuz), Çepni, Abasuşağı, Abdalanlı, Arelli, Badıllı, Butkanlı, Hormekli, Kureyşan, Lolanlı, Şeyh-

hasanlı, Humara (İbrahim Hantöce), Selahiye (Reşit Keskin), Alhaslı (Oğuz Sögütlü, Seydo Erdoğan, Hasan Erdoğan, Hüseyin Doğan), Atmalı (Ahmet Bozdağ, Seydo Erdoğan, Yemliha Edizer, Ali Şahin, Ahmet Bozdağ), Celikanlı (Seydo Erdoğan), Çığraşanlı, Hıdıran, Kılıçlı, Koçgiri (Dursun Ateş, Hasan Demir), Mahkanlı (Memo Karakulak), Resulanlı (Derviş Ordu), Sineminli (İbo Arpacı), Sultankorusu (Seyit Erdoğan), Şadilli (Veli Arslan, Ali Şir, Derviş Tuncer), Şemsikanlı (Oğuz Söğütlü, Ali Şahin, İbo Dede, İbrahim Erdoğan, Hacı Erdoğan, Abdo Doğan), Türkmen (Oğuz Sögütlü, Mehmet Ocak), Zelikanlı (Dursun Ateş), Cemnehir (Osman Ağaoğlu), Çaçan (Hacı İbrahim Yıldırım, Eyüp Katı), Delikan (Şeyhmuz Tan), Dere (Hasse Bereket), Hıdıran (Mehmet Aydın, Abdullah Aydın), Köse (Hamit Fidan), Lef (Şado Hamo), Mahalye (Cemil Seydo), Meman (Hasse Bereket), Sürgücü (Hilmi Şemin, Selahattin Şemin, Kamil Şemin, Kazım Şemin, Edip Altınakar), Şeyhan (Mehmet, Hüseyin Tan, Cemil Babür), Batkan (Hasan Çelik), Bekiran (İzzet Ağa), Bıtrı (İsa Ağa, Selim Ağa), Bonaki (Ali Eşref), Bozikan (Murat Sezgin, Mehmet Emin Sezgin), Celali (Abbas Tepe), Çeçen, Çerekli (Ali Han), Çukur (Şemsettin Zamanhan), Elmalı (Kadir Asya), Halefbey (Teymur Demir), Hasanan (Nurettin Arslan), Haydaran (Hüseyin Paşaoğulları), Heridin (Mehmet Pato), Hıyan (İzzet), Huyut (Hacı Musa Bey), Lazgi, Parsink (Mecit), Rektan (Ali Şeref), Savdan (Selim), Top (Rıza Sağlar), Zamahanağa (Zamahanağa), Şakiran (Behram Beytekin), Canbeyli (Mustafa Davutoğlu), Koçgiri (Cemal Tanrıverdi), Pevizanlı (Ali Uçar), Şadıllı (Aziz Türdoğan'ın çocukları ve hısımları), Zerikan (Sosunsak, Gekko Dursun, Gelto Baltacı, Davut Eroğlu, Kazım Çiçek, Hüseyin Özcan), Acem, Atvan (Ali Öztop), Agovat (Yasin Kuran), Allahverdi (Ahmet Yaşar), Arap (Mahmut Tatar), Atmanlı (Emin Ünlü), Aziyanlan, Badıllı (Bekir Badıllı), Barazlı (Müslim Kaya), Baziki (Süleyman Acar, Mahmut Paydaş), Beggare (Mutlak Keten), Behimhan (Ali Yüzücü), Bergühan (Bubo Sasan), Bezki (Hacı Aksoy), Biniilil, Biniset (Yasil Allavi), Binimuhammet (Ali Büyükaslan), Binyusuf (Mustafa Elhalaf), Canbeyli (Hasan Canbeyli), Cemaleddin (Seyithan Alikan), Çakallı, Deniecel (Ahmet Eğrat), Dinayi (Salih Kılıç), Divan (Abdo Esmer), Dodikan

(Abdurrahman Özkan), Dügerler, Gajanlı (Hüseyin Yazar), Gesan (Mustafa Alev), Hadidi (Abdurrahman Öztürk), Hartavi (Ahmet Hartavi), Hıdırkan (Hadi Öztürk), Hübeyet (İbrahim Gündoğan), İzoy (Emin İzoy, Abdi Ekinci), Karahan (Mehmet Karahan), Karakeçili (Reşit Karakeçili, Emin Yıldız), Ketikanlı (Hişman, Şevket), Keşan (Mustafa Atilla), Kırvar (Hasan Kırvar), Kofbinik, Kuran (Mehmet Yazmacı), Kuri (Halil Beko), Kurkanlı (Hasan Tanrıkulu), Kümraşkan (Ahmet Koyuncu), Lebenci, Mendan (Reyit Sıcak), Mersavi (Mahmut Doğan), Milli (Salih Kaymaz), Mirdesanlı (Ali Aksoy), Nasran (Hacı Buba Gökdemir), Bicanlı (Galip Yüksel), Reşuran (Sinan Tetik), Şabukanlı (Şıhmüslim Çiçen), Meslihan (Salim Ekinci), Simekan (Ömer Çelik), Şarkiyan (Abdurrahman Yüksel, Bekir Ural), Şeddadi (Aziz Gökhan), Şemilyan (Cuma Tartı), Surufhan (İsmail Çakar), Şıhanlı (Hamdi Seydo, Cevdet Turgut, İbrahim Yetkin, Mehmedi Seydo, Mehmet Beyaz), Tamah (Farises Şıho), Türkan (Fuat Karaca), Türkmen (Şerif Cevheri), Übeyyan (Abdullah Diken), Heloi, Botan (Ömer Özdemir), Geloi (Hasan Erdinç), Küresin (Maksutoğlu Yemen, Hüseyin İsa), Meleyan (Reşit Metun), Şemsiki (Mustafa Basut, Mehmet Yiğit), Şidan (Kaya Öner, Cafer Delan), Şikak (Erset Bayer, Seyit Celal Şahin), Takuri (İzzet Akın, Celal Polat).

Devletin Kısır Döngüsü*

Devletin "çok gizli" aşiretler raporu, herkesin bildiği çok açık bir gerçeği resmen doğruluyor: Günümüzün Cumhuriyeti, otoritesini sürdürebilmek için, Doğu bölgesinde aşiretler arası bölünme ve çatışmalara muhtaç olduğunu düşünmektedir. Yetkililerin "iç barış" sloganları da "yurt bütünlüğü" ve "demokrasi" sloganları da resmî bir ikiyüzlülüktür.

Her demokratik isteğin karşısına "sonra 12 Eylül öncesinin kanlı ortamına dönülür" tehdidiyle karşı çıkanlar, aşiretler arasında kanlı ça-

* Bu yazı nedeniyle açılan davada, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi, "TC devletini tahkür ve tezyif" (TCK 159/1) suçunun işlenmediği kanısıyla 23.2.1990 günü aklama kararı verdi. Karar No: 1990/33, Esas No: 1988/82.

tışmalardan medet umuyorlar. Cumhuriyet, Doğu'daki varlığını iç barışa değil, düşmanlıklara dayandırıyor. Aşiretler arasındaki kan davaları, arazi anlaşmazlıkları ve çeşitli geçimsizlikler, bugünün devleti için ortadan kaldırılması gereken sorular değil, devlete lüzumlu "sosyolojik gerçeklikler"dir. Devlet, kendi ülkesinin insan unsurunu birbirlerine kırdırarak ayakta durma politikası izliyor.

Aşiret için yurt, otlağıdır, yaylasıdır. Aşiret ilişkilerinin kendisi, yurt kavramıyla çelişir. Devlet, aşireti, toprak ağalığını, şeyhliği kısacası ortaçağ ilişkilerini kendi varlık temeli olarak kabul edince, aslında yurt bütünlüğünden de vazgeçmiş olur. Çünkü dayandığı toplumsal yapı, kapitalizm öncesi ilişkilerin parçalanmışlığıdır. Aşiret üyesinin kültüründe, değer taşıyan biricik bütünlük, aşiretin bütünlüğüdür. Bu değer, başka aşiretlerle ilişkide her an düşmanlığı doğuracak bilinç unsurlarını da içerir. Aşiret içinde kandaşların dayanışması nasıl kaya gibi bir kuralsa, aşiretler arasında anlaşmazlıklar ve düşmanlıklar da, o toplumsal hayatın doğasındadır. İşte devlet, "bütünlüğünü" böyle bir parçalanmaya dayandırmakta, daha doğrusu bugünü kurtarmak için, insan unsurunu geri ilişkiler zemininde bölmektedir.

Devlet bölücülük yaparken, toplumsal parçalanma etkenlerini korumakla da yetinmiyor. "Çok gizli" raporun kapsadığı iki milyon nüfus, bizzat devlet tarafından "güvenilmez", "yurda bağlı görünürler" ve "yurda bağlı" diye sınıflandırılarak bölünüyor. Devlet, Doğu bölgesinde en yetkili memurların eline yıllardır bir önyargı listesi tutuşturuyor. Bu önyargılar, haliyle devletin uygulamalarına yansıyor. Böylece devlet, "güvenilmez" damgasını vurduğu büyük bir insan kitlesini kendi uygulamasıyla daha da "güvenilmez" hale getiriyor. Aslında "güvenilmez" olan, devletin kendisidir.

Milliyetleri, aşiretleri yüzünden eşitsiz uygulamalara uğrayanlar, baskı görenler, devlete niçin güvensinler? Sonuç olarak devlet, yaptığı haksızlıkların yarattığı tepkileri, yurttaşların bir bölümünü damgalamak ve cezalandırmak için kullanmaktadır. "Güvenilmez" yargısı, devletin kısır döngüsüdür.

Atatürk Yüksek Kurumu'nun araştırmalarını, Doğu bölgesinde düzenlenen sözümona bilimsel sempozyumlarda okunan tebliğleri ve

devlete sunulan raporları incelediğimiz zaman, aynı "millî birlik ve beraberlik" reçetesiyle karşılaşıyordu: Doğu ve Güneydoğu bölgesinde ortaçağ kalıntısı toplumsal ilişkileri ve ideolojiyi korumak, "devletin bekasını" bu temele dayandırmak! Doğu bölgesinde ordunun ve polisin yıllarca "Allaha itaat" ve "Allah uğruna cihat" bildirileri dağıtmaları da bu stratejik tavrın başka bir uygulamasıdır. Kültürel olarak özgür bireyler haline gelmiş yurttaşların değil, aşiretlerin binlik, onbinlik oylar kullandığı bir toplumun ne kadar "demokratik" olduğu da son seçimlerde bir kez daha gazete haberlerine yansımıştır.

Cumhuriyet, neresinden bakarsanız bakınız, Doğu'yu toplumsal, ekonomik, siyasal ve hukuki yapısıyla bir cumhuriyet haline getirememiştir. Sonuç olarak, "Cumhuriyeti korumak ve kollamak" orada cumhuriyet olmayan her şeyi gerçek bir cumhuriyete karşı korumak ve kollamak anlamına gelmektedir. Devlet, Doğu'da bulduğu kalıp içinde yapılanmış ve kurumlaşmıştır. Üstelik kendi koyduğu hukuku çiğneyerek. 1934 yılında çıkarılmış olan İskân Yasası, bütün organ ve kurumlarıyla aşiretleri kaldırmayı öngören hükümler içeriyor. Hatta mülkiyeti kutsal gören bir rejim, aşiretlerin tapuya kayıtlı ve kayıtsız bütün mülklerini kamulaştırdığını ilan etmiştir Sonuç olarak Cumhuriyet, gençliğinde yasayla kaldırdığı ama gerçekte kaldıramadığı aşiret ilişkilerini bugün benimsemiştir. Düzeni korumak, cumhuriyet olma kararını yenilgiye uğratmış oluyor.

Devletin bu tavrı anlaşılıyor. Ama düzeni yıkmak iddiasındaki PKK'nin izlediği politikayı açıklamak daha zor. Çünkü adında "işçi" kelimesi bulunan bu örgüt de, devletle aynı kap içinde biçimleniyor. Devletin aşirete karşı aşiret politikasını tersten okuyunuz, PKK'nin politikası çıkıyor: Aşirete karşı aşiret! Değişen, yalnız aşiretlerin adlarıdır.

Türkiye 20. yüzyılın başında cumhuriyet kararı aldı, ama gerçek bir cumhuriyet olmak yüzyılın sonundaki toplumsal hareketin başarısına kalmıştır.

2000'e Doğru, 13-19 Aralık 1987

ABDURRAHMAN ve SADUN AĞALARIN ÖNLENEMEYEN YIKILIŞI

Duvardaki saate baktığınız zaman görmeyebilirsiniz. Bugün toplumsal gelişmenin tiktakları olağanüstü bir tempo kazanmıştır. Diyarbakır, Siverek, Nusaybin, Batman, Van, Malatya, Elazığ, Tunceli ve Bingöl'ün Genç ilçesinde saatime bakıyorum: Akrep ve yelkovan fırıl fırıl dönüyorlar. Birçoğumuz tarihsel bir dönemeci kıvrıldığımızın farkında değil belki, fakat 2000'li yıllarda dönüp arkamıza baktığımız zaman bu gerçeği göreceğiz.

Bugün toplumumuz bir devrimi yaşamaya başlamıştır. Bir çağın atlanmakta olduğu doğrudur. Ancak bu sıçramaya, Turgut Özallar, Demireller ve İnönüler değil, İstanbul'un İETT şöförleri, Zonguldak'ın madencileri, Cİzre'de kontak kapayanlar, Ege'nin ayağa kalkan tütün üreticileri, Silopi'nin, Nusaybin'in, Van'ın köylüleri önderlik ediyorlar. Kadere razı olan, boyun eğen yanaşmanın, marabanın, müridin yerini, ayağa kalkan, göğsünü geren, başını dik tutan yeni bir insan alıyor. İşte çağın atlanmasını müjdeleyen olay budur. Onlar yerlerinden doğrulurken, yalnız toplumsal ilişkilerdeki köklü bir değişikliğin değil, aynı zamanda emekçi sınıfların kendilerinin büyük bir değişim içine girdiğinin haberini de veriyorlar.

Gazeteler, Güneydoğu ve Doğu'da yaşanan haberlerin yalnız askerî cephesini yazıyorlar, elbette gerçeğe bağlı kalma sorumluluğunu da bir yana bırakarak. Fakat asıl önemli olay, toplumsal cephede yaşanıyor. Cumhuriyetin özgürleştiremediği köylü, bugün kendi eylemiyle özgürleşmektedir. Ayağa kalkan, eyleme geçen köylünün yanında ağaların, beylerin, şeyhlerin, aşiret reislerinin lafı mı olur? Onların düzenlerinin artık çivisi çıkmıştır. Bir devir arkada kalıyor.

Van'lı Abdurrahman Özbek ağanın, aşiret reisi Sadun Seylan'ın saltanat çağları geçiyor. Bu yüzden panik içindedirler, korkudan ne yapacaklarını şaşırmışlardır.

17 Şubat günü Van'da yaptığımız toplantıya, Abdurrahman Özbek ve Sadun Seylan silahlı adamlarını gönderdiler.

Ağalar, beyler! Bu yaptığınız işi biliyoruz. Hele bir provokasyona kalkışsaydı o adamlarınız! Salonu gördünüz. Halk ve köylüler sizlere hınç içindeydi. Adınız geçse, yıllardır ezdiğiniz insanlar öfkeyle ayağa kalkıyordu. Artık kimse sizin marabanız, uşağınız, silahlı adamınız olmak istemiyor. Artık sizin gücünüz, bu toplumun gerçek bir cumhuriyete dönüşmesine engel olmaya yetmiyor.

Devletin politikasına bakınız. Abdurrahman ağalarla, Sadun ağalarla yaşatacak otoritesini! İşte siz bu yüzden kaybettiniz. Van'ın ortasında silahlı adamlarla dükkân kuşatmak, SHP'ye olayları önlemek için gelen Sosyalist Partilileri dövmek: Bunlar bir paniğin, bir çaresizliğin belirtileridir. Valiliği, Emniyeti arkanıza almanız sizleri kurtaramaz. Çünkü halk artık Ortaçağda yaşamak istemiyor. Toplanıp kitap üzerine yeminler ederek, gazetelere pozlar vererek kurtaramazsınız, o ağalık, o şeyhlik, o aşiret düzenini. Ya oradaki emekçilerle eşit olarak, ağalık şeyhlik taslamadan adam gibi oturursunuz veya bir gün oralardan kaçmak zorunda kalırsınız.

Van Vali Yardımcısı, Abdurrahman Özbek'in Sadun Seylan'ın memuru mudur? Anlaşılan öyledir. Haydutluklara devlet desteği sağlamak suçtur. "Sizin partiyi kapatacaklar" diye Sosyalist Parti yöneticilerini tehdit etmek, kanunsuzluktur.

Van'da ağalığın, aşiret reisliğinin sivil karargâhı ise Sosyal Demokrat Halkçı Parti, Abdurrahman ve Sadun ağalarla "çağdaş bir Türkiye" yaratacaklar! Van'da halkın ve köylülerin üzerine devlet terörünü kışkırtarak barış ve hoşgörü getirecekler! Birisi, "Ağalığa, aşiret reisliğine paydos" mu dedi, damga hazır, "PKK'li" diye ihbar edeceksin ve işkencelerle ezdireceksin. İşte bu, onların çıkmazıdır.

Güneydoğu'nun en önemli gerçeğini herkes bilsin: Halk korku duvarını aşmaktadır. Bu zorbalıkların, sahiplerine de kâr getirmeyeceği bir dönemin kapısı aralanmaktadır. Bundan sonra zorbalık oralarda,

DOĞU'DA DAĞITILAN AYETLİ HADİSLİ BİLDİRİ VE AFİŞLER

Resmî görevliler eliyle yayılan bildiri ve afişlerde ayet ve hadislere dayanılarak, bölge halkı "Allah'a ve resulüne itaate" ve "küfür cephesine karşı" "Allah yolunda savaşa" çağrılıyor.

"Vatandaş!

"Bakın, en yüce İslam dini size ne emrediyor...

"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Allah tecavüzkârları sevmez. (Kuran-ı Kerim, Bakara Suresi, 190. Ayet)

"...

"Onlara karşı savaşmak senin gibi her Müslüman'ın görevidir."

Mart 1986...

Helikopter havalanmak üzereydi. Operasyon tim komutanı üsteğmen, koşar adım yaklaşan binbaşıyı görünce aracın kapısını açtı. Binbaşı, rüzgârı ve gürültüyü bastırmak için olanca gücüyle bağırıyordu:

"El ilanlarını operasyon güzergâhında bulunan bütün köylere atın. Bir tek köy veya mezra atlamayın. Bu ilanlar köylünün eline ulaşacak. Talimat böyle.

"—Emredersiniz komutanım!..."

Mayıs 1986, Tunceli...

Vali Paşa, ayakta bekleşen muhtarları süzdükten sonra elindeki kâğıtları sallayarak söze başladı:

"Din düşmanlarına karşı köylüyü ikaz etmek, korumak hepimizin görevidir. Elimde gördüğünüz el ilanlarını ve afişlerini her köşe başına, her kahveye ve bakkal dükkânına astıracaksınız. Bunlar size zimmetlidir. Siz de köylüye zimmetleyeceksiniz. Kesinlikle indirilmeyecek ve yırtılmayacak!"

Üzerinde cami resimleriyle Türk bayrağının bir arada bulunduğu, ayetlerle donatılmış binlerce el ilanı, verilen talimat gereği askerî helikopterden atıldı... Valinin emriyle her köşe başına, kahveye, bakkal dükkânına astırıldı. İmza karşılığı zimmetlenerek!... Laik Türkiye Cumhuriyeti devleti, "Müslüman Türk milletini" bölücüye karşı "Allah yolunda savaşa" çağırıyordu!...

12 Eylül Yöntemlerinin Çözemediği

Devletin istihbarat, propaganda ve güvenlik kurumları bu noktaya 1980'lerde vardılar. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki terör hareketleri, şu son dönemde bir üst düzeye sıçramıştı. 12 Eylül öncesinde Apocular, silahlı eylemlerinde, daha çok rakip gördükleri sol örgütlerin, bu arada özellikle Türkiye İşçi Köylü Partisi'nin üyelerini hedef alıyorlardı. Artık vurkaç eylemlerinin hedefi, doğrudan doğruya devlet kuvvetleriydi. Askerî konvoylara pusu kuruluyor, jandarma karakolları basılıyordu. 12 Eylül'ün iç barışı sağlama iddiaları Doğu bölgesinde geçersiz kalmış; dahası terör, istikrarlı gerilla hareketleri aşamasına yükselmişti.

1984 Haziran'ında Apocuların Siirt, Şırnak ve Şemdinli'de yaptıkları silahlı eylemlerden sonra yönetim, yeni askerî önlemler almış ve yeni düzenlemelerde bulunmuştu. Bütün bunlara rağmen, ayrılıkçı gerilla hareketleri bir türlü bastırılamıyordu. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, yoğun eleştirilerle karşı karşıyaydı. O zamana kadarki resmî açıklama, genellikle "yakında işleri bitiyor", "kökleri kazınmak üzere" türünden pek gerçekçi olmayan ifadelerle dile geliyordu. Artık İçişleri Bakanı, "Eşkıya, gerilla mücadelesine başvurmaktadır. Bu yüzden nereden saldıracağı belli değildir. Tamamen ortadan kaldırılmaları uzun bir mücadeleyi gerektirmektedir" diyordu.

Çeşitli haksızlıklar ve baskılar, bölge halkında hoşnutsuzluğun ötesinde duygular yaratmıştı. Milyonları bulan işsiz genç nüfus, ayrılıkçı örgütler için büyük bir insan kaynağı oluşturuyordu. Yarıfeodal yapıdan kaynaklanan ağalar arasındaki çatışmalar, aşiret kavgaları ve kan davaları da şiddet hareketleri için elverişli koşullar yaratıyordu. Bunlarla birlikte ayrılıkçıların yabancı ülkelerden aldıkları destek ve Irak - İran savaşının bölgede yarattığı otorite boşluğu da hesaba katılması gereken dış etkenlerdi. Çeşitli düzeylerdeki istihbarat ve güvenlik örgütlerinin hazırlattığı raporlar ve çok yönlü değerlendirmelerin yapıldığı brifingler, artık hep aynı noktaya parmak basmaktaydı: Ayrılıkçı hareketin yalnızca "Askerî operasyon ve tedbirlerle" çökertilemeyeceği ortaya çıkmıştı. Doğu bölgesinde, 12 Eylül yöntemleriyle bir devlet barışı iddiası başarısızlığa saplanmıştı.

Doğu insanıyla hangi ideolojik temelde birleşilebilirdi? Kendisini Kürt olarak kabul eden bu büyük yurttaş kitlesiyle devlet arasındaki bağ, hangi ideolojik araçlarla kurulabilir ve pekiştirilebilirdi? Çeşitli devlet kurumlarının gündemine bu kez acil bir çözüm bekleyerek gelen soru buydu.

"İslam'ın Getireceği Birlik"

Bölgeye Kürt meselesini araştıran profesörler, istihbaratçılar ve uzmanlar gönderildi. Bu arada Nevzat Yalçıntaş gibi Aydınlar Ocağı çevresinden bir grup araştırmacının da bölgeye gittiği biliniyor. Yalçıntaş, güven veren kişiliğiyle resmî çevrelerde en üst düzeye kadar uzanan bir itibara sahipti.

Hazırlanan raporlar, 12 Eylül'le başlayan eskiye özlem döneminin karakterine, kısacası günün koşullarına uyuyordu. Doğu bölgesinde, düzenin ve devletin ekonomik temelini geleneksel toplum yapısı oluşturabilirdi. Hatta ekonomik planda dayanılacak kurumları, ağalık ve şeyhlik diye belirleyen açık sözlü raportörler bile vardı. Birliğin manevî-kültürel temeli ise, ancak İslamiyet olabilirdi. Cumhuriyet devriminin getirdiği düşünce ve değerler, bölgede derin kökler salmamış; üstelik "aşırılıkların" son kırk yıl içinde törpülenmesiyle ge-

leneklerin güçlendiği bir yapı istikrar kazanmıştı. Raporlar bu eğilimdeydi.

Doğu bölgesi hakkında özel bir araştırma yapan kuruluşlar içinde, 12 Eylül döneminde yaratılan Atatürk Kültür Dil Darih Yüksek Kurumu özellikle dikkat çekti. Kurumun başında emekli Korgeneral Suat İlhan bulunuyordu. Suat İlhan Paşa, muvazzaf askerliğinin son yıllarında, 1982 sonrasında Diyarbakır'da Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı da yapmıştı. Atatürk Yüksek Kurumu'nun üyelerine hazırlattığı raporlardan birinde, Doğu bölgesinde izlenecek kültür politikası ve propaganda faaliyeti için şu öneri yapılıyordu:

"İslam'ın getirdiği birlik, beraberlik ve kardeşlik fikri işlenebilir. Biz ne kadar bazı vatandaşlarımızı Türk kabul etsek de, onlar kendilerini bizden kabul etmiyorlar. O zaman Müslümanlık fikrinden hareket edebiliriz. Bunun laikliğe aykırı bir tarafı yoktur..."

Atatürk Yüksek Kurumu, devletin kültür politikasının unsurlarını imal etme iddiasıyla konuyu dar çevresi içinde tartışıyordu. Bölgede kavmiyyet duygularının kuvvetli oluşu göz önünde tutulmalıydı. Bu nedenle milliyet noktasından bölge halkına yaklaşılması birlik için yeterli zemini yaratmayabilirdi. Oysa Müslümanlık, kökü derin geçmişte bulunan bir manevî temeldi. Din birliğinin vurgulanmasına ağırlık verilmeliydi.

Bu arada Doğu bölgesinde üniversite hocalarının katıldığı sempozyumlar düzenlendi. Diyarbakır Üniversitesi'ndeki faaliyet yanında, Tunceli Valiliği ve Fırat Üniversitesi'nin, 13-15 Mayıs 1985 tarihleri arasında Tunceli'de gerçekleştirdikleri "Doğu Anadolu'nun Sosyal, Kültürel ve İktisadî Meseleleri" başlıklı sempozyum da dikkatleri çekti. Diğer sempozyumlardaki gibi gene Türk-İslam sentezini savunan bildiriler sunulmuş ve tartışılmıştı.

"Laikliğe Aykırı Bir Tarafı Yok..."

Doğu bölgesinde İslamiyet'e sarılma düşüncesi, asker kökenli bazı görevlilerde sıcak bir kabule mazhar olamıyordu. Ama bu yönelişin "laikliğe aykırı bir tarafı olmadığı" döne döne anlatılıyordu. Laikliğe

aykırı bir tarafı olmayan daha neler neler vardı. Bir kez geri dönüş başlamıştı. Şu satırlar, sağcı bir gazetede yayımlanmakla birlikte, artık devletin çeşitli örgütlerine raporlar hazırlayan üniversite hocaları tarafından da cesaretle dile getiriliyordu:

"Devlet politikamız, Nurculuk adı verilen dini akımı değerlendirmede, Türk ülkesinin geleceğini sarsıcı inanılmaz hatalara düşmüştür." (*Yeni Haber*, 26 Kasım 1986, Olayın İçinden)

Birlik reçetesi şöyle devam ediyordu:

"Said-i Nursî, bugün azınlık milliyetçiliği çıkmazına saptırılmak istenen insanlarımızın arasından çıkmıştır. Tabiatıyla ağırlık itibarı ile, en azından başlangıcında, daha ziyade Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde taraftar bulmuştur.

"Söz konusu zat, hayatı boyunca, 'Kürt aslından geldiğini' defaatle dile getirmiş ve fakat 'Türk milletinin İslamiyet yolundaki büyük hizmetlerine' işaretle, ayrılıkçı güçlere şiddetle göğüs gererek, etnik ayrılıkçılığın bu zümreye büyük zarar getireceğini ve devletin bütünlüğünün asla bozulmaması gerektiğini vaaz etmiştir."

Ve bu açıklamalardan sonra itibarlı danışmanların teşhisi, gazete sütununda hemen hemen aynı sözcüklerle yer alıyordu:

"Doğu yöremizde, Nurculuğun başını ezme çabaları sonunda ortaya çıkan boşluk, ayrılıkçılar belasına davetiye çıkarmıştı."

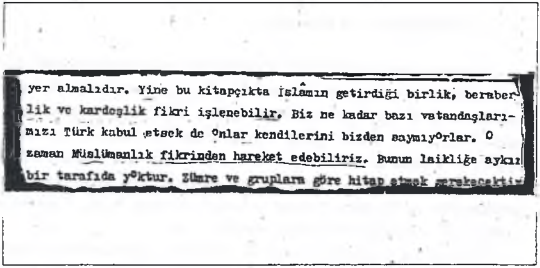
yer almalıdır. Yine bu kitapçıkta İslâmın getirdiği birlik, beraberlik ve kardeşlik fikri işlenebilir. Biz ne kadar bazı vatandaşlarımızı Türk kabul etsek de onlar kendilerini bizden saymıyorlar. O zaman Müslümanlık fikrinden hareket edebiliriz. Bunun laikliğe aykırı bir tarafıda yoktur. Zümre ve gruplara göre hitap etmek gerekecektir

Atatürk Yüksek Kurumu'na bir üyesinin verdiği rapordan

Çankaya'da Yankılanan...

Boşluk doğmasın diye Nurculuğa sarılma düşüncesi henüz devlet katında bir kabul görmüş değildi, ama Doğu bölgesinde yaşanan bunalımın, ancak İslamiyet'le aşılabileceği fikri, Kenan Evren'in Çankayasında bile yankılanmaktaydı. Çankaya'nın din anlayışını bir ay önce M. Ali Kışlalı'nın *Bakış* dergisine açıklayan Cumhurbaşkanlığı Basın Müşaviri Ali Baransel *"Sayın Cumhurbaşkanımız dinimizi... önümüzde çıkacak bunalımların atlatılmasına yetecek kadar birleştirici, bütünleştirici değerlerle bezenmiş yüce bir din olarak tanımlamaktadır"* diyordu.

Aslında İslamiyet'in "birleştirici" ve "bütünleştirici" olduğu fikri, Cumhurbaşkanlığı katında ilk kez ifade edilmiyor. 1982 yılından beri "din birleştirici ve lazımdır" tezi işlenmekte. Doğu bölgesinde de "atlatılması gereken bir bunalım" yok muydu? Öyleyse "birleştirici ve bütünleştirici" bir manevî temel, zaten bin yıldır hazırdı.

Bunalımlara ve bölücülüğe karşı stratejik tavır, yüksek yerlerde konuşulmuş ve ana çizgileriyle oluşmuştu. Doğu bölgesindeki uygulama, daha 1980'lerin ilk yıllarından başlayarak adım adım biçimlenmekle birlikte, özellikle 1985 yılından sonra kararlılık kazandı.

Ayetli ve Hadisli Bildiriler

Sıkıyönetim yürürlükteydi... İstihbarat görevlileri kolları sıvadılar. Din alimlerinin de yardımlarına başvuruldu. Kuran tarandı. Peygamberin hadisleri incelendi. "Nifakı ve tefrikacılığı mahkûm eden" ayetler ve sureler belirlendi. Afişler ve bildiriler yoluyla devletin "Müslüman halka" mesajını iletecek, anlamlı simgeler bulundu, cami resimleri seçildi. Grafikerler verilen emirler gereği Türk-İslam sentezini ifade eden kompozisyonları hazırladılar. Cami fotoğrafları ve Türk bayrakları afişlerin üzerine yerleştirildi. Her şey tamamdı. Matbaanın rotatifleri, "Allah yolunda savaş" çağrılarını basıyordu. "Küfür düzeni"ne karşı "Allah'a ve resulüne itaat" düzeni propagandası, ayetlerle destekleniyordu:

"Vatandaş!

"Mukaddes kitabımız Kuran-ı Kerim diyor ki (El-Enfal/46):

" 'Allah'a ve onun resulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra zaafa düşersiniz. Rüzgârınız kesilip gider.'

"...Bu vatan haini eşkıyanın getirmek istediği düzen küfür düzenidir. Onlarda din, namus, ahlak değerleri yoktur..."

Artık "Yüce İslam dininin emirleri", peygamberin "buyrukları" halk kitlelerine ulaştırılabilirdi. Dinsel propaganda 1986 yılının ilk aylarında bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde aynı anda başlatıldı. "Türk milletinin bin yıldır küfür cephesine karşı İslam'ın liderliğini yaptığını" yazan binlerce el ilanı Hakkâri, Siirt, Mardin, Diyarbakır, Tunceli, Van, Bitlis ve diğer illerdeki askerî üs ve tesislerden havalanan uçak ve helikopterlerden kasabalara ve köylere atılıyordu. Bildirilerin altında ne imza vardı, ne mühür. Bildirileri hangi devlet kurumu hazırlamıştı, basan matbaa neredeydi? Yasaların zorunlu saydığı hiçbir koşul yerine getirilmemişti.

Bu bildirilere göre, cepheler "küfür cephesi" ve "İslam cephesi" olarak bölünmüştü. Görev, yurttaşlık görevi değil, "Müslümanlık görevi"ydi. Türk ordusunun tanımlanması da değişmişti. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin İç Hizmet Yasası'nda belirlenen tanımı ve görevleri, anlaşılan yalnız askerî müdahalelerin gerekçelerinde kalıyor ve özellikle Doğu bölgesi için yeni tanımlar yapılıyor: "Türk ordusu" bildirilerinde "İslam dünyasının ordusu" oluvermiş. Özellikle 12 Eylül döneminde, içi boşaltılarak bir kabuk haline getirilen Atatürk'ün ise, bu bildirilerde esamesi bile okunamıyor. "Allah yolunda savaş" çağrıları ve "Müslümanlık görevleri" ile Atatürk'ün adı yan yana getirilememiş. Bunun nedeni, gerçeğe saygıdan çok, Atatürk'ün geleneklere bağlı güçlerin belleklerinde iyi bir iz bırakmamış olması ve onlarla birleşmeyi olanaksız hale getirmesi.

Zimmetli Astırılan Afişler

Polisler, askerler, köy muhtarları ve çeşitli görevliler eliyle yürütülen diğer bir resmî propaganda faaliyeti ise, afişleme. Hakkâri ve

Mardin illerinden Van ve Tunceli'ye kadar bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde, bütün yerleşim merkezleri, çarşı pazar afişle donatıldı. Muhtarlar acilen vilayet binasına çağrıldılar. Yeni görevleri çoğu yerde kendilerine bizzat valiler tarafından tebliğ edildi. Uzun söylevlerden sonra, el ilanları yanında duvar afişleri de imza karşılığında zimmetli olarak ellerine tutuşturuldu. Muhtarlar da, afişleri gene zimmetli olarak köy ve mahallelerindeki kahvelere, dükkânlara veriyor ve imza alıyorlardı. Emir kesindi, afişler yırtılmayacak ve yerlerinden indirilmeyecekti. Jandarma karakollarına bu afişlerin asılı kalmasını kontrol etmeleri ve afişleri korumaları için özel genelgeler çıkarıldı.

Devlet; cumhuriyet tarihinde ilk kez, bayrak ile camiyi bu afişlerde yan yana getiriyor. Bir afiş, peygamberin, "Bölücülüğe sebep olan, hizipçilik ve ayrıcalık yapan bizden değildir. Bize silah çeken bizden değildir" buyruğu ile başlıyor. Böylece peygamber hadisi, cumhuriyetin ideolojisi ve dayanağı haline gelmiş. Özellikle yeşilin vurgulandığı resimlerle kaplı kâğıt parçaları, cumhuriyete verilmek istenen yeni rengi de sergiliyor. Vatandaş, "güvenlik güçlerine haber vermeliydi", aksi halde "Allah indinde bölücülerin işlediği suçlara ortak olacaktı." Cumhuriyetin yasallığı, yerini "Allah indindeki" sorumluluğa terk etmişti.

Din Zayıfladığı İçin Asi Olmuşlar

Tunceli'nin ünlü valisi (şimdi Kırklareli'ne tayin edildi) emekli General Kenan Güven, Doğu bölgesinde dine dayanma stratejisinin en kararlı ve aktif uygulayıcısı olarak tanındı. 1982 yılında göreve başlayan Vali, ilk iş olarak şehrin ileri gelenlerini topluyor ve tahlilini açıklıyor: Tunceli'de din tarihten beri zayıfladığı için, buralar asi olmuştu. Öyleyse birlik ve beraberliğin yeniden tesisi İslamiyet'i güçlendirmekten geçiyordu. "Benim görevim" diyordu Vali, "İslamiyet'i yaymak ve sizleri Müslümanlaştırmaktır!"

Vali paşanın bu sözleri, hızla en uzaktaki dağ mezralarına kadar yayılıyor ve yoğun tepkilere neden oluyordu. Tunceli halkı, "Müslüman değil miydi?" Devletin valisinin dile getirdiği Sünni inanca

göre, anlaşılan Aleviler "Müslüman" sayılmıyordu. Adı "sakıncalı"ya çıkan bir ilde, bir vali ancak bu kadar "sakıncalı" konuşabilirdi. Tunceli'nin aydın kamuoyunun yorumu buydu.

Vali Kenan Güven, ilk iş olarak bir kasabadan büyük olmayan il merkezindeki caminin yetersiz olduğunu saptadı. Alevî nüfusun yaşadığı bölgede, camiye gitme geleneği yoktu. Bu yüzden köylerin de çoğunda cami bulunmuyordu. Halk böylesine bir ihtiyaç duymuyordu. Gene de il merkezindeki camiye, hızla üç tane yenisi eklendi. Bunu köyler izledi. Vali, cami yaptırmak için parasal kaynakların yaratılması, devlet desteği, halkın zoraki katılımının sağlanması gibi konularla bizzat ve yakından ilgilendi. Camilerin birden çoğalması üzerine Tuncelililer, "Bizim burada 'kendi okulunu kendin yap' kampanyası, 'cami yap'a dönüştü" diyordu.

Çeşitli yapım işlerinde devlet ihalesini kazanan müteahhitlerin istihkaklarının yüzde ikisi cami yapımı için kesiliyor. Bildirildiğine göre, vali konağının dayanıp döşenmesi için de yüz milyon lira harcanmıştı. On sekiz yaşından küçük 4.600 kadar Tuncelili genç "Müslümanlaştırma" programının bir parçası olarak, çeşitli illerdeki Kuran kurslarına gönderiliyordu. Ovacık'ta oğlunu Kuran kursuna gönderen yurttaşlar, doğrudan bir baskıyla karşılaştıkları için değil, fakat geçim derdi yüzünden böyle yaptıklarını söylüyorlar. Kuran kursu propagandası yapan resmî görevliler, "Oğullarınız imam olsun, hiç olmazsa elleri de ekmek tutar" demişler. Köylerde imama ihtiyaç yok, ama ekonomik zor yüzünden gençlerin imam olmaya ihtiyaçları var. Buna rağmen, gençler bu çözümü benimsemiyorlardı. Kayseri'deki Kuran kurslarına gönderilenlerden bazıları, yolda karşılaştıkları Tunceli otobüslerine binip geri dönünce, otobüs şoförleri Vali'nin gazabına uğradılar.

Millî Eğitimden Cezaevine Kadar

Sünni kitlelerin yaşadığı illerde, İslam'a dayanma stratejisi için zemin doğal olarak çok daha elverişliydi. Propaganda, millî eğitimden cezaevi yönetimlerine kadar, devlet kurumları eliyle ve devletin bütün

olanakları kullanılarak yürütülüyor. Millî Eğitim Bakanlığı, köy okullarının kitaplıklarına dinsel yayınlardan oluşan 60 kitaplık bir diziyi genelge çıkararak tavsiye etti. Bitlis ve Muş illerinde okulların ve resmî dairelerin yöneticileri, diğer illere göre daha yoğun olarak dinci kesimden atanmış. Cezaevlerinde yurttaşların topluma kazanılmaları amacıyla yapılması gereken eğitim, bütünüyle din propagandasına ayrılıyor. Diyarbakır Cezaevi bu alanda "örnek" bir uygulama yapıyor. Vaiz her cuma vaaza geliyor. "Peygamberin mucizeleri" dersi, üç hafta sürmüştü. 1982-83 yıllarında diğer tutuklulardan ayrı koğuşta kalan 18 yaşından küçüklere, zorla namaz kıldırılmış ve dinsel eğitim dayakla birlikte yürütülmüştür.

Vatandaş Ne Yapsın?

Uçaklardan atılan cihad çağrıları, duvarlara zorla astırılan peygamber buyrukları, Alevi nüfusu hedef alan "Müslümanlaştırma" kampanyaları, laikliği de yasaları da çiğneyen sorumlular...

Polis ya da muhtar, vatandaşın kapısına geliyor, eline bir afiş tutuşturuyor ve "asacaksın" diyor. "Sakın ha yırtılmasın ve indirilmesin" diye sıkıyı veriyor ve imzayı alıyor.

Laik devlet ilkesini, vicdan ve inanç özgürlüğünü ayaklar altına alan bu yasadışı afişleri asmak istemeyen yurttaş kime başvuracak; daha önemlisi bu gidişin sonu nereye varacak?

Birçok yurttaş sıkıntı ve ıstırap içinde bunları soruyor; anayasada yazılı hakları için elle tutulur bir güvence, kendisini dinleyecek bir cumhuriyet makamı arıyor.

Genelkurmay Araştırıyor

Peki Genelkurmay Başkanlığı'nın bu bildiri ve afişler konusunda bilgi ve görüşü neydi? Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Ürüğ'un bir emirle bütün komutanları irtica olayına karşı uyardığı 13 Aralık günü *Milliyet* Gazetesi'nde yayımlanmıştı. Emirde, "irtica fa-

aliyetlerine katıldıkları hakkında kesin kanaat uyandıran Silahlı Kuvvetler mensuplarının bildirildiğinden 24 saat sonra, sicilen ve resmen emekliye çıkarılacağı" kesin bir dille belirtiliyordu. Doğu Bölgesi'nde Silahlı Kuvvetler mensupları, herhangi bir tarikatın beyannamelerinden farkı olmayan bildirileri bir yıldır yayıyor ve asılı yerlerde yırtılmadan kalması için gerekli önlemleri alıyordu. Bu durumda ciddî bir çelişme doğmuyor mu?

2000'e Doğru Dergisi, gerçeği bütün yönleriyle yansıtabilmek için Genelkurmay'a başvuruda bulundu. 26 Aralık günü Ankara bürosu bir dilekçe verdi. Bildirilerin dağıtılmasından Genelkurmay'ın bilgisi var mıydı, yoksa uygulamalar yerel makamların bir tasarrufu muydu? Genelkurmay Başkanlığı, laiklik ve cumhuriyet devriminin diğer temel ilkeleri açısından bu bildiri ve afişleri nasıl değerlendirmekteydi? Bu bildirilerle ilgili olarak devlet görevlilerinin TCK 163. maddedeki suçu işlediği konusunda Genelkurmay'a ulaşmış bir bilgi var mıydı ve herhangi bir kovuşturma söz konusu muydu?

Genelkurmay Basın Şubesi Müdürü Yarbay Ömer Keçecigil, dilekçeyle ilgili olarak *2000'e Doğru* hakkında bilgi aldıktan sonra, soruların önemi nedeniyle dağıtılan bildiri ve afişlerin örneklerini verip veremeyeceğini, *2000'e Doğru* muhabirlerinden sordu. Bunun üzerine fotokopiler sunuldu.

2000'e Doğru baskıya girerken, Genelkurmay Basın Şubesi'ne bir açıklama yapılıp yapılmayacağı konusunda yeniden başvuruldu.

Konunun Genelkurmay İkinci Başkanı tarafından araştırılmakta olduğu, şu aşamada bir açıklama yapılamayacağı, ancak bir süre sonra yeniden başvurularak araştırmanın sonucunun öğrenilebileceği sözlü olarak bildirildi

Soruyoruz

Bildiri ve afişler, hangi makamın kararıyla hazırlanmış ve basılmış, hangi makamın emriyle dağıtılmıştır?

Bu bildiri ve afişleri yayınlayan makamlar niçin imza koymamışlardır?

Bildiri ve afişler nerede ve hangi matbaada basılmıştır?

"Devletin temel nizamlarını kısmen de olsa dinî esas ve inançlara uydurmak" suç olduğuna göre, bu bildiri ve afişlerin yayınlanmasını ve dağıtılmasını emreden sorumlular hakkında, yetkili sıkıyönetim komutanlıkları soruşturma emri vermişler midir, askerî savcılıklar soruşturma açmışlar mıdır?

2000'e Doğru, 4 Ocak 1987

VATANDAŞ !

MUKADDES KİTABIMIZ KUR'AN–I KERİM Dİ-
YOR Kİ (EL–ENFAL/46) :

"ALLAH'A VE O'NUN RESULÜNE İTAAT EDİN. BİRBİRLERİNİZLE ÇEKİŞMEYİN. SONRA ZAFA DÜŞERSİNİZ. RÜZGARINIZ KESİLİP GİDER."

SANA, "ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI" N-DAN BAHSEDEN, "ÖZGÜRLÜK" TEN BAHSEDEN EŞKİYA GÜRUHU, SENİN BİRLİĞİNİ VE BÜTÜNLÜĞÜNÜ PARÇALAMAK İSTEMEKTEDİR. BU HAİNLERİN, BU KÜFÜR CEPHESİNİN OYUNUNA GELME!

ÇOLUK–ÇOCUK, GENÇ–İHTIYAR, KADIN–ERKEK DEMEKSİZİN HALKIMIZA KURŞUN SIKAN, ÖLDÜREN, MALI MÜLKÜ GASPEDEN, KADINLARIMIZIN NAMUSUNA GÖZ DİKEN BU VATAN HAİNİ EŞKİYANIN GETİRMEK İSTEDİĞİ DÜZEN KÜFÜR DÜZENİDİR. ONLARDA DİN, NAMUS, AHLAK DEĞERLERİ YOKTUR.

YALANLARINA KAPILMA. SENİN İÇİN MÜCADELE VEREN GÜVENLİK KUVVETLERİNE YARDIMCI OL!

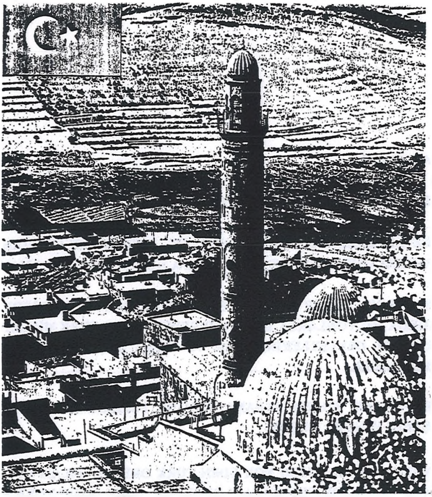

Vatandaş !

YUCE PEYGAMBERIMIZ (A. S.) HADİS – İ ŞERIFLERINDE ;

"BÖLÜCÜLÜGE SEBEP OLAN, HIZIPÇILIK VE AYRICILIK YAPAN BİZDEN DEGILDIR.

BİZE SILAH ÇEKEN BIZDEN DEGILDIR. "

BUYURUYOR.

YANİ ; SANA, ANANA, BABANA, KARDEŞINE, KARINA, ÇOÇUGUNA SİLAH ÇEKEN, TEHDIT EDEN, ÖLDÜREN VE IRZINA GEÇEN BÖLÜCÜ ÇETE MENSUPLARI, BİZDEN DEGILDIR.

NAMUSUNA, HAYSİYETİNE, VARLIĞINA GÖZ DIKMIŞ, ERMENI UŞAGI BÖLÜCÜ ÇETE MENSUPLARINI GÖRDÜGÜN YERDE GÜVENLIK GÜÇLERİNE HABER VER.

AKSİ HALDE SEN DE ALLAH İNDINDE ONLARIN İŞLEDIGI SUÇLARA ORTAK OLACAKSIN.

SENI BÖLMEK İSTEYEN DIN DÜŞMANI KOMÜNİST EŞKİYAYA KARŞI MÜCADELE EDEN ASKERINE VE POLISINE YARDIMCI OL.

BİLDİRİ-2

VATANDAŞ !

MUKADDES KİTABIMIZ KUR'AN–I KERİM DİYOR Kİ (AL–İ İMRAN/105)

"SİZ KENDİLERİNE APAÇIK DELİLLER, AYETLER GELDİKTEN SONRA, PARÇALANIP AYRILANLAR, İHTİLAFA DÜŞENLER GİBİ OLMAYIN."

BİN YILDIR KÜFÜR CEPHESİNE KARŞI İSLAM'IN LİDERLİĞİNİ YAPAN, BU UĞURDA MİLYONLARCA EVLADINI ŞEHİD VEREN TÜRK MİLLETİ BUGÜN EMPERYALİST DEVLETLERİN, TÜRK VE İSLAM DÜŞMANLARININ HEDEFİ DURUMUNDADIR.

AİLENE BAK, ANANA BABANA SOR! BU TOPRAKLAR UĞRUNDA KAÇ TANE ŞEHİD VERDİN. DÜŞÜN!

UNUTMA, BU HAİNLERİ YOK EDEN TÜRK ORDUSU, İSLAM DÜNYASININ EN GÜÇLÜ VE EN SON ÇIKARACAĞI ORDUDUR. BUNU BİLEN TÜRK VE İSLAM DÜŞMANLARI ARANIZA SOKTUKLARI PKK VE YANDAŞLARI GİBİ HAİNLER-LE SİZLERİ KANDIRMAYA ÇALIŞIYORLAR.

İHANET ŞEBEKELERİNİN BU OYUNLARINA GELMEYİNİZ!

VATANDAŞIM,

BAKIN, YÜCE İSLÂM DİNİ SİZE NE EMREDİYOR.
"SİZİNLE SAVAŞANLARA KARŞI ALLAH YOLUNDA SİZDE SAVAŞIN, ALLAH TECAVÜZKÂRLARI SEVMEZ" (KUR'AN-I KERİM BAKARA SURESİ 190 NCI AYET)

VATANDAŞ,

BÖLÜCÜ ÇETE MENSUPLARI, SENİ; DİNİNDEN, ÇOCUKLARINDAN, EŞİNDEN, VATAN, BAYRAK VE AHLÂK GİBİ KUTSAL DEĞERLERİNDEN KOPARMAK İSTİYOR.

ONLARA KARŞI SAVAŞMAK SENİN GİBİ HER MÜSLÜMANIN GÖREVİDİR.

BU GÖREVİ SAVAŞAN GÜVENLİK KUVVETLERİNE YARDIMCI OLARAK YAP.

BİLDİRİ-4

DEVLETİN ALEVİLİĞİ GÜÇLENDİRME POLİTİKASI*

1. Basında Alevi konusunun birdenbire gündeme getirilmesinin *kaynağı, doğrudan doğruya devlet,* yoksa toplum değil. Toplumdan gelen vicdan özgürlüğü, mezheplere eşitlik, Sünni bağnazlığına karşı koyma talepleri var ve haklı. Ama bu yayınların esin kaynağı toplum değil. Burası çok açık.

2. Devlet 1980'lerde "Din gerekli" felsefesini işlemeye başladı. Demokratlaşmaya, çağdaşlaşmaya karşı İslamcılığın taşlarıyla bir barikat örmeye girişti. Ordunun tepesi, laiklik ile statükoyu korumak arasında, statüko koruyuculuğunu seçti ve laikliği küpeşteden attı. Dincilik, elbette Sünni bağnazlığını yaymakla ve pekiştirmekle olabilirdi. Bu yapıldı. Din dersleri zorunlu kılındı. Bu din dersleri Sünni propagandasıdır, başka bir şey değil.

3. Dinin pekiştirilmesi aynı zamanda Kürt meselesinin devletçi çözümü açısından da gerekli görülmüştü. Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu'nun belgelerine bakınca, birliğin temeli olarak dinin düşünüldüğü açıkça ortada. Bu yöndeki rapor alıntılarını *2000'e Doğru* yayımladı (Bkz. 1. sayı, "Laik Devlet Cihada Çağırıyor" ve 4. sayı, "Türk - İslam Sentezi.") Sünnilik yapıştırıcı kabul edildi. Türk-İslam sentezi Doğu'da Kürt-İslam sentezi oluyordu. *2000'e Doğru* bunu da kapak yaptı. Doğu'daki özgürlük ve eşitlik hareketine, daha doğrusu yoksul köylü hareketine karşı İslamcı bir alternatif geliştirilmesi planlandı. Devletin bu ideolojik planı, toplumsal alanda aşiretleri ve şeyhleri pekiştirmesiyle uyumluydu.

4. Devletin bu planı tutmadı. Kürt kitleleri bütünüyle özgürlük ha-

* Doğu Perinçek, Sansür-Sürgün Karamamesi'nden sonra arandığı koşullarda, bu mektubu 23 Mayıs 1990 günü *2000'e Doğru*'ya gönderdi.

reketini desteklemeye başladı. İslamcı kesimler de Yoksul Köylü Hareketinin peşine takıldı.

5. Kürt hareketi 1980'lerde Sünni Kürtlerin yaşadığı bölgede güçlendi. 1980 öncesinde, özellikle 1970'lerin başında Alevi Kürt bölgeleri daha aktifti, daha canlıydı. Ve oralarda hareket milliyetçi olmaktan çok, birlikçiydi, devrimci karakterdeydi. Bugün Aleviliği kışkırtmaya başlayan devlet, dün bu Alevi Kürtleri birlikten yana oldukları halde acımasızca ezdi; onlara terör uyguladı. Alevi bölgelerinde sosyalist hareket ağır darbeler yedi. Kitleler devlet terörünün etkisiyle belli ölçülerde pasifize oldular. "Biraz da onlar mücadele etsin" eğilimine girdiler. "Onlar" dedikleri, Güneydoğu'nun Sünni Kürtleri idi.

6. Devletin Sünni bağnazlığı ile Kürt hareketini bölme planı tutmayınca ve bir Kürt-İslam hareketi geliştirilemeyince, şimdi Aleviliği canlandırma politikasına girdiği apaçık ortada. Sünni Kürtlere karşı Alevi Kürtleri kullanmak: Planları böyle.

7. Oysa devlet, daha düne kadar Alevi Kürtleri Sünnileştirmeye çalışıyordu. Tunceli'de her köye cami yaptırma, zorla cami parası toplama, esnafı zorla cuma namazlarına götürme, Alevi köylere Sünni imamlar atama politikası uygulanıyordu. Oraların isyancı olması, geçmişte ora halkının Alevi olması ve Sünniliğe muhalif hale gelmesi gibi tarihî nedenlere bağlanıyordu. Alevilik tarihî olarak isyancı bir mezhep olarak görülürken, birden tavır değişti. Şimdi Sünni Kürtler isyancı görülüyor. Aleviler ise, devletin yanına çekilmek isteniyor.

8. Yeni politikanın bir önemli nedeni daha var: Kürt hareketi Kuzeye yayılma eğiliminde ve Kuzeye yayılmak zorunda. Nitekim eylemler artık Elazığ, Kars, Maraş yörelerinde görülmeye başlandı. Tunceli'de de eylemlerin sürekli olduğu anlaşılıyor. Bu Kuzeye yayılma eğilimine devlet, aynı zamanda Aleviliği canlandırarak karşı koymak istiyor. Bu politikanın bir savunma yönü de var. Başka deyişle statükoyu koruma özelliği. Kürt hareketi hiç olmazsa Sünni Kürt bölgeleriyle sınırlı kalsın, Alevi bölgelere yayılmasın isteniyor.

9. 21 Mart 1990'da Van'a Nevruz kutlamaya gittiğim zaman çok önemli bir gözlemim oldu. Van'da solcu gençlerin kahveleri, Alevi ve Sünni diye bölünmüştü. Burada bölünme Alevilerden geliyordu.

Çünkü devrimciler arasında Sünnilik diye bir akım yoktu; Alevilere karşı bir bağnazlık ve ayrımcılık yoktu. Böyle bir bölünmenin mantığı, devrimci bir açıklaması ve özgürlükçü bir yanı bulunmuyor. Bu bölünmede devlet parmağı olduğunu gösteren birçok olgu var. Aleviler içinde demokratik ve devrimci kitaplar veya sosyalist yazın yerine Aleviliği güçlendiren kitaplar yayılıyordu. Aleviler arasında diğer devrimcilerle arkadaşlık eden Alevi kızlara karşı çok bağnaz tavırlar vardı. Devrimciler çok şikâyetçiydi bu durumdan. Diğer devrimciler, kendilerini Sünni kabul etmiyorlardı. Materyalist bir kavrayış içindelerdi, Ateistlerdi açıkçası. Ama Alevi devrimciler arasında dinsel ideolojiyi ve mezhepçiliği kuvvetlendirmek isteyen bir odak vardı.

(...)

16. Konu çok hassas. Hata kaldırmayan bir konu. 15-20 milyon Alevi var. Gerçekten hep baskı ve zulüm gördüler. Çok çileli bir kitle. Yapılacak yayın onları *incitmemeli.* ALEVİLERİN HAKLI TALEPLERİ'ni teslim etmeli. Vicdan özgürlüğü, mezheplere eşitlik, baskılara son, bunlar savunulmalı. Ama "Dedeliği ihya edelim" gibi talepler sosyalistlerin talepleri olamaz. Diyanet İşleri kalksın, cemaatler özgürce örgütlensin, devlet kesinlikle dinî kurumlara beş kuruş vermesin. Din dersleri, imam hatip okulları ve din eğitim okulları kalksın. Din sosyolojisi, din tarihi okutulur, ama dincilik için değil, toplumların gelişimini ve dinin rolünü kavramak için.

17. Sünni bağnazlığının, yobazlığın karşısına Alevilikle çıkılmaz, laiklikle çıkılır. Laiklik, herhangi bir din ve mezhep konumunu reddeder. Aksi halde Kenan Evren'in "laikliği" olur. Alevilere yapılan baskılara karşı çıkılacak elbette, eşitlik istenecek, vicdan özgürlüğü istenecek. Ama Aleviliği canlandırmaya yönelik talepler laik bir çizgide değildir. *Cumhuriyet* Gazetesi, "Alevilik laik bir mezheptir" dedi.

18. İdeolojik açıdan bakılırsa, Sünni bağnazlığının ve genel olarak metafiziğin karşısındaki biricik tutarlı ideolojik tavır, Diyalektik Materyalizmdir, yani Bilimsel Sosyalizmdir.

19. *Cumhuriyet* Gazetesinin önayak olduğu aydınların Alevi Bildirgesi çok dikkat çekici. Arkada kalan yıllarda Aleviler ezilirken, Tunceli valisi 12 Eylül koşullarında o uygulamaları yaparken neredeydi bildirgeciler? O zaman niye yayınlamadılar Alevi Bil-

dirgesi'ni. Zamanlama ilginç! Devletin saatine ayarlı. O zaman *2000'e Doğru* savundu Alevileri; baskıya karşı çıktı. Aleviliği canlandırmak ise başka bir olay!

20. Ey Alevi Bildirgesi imzacıları, niçin bir Kürt Hakları Bildirgesi çıkarmadınız bugüne kadar? Bu Alevi Bildirgesi'nde bir izinlilik var, hatta teşvik, himaye. Ama Kürt Hakları Bildirgesi çıkarsalar, devletle karşı karşıya gelecekler. *2000'e Doğru* Kürt Sorununa Çözüm Programı çıkardı, ne destek gösterdiler, ne dayanışma! Konunun ucunu bir tarafından tutma girişiminde bile bulunmadılar. Aslında bu Alevi Bildirgeciliği, Kürt sorununun demokratik çözümüne yan çizmeyle de bağlantılı. (...)

"HİZBULLAH" ÇEVİK KUVVET'TE EĞİTİLİYOR*

Diyarbakır'da Kontrgerilla üssü olarak bilinen Çevik Kuvvet'teki gece eğitimlerine önderler katılıyor. Çevik Kuvvet Müdürü Koç: "Doğru değil". Emniyet Müdürlüğü'nden bir bekçi: "Geceyarısından sonra dincilere has, şalvarlı ve sakallı kişiler Müdürlüğe geliyorlar." Hizbullahçılar eski İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun bölgeye yerleştirdiği İslamcı polisler sayesinde Batman, Kızıltepe ve Diyarbakır'da örgütleniyorlar. Kızıltepe'de eğitim gören Hizbullahçılar'ı Özel Tim koruyor. Lideri Hüseyin Velioğlu.

Hizbullah'tan kısa bir süre önce kopan genç, Diyarbakır'da bir kahvede anlatıyor. "Siz bilmiyorsunuz. Hizbullah Çevik Kuvvet'te ders görüyor. Sizlere açıklarsam, benden çıktığını bilirler ve beni öldürürler. Ben konuşmam; ama araştırırsanız başka şeyler bulabilirsiniz."

Adını vermeyen İslamcı genç, anlatımını sürdürüyor. Hizbullahçılar haftanın belirli günlerinde gece saaat 22.00'den sonra Diyarbakır'daki Çevik Kuvvet Merkezi'ne gidip ders görüyor. Tabii, her Hizbullahçı derslere alınmıyor. Eğitime, daha çok, lider konumundakiler katılıyor.

2000'e Doğru'ya bilgi veren genç de üç ay önce derslere iki kez katılmış. Katıldığı derslerin birinde PKK adı geçmemiş. Ama devletin elden gittiği, Müslümanların yozlaştığı, her gün Müslüman askerlerin katledildiği, yabancı devletlerin Türkiye'nin toprağına göz koyduğu,

* Bu haber *2000'e Doğru* çalışanlarınca hazırlandı. Sosyalist Parti Şırnak İl Yöneticisi ve *2000'e Doğru* Diyarbakır muhabiri Halit Güngen arkadaşımız bu haberin yayımlanmasından sonra katledildi.

Türkiye'nin çok zengin petrol yataklarına sahip olduğu halde, yabancı düşmanların petrolün çıkarılıp değerlendirilmesine engel olduğu gibi şeyler anlatılmış. Derslere katılanların, konuşanların birçoğunu tanımıyor. Derslere katılanların çoğu Özel Tim gibi bıyık bırakıyormuş. Bu ders toplantılarından birine Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürü de katılmış. Ama konuşmamış. Çevik Kuvvet Müdürü eğitimlerden haberli. Hizbullahçılar'ın eğitim gördükleri yer, Çevik Kuvvet'in eğitildiği salon.

Çevik Kuvvet Müdürü: "Ortalığı Karıştırmak İstiyorlar"

Diyarbakır Çevik Kuvvet Şube Müdürü Mehmet Koç, Hizbullahçılar'ın Çevik Kuvvet Merkezi'nde eğitim görmesi konusunda şunları söyledi: *"Ben bir buçuk yıldır burada görevliyim. Hizbullahçılar'ın burada ders gördükleri doğru değil. Değil Hizbullah'ın, başka birinin ders görmesi için bile bizim salonumuz yok. Burada polis okulumuz, hastanemiz ve polisler için oyun salonumuz var. Çevik Kuvvet'e giren çıkan kontrolden geçer. Bizim gizli saklı bir şeyimiz yok. Bu iddiaları ortaya atanlar kendilerini bilmeyen kişiler. Bu iddiaları ortaya atarak ortalığı karıştırmak istiyorlar. Buyrun gelin görün, bizim kapımız herkese açıktır."*

Diyarbakır Çevik Kuvvet Merkezi, yörede Kontrgerilla üssü olarak biliniyor. 12 Eylül döneminde ve şimdi, "örgüt üst düzey yöneticisi" diye bilinen kişilerin sorguları burada yapılıyor. Özel Tim'in Diyarbakır'daki karargâhı olarak kullanılıyor. Mehmet Koç, "Çevik Kuvvet'te işkence olduğu, yakalanan kişilere hakaret edildiği hep söyleniyor. Bunlar doğru değil. Bizim burada herhangi bir yetkimiz yok. Bir tutanağı tanzim etmeye bile yetkimiz yok" diyor.

Emniyet Müdürlüğüne Gece Giren Sakallılar

2000'e Doğru'nun mikrofonu bu kez Emniyet'te görevli bir bekçiye uzanıyor. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün arka kapısından

onlarca sakallı ve kendilerine has şalvarlarıyla bazı kişiler saat 23.00-01.00 arasında ikişerli gruplar halinde girip çıkıyor. Geç saatlerde ve aralarında 5 metre mesafe bırakarak bu kişiler Emniyet Müdürlüğü'nde toplanıyorlar. Emniyet bekçisi şöyle devam ediyor. *"Haftanın belirli günlerinde özellikle sakallı ve dincilere has şalvar giyen kişiler, Emniyet Müdürlüğü'nün alt katlarında toplanıyorlar. Bunların geç saatleri seçmelerinin sebebi 'Belki bizi kimse görmez' diye düşünüyorlar. Saatlerce orada kalıyorlar. Bazen sayıları onları aşıyor. O saatlerde içerde ne yapıyorlar, bilmiyorum."*

Hizbullahçılar, eski İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun bölgeye yerleştirdiği İslamcı polisler sayesinde Batman, Kızıltepe ve Diyarbakır'da örgütleniyorlar. Şu an bölgedeki polislerin çoğu dinci. Diyarbakır Emniyet Müdürü Ramazan Er'e, Çevik Kuvvet'te Hizbullahçılar'ın eğitim görmesi ve Emniyet Müdürlüğü'ne gece giren sakallı kişiler hakkındaki sorularımızı yönelttik. Er'in yanıtı şöyle: *"Hizbullahçılar'ın Çevik Kuvvet'te ders gördükleri doğru değil. Bunları konuşmaya bile değmez. Buyrun birlikte gidip gezelim orayı. Hizbullahçılar da kim? Yanıltmak için değişik iddialar ortaya atıyorlar."*

Özel Tim Korumasında "Hizbullah" Eğitimi

Geçen Sonbahar'da Kızıltepe'de bir grup yurtsever, Hizbullahçılar'ın eğitim gördükleri yeri öğrenmek için onları takip ediyor. Yenimahalle'deki mezarlığın bitişiğinde kendilerine hibe edilen vakıfta eğitim gördüklerini tespit ediyorlar. Resmî kayıtlarda mülk olarak geçen vakıf, halılarla döşenmiş ve sürekli korunuyor. Vakfın yanına yaklaştıklarında, damda mevzilenmiş Özel Timleri görüyorlar. Özel Tim, içerde ders görenlere bir saldırı olmaması için damda mevzilenmiş, onları koruyor. Daha sonraki toplantılarına Özel Tim koruyucu olarak gelmemeye başlamış. Çünkü Hizbullahçılar artık kendi korumalarını kendileri yapıyormuş.

Eğitim Görenlerin Çoğu Kızıltepe Dışından

Kızıltepe'de Hizbullahçılar'ın ders ve eğitim gördükleri yerlerden biri de, Bilali (Cumhuriyet) Mahallesi'ndeki İstiklal İlkokulu'nun hemen bitişiğindeki Kuran kursu binası. Burada Elazığlı bir şahıs ders veriyor. Kuran kursundaki öğrencilerin de hemen hepsi Elazığ'dan getirilmiş. Kızıltepe'den kursa katılan üç ortaokul öğrencisi de orada yatıp kalkıyor.

Kızıltepe'deki Hizbullahçılar'ın eğitim gördükleri evlere girip çıkanların çoğu dışardan. Hemen hepsinin altında Mercedes ve BMW arabaları var. Araçların plakaları Yozgat, Zonguldak, Trabzon, Şanlıurfa, İzmir, Aydın gibi illere ait. Her hafta altlarında son model arabalarla gelen yabancılar, her gece ayrı ayrı evlerde toplanıp eğitim görüyorlar. Eğitimlere her yaştan kişilerin katıldığı belirtiliyor. Hizbullahçılar, faaliyet yürüttükleri her yerde olduğu gibi Kızıltepe'de de kırtasiye ve kitapçı dükkânlarını paravan olarak kullanıyorlar. Kızıltepe'de asıl hedefledikleri, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri oluşturuyor.

Hizbullahçılar, Kızıltepe'de açıkça çalışıp örgütleniyor. Yöre halkı, Hizbullah'ı İran'dan çok Türk devletinin ve Özel Tim'in desteklediğine inanıyor. Bunun nedenini de Kızıltepe'de meydana gelen bazı olaylara bağlıyorlar. *"Kepenk kapatma eylemlerinde binlerce esnaf kepenklerini kapatırken, Hizbullahçılar kepenklerini kapatmıyorlar. Üstelik kepenk kapatma eylemi sırasında propaganda içerikli kasetleri son sesine kadar açıyorlar. Özel Tim ve polis de bunları büyük bir memnunlukla izliyor. Özel Tim ve polis, kepenk eylemi boyunca açık dükkânların önünde nöbet tutuyor. Giyimleriyle, sakallarıyla rahatça izlenebildikleri halde, tedbire gerek görmeden ilçenin belli yerlerinde toplantılar yapıyor ve örgütleniyorlar."*

Kızıltepe'deki Hizbullahçılar, seçtikleri belirli yerlerde kırtasiye veya kitapçı dükkânı açıyorlar. Bu yerler genellikle okulların güzergâhı ve cami yakınları oluyor. Hizbullahçılar'ın Kızıltepe'deki buluşma yerlerinden biri de Servet Pasajı'ndaki "Yıldız" kırtasiye dükkânı. Buradaki Hizbullahçılar'ın başında Kızıltepe İlköğretim Şube Müdürü Abdürrezzak Yıldız anılıyor. Hizbullahçı olarak en çok adları

anılan diğer kişiler; Tıltıhemke Köyü İmamı ile Ziya Camii İmamı. Hizbullahçılar, Kızıltepe'de yurtsever kişileri yalnız bulduklarında 3-4 kişilik gruplar halinde saldırarak öldüresiye dövüyorlar. Genellikle cop, demir çubuk ve zincir kullanıyorlar. Eylem sırasında saldırganları silahlı gözcüler koruyor.

Kızıltepe Emniyet Müdürü: "Bizim de Kulağımıza Geliyor"

2000'e Doğru, Kızıltepe Emniyet Müdürü Cevdet Demirbilek'e "Hizbullahçılar'ın faaliyetlerini yoğunlaştırması üzerine ne gibi önlemler aldıklarını ve Özel Tim'in Hizbullahçılar'ın eğitim gördükleri evin üzerinde nöbet tutmaları"nı sordu. Emniyet Müdürü, Hizbullahçılar'ın eylemlerini yoğunlaştırması konusunda: "Bizim de kulağımıza böyle şeyler geliyor" yanıtını verdi. "Özel Tim'in nöbet tutması" konusunda ise, "Biz herhangi bir yasadışı eyleme izin vermeyiz" dedi.

Kızıltepe'de 13 Şubat 1992 sabahı bazı ev ve dükkânların kapılarının altından "Yekitiya Oldaren Welatparezen Kurdistan" (Kürdistan Yurtsever Dindarlar Birliği) imzalı bildiriler dağıtıldı. Bildiride, "Yurtsever imamlar, PKK'ye karşı direnişe katılın. Korkmayın. Camilerde, vaazlarınızda Apo'nun bağımsızlık ve özgürlük yalanını anlatın" deniyor. Emniyet Amiri Yardımcısı'na bu konudaki düşüncelerini sorduğumuzda: "Bildiriden haberim yok. Vatandaş bildiri bulduğunda emniyete getirmiyor. Kendisi alıp okuyor" dedi.

Hüseyin Velioğlu Kimdir?

Bölgedeki Hizbullah'ın lideri, Batman'ın Gercüş ilçesinden Hüseyin Velioğlu. Uzun süreden beri Diyarbakır'ın Kaynartepe mahallesinde oturuyordu. Bir süre önce alelacele oradan ayrılmış. Hüseyin Velioğlu'nu bu adresten telefonla aradık. Telefonun öbür ucundaki şahsa Hüseyin Velioğlu'nu sorduğumuzda, kendisinin burada olmadığını, nereye gittiğini de bilmediğini söyledi.

Hüseyin Velioğlu'nun *Tevhid, Yeryüzü* ve *Objektif* dergilerinde yazıları yayımlanmış. Bu dergiler Humeyni'nin İslami çizgisine yakınlar. Hizbullah saldırılarının yaygınlaşması üzerine bu dergilerin yöneticileri, Hüseyin Velioğlu'nun eylemlerini benimsemediklerini dile getiriyorlar. Diğer İslamcı çevreler Velioğlu için "malum kişi" diyorlar. Velioğlu'nun İslami çevrelerin görüşme isteğini reddettiği belirtiliyor.

Hüseyin Velioğlu, çevresindekilere Abdullah Öcalan ile Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde aynı sınıfta olduklarını ve iki kez Bekaa'ya giderek Öcalan ile görüştüğünü anlatıyormuş. *2000'e Doğru* bu bilgiyi doğrulamak için *Berxwedan*'a sordu. *Berxwedan* yetkilileri, Hüseyin Velioğlu ile Abdullah Öcalan'ın aynı sınıfta okumadıklarını ve bu kişinin Bekaa'ya gidip Öcalan ile görüşmediğini söyledi.

Hizbullah'ın kökeni, Batman'da 1980 öncesi Millî Türk Talebe Birliği içinde yer alan aşırı dinci gruplara dayanıyor. Bu kesim 12 Eylül'den sonra dinci gençlik içindeki yerini sağlamlaştırdı. Çalışmalarını daha çok camilerde, Kuran kurslarında, İmam Hatip Liselerinde ve benzeri okullarda sürdürdüler. Militanlarını İran'daki kamplara göndererek eğittiler.

Diyarbakır'daki Hizbullahçılar'ın lideri Bingöllü Şevket Börü (Velioğlu). Börü, eskiden Diyarbakır'da ciğercilik yapıyormuş. Çevresinde lumpen biri olarak tanınıyor. Şevket Börü daha sonra soyadını Velioğlu olarak değiştirmiş. Şevket Velioğlu ile birlikte hareket edenlerden biri de Hacı Beyançık. Beyançık, 1984 seçimlerinde Diyarbakır bağımsız belediye başkan adayı oldu. Hacı Beyançık, Diyarbakırlı işadamı, Abdülkadir Aksu'ya çok yakındı ve karısı papatyalardan biri olan Mehmet İçkale'nin yanında çalışıyordu. Beyançık, daha sonra Konya'ya gitti. Diyarbakır'a döndükten sonra önce kırtasiye dükkânı açtı. Şimdi ise bir konfeksiyon dükkânı işletiyor.

Diyarbakır'da özellikle Bağlar semtinde Hizbullahçılar'ın düzenli şekilde toplandıkları birçok ev var. Geceleri bazı camilerde akşam namazından sonra toplanıp eğitim görüyorlar. Bunları eğitenler, çevrede esnaflık yapan, hacı hoca olarak bilinen kişiler. Camilerde eğitimlere çocuklar da katılıyor.

Derslere katılan çocuklardan biri. "Bazı geceler camide toplanıp

ders görüyoruz. Genellikle abilerimizin getirdiği kitapları okuyoruz. Okuduktan sonra kitapları tekrar geri götürüyorlar. Derslerde genellikle kâfirlerin Müslümanlar'a nasıl eziyet ettikleri, Müslümanlar'ı nasıl öldürdükleri anlatılıyor" diyor. PKK hakkında bir şey anlatılıp anlatılmadığını sorduğumuzda: "Hayır, pek bir şey anlatmıyorlar. Sadece PKK'nin bazı Müslümanlar'ı öldürdüğünü söylüyorlar" yanıtını veriyor.

Hizbullahçılar'ın Diyarbakır'daki görüşme ve toplanma yerlerinden biri de "İlim" kitabevleri. Bu adla Diyarbakır'ın Melikahmet ve Balıkçılarbaşı semtlerinde üç tane kitabevi var. Bölgede, özellikle Siirt ve Batman'da "İlim Kitabevi" adında onlarca dükkân bulunuyor.

"Kontgerilla, PKK İle İnananları Karşı Karşıya Getirmek İstiyor"

Hizbullah saldırıları seçimlerin hemen sonrasında başladı. Aralık ayı içinde, özellikle Botan bölgesinde yaygınlaştı. Koruculuğun bitme noktasına geldiği, açık Kontrgerilla cinayetlerine karşı kitlesel gösterilerin yapıldığı bir dönemde Hizbullah birden ortaya çıktı.

2000'e Doğru, Diyarbakır'da bir Hizbullahçı ile son aylarda bölgede işlenen cinayetler, PKK ile aralarında herhangi bir sorun olup olmadığı, PKK'ye nasıl baktıkları konusunda görüştü:

"PKK kendi halkının bağımsızlığı için mücadele eden bir örgüttür. Her ne kadar Marksist olsalar bile onlarla herhangi bir sorunumuz yoktur. "PKK, şu an Doğu ve Güneydoğu'da halk desteğine sahip en büyük güçtür. Diğer Müslüman geçinen örgüt ve grupların hepsi de devletin denetimindedirler. Güçlerini devletten, rejimden alıyorlar. En gerçekçi, en Müslüman Hizbullah'tır. Biz gücümüzü Allah'tan ve onun kutsal kitabından alıyoruz.

"Bu rejim, kendi güdümünde İslami grup ve partiler istiyor. Bunun için de onlara her türlü yardımı yapıyor. Bazı olaylar Hizbullah'a mal edilmek isteniyor. Devlet şu an PKK'nin bölgede bir numaralı güç olduğunu biliyor. Başta korucuları çıkardılar. Muhtarları satın aldılar, bölgeye milyarlarca lira para döktüler, ama PKK'nin gücünü kı-

ramadılar. Aksine PKK daha da güçlendi, gelişti. En son olarak dini kullanıyorlar. Din konusu çok hassas bir konu. Bölgemizin hemen hemen tümü Müslüman. Kontrgerilla, Hizbullah adını kullanarak PKK ile inananları karşı karşıya getirmek istiyor. Hizbullah ile PKK'nin kampları Bekaa'da yan yana. Neden orada değil de gerilla savaşının yaşandığı bir yerde bu olaylar meydana geliyor? Herkesin bunu iyi düşünmesi ve yorumlaması lazım. Özel Tim, bölgemizdeki bu mücadeleyi yıkmak için her türlü yöntemi kullanıyor. PKK kılığında inananları, Hizbullah kılığında PKK sempatizanlarını öldürüyor. Bunu herkesin bilmesi lazım. PKK ile Hizbullah arasında bir çatışma yok" diyor. Ancak sözlerinin sonuna da şu değerlendirmeyi ekliyor. *"Birtakım olaylar olmuş olabilir. İdil ve Midyat çevresinde PKK, Hizbullah'ın barınmasına engel oldu. En başta Hizbullahçı bir baba ve oğlu öldürdüler. Eğer olaylar olmuşsa karşılıklı olmuştur."*

Hizbullah'ın İran'a nasıl baktığı sorusuna ise Hizbullahçı'nın yanıtı şöyle: *"İran'a her zaman bağlıyız. İlk İslam devrimini rahmetli İmam Humeyni yaptı. Bizler Kuran'ı temel alıyoruz. Mezhep farklılıkları önemli değildir. Allah'ın hâkimiyetini istiyor ve Kuran'ı anayasa olarak kabul ediyorsak, mezhep farklılıklarının hiçbir önemi yok".*

Hizbullahçılar yayınları olup olmadığı sorusuna: *"Bizler gazetecilikle, dergicilikle değerlendirilen zamanın boş olduğuna inanıyoruz.* Yeryüzü, Tevhid, Objektif *dergileri vardı. Dergi ile inananların kafasını meşgul etmemeyi düşünüyoruz. Bunları aştık. Artık mücadele zamanıdır."* diyorlar.

"Hepinizin Katli Vaciptir"

Nusaybin'de, Hizbullahçı olarak bilinen Salih Kavak, evinin önünde silahlı iki kişinin saldırısı sonucu hayatını kaybetti. Salih Kavak, evinin önünde saldırıya uğradığı sırada, Hizbullahçılar içerde toplantı yapıyormuş. Kendisi de dışarda nöbet tutuyormuş. Salih Kavak öldürüldüğünde polisler, evine gelip başsağlığında bulunmuş ve kendisinden şehit diye söz etmişler.

Asıl hedefin Salih Kavak olmadığı, Dicle Üniversitesi'nde okuyan oğlu Bedrettin Kavak olduğu söyleniyor. Bedrettin Kavak, Diyarbakır'da Abdülsamet Çetin'in öldürülmesinden sorumlu tutuluyor. Çetin, öldürülmeden bir hafta önce Eğitim Fakültesi'nde Nusaybinli bir gençle tartışmış. Bu genç "Hepinizin katli vaciptir. Artık silahlar konuşacak" demiş. Çetin'in tartıştığı bu gencin Bedrettin Kavak olduğu söyleniyor.

V

DEVLET TERÖRÜ

VATAN, ÜZERİNDE OT BİTMEYEN TOPRAK MIDIR?

Hakkâri Tugay Komutanı Tuğgeneral Altay Tokat, haddini bilmeyen, kanunsuz laflar etti. General Altay'ın şu sözleri hangi yasaya, hangi hukuka sığıyor:

"Devlet İstanbul'da uyguladığı kanunu burada da vatandaşa aynen uyguluyor. Benim sistemimde olsa çok kısa sürede bunları yok edebiliriz. Kendi sistemim uygulandığı takdirde değil insan, ot bile bitmez... Güneydeki komşumuz, 50 yıl kendilerine karşı savaşan insanların bir harekâtla hepsini yok etti. Biz istesek onları aynı şekilde yok edebiliriz." (Milliyet, 13 Ağustos 1989)

Doğu illeri milletvekilleri Generale tepkilerini belirttiler. Fakat bu açıklamaların da, olayın ciddiyeti karşısında bir değeri yoktur. Çünkü sayın milletvekilleri, Generali eleştiriyor ve onunla gazete sütunlarında tartışmaya giriyorlar; ama yasamanın yürütmeyi denetlemeye ilişkin mekanizmalarını harekete geçirmiyorlar. Üstelik bu milletvekillerinin kimileri iktidar partisine üyedir, yani Türkiye'nin yönetilmesinin sorumluluğunu paylaşıyorlar.

—Generalin sistemi hangisidir?

—Güneydoğu'da İstanbul'da uygulanmayan hangi kanunlar uygulanacaktır?

—Ot bile bitirmeyen silah hangisidir?

—Irak'taki gibi kitlesel "yok etme"lere girişmenin hukukî dayanağı nedir?

Bu soruların cevapları bellidir.

Türk Silahlı Kuvvetleri idarenin bir parçasıdır. Memur statüsündeki bir general, idarenin yasallığına ve hukuk devleti ilkesine açıkça meydan okuyor.

Peki hükümet nerededir? Bu general hakkında derhal soruşturma açacak ve söylediklerinin doğruluğunu saptadığı anda kendisini ordudan ihraç edecek sorumlu bir makam, bir hükümet yok mudur? Ne yazık ki yoktur!

Öyleyse muhalefet nerededir? İnönü'nün, Demirel'in, Baykal'ın parlamenter rejimi savunan sözleri, bu konudaki kayıtsızlıkları karşısında önemlerini yitiriyorlar.

Özel Harp Uzmanı Em. J. Albayının geçen sayı *2000'e Doğru*'ya açıkladığı gibi, "Silahlı Kuvvetler, politik gücü devre dışı bırakarak bağımsızlaşmaya başladı." Nitekim Genelkurmay Başkanı Torumtay'ın 18 Ağustos günlü gazetelerde çıkan açıklaması, ordu hiyerarşisinin hükümetvari tavırlar içine girdiğini gösteriyor. Torumtay'ın sözleri, Genelkurmay Başkanlığı yetkileri ve sorumluluğu içinde yorumlanabilecek gibi değildir.

Torumtay, yasalarla belirlenmemiş "düşman" tanımları yapıyor. Bu tanımlar lastiklidir. Altay Tokat gibi generallerin istedikleri biçimde çekip uzatabileceği türdendir. Bu tanımlardan kuvvet alan otoriteler, Doğu'da "İstanbul'dan, bütünüyle farklı bir sistemi" bugünkünden de keyfî ve sınırsız biçimde uygulama yetkisini kendilerinde göreceklerdir.

Genelkurmay Başkanı, "temizleme harekâtının bedelinin hafif olmadığını" söylüyor. Bu bedel, kitle kırımı mıdır, ot bitirmeyen silahlar kullanmak mıdır? Bu soruyu sormak da yerindedir. Çünkü Torumtay, "Silah kullanmaya mecburuz" derken, aslında bugüne kadar kullanılmayan bazı silahlara gönderme yapıyor. "Yakala öldür" emirleri, artık kitleler için mi verilecektir?

General Evren de, Genelkurmay Başkanı sıfatıyla "Biz terörü bir ayda temizleriz, ama kan dökülür" demişti. Dokuz yıl sonra aynı noktaya gelinmesi, şiddetin her zaman çözüm getiren bir yöntem olmadığını düşündürmelidir.

Çok kesin belirtelim: Bu kez 1980 sonrasını tekrar etmek mümkün değildir. Askerî yöntemler kısa sürede hangi sonucu alırsa alsın, orta sürede başarılı olamayacaktır. Türkiye'nin "birliği" açısından da çok olumsuz gelişmelere yol açacaktır.

17 Ağustos 1989 gecesi televizyonda gösterilen film, resmî tavrı çok güzel yansıttı. Cudi Dağı'nın zirvesine ulaşan askerî birlikler oraya Türk bayrağı dikiyor. Bir devletin, sanki bir fetih harekâtı yapıyormuş gibi kendi hükümranlığı altındaki topraklara böyle törensel gösterilerle bayrak çekmesi garip değil midir? Bu tavırda, oraları yabancı gören bir zihniyet ortaya çıkmıyor mu? Ve yabancı gördüğü içindir ki, o topraklara Generalin ağzından "ot bile bitmeyecek" bir gelecek vaat edilebiliyor.

Peki, bütünlüğü korunan vatan nedir?

Üzerinde ot bile bitmeyecek topraklar mıdır?

Sorunun kaynağını doğru koyalım. Bakınız Hakkâri Valisi Şehabettin Harput ne diyor: *"Bu vatandaşlarımız Türk değil. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Kürtler. Bunu kabul etmek gerek. Devlet olarak hiçbir yanlışın içine düşmemek gerek."* (*Sabah*, 18 Ağustos 1989)

"Beni artık çözün" diye bağıran bir ulusal sorun var ortada. Ve ihtiyaç, daha etkili silahlar değil, 21. yüzyılda ıskartaya çıkmayacak bir kafadır. Halkın isteklerine saygı göstermek ve halkın katılımına güvenmek, çözümün biricik koşuludur. Türkiye, Avrupa Topluluğu'nda Almanla, İngilizle, Yunanlıyla tek bir devlet çatısı altında birleşmeyi resmen program olarak kabul ediyor. Ve elbette onların kimliğine saygı göstererek.

Peki, bu program, yüzlerce yıldır aynı toprakları paylaşan bu ülkenin insanlarına niçin çok görülsün? En sonunda gerçekleşecek çözüm budur. Ama ricaliyle, ulemasıyla, seyfiyyesiyle ve basınıyla herkes birbirini dolduruyor. Gerçekleri belirtenler için cadı kazanları kaynatılıyor.

11. yüzyılın Tatarları doğru söyleyenleri, Tanrıya daha yakın olsun diye ağaçlara asar ve güneşte kurumaya terk ederlermiş.

Ne var ki, yeniliği arayan toplumlar içlerinden gerçekleri söyleyecek insanları her zaman çıkarmışlardır.

Korkakların vatanseverliği de korkakçadır.

2000'e Doğru, 20 Ağustos 1989

KISSINGER REÇETESİ*

Kepenkler Diyarbakır'da da indi. Çoğunluğun bu eyleme katılması, kitle hareketinin artık büyük şehirlerde de yayıldığını gösteriyor. Devlet için de, halkçı çözüm için de yeni bir durum.

Tablo ortadadır. Devletin Kürt meselesindeki geleneksel politikaları çökmüştür. Aksini öne sürecek bir kimse, artık ne Çankaya'da ne de Genelkurmay'da bulunabilir! Böyle gelmiştir ama böyle gitmeyeceğini herkes görmektedir. İşte bu olgunun adı, krizdir. Devletin krizi! Ve devlet, otoritesini en haksız, en zayıf olduğu alanlardan başlayarak yitiriyor. Duruma "yangın" diyorlar. Devletin sahiplerini bir telaş almıştır. Şimdi onların meselesi, bu otoriteyi tazelemektir, payandalamaktır.

Kürt meselesi karşısında iki tavır var. Devletin tavrı; "yangını söndürmek", "fitne ve fesadı kurutmak"tır. Halkın tavrı ise, özgürleşmektir, demokrasiyi kazanmaktır. Bu açıdan baktığınız zaman, devlet için "yangın" olan; Nusaybin, Cizre, Silopi, Silvan ve Diyarbakır halkı için özgürlük meşalesidir. Yalnız onlar için değil, Türkiye işçi sınıfı, köylülük, aydınlar ve bütün halk için de öyle. Çünkü Kürt meselesi, Türkiye'nin demokratik devrimiyle kenetlenmiştir.

Her nutuklarında "halk" diyenler için, artık gerçekten bir halk vardır. Demokrasi için halk arayanlar en sonunda halkı bulmuşlardır. İşte size halk! Cizre'nin yoksullarından daha güzel bir halk var mıdır? İstanbul'da madenci kardeşleri için kontak kapayan belediye şoförlerinden daha güzel bir halk var mıdır? Genel grev için yürüyüşe kalkan bir işçi sınıfından daha güzeli? Akhisar, Bekilli, Tire tütün üre-

* Doğu Perinçek hakkında bu yazı nedeniyle TCK 142/3 maddede tanımlanan "bölücülük" suçunu işlediği iddiasıyla açılan davada, İstanbul (2) Nolu DGM, aklama kararı verdi. 24 Ekim 1990 günlü ve E 1990/199, K 1990/282 sayılı karar kesinleşti.

ticilerinden daha güzel bir köylülük olabilir mi? Onlardan korkanlar, demokrasiden korkuyorlar.

Ya bir kısım aydındaki karamsarlığa ne demeli? Aslında özgürlük isteyenler için Türkiye tarihinin en iyimser dönemine giriyoruz. Karamsarlık, bugün statüko ile bağların gücünden geliyor.

Kürt meselesinin çözümü deyince, "fitne ve fesadın ezilmesini" anlayanlar arasındaki ayrım da bugün kalkmıştır. Bir kısım aklı evveller, devlete "Gerilla hareketini halktan soyutlayarak ezin" öğüdünü veriyorlardı. TBMM İnceleme Kurulu'nun, Askeriyenin, Olağanüstü Valiliğin ve Polisin son raporları, böyle bir olanak olmadığını ortaya koyuyor. Diyorlar ki: Gerilla ve halk iç içe geçmiştir. Bu durumda, *Cumhuriyet* Gazetesi'nin ısrarla önerdiği gibi, "birbirinden ayırarak ezme" formülü de geçersiz kalıyor.

Meseleye, düzenin penceresinden baktığımız zaman, kitlesel kırım dışında bir çözüm kalmıyor. Bu çözüm de şöyle dile getiriliyor: "İlan edersin kısmî seferberliği. Oraları resmen de savaş alanı olur. Hiçbir komutan ateş açtırmaktan korkmaz. Yollarsın beş altı tümen askeri, birkaç bin kişi kırıldı mı, halk siner ve asayiş geri gelir."

Mesele, "PKK'yi ezme meselesi" değildir. Kürt meselesidir. Çünkü dağdaki gerillaları tek tek öldürseniz, Bekaa Vadisi'ndekileri ve diğer kampları imha etseniz, halka da kitlesel bir kırımla gözdağı verseniz; mesele gene çözülmemiş olarak kalacaktır. Bunların hiçbiri kolay değildir, fakat bu politikanın çıkmazını sergilemek bakımından söylüyoruz: Terör programı, devlete üç beş yıl bile kazandırmaz. Mesele, çok yakın bir geleceğe karadağlar gibi yıkılmış olur. Çünkü devlet terörü, Kürtlerin eşitlik, özgürlük ve kardeşlik susuzluğunu gidermeyecek, Türkler ve Kürtler arasındaki son köprüleri de berhava edecektir. Ayrıca devlet terörü, kendisini Türkiye'nin her yerinde göstermek zorundadır. İşçi de, köylü de, demokrasi isteyen halk da, bu terörden nasibini alacaktır. Bunu, devlet terörünü kışkırtanlar düşünsünler. Çünkü bu terörün halk için bir maliyeti vardır, ama düzenin sahipleri için daha büyük bir maliyeti olacaktır.

Parlamentodaki partiler, istifalarını verdiler. Artık onların siyasal varlık nedenleri hızla solup gitmektedir. Kürt meselesindeki askerî çözüm dışında bir seçenek üretmiyorlar. Apoletlerini takıyorlar, üni-

Emir devam edip gidiyor. 11 Ocak 1986 tarihini taşıyan diğer yazılı emirde de, aynı formüller kullanılmış. "Yakalamak ve öldürmek maksadıyla..." Emrin hem "Vazife", hem "İcra" başlıklı bölümünde aynen böyle yazıyor.

Ve tebellüğ belgesi... Tebellüğ eden P. Atğm. Ümit Ertaç Zileli.

Komando timi komutanı ne diyor? Ümit Zileli, Tunceli'deki gözlemlerini *2000'e Doğru* için yazdı:

"Dördüncü bölüğe gelişimin ilk haftasında ilk görev emrim çıktı:

"—...Bölücü eşkıyanın Ovacık bölgesinde faaliyet gösterdiği öğrenilmiştir. Dördüncü bölük iki nolu tim, piyade asteğmen Ümit Zileli komutasında .... yolunu takiple eşkıyayı bastırmak ve yok etmekle görevlendirilmiştir...

"Görev emri, boş yerleri tükenmezkalem ile doldurulmuş bir teksirden ibaretti. Tabii en yüksek amirin imzasıyla... İlk tepkim, tebliğ edilen kağıda uzun uzadıya bakmak olmuştu. Sonra da hazırlıklara başlamıştım. Hakkında en ufak bir fikre sahip olmadığım bir görevin hazırlıklarına!..."

2000'e Doğru gene sınırın ötesindeki haberi arıyordu.

Doğu ve Güneydoğu bölgesinde, dağda, patikalarda yürüyen köylü, koyun otlatan çoban, çeşme başında su dolduran genç kız, komando veya jandarma ateşiyle karşılaşabiliyordu. İnsanlar çok kolay vurulabiliyordu. Sıradan insanlar öldürüldükten sonra televizyondan "yıkıcı ve bölücü örgüt mensubu" ilan ediliyor ve devletin başarı hanesine bir rakam daha ekleniyordu.

2000'e Doğru, konuyu araştırmaya ve bütün yönleriyle açıklığa kavuşturmaya karar verdi. Ve şimdi bulguları gene yorumsuz olarak kamuoyunun bilgisine sunuyor.

Burada sözü, hiçbir yorum yapmadan, 1985-86 yıllarında Tunceli'de Komando Tim Komutanlığı yapan, gazeteci Ümit Zileli'ye bırakıyoruz:

İlk Operasyon

Komutan olmak pek de fena bir şey değildi galiba!. Komando Tugayı kapısındaki mavi bereli esas duruşa geçince bir an kasıldım. Sonra sert bir selamla karşılık verdim. Asteğmen olarak ilk selamımı!...

Belki sizlere tuhaf gelecek ama, bence her asteğmen ilk günler kendini general filan zanneder!... Bu çok garip, zevkli ancak tehlikeli bir duygudur. Ne bileyim, sorgusuz sualsiz, koşulsuz bir yönetme duygusu sarar insanı.

Askerî literatürde "operasyon", günlük dilde "terörist avcılığı" adı verilen ilk görevim bir gece vakti başladı. Büyük bir olasılıkla İkinci Dünya Savaşı'ndan, daha iyimser bir tahminle Kore Harbi'nden kalma üstü açık "Ünimog"lar sessizliğin içinde hafif homurtularla ilerliyordu. Heyecan, bilinmeyenin verdiği rahatsızlık ve korku, bir yumru olmuş boğazıma oturmuştu. Gidiyorduk, ama nereye!...

İlk görev her zaman korkutucudur. Hele tim komutanıysanız!... Her çıtırtı bir tehlike, her çalının altı bir terörist sığınağı gibi gelir. Sanki, her adımda bir pusu kurmuşlar sanırsınız! Kendinizden başka yirmi kişinin sorumluluğu da omuzlarınızdadır. Bırakın korkmayı, heyecanlandığınızı bile belli edemezsiniz. Yoksa "İmamla cemaat" misali, erat en ufak bir şey hissetti mi donar kalır!... Ona göre komutan korkmaz, heyecanlanmaz, gerilemez. Hep en önde yürümek zorundasınız.

Sevgili Arsız Ölüm

Aşağı Torunoba köyüne ulaştığımızda vakit geceyarısını geçmişti. Karakol komutanı genç astsubay güler yüzle karşıladı ekibimizi. Çay ikram etti. Dikkatimi çekmişti: "Teröristlerin" saldırı listesinde ilk sıralarda olduğu söylenen karakolun elektriği yoktu! Astsubayla birbirimize ısınınca, gazlambasının altında, hemen önümüzden akan Munzur suyunun hızını hesaplayıp elektrik elde etmenin yollarını aramaya başladık! Hareket saatine kadar, az bir masrafla elektrik sağlanabileceğine oybirliği ile karar vermiştik. Sabaha karşı saat üç sıralarında, tekrar yola koyulmuştuk.

Önce evi gördük. Tepenin üzerine kurulmuş, yanında küçücük tarlasıyla tezek toprak karışımı tek başına bir ev. Sonra'da kızı gördük. O da bizi görmüştü. Bir an kaçmak istedi. Sonra nedense vazgeçti. Rahat bir tavırla yaklaştı yanımıza:

—Çay içer misiniz?

Sabahın köründe, ıssız bir dağ başında, gri önlüklü, kocaman gözlü bir kızın sorduğu bu soru son derece komik gelmişti bana. Kendimi tutmaya çalışarak sert olduğunu sandığım bir sesle sordum:

—Allahın ayazında ne arıyorsun dışarda kızım?

—Okula gideceğim de... Geç kalırsam minibüsü kaçırırım!...

Okul?, minibüs? Bir an ne diyeceğimi şaşırdım. Allahın dağında, bu saatte ne okuluydu ki bu?! Pek öyle ilkokul çağında da değildi. Şüpheyle baktım yüzüne:

—Nerede okuyorsun sen?

—Tunceli Kız Meslek Lisesi'nde!

Kız Meslek Lisesi'nde... Ve de Tunceli'de. Anayola çıktıktan sonra arabayla bir saat mesafede. Eh, anayola çıkmak için de en az iki saat yürümek gerek. Bir de bunun geri dönüşü var. Kaba bir hesapla her gün altı saat yol kat etmek gerekiyor. Niçin? Okumak için. İnanmadım!

Çaylarımızı içerken dinledim Sema'nın okuma savaşını. Bu kocaman gözlü kız lise üçüncü sınıftaydı. Babası on seneye yakın Almanya'daydı. Annesi, ağabeyleri, iki küçük kızkardeşiyle beraber oturuyordu. Ve de tam altı senedir, orta birden bu yana o yolu kat ederek okula gidiyordu. Peki ya sonra, lise bitince ne olacaktı?

—Edebiyat Fakültesi'ne gitmek istiyorum, dedi Sema, "Hani Ankara'daki Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne, edebiyat bölümüne". Ama başkası olursa ona da razıydı. Ankara'da okumak şartıyla.

—Orada dayım var. Etlik'te. Bakkal dükkânı var. Onun yanında kalırım!

O an gördüm ders kitaplarının arasındaki romanı. Latife Tekin'in "Sevgili Arsız Ölüm"*ünü.*

—Sevdin mi o romanı?

—Çok. İyi bir dille yazılmış, sürükleyici. Genç yazarlar bence daha iyi. Ama Yaşar Kemal de çok iyi!...

Sema gittikten sora ağabeyinin, Hüseyin'in yakınmalarını dinledim. "Akılsız bu kız, komutanım" diyordu:

—Her gün altı saat yol yürüyor. Mektebe gitmek için. Bir dolu da masraf. Hepsi boşuna. Vallah onun mektep parasıyla bir ağıl dolusu keçi alırdık!

Penceresi Alüminyum Kaplı Ev

Kısa bir süre önce genç astsubaylardan kurulu özel tim Ambarlı köyünde çatışmaya girmiş; iki militan, silahları ve bir sürü dökümanla birlikte ölü olarak ele geçirilmişti. Militanların birinin üzerinden tugayın ayrıntılı krokisi çıkınca ortalık birbirine girdi. Güvenlik önlemleri acilen artırıldı. Pusu ve arama görevleri de iki katına çıktı tabii!...

O gece geniş bir alana yayılmış "Pülübargi" bölgesinde pusu ve arama görevi benim time verilmişti. Saatlerce, en ufak bir ses çıkarmadan, kıpırdamadan, bir sigara bile içemeden beklemenin azabını pusuya yatan bilir! Sonunda sinirler laçka olmuş bir şekilde kalkıyor, sabaha karşı önceden belirlenen evlere baskın düzenliyorduk. Ev aramaları karmaşık duygular yaratıyordu bende. Bu insanları tanımak ve onlarla sohbet etmek bulunmaz bir fırsattı. Gene de bu tür baskınlarda gizli bir utanç duygusu sardı benliğimi. Bir yandan insanları rahatsız etmenin tedirginliği, diğer yandan görev duygusu, durmaksızın çatışırlardı içimde. Ama o insanların hiç şikâyet ettiğini görmedim. Her aramanın bitiminde hüzün duyar, bir tükenmişlik duygusu yaşardım. Birbirinin eşi sefalet görüntüleri uzun süre gitmezdi gözlerimin önünden!

Saat on birden, sabahın saat üçüne dek nefes bile almadan beklemiş, soğuktan donmuştuk. Ne gelen olmuştu ne de giden! Allahtan yağmur yağmıyordu. On iki kişi tek sıra halinde ilerliyorduk. Bozkırın ortasında tek başına, adeta saklanmış gibi duran kırık dökük evi önce tim çavuşu Emin gördü:

—Komutanım bir ev. Bakalım mı?

Şöyle bir baktım:

—Boş ver! Galiba terk edilmiş. Köye gidelim.

Köpek tam o sırada havlamaya başladı. Operasyonlarda ilk öğrendiğimiz şeylerden biri, köpeğin olduğu yerde mutlaka insan yaşar kuralıydı. Hemen kuşatma pozisyonuna girdik. Ev çembere alınıp, makineli tüfek de kapı ve pencereyi muhasara altına alınca, yanımda çavuş ve bir erle birlikte sürünerek yaklaştım. Bu arada köpek sayısı da ikiye çıkmıştı. Çılgınca havlıyorlar, ancak saldırıya geçmiyorlardı. Pencerenin yanına ulaşınca tok bir sesle bağırdım.

—Açın, jandarma!...

Hiçbir karşılık alamamıştım. Tabancamın kabzasıyla cama vurmak için uzandım. Ama cam yoktu! Çerçeve sıkı sıkıya alüminyumla kaplanmıştı. Bir an kararsız kaldım. Sonra hızla vurdum birkaç kez. Gene karşılık alamayınca, "Herhalde kimse yok" deyip vazgeçmek üzereyken bir el sürünerek yaklaştı:

—Komutanım, yanda bir kapı daha var. İçerden keçi sesleri geliyor!

İyice şüphelenmiştim. O anda içerden zayıf bir ses duyuldu:

—Kimdir o?

—Hemen açın kapıyı. Jandarma!

Geri çekilip siper aldık. Uzun bir bekleyişten sonra kapı gıcırtıyla açıldı. Yaşlı bir adam çıktı önce. Feneri yüzüne tuttum uzaktan. Yüzü bedeninden çok daha yaşlıydı:

—Evdeki herkes teker teker çıksın ve yere yatsın!

Adamın ardından yaşlı bir kadın çıktı. "Karısı" diye düşündüm. Sonra genç sakallı bir adam, daha sonra yine genç sakalsız bir adam. Arka arkaya çıkıyorlar ve elleri başlarının üzerinde yere yatıyorlardı. Ancak çıkanların ardı arkası kesilmiyordu! Hepimiz hayretle bu geçit resmini seyrediyorduk. Üç, beş, yedi, on... Tam on iki kişi çıkmıştı dışarı. En son çıkan, beş altı yaşlarında bir kız çocuğuydu. İlk çıkanın altmış yaşlarında olduğunu göz önüne alınca, evde kimsenin kalmadığı kararına vardım!

Büyük bir ihtiyatla girdim içeri. İlk gözüme çarpan, daracık bir sahanlığın ortasında birbirine sokulmuş titreşen iki kedi yavrusu oldu. Sonra ağır kokuya aldırmadan onca insanın bir arada yaşadığı odaya yöneldim. Ortada teneke bir soba vardı. İçi geçmiş. Hiç eşya yoktu. Sadece odanın tamamına serilmiş yeryatakları, bir sandık, üzerinde bir tepsi, bir sürahi, birkaç bardak... Duvara yanlamasına yaslanmış

bir sini, ve köşede mışıl mışıl uyuyan küçücük bir bebek! Adımla saymaya kalksanız, on beş adım gelmeyecek bir odada, on iki kişi, bir bebek ve iki kedi! Çavuşa baktım. Üzgün başını salladı. Dışarı çıktım. Temiz havayı içime çektim. Yüreğimdeki acıma duygusunu bastırmaya çalışarak ihtiyarın yanına çöktüm:

—Amca, niye açmadın kapıyı?

—Korktuk komutan!

Gayriihtiyari etrafıma bakındım. Issız bir bozkır!...

—Hepsi senin ailen mi?

—He... Oğullarım, gelinler, torunlar...

—Nüfusları çıkarın.

Çavuş nüfus kâğıtlarını ve iki adet cüzdanı getirdiğinde, elimde olmadan, önce cüzdanlara baktım. İkisinde toplam 5670 lira vardı. Ayrıca birkaç kâğıt parçası ve iki adet fotoğraf. Biri; genç, sakallı olanın. Askerdeyken çekilmiş...

—Hüseyin Kerpiççi sen misin?

—Benim komutan... Bu Süleyman Kerpiççi, onun ardındaki gelinim. Adı...

—Tamam amca!

Ahırda iki keçi, bir de zayıf bir inek vardı. On üç can, 5670 lira, iki keçi, bir inek!...

—Niçin köyde oturmuyorsunuz?

—Evimiz, toprağımız yok. Bu ev de bizim değil zaten! Sahabı Tunceli'de oturur. Sevabına verdi, başınızı sokun deyi!

—Oğulların çalışmıyor mu?

—Emniyet lojmanlarında işçilik yapıyorlar. Ancak devamlı iş değil. Hava iyi olursa çalışıyorlar!

Konuşacak bir şey bulamamanın sıkıntısıyla bir süre sustum. Sonra aklıma geldi:

—Pencereler niye alüminyum kaplı? Havasızlıktan boğulacaksınız.

Yaşlı adam bir nevi küçümsemeyle baktı yüzüme, "Bu da sorulur mu?" dercesine...

—Şimdi kış ayları komutan! Kurtlar düze iner... Eve saldırır... Kapıya pencereye yüklenirler.

Havasızlıktan ölmek, kurtlara yem olmaktan evlaydı tabii! Hiçbir şey diyemedim.

—Amca bütün bunları sen mi okuyorsun?!

Gücenik baktı yüzüme. Eliyle bir daire çizdi havada:

—De bi bak hele. Okuyacak başkası var mı?

Mustafa Amca'yla, demli çay eşliğinde saatlerce sohbet ettik. Okuma yazmayı gençliğinde Elazığ'da çalışırken öğrenmişti. Birçok işe girip çıkmış, bir türlü dikiş tutturamamıştı. Sonunda sebze halinde biraz para yapmış ve köyüne dönmüştü. İki kızını gelin etmiş, üç oğlunu da evermişti.

—Biri Mersin'de, biri Antep'te... En küçükleri de köyün aşağısında oturur. Kimseden hayır yok komutan. Benim de bir şey beklediğim yok ya!

Yaşamdan beklediği bir şey yoktu. Ama yaşamı bırakmaya niyeti hiç yoktu! Çökelek peyniri, tereyağ, yoğurt yapıp Tunceli'ye gönderiyor, onun parasını da kitaba yatırıyordu. Gazeteye de aboneydi ya, sıkıntısı vardı:

—Gazete iki gün sonra geliyor buraya. Yani hep bi olup biteni iki gün sonra öğreniyoruz.

Bazen köye iki günde bir gelip giden minibüsün şoförü gazeteyi getirmeyi unutuyor, o zaman da çileden çıkıyordu Mustafa Amca.

Okuduklarını, kendi yorumlarını da katıp karısına anlatmaktan çok hoşlanıyordu. "Biraz ağır işitir. Çoğunu da anlamaz ya, olsun" diyordu. Peki hiç mi istediği, beklediği bir şey yoktu yaşamdan? "Var" dedi Mustafa Amca. Bir an durdu. Derin bir nefes aldı:

—Ah bir televizyonum olsa komutan! Varsın siyah-beyaz olsun. Bu yıl inşallah elektrik gelecek köye. Bizim sıpaya müdana etmezdim.

Tunceli anılarımın en renkli, en onurlu kişilerinden biri sen oldun Mustafa Amca. İnşallah istediğin televizyona kavuşmuşsundur.

Sütlüce yöresindeki Baldan ve Kocalar köyü yakınında pusu ve arama görevi tebliğ edildiğini de pek umursamamıştım. Bir gecelik sıradan bir görevdi işte. Artık yarı-motorize sayılırdık. Görev bölgemizin mümkün olduğu kadar yakınına sivil araçlarla bırakılıyor, görev bitiminde de aynı yerden yine aynı araçla alınıyorduk. Hava kararmadan önce gideceğimiz bölgeyi keşfe çıkma zorunluluğu da yeni sistemin bir parçasıydı.

Takdirname

On iki kişilik timimle Devlet Su İşleri'nin bir minibüsünün içinde sarsılarak ilerliyorduk. Yol çok kötü, hava da yağmurluydu. Gece pusuya yatacağımız yerleri gözden geçirirken, tim çavuşu Ercan yan tarafımdaki tepeyi işaret etti.

—En üste bak komutanım. Birileri var.

Dürbün yoktu. Gözlerimi kısarak baktım. Gerçekten de tepenin üzerinde üç kişi vardı. Oturuyorlardı, daha doğrusu yatmakla oturmak arasında. Önce, "Bu havada ne işleri var allahın dağında" diye düşündüm. Sonra aklıma gelen ihtimalle bir an ürperdim. Şoföre:

—Hiçbir şey yokmuş gibi devam et! dedim. Minibüs ilk virajı dönünce indik. Sürünerek tepeye yaklaştık. En yakın noktaya ulaşınca tüfeğimi doğrultarak bağırdım:

—Eller yukarı, jandarma! Tepedeki üç kişi sesimi duyar duymaz kaçmaya başlamışlardı. Demek ki haklıydım. Teröristti bunlar! Dört G3 aynı anda patladı. İsabet kaydedilememişti. Adamlar tepenin ardında kaybolduklarında ben de timi dörde ayırmakla meşguldüm. Telsizle merkeze bilgi verdikten sonra saatler sürecek avı başlattım.

Operasyon dört saat sonra sona erdi. Hava kararmış, yağmur da yeniden başlamıştı. Baştan aşağı çamura sıvanmış dağa tırmanırken art arda silah sesleri duydum. Diğer gruplardan biri karşılaşmıştı herhalde. Erlerden birine zarar gelmesin diye dua ederek o yöne saptım. Biraz sonra yanlarına ulaşmıştık. Karanlıkta zor seçerek sordum.

—Ne oldu, yakaladınız mı?

—Kaçar mı komutanım.

Bir ferahlık duygusuyla olduğum yere çöktüm. Biraz nefeslendikten sonra yakalananların yanına gittim. Büyük bir kaya parçasının dibine oturmuşlardı. Birbirlerine kelepçeyle bağlı iki kişi. El fenerini yüzlerine çevirince hayretle bağırdım.

—Bunlar mı terörist?

Karşımda on altı, on yedi yaşlarında, suratları korkudan kararmış iki çocuk vardı. Daha bıyıkları bile terlememiş iki çocuk! Çavuşa döndüm:

—Emin misin bunlar olduğundan?

—İtiraf ettiler komutanım. Zaten kaçarken yakaladık. Bir de tüfek vardı yanlarında.

Erin tüfek dediği çifteydi. Avda kullanılan çift kırmalı dediklerinden. Tam o sırada Tugay Komutanı aradı. Yakaladığımızı bildirdikten sonra kaçaklara döndüm.

—Ne yapıyordunuz tepede?

—Keklik avlıyorduk komutanım.

Bir sevinç kapladı içimi. Söylediğinin doğru olması umuduyla sorguya devam ettim.

—Peki niçin kaçtınız?

—Korktuk.

İkisi kardeşti. Kemal ve Mustafa. Evleri az ilerdeydi. Keklik avına çıkmışlar, bizi görünce de korkup kaçmışlardı. Peki ya üçüncü kişi. O neredeydi?

—Dedemizdi komutanım. Şimdi evdedir.

Pek tatmin olmamıştım. Üstelik yağmur altında dört saat koşturmanın öfkesi de yakıyordu içimi. Gösterdikleri evi bastık. Bir kadın, yaşlı bir adam ve bir kız çocuğu vardı evde. Yaşlı adam, çocukların ifadesini doğruluyordu. Bu arada panzer ve yedek kuvvet de olay yerine yetişmişti. Tepeye çıktık. Gerçekten de keklik avlamak için kurulmuş tuzaklar bulduk. Yapılan sorgulamalar ve araştırmalar sonucu bizim yakaladığımız çocukların gerçek birer keklik avcısı oldukları ortaya çıktı. Hem de profesyonel!

Rezil olmanın verdiği utancı yaşarken, bir de Tugay Komutanı çağırınca ne yapacağımı şaşırmıştım. Ölümlerden ölüm beğenerek huzura çıktım! Hayret. Paşa gülümsüyordu. Üstelik: "Bravo asteğmenim. Tebrik ederim" deyince iyice afalladım. Herhalde alay ediyordu. Biraz sonra benim timde bulunan erleri de çağırtarak tek tek kutlayınca, rüya gördüğümü sanmaya başlamıştım ki komutan açıkladı:

—Gerçekleştirdiğiniz kıstırma operasyonu ve yönetim şekliniz fevkaladeydi.

Paşa sonucu umursamıyordu. Dört saat süren operasyon ve so-

nunda takip ettiğimiz kişileri yakalamamız çok hoşuna gitmişti. Ben bir takdirname ve on beş bin lira ile taltif edilirken, erler de birer başarı belgesi ve ikişer bin lira ile ödüllendirilmişlerdi. Bu olaydan sonra arkadaşların aylar boyu alay etmesi hiç etkilemedi beni. Takdirnameyi almıştım ya. Önemli olan oydu!...

Anılar

Yağmurlu bir nisan sabahı Tuzla Piyade Okulu önünde başlayan askerlik macerası, dört yüz seksen yedi gün sonra, Tunceli Jandarma Komando Tugayı kapısındaki dokunaklı bir uğurlama töreniyle sona erdi.

Otobüsün penceresinden şehri, birer birer geride kalan düz damlı, tezek karışımı yapıları izlerken bir hüzün çöktü içime. İşte şu ev. Karlı bir kış gecesi baskın yapmıştık. İki kadın vardı içerde. Genç olanın karnı burnundaydı (çocuk demek daha yerindeydi sanırım). Kocası askerdeydi. İzmir Foça'da. Resmi duvarda asılı. Bebek doğalı altı ay filan olmuştur herhalde!

Şu karşıdaki yol; Pülübargi'nin yolçatı. Nice korkulara, nice heyecanlara tanıklık eden, kırmızı çamuru botlarımızdan çıkmak bilmeyen operasyon güzergâhımız!

Ya şu köy; Burmageçit... Sevgili Hasan Amca'nın, kankardeşim Dudu Teyze'nin köyü. Nasıl da minnettar bakmışlardı gözlerime. Taa içine!

Devlet Hastanesi ölüm sessizliğindeydi! Dışardaki hoparlörün sesi ise tekdüze ve kesik kesik:

—Ameliyat olacak bir hasta için acele sıfır eraş negatif kan. Hastanemize müracaatları...

Ameliyat acildi. Tunceli Merkez ilçeye bağlı Burmageçit köyünden elli beş yaşındaki Dudu Demirbilek, normal bir insan yaşamında sözü bile edilmeyecek denli kısa bir süre içinde ameliyat edilmezse ölecekti! Lakin kan yoktu. Hastanede kan depolayacak sistem ise hiç yoktu! Dudu kadının durumu pek parlak sayılmazdı. Nöbetçi subay kolluğu ve de elinde makineli tüfeğiyle bir asteğmenin içeri girip "Kan

vermek istiyorum" demesi önce bir sessizlik yaratmış, ardından koridor bayram yerine dönmüştü. Nasıl da sarılmışlardı ellerime. Hasan Amca nasıl da dualar etmişti kendi dilinde, anlayamadığım. Sonra aylar boyu süt, yumurta, peynir taşımışlardı tugaya. Koca bir şişe viski de cabası!...

İşte Aktuluk Karakolu. Kurşun yağmuruna tutulan, yardıma giderken pusuya düştüğümüz karakol. Panzerin üzerinden seken MG3 mermilerinin soğuk ıslıklarını anımsıyorum. Dörde üç tertip Tahir elinden yaralanmıştı.

Ya zavallı Turan. Özel timin henüz bir haftalık elemanı Turan Gündüz. Geyiksuyu Karşılar köyü operasyonunda, 20 Şubat 1986'da yirmi yaşını noktalamıştı. Helikopterden en son atlayan oydu. Evin damına on metre yüksekten atlamanın sersemliğini atmaya çalışırken yemişti kurşunu! Tepeden atılan mermi, köprücük kemiğinin üzerinden girip kalbi parçalamış, hemen oracıkta can vermişti. Dört aylık çocuğunun henüz yüzünü bile görmediğini sonradan öğrenmiştik!

Tunceli, kısacık sürede yitip gitti gözlerimin önünden. Her zamanki neşesiyle Doktor Aykut, Sevgili Emre, geniş yürekli yüzbaşım, dost Mustafa, Hüseyin, Pertek'li Celal Amca, kocaman gözlü Sema ve diğerleriyle birlikte...

Hiç Göz Göze Geldiniz mi?

Gözüm, Komando Tim Komutanı Ümit Zileli'nin son cümlesinin ardına koyduğu üç noktaya takıldı kaldı. Gazeteler, kaç yıldan beri vurulan gerillaların fotoğraflarını yayımlıyordu. Ama vurulanın da vuranın da, pusuda yatanın da pusuya düşenin de, evi arananın da arayanın da insan olduğu aslında güme gidiyordu. Hiç operasyona giden askerin yüreğinde duyduklarını düşündünüz mü, hiç yoksul köylülerin evlerinde arama yaptınız mı, onlarla göz göze geldiniz mi, sabah pusuya giderken üç saat mesafedeki okul yoluna koyulan bir kıza rastladınız mı? Toplum bu sorulardan kopartılmış, soruna hiç insan insana ilişkiler açısından bakılmamıştı.

Yargısız İdam

Peki, toplum "yakala ve öldür" diyen bu yazılı emirlerin yasallığını tartışacak mı? Yetkili makamlar konunun üzerine eğilecek mi? Genelkurmay araştıracak mı? Hükümet esas sorumlu olarak ne cevap verecek? Siyasal partiler, iktidarıyla muhalefetiyle bizim insanımızın huzur ve güven sorunu olarak bu yazılı emri meclis gündemine getirecek mi? Turgut Özal üzerini mi kapatacak? Erdal İnönü, "incelemek lazım" deyip sonra gene susacak mı? Süleyman Demirel, Ecevit ne diyecek?

2000'e Doğru'nun fotokopilerini yayımladığı yazılı emirler teksirle çoğaltılmış. Belli ki, bu genel bir uygulamadır. Olay, emri imzalayan komutanın sorumluluğunun ötesinde bir hukuk devleti sorunudur; yurttaşın can korkusu olmadan yaşayabilmesi, çobanın rahatlıkla davar otlatabilmesi, insanın yurdunda rahatça gezebilmesi, çeşmeden su doldurabilmesi sorunudur. Çünkü yargısız idam kapısı açılmıştır.

Artık Belgeli

2000'e Doğru, Sayın Aydın Gürkan'ın açıklamasını ve Komando Tim Komutanı Ümit Zileli'nin anlattıklarını yorumsuz yayımlıyor. Konu aydınlatılmalıdır. Ama devleti her şeyin üstünde ve yurttaşı da hiçbir şey sayan bir anlayışa iki örnekle dikkat çekmenin artık yeridir.

1981 yılı Mart ayındayız, Jandarma Sınıf Okulu'nun kursu bitmiş. Jandarma Genel Komutanı ve MGK Üyesi Org. Sedat Celasun jandarma teğmenlerine hitap ediyor: "Köye gittiniz, teröristi vermiyorlar. Köyü yakacaksınız. Kaymakam mı karşı çıkıyor, çıksın. Arkanızda ben varım." Olayı aktaran: Re'sen emekli jandarma üsteğmeni...

1982 yılı Mart ayı. İstihbarat ve Dil Okulu bodrumu. Genç subaylar soruşturmasında sorgular sürüyor. Sorgulanan teğmenin gözleri bağlı. Kendisine siyasal eğiliminin saptanabilmesi için şu soru yöneltiliyor:

—Dağda bir gerilla, bir kızı çevirmiş, ne yaparsın?

Teğmen yasalara uygun olan yanıtını veriyor:

—Teslim olmasını söylerim, önce havaya, sonra ayağına ateş ederim.

Sorguyu yöneten yüksek rütbeli subay heyecanla bağırıyor:

—Vursana teğmenim, vursana! Yakaladın, hâlâ ne duruyorsun, vursana.

Bu anılar, *2000'e Doğru*'ya subay soruşturmalarıyla ilgili haberi hazırlarken anlatılmıştı, ama o zaman yayımlanmadı. Çünkü kanıtı yoktu. Şimdi yayımlayabiliyoruz. Elimizdeki belge, "yakalamak ve öldürmek maksadıyla" harekât yapılmasını emrediyor.

Suskunlukla Örtmek

Yetkililere duyurulur: Gene üzeri suskunlukla örtülmesi gereken bir belge yayımlanıyor.

Operasyonların "yakalamak ve öldürmek maksadıyla" yapılması hangi hukuka dayanıyor? Hiçbir yasa, devletin silahlı güçlerine böyle bir yetki vermiyor. Evet, ne Sıkıyönetim Yasası, ne Olağanüstü Hal Yasası, ne de başka bir yasa! Buna rağmen, "yakalama ve öldürme" emri, yazılı olarak verilebilmektedir. Burada sorumluluğun imzayı atan komutanda bittiğini sanmıyoruz. Çünkü emirlerin teksir edilmiş olması yaygın bir uygulamanın belirtisidir. Her durumda ortada araştırılması gereken bir konu var.

Bizim düşündüğümüz anlamda bir hukuk devleti, basının bu tür açıklamalarını teşekkürle karşılar. Bu haksızlığı ortadan kaldırmak, bir yanlışı düzeltmek için bundan daha büyük yardım olur mu? Ama bizde devletin tepkisi, olayı aydınlatmak değil, üzerini örtmektir. Genelkurmay Başkanlığı'nın kendisine yapılan başvuruyu yanıtsız bırakmış olması da bir umursamazlığın belirtisidir. Sanıyorum şöyle bir düşünce gelişmeye başladı: *2000'e Doğru* bazı gerçekleri belgeleriyle ortaya çıkarır, susulur ve bir süre sonra konu nasıl olsa unutulur.

Devletin işlediği ve üzeri örtülen suçlar o kadar çok birikti ki...

Ordu ve polis, Doğu ve Güneydoğu bölgesinde halkı "Allah'a ve resulüne itaate" ve "Allah yolunda savaşa" çağıran ayetli hadisli bil-

diriler dağıtıyor. 1. sayıda belgeleriyle yayımlandı. Üzerine sessizlik örtüldü.

Askerî ceza ve tutukevleri Nazi kamplarını hatırlatan düzenlemelerle yönetiliyordu. Mamak Askerî Cezaevi Hükümlü-Tutuklu Talimatı, *2000'e Doğru*'nun 2. sayısında tam metin olarak sunuldu. Ama ne bir ses, ne bir nefes!

20 Haziran 1986 günü Cumhurbaşkanı Kenan Evren başkanlığında toplanan Atatürk Yüksek Kurulu, Türk-İslam sentezini esas alan 37 sayfalık bir raporu benimsedi. *2000'e Doğru* ve *Saçak*, belgeyi yayımladılar. Bir kez daha suskunluk ve bir kez daha örtü!

.Doğu halkının tümü; beyaz, mavi, sarı ve kırmızı renklerle fişleniyordu. Vatandaşlara "devlet yanlısı", "kararsız", "sempatizan" ve "militan" damgaları vuruluyordu. Belgesi *2000'e Doğru*'nun 5. sayısında çıktı. Susuyoruz ve örtüyoruz...

Tunceli'yi göçe zorlama hazırlıkları bir yıldır sürüyordu. *2000'e Doğru*, olayı 7. sayısında belgeleriyle ve örnekleriyle açıkladı. Basın bir süre olayın üzerinde durdu. Ancak gene üzeri örtüldü ve göçe zorlama uygulamaları devam ediyor.

Atatürk'ün din ve tanrı konusunu aydınlatan elyazıları yıllarca halktan gizlenmişti. Bu dergi 8. sayısında arşivin kapağını kaldırdı. Devletin yanıtı, yargıyı harekete geçirmek oldu.

12 Eylül döneminde 1500 subay yasal olmayan bir operasyonla ordudan atılmıştı. Gerçek, *2000'e Doğru*'nun 25. sayısında imzalı mühürlü belgesiyle ortaya kondu. Bir suskunlar korosu olayın üzerini örtüyor.

Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanlara işkence ve zulüm demek hafif kalıyordu. Öte yandan cezaevi yönetimleri şeriat dersleri verdiriyordu. *2000'e Doğru*'nun 28 ve 38. sayıları korkunç gerçeği bütün çıplaklığıyla sergiledi. Yetkililer gene susuyordu. Devlet görevlileri için suç işleme özgürlüğü vardı.

Orduda 96 yazarın kitaplarına keyfî yasak konmuştu. Bu kez yetkililer susmadı. Genelkurmayın tekzibi, aslında haberi doğruluyordu. Nitekim, *2000'e Doğru*, 33. sayısında yeni belgelerle gerçeği bir kez daha ortaya koydu. TYS, olayın üzerine gitti. Kim yapıyordu bunları, sorumlulara ceza verilmeyecek miydi? Devlet, kanunsuzluğun yalnız üzerini örtmekle görevliydi.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı, "Doğulu ve Güneydoğululara kritik yerlerde nöbet tutturmayın" diye emir yayınlamıştı. "Kürt Memet'e nöbet yok"tu. Emrin belgesi, *2000'e Doğru*'nun 29. sayısında yer aldı. Uygulama bir kez daha "susalım ve kapatalım" ilkesine göreydi.

Kürt sorunu üzerine basın, PKK liderlerinin açıklamalarına yer verebiliyordu, ama Atatürk'ün gizlenen tutanakları yayımlanamazdı. Devlet, Atatürk'ten korkuyordu. 12 Eylül'ün basına armağan ettiği Ek-1. madde, ilk kez Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya uygulandı. *2000'e Doğru*'nun 35. sayısının dağıtımı durduruldu. Bir ay sonra 39. sayıda TBMM zabıtlarında yer alan Atatürk'e ait bir belge nedeniyle bu kez toplatmaya gidildi. Resmî makamlar bir şey söylemiyor, polis ve yargı aracılığıyla konuşuyorlardı.

Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği, bir hukuk faciasıydı. Her sayfası "gizli" damgalı belge, *2000'e Doğru*'nun 40. sayısında gün ışığına kavuştu. Devlete herkesi gözetleme görevi verenler ve uygulayanlar hakkında hiçbir işlem yapılmadı.

Kaldı ki, devlet, kendi polisini bile fişliyordu. 1980 öncesinde aşırı sağcılar tarafından bir polis tasfiye planı yapılmıştı. Binlerce polis bu kılavuza göre örgüt dışı bırakıldı. *2000'e Doğru*'nun 42 ve 46. sayısında bulunan belgelere resmî makamların bir diyeceği yok muydu?

Türkiye'de devlet, halkı hiç umursamıyor. Resmî ideolojide, devlet demek keyfîlik demek. Devlet her şeyin üzerinde ve her şey onun için. Kendilerini devletin sahibi olarak gören sorumlular, "istediğimizi yaparız ve hesap vermeyiz" diye düşünüyorlar. En vahimi, bu ideolojinin yüzyıllar boyu halkı da hegemonyası altına almış olmasıdır. Devletin işine karışılmaz yargısı, dedelerimizden kalan kılıçlar gibi yalnız duvarda asılı değil, toplumun tepesindedir.

Devletin sorumsuzluğunun ve keyfîliğinin en büyük sorumlusu halktır, biziz. Muhafelet partileri, kamuoyu, basın, sendikalar, dernekler ve herkes sorumlu.

Muhalefet partilerinin seçim temalarını dinliyoruz. Çoğu boş sözler, boş vaatler. Bu temalar içinde hangisi yukarıda tek tek sayılan ve üzeri örtülen konular kadar elle tutulur değerdedir? Susma ve üzerini örtme tutumuna, bir tek, zaman zaman Sayın Ecevit katılmıyor. Bu sayımızda Sayın Gürkan'ın yaptığı açıklama da, demokratik bir tavrın ifadesidir.

Tek çaremiz, haksızlığa karşı çıkmak, başımızı dik tutmaktır. Bu değerleri temel alan demokratik bir kültür, özgürlüğün ve huzurun ideolojik anahtarıdır.

Genelkurmaydan Cevap Alamadık

2000'e Doğru, 21 Ekim 1987 günü Genelkurmay Başkanlığı'na bir yazıyla başvurarak bilgi rica etti. Böyle bir açıklamayı ve haberi yayımlarken, en sorumlu ve yetkili askeri makamın açıklaması çok önemliydi. Konu bütün yönleriyle aydınlanmalıydı. Ne var ki, neredeyse bir aya yakın bir süre geçmesine rağmen, Genelkurmay Başkanlığı başvurumuza bir yanıt vermedi. Bu durumda resmî bir açıklamaya ancak önümüzdeki sayılarımızda yer verebileceğiz. Bu kadar önemli bir konunun üzerinin bir kez daha susarak kapatılamayacağını umuyoruz.

2000'e Doğru'nun Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı yazının metnini aynen yayımlıyoruz.

21 Ekim 1987

Genelkurmay Başkanlığı'na,

Doğu bölgesinde yapılan operasyonlar sırasında bir kısım yurttaşın yanlışlıkla öldürüldüğü haberleri dergimize sık sık ulaşmaktadır. Nitekim, 10-16 Mayıs 1987 tarihli 19. sayımız ve 16-24 Ekim 1987 tarihli 43. sayımızda bu tür olayların haberlerine yer verdik. Yaptığımız araştırmalar sonucunda resmî kuvvetlere "öldür" emri verildiğini öğreniyoruz. Bu konuda herhangi bir yayın yaparken Genelkurmay Başkanlığı'nın vereceği bilginin büyük önem taşıdığına inanıyoruz. Aşağıdaki sorularımızı yanıtlayarak, kamuoyunu aydınlatma görevini yerine getiren bize yardımcı olmanızı dileriz.

Sorular:

1- Operasyon birliklerine "öldür" emri verildiği yolundaki bilgiler doğru mudur?

2- Bu şekilde emirler veriliyorsa, bunun yasal dayanağı nedir?

Şimdiden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

2000'e Doğru, 15-21 Kasım 1987 ve 22 Kasım 1987

Genelkurmay'ın Açıklaması: "Öldür Emrini Biz Vermedik"

Genelkurmay Başkanlığı, daha sonra 2000'e Doğru*'ya yaptığı 13 Kasım 1987 günlü açıklamada "Yakala ve öldür" emrini kendilerinin vermediğini, ayrıca böyle bir emrin hukuken mümkün olmadığını belirtti. Açıklamada, silah kullanma hallerinin yasalarda sınırlandığı ve operasyonlarda çete mensuplarının sağ olarak ele geçirilmesinin esas alındığı bildiriliyor.*

Genelkurmay Başkanlığı, *2000'e Doğru*'nun "Yakala ve Öldür" emrine ilişkin kapak haberi üzerine bir açıklama yaptı. Açıklamada "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da icra edilen iç güvenlik operasyonlarında görev alan birliklere bu yönde bir emir verilmemiştir" deniyor. Genelkurmay Başkanlığı, güvenlik kuvvetlerine "öldür" şeklinde bir emrin verilmesinin "hukuken de mümkün olmadığını" belirtiyor. Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreteri Tuğgeneral Tuncer Kılınç imzalı ve 13 Kasım 1987 tarihli açıklamada daha sonra şu noktalar üzerinde duruluyor: "Yasalarda, güvenlik kuvvetlerinin hangi hallerde silah kullanabilecekleri ve kullanma yetkileri açık olarak belirtilmiştir. Diğer yandan, sorgulama yapmak ve örgüt hakkında bilgi almak maksadıyla bölücü eşkıyaya karşı girişilen operasyonlarda, çete mensuplarını sağ olarak ele geçirmek esastır."

Emrin Uygulanması mı?

Olay 1

"Karşı taraftan bir kız 'teslim oluyorum' diye bağırdı. Silahı yoktu. O arada Astsubay Orhan Keskin 'vur emri' verdi. Erler de ateş etti. Kızı öldürdüler." Anlatan: Jandarma tarafından kılavuzluk yapmaya zorlanan köylülerden Özgür Yağmur. Tunceli Hozat ilçesi Aliören köyü Gızörü mezrasındaki silahlı çatışmadan *(2000'e Doğru,* sayı 19, 1987).

Olay 2

"Müslüm de kenarımdaki dereye atladı. O atlar atlamaz, kendisine bu kez 15-20 metre mesafeden, Orhan Astsubay tarafından ateş açıldığını gördüm. Ben bacağımdan yaralanmıştım. 'Ateş etmeyin' diye bağırdım. Orhan Astsubay iki el daha ateş etti. Yaralı yeğenim Müslüm Yağmur'un yanına kadar gittim. Kucağıma aldım. Ölmüştü." Anlatan: Özgür Yağmur, Tunceli Hozat ilçesi, Aliören köyü, Gızözü mezrası (*2000'e Doğru,* sayı 19, 1987).

Olay 3

"Komutan, yüzbaşıya tabancasını çıkarıp bana doğrulttuğunu, sonra kurşun ulaşmaz diyerek askerlerden G-3 tüfeği istemeyi düşündüğünü anlattı." Anlatan: Bingöl'e inşaat malzemesi getirip terörist sanılarak gözaltına alınan Aydın Konar *(2000'e Doğru,* sayı 43, 1987).

Olay 4

"Ateş etmeyin, biz köylüyüz, biz yolcuyuz! diyerek bağırdık. Jandarma mevziden bizi hiç dinlemeden üzerimize geldi. Bir yandan ateş ediyordu. Birden Kâzım'ın devrildiğini gördüm." Anlatan: Aynı olayda yaralanan Kamber Sürücü. Kâzım Demirtaş'ın ölümü, Elazığ Karakoçan ilçesi, Feraç köyü *(2000'e Doğru,* sayı 43, 1987).

Olay 5

"Karakol Başçavuşu, Sertkaya'ya ölümünden önce, 'Seni elimizden kimse alamaz, sen kendini ölmüş bil, artık yaşamıyorsun. Biz devletiz. Bize kimse karışamaz, ama biz istediğimizi yaparız. Bizim elimizde yetki var' diyordu." Anlatan: H.G.; 19 Kasım 1982'de gözaltına alınan Hüseyin Sertkaya'nın 21 Kasım'da ölümü *(2000'e Doğru,* sayı 32, 1987).

Olay 6

ÖZELEŞTİRİ RAPORU

GÖREV :

GÖREV YERİ :

GÖREVE ÇIKIŞ TARİHİ VE SAATİ :

GÖREVDEN DÖNÜŞ TARİHİ VE SAATİ :

1. OLAY :

2. OLAYDAKİ OLUMLU DAVRANIŞLAR :

3. GÖREVDE MEYDANA GELEN AKSAKLIK,EKSİKLİK VE YANLIŞLIKLAR :

4. ÖNERİLER :

BELGE-3
Özeleştiri Raporu

TASNİF DIŞI

T. C.
GENELKURMAY BAŞKANLIGI
A N K A R A

GENSEK. : 3050- 412 -87/BASINIŞL.3(52) 13 KASIM 1987

KONU : Bilgi Talebi(2000'e Doğru Dergisi)

2000'E DOĞRU DERGİSİ'NE

İLGİ : 2000'e Doğru Dergisi'nin 21 EKİM 1987 tarihli yazısı.

İlgi yazıda yer alan iddialara ilişkin inceleme sonuçları müteakip maddelere çıkarılmıştır.

1. Güvenlik Kuvvetlerine; "Öldür" şeklinde bir emrin verilmesi hukuken mümkün değildir.

2. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da icra edilen iç güvenlik operasyonlarında görev alan birliklere de, bu yönde bir emir verilmemiştir.

3. Yasalarda; güvenlik kuvvetlerinin hangi hallerde silah kullanabilecekleri ve kullanma yetkileri açık olarak belirtilmiştir.

4. Diğer yandan; sorgulama yapmak ve örgüt hakkında bilgi almak maksadıyla bölücü eşkiyaya karşı girişilen operasyonlarda, çete mensuplarını sağ olarak ele geçirmek esastır.

Rica ederim.

Tuncer KILINÇ
Tuğgeneral
Genel Sekreter

DAĞITIM
Gereği
2000'e Doğru Dergisi'ne

Bilgi
Gnkur.Hrk.Bşk.lığı'na
Gnkur.Ad.Müşavirliği'ne

BELGE-4
Genelkurmay Başkanlığı'nın Açıklaması

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI'NIN AÇIKLAMASI

TASNİF DIŞI

T.C
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

GENSEK: 3050-412 87/BAŞKALE 3(52) 3 KASIM 1987
KONU : Bilgi Talebi (2000'e Doğru Dergisi)

2000'E DOĞRU DERGİSİ'NE

İLGİ: 2000'e Doğru Dergisi'nin 21 EKİM 1987 tarihli yazısı.
İlgi yazıda yer alan iddialara ilişkin inceleme sonuçları müteakip maddelere çıkarılmıştır.
1. Güvenlik kuvvetlerine, "öldür" şeklinde bir emrin verilmesi hukuken mümkün değildir.
2. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da icra edilen iç güvenlik operasyonlarında görev alan birliklere de, bu yönde bir emir verilmemiştir.
3. Yasalarda güvenlik kuvvetlerinin hangi hallerde silah kullanabilecekleri ve kullanma yetkileri açık olarak belirtilmiştir.
4. Diğer yandan, sorguları yapmak ve örgüt hakkında bilgi almak maksadıyla bölücü eşkiyaya karşı girişilen operasyonlarda, çete mensuplarını sağ olarak ele geçirmek esastır.

[İmza]
Turan KILINÇ
Tuğgeneral
Genel Sekreter

DAĞITIM
Gereği
2000'e Doğru Dergisi'ne

Bilgi
Gnkur. Hrk. Bşk.lığı'na
Gnkur. Ad. Müşavirliği'ne

DİYARBAKIR CEZAEVİ*

Bu yazı, ne Hitler Almanyası'nın Nazi kamplarından bir öyküdür, ne de Henri Charriere'nin Kelebek *romanından bir bölüm. Burası Diyarbakır Askeri Cezaevi'dir. İnsanların işkenceyle katledildiği, kendilerini yakarak ölümü tercih ettikleri Diyarbakır Cezaevi. Yaşananlara "işkence" demek hafif kalıyor. Cezaevi yöneticilerinin ifadesiyle, burada "Allah yoktur." İşte yedi yıllık vahşet tablosunun kısa, çok kısa bir özeti.*

Tarih: 18 Mayıs 1982.

Yer: Diyarbakır Cezaevi, 33. Koğuş.

Olay:... "... Dört arkadaş, hücreden kısa süre önce 33. Koğuş'a verilmişlerdi. Bu koğuş, E. Blok'ta üçüncü kattaydı. 100 dolayında bir mevcudu vardı. İki bölümlü sayılabilecek, bir tarafı ranzalı, diğer kısmı genellikle eğitim için kullanılan bir yapıdaydı. Arada duvar falan yoktu. Ranzasız kısımda, dörder demir ayak üzerinde yükseltilmiş, kalorifer suların dağıtıldığı iki tank vardı. Demir ayakların arası iki metre kadardı. O dönemde, tutukluların paralarıyla yağlıboya, tiner, fırça gibi malzemeler alınmakta ve bunlar koğuşlara verilip, koğuş duvarlarına Türklerin tarihine, destanlarına, Atatürk'e ilişkin resimler yapmaları istenmekteydi.

"Bu dört arkadaş, eylemlerini günler öncesinden kararlaştırmışlardı. Eylemlerinin amacını haykıran bir bildiri hazırlamış ve bundan koğuşta çok sınırlı sayıdaki insanı haberdar et-

* Bu yazı 2000'e Doğru emekçilerinin ortak çabasıyla hazırlandı ve Hüseyin Şimşek arkadaş tarafından kaleme alındı. Devletin Kürt politikasının uygulama alanlarından birini anlattığı için bu kitaba alıyoruz.

mişlerdi. Eylemleri için 18 Mayıs'ı seçmişlerdi... O gece nöbete kendilerini yazdırmış, gece boyunca dördü uyanık kalmıştı koğuşta.

"Kalorifer tankının demir ayakları arasındaki alana gazete, kâğıt, mukavva, döşek pamukları, bez parçaları yığıyor, bu yığının üzerine boya, tiner gibi yanıcı maddeleri döküyorlar. Bağdaş kuruyorlar sonra. Tiner ve boyayı da üzerlerine döküyorlar. Ve yakıyorlar... Patlama sesi gibi bir ses gelmesi üzerine koğuştakiler yataklarından fırlıyorlar. Vakit, sabaha yakın. Dört arkadaş: Ferhat Kuntay, Mahmut Zengin, Eşref Anyık ve Necmi Öner sloganlar atarak, eylemlerini kısa cümlelerle anlatıyor ve kimsenin yaklaşmamasını istiyorlar. Ve etraflarında yanmakta olan bez, pamuk gibi maddeleri vücutlarının üzerine koyuyorlar..."

Diyarbakır Cezaevi'nde, TKP-ML / TİKKO davasından tutuklu bulunan Mehmet Özgül, savunmasında böyle anlatıyordu dört tutuklunun kendisini yakma olayını ve ekliyordu: "Hem yanıyor, hem de bağırıyorlardı: 'Artık Diyarbakır'da ölmek gerekiyor. Yaşamak için gerekçelere sığınmanın zamanı değil'."

Bir başka tutuklu da olayın son bölümünü şöyle anlatıyordu:

"Ferhat Kuntay, 'Biz bu cezaevindeki insanlar için kendimizi feda ediyoruz, cezaevinde insanca yaşam koşulları gelsin diye kendimizi yakıyoruz, bu böyle bilinsin' diye kısa bir konuşma yapmış, üstündeki battaniye ve kendi yağları bitince çökmüş, dirseklerinin üzerinde emekleyerek biraz ilerde kalmış olan küçük ateş parçalarıyla kafasını tutuşturmuş..."

Evet, burası Diyarbakır Cezaevi. Burada tutuklular, yapılan korkunç işkenceler, insanlık onurlarının, yaşamlarının her saniyesinde ayaklar altına alınması, yemek, içmek, tuvalete gitmek, uyumak gibi yaşamsal ihtiyaçlarının bile bir işkenceye dönüştürülmesi sonucunda, kendilerini yakarak protesto etmekten ya da ölüm orucuna yatmaktan başka bir çare bulamıyorlardı. 34 olarak açıklanan resmî rakamın çok üstünde insanın öldüğü bir gerçekti. Biz bu ölüm olaylarının yalnızca bir kısmını saptayabildik. Üstelik bu ölümler, resmî açıklamalarda belirtildiği gibi "ranzadan düşerek kafasını çarpma" sonucu değil, doğrudan doğruya işkenceyle meydana gelmişti. Cezaevinde yapılan akla hayale sığmayacak işkenceler, yaşayan tanıkların açık seçik an-

latımlarıyla gün ışığına çıkıyor. Diyarbakır Cezaevi'ndeki işkenceler, tek tük birkaç haber dışında, günlük basında yer almadı. Bütün tanıklara ve başvurulara rağmen yetkili makamlar, hükümet, yargı organları, Diyarbakır Cezaevi'nde olan biteni araştırmaktan, üzerine gitmekten özenle kaçındılar.

Oysa her şey apaçık ortada. İşkencelerin dolaysız uygulayıcıları isim ve rütbeleriyle biliniyor. Şimdi bize, insan aklının alamayacağı bu işkenceleri, yaşayanların ağzından kamuoyuna aynen aktarmak görevi düşüyor. İşte Diyarbakır Cezaevi...

Uygulamalar Başlıyor

Şükrü Göktaş, 17 Mayıs 1980'de gözaltına alınıp, 20 günlük gözaltı süresinden sonra tutuklanarak Diyarbakır Cezaevi'ne kondu. Uzun bir yargılama sonucunda idam cezası aldı ve cezası Yargıtay tarafından onandı. Şu anda başka bir cezaevinin "Ölüm hücresinde" ve kendi deyimiyle "ipin altında." Şükrü Göktaş, bir süre önce, İnsan Hakları Derneği'ne hitaben yazdığı uzun mektubunda, Diyarbakır Cezaevi'ndeki terör uygulamasının başlangıcını şöyle anlatıyor:

"12 Eylül'ün birkaç hafta sonrası, Cezaevi üzerinde kara bulutlar dolaşmaya başladı. Kapıların sesine çığlıklar karışır oldu yavaş yavaş. Geceler gece, gündüzler gündüz olmaktan çıkarıldı. Uykular bölündü."

O dönemde yaşayan bütün tutuklular, ilk işkence uygulamalarının, Havacı Başçavuş Mevlüt Akkoyun'un İç Güvenlik Amirliği'ne atanmasıyla başladığını belirtiyorlar. Daha göreve başladığının ilk günü, bütün koğuşlar basılmış, tüm tutuklular dayaktan geçirilmişti. Şükrü Göktaş'tan dinleyelim:

"Baskın ve dayak faslı saatlerce sürdü. Elbise ve özel eşyalarımız atıldı, çiğnendi, yırtıldı, kullanılmaz hale getirildi."

Operasyon tamamlandıktan sonra Başçavuş Mevlüt Akkoyun, koğuşlarda şu konuşmayı yapıyordu: "Bana bakın! Şu sağ elimdeki değnek köteğimdir. Sol elimdeki zincir ise, tesbihim. Bundan sonra bunlarla yaşayacaksınız. Çekeceğiniz var elimden. Ezeceğim sizi..."

Kol uzatma ve normal yürüyüşle, ama düzenli bir sırayla görüşe çıkma gibi "basit" zorunluluklarla başlatılan pratik, daha sonraki "yoğun kurallı yaşam"ın başlangıcıydı. Söylenen hep aynıydı: "Kurallara uyarsanız bunlar başınıza gelmez." Oysa bir kuralı kabul edince arkasından daha serti ve mantıksızı gündeme geliyordu. Bir süre sonra cezaevindeki tutuklular, dünyanın hiçbir ordusunda görülmedik bir "emir-komuta" disiplini yaşadıkları halde, daha yoğun bir baskıyla karşılaşıyorlar, konan kurallar bizatihi işkence işlevi görüyordu.

"Sizler Askersiniz, Gardiyanlar Komutanınız"

Birbiri üstüne gelen kurallara ve işkenceye karşı 1 Ocak 1981 günü tutuklular açlık grevine gittiler. Açlık grevinin üçüncü gününde bütün koğuşlar basılarak herkes meydan dayağından geçirildi. Operasyonun başında, Cezaevi Müdürü Alaattin Bayar ve İç Güvenlik Amiri Başçavuş Mevlüt Akkoyun bulunuyordu. Cezaevi Müdürü, operasyon sonrasında çoğu yarı-baygın tutuklulara şu açıklamayı yapacaktı:

"Sizler askersiniz, bundan böyle asker gibi muamele göreceksiniz. Marş söyleyip yürüyüş yapacaksınız. Asker gardiyanlar komutanınızdır..."

Direniş 8 gün sürmüştü. Açlık grevi bitmiş, fakat açlık bitmemişti. Çünkü tutuklulara yemek verilmiyordu. Açlık ve uykusuzluğa her gün dozu daha da artan dayaklar ekleniyordu. "Islah olmayan", yani yeni kuralları kabul etmeyen tutuklular, koğuştan alınıyor ve tecrit hücrelerine atılıyorlardı. Bu hücreler C Blok'taydı. C Blok dört katlıydı. Her katta yirmi hücre vardı. Toplam seksen hücreydi. Alt kat hücreleri lağım suyu ve pislikle doluydu. Hücrelerin içinde betondan yapılmış yatacak bir yer bulunuyordu.

Tecrit edilenler bu hücrelere doldurulurken, battaniye, ceket, pantolon, kazak gibi eşyalarının tümü alınmış, iç çamaşırlarıyla bırakılmışlardı. Tecrit hücrelerinde bulunmuş olan Şükrü Göktaş şöyle anlatıyor:

"Yemek artık iki üç günde bir veriliyordu. On kişiye bir tabak

yemek, bir veya iki ekmek... Karnımız doymuyor, midelerimiz her gün biraz daha küçülüyordu Halsiz düşüyorduk. Fenalık geçiriyorduk. Başımız ağrıdan çatlayacak gibi oluyordu. Gardiyanlar zaman zaman yemekleri, kapı mazgalından içeri, tutukluların üzerine döküveriyorlardı."

"Merhaba Askerî Okul Öğrencileri"

1981 yılının Şubat ayı sonlarına doğru, Cezaevi İç Güvenlik Amiri değişiyor, Başçavuş Mevlüt Akkoyun'un yerini, Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran alıyordu. Yıldıran, Mevlüt Akkoyun'un uygulamalarını çok çok geride bırakacaktı. Diyarbakır Cezaevi'ndeki en korkunç işkenceler ve ölüm olaylarının büyük çoğunluğu Yıldıran'ın döneminde gerçekleşecekti.

Yeni İç Güvenlik Amiri Esat Oktay Yıldıran'ın, merkez anfisinden yaptığı konuşma günlerce, haftalarca bütün cezaevinde bangır bangır tekrarlandı.

"Merhaba, askerî okul öğrencileri! Bundan sonra buraya cezaevi demiyorum. Sizler de demeyeceksiniz. Burası bir askerî okuldur. Sizler de bu okulun birer öğrencisi. Okulumuzda askerî kurallar geçerlidir. Askerî disiplin isterim.

"1. İstiklal Marşı'nın tümü, Andımız, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ezberlenecek; sabah, öğlen, akşam siz askerî öğrenciler bunları okuyacaksınız.

"2. Eskişehir, Harbiye, Cenk, Tarihi Çevir, Kıbrıs, Topçu, Türkiyem ve Gençlik Marşları ezberlenip söylenecek.

"3. Bundan sonra askerlerime gardiyan denmesini yasaklıyorum. Öğretmenim ve komutanım diyeceksiniz. Unutmayın, komutanların söylediği her şey kanun gibidir. Harfiyen yerine getirilir.

"4. Subay ve askerlerimizle konuşmak için, önceden kendilerinden izin alınacak. İzinsiz hiçbir öğrenci konuşamaz. Görüş belirtemez. Konuşma ve görüşmelerden önce kısa künye açıklamak zorunludur.

"5. Koğuşların küçüklüğüne ve büyüklüğüne göre, ikiden az olmamak kaydıyla nöbet tutulacak. Nöbetlerin süresi iki saattir. Yatma

ve kalkmalar emirle olacak. Emir vermeden kimse yatağına girmeyecek ve uyumalar emirle olacak. Gece yat emri verildikten sonra, konuşmak ve tuvalete gitmek yasaktır..."

Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran'ın bu ilk konuşması yaklaşık üç saat sürüyordu. Ve sona yaklaştıkça saldırganlaşıyordu:

"Bu saydığım kurallara bazı orospu çocukları uymuyor, ama ben o analarını s......lerimi de uyduracağım."

Sonrası... Sonrası malum. O günlerde tecrit hücresinde bulunan bir tanık anlatıyor: *"Başçavuştan yüzbaşıya terfi, vahşetin artışını da getirmişti. İşkenceler, günün yirmi dört saatinde yapılıyordu artık. Gündüzleri hücre kapıları açılarak maltaya çıkarılıyor, saatlerce meydan dayağına çekiliyorduk. Ağzımız burnumuz, bedenlerimiz, kanlar, eziklikler, şişlikler, morluklar içinde kalıyordu."*

Uyumalarını engellemek için teneke çalıyordu gardiyanlar. Ama tutuklular öylesine yorgun ve uykusuzdular ki, buna rağmen uyuyorlardı. Bunu fark eden gardiyanlar, ellerine aldıkları iki metre uzunluğundaki değneklerle uyuyanları dürtüklüyorlardı.

Cezaevine Giriş: "Banyolu mu, TV'li mi İstersin?"

İç Emniyet Amiri Yıldıran, "askerî okul"unun girişinden çıkışına bir dizi "reform" uygulamasına girişti. Tam yetkiliydi.

Özellikle cezaevine ilk giriş önemliydi. Tutuklunun üzerinde bırakılacak ilk izlenimin, sonraki gelişme üzerinde belirleyici etkisi olduğu hesaplanıyordu.

Diyarbakır Cezaevi'nde 29 ay tutuklu kalmış olan TİKP Van yöneticisi Şebap Karademir, "giriş"i şöyle anlatıyor:

"Bana söylendiği şekilde kafamı kaldırmadan, kollarımı serbest bırakmadan, esas duruş vaziyetinde arabadan indim ve yürüdüm. Bu yüzden cezaevinin ön cephesini ne o gün ne de daha sonra gördüm. Bir çavuş beni teslim aldı. Hücre büyüklüğünde bir kulübeye girdik. Çavuş küfretmeye başladı. Çantamdakiler boşaltıldı. Sadece çantamı geri verdi. 'Paltonu çıkar, astarını sök' dedi. Söktüm. Sıra cekete geldi. Onu da söktüm. 'Soyun' dedi. İtiraz ettim. Tekme tokat girişti.

Bir külotla kaldım. 'Domal' dedi. Bu kelimenin anlamını bilmiyordum. Yine küfretti. 'Üçe kadar giyineceksin' dedi, giyindim. Sonra bana 'Banyolu mu, TV'li mi istersin" diye sordu. Gözaltındayken bunun anlamını duyduğumdan ikisine de 'hayır' dedim. Beni 8 nolu hücreye soktu. Sonradan öğrendim ki burası 'TV'li koğuş'muş. Hücrenin tuvaleti yoktu. Topuklara kadar boka batıyorduk. Aynı yerde sekiz kişiydik. Gardiyan gitmeden önce ellerimi copla vurup şişirdi. Bu hoşgeldin dayağıymış. Duvarlara yaslanmak yasaktı. Devamlı esas duruşta bekliyorduk. Bazı yaşlı kişiler dayak yedikçe yalvarıyordu. Gardiyanlar "Allah yok, Peygamber izne çıktı" diyorlardı. 'Koğuşa bir an önce gitmek istiyorsanız şu şu marşları ezberleyeceksiniz' dediler. Türkçe bilmeyenler marşları bir türlü öğrenemiyordu. Yandaki 10 numaralı hücre lağım suyuyla tamamen doluydu. Burası da 'banyolu hücre'ymiş. Soğuktan tirtir titriyorduk. İnanın ki, bazen dayak atıldığı zaman ısınırdık.

"Dayak meydanı denen bir yer vardı, sürekli lağım suyuyla dolu tutuluyordu. Marşlı yürüyüşler için çıkarıldığımızda bazen 'yere yat' komutu verilirdi. Herkes yatardı ve dayaklar başlardı. Dayaktan sonra herkes sürünürdü."

"Giriş"in tanıklarından Abdurrahman Aslan da benzer şeyler anlatıyor:

"Özellikle kalp hastası ve ameliyatlı olup olmadığımızı soruyorlardı. Hücre bölümüne götürdüler. Soyunun, külotları indirin dediler. Baktılar. Elbiselerinizi sökün dediler. Söktük. Giyinin dediler. Yırtık pırtık şeyleri giydik. Sonra sorgu başladı. 'Niçin geldin?' Ne dersen de, dayak yiyordun. Koridora aldılar. Yatın dediler, yattık. Sürünün dediler, süründük. Bir hücrenin önüne gelince kapıyı açtılar. Sürünerek içeri girin! dediler. İçerisi bir karış boktu. Sürünerek girdik içeri. Ağzımız gözümüz pislik içinde. Kalkın dediler kalktık. Kapıyı kilitlediler ve Cezaevi Anayasası'nı söylediler:

"Madde 1: Komutan her zaman haklıdır.

"Madde 2: Komutan haksız olduğu zaman da birinci madde uygulanır.

"Daha sonra yine geldiler. Parmaklıkların arasından ellerimizi uzattırıyor ve dövüyorlardı. Daha sonra tekmil vermemiz istendi: '1.

kat, 7 hücre 9 mevcutla emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım.' O akşam pisliğin içinde ayakta sabahladık. Sabah geldiler. Tekmil iyi verilmedi. Yine sıradayağı. Dışarda süründürdüler. Daha sonra 'banyolu hücreden' aldılar bizi. 'Televizyonlu hücre' dedikleri ikinci kattaydı. Orada arkadaşın birindeki Dank pastillerini yemek niyetine yedik. Dokuz kişiye bir battaniye vermişlerdi. Akşam birini daha kattılar yanımıza. MHP Diyarbakır İl Başkanının oğluymuş. O'na özel battaniye, yiyecek, sigara getirildi. Getiren asteğmen 'O orospu çocuklarına verme' dedi gitti. Çocuk da yarım saat kaldı zaten yanımızda. On yedi gün dayak yiyerek ve dayak yiyenlerin seslerini dinleyerek burada kaldık. Bu süre içinde hiçbirimiz tuvalete çıkmadık. Hepimiz kabız olduk. 38 marşı ezberledik."

"Giriş" hücrelerini Diyarbakır Cezaevin'de kalan H.A. şöyle anlatıyor:

"On beş kişiyi tek bir hücreye sığdırdılar. O kadar kişiye günde toplam yarım ekmek veriliyordu. Bitlerle doluydu her yanımız. Tuvaletin deliği tıkalıydı. Hepimizin birden oturması mümkün değildi. Beşimiz oturur, onumuz ayakta beklerdik sırayla."

"Giriş"ten sonra olanları da H.A. şöyle anlatıyor;

"Geçici hücreden çıkarılanı, gideceği koğuşun gardiyanı alır. Koğuşun önünde çırılçıplak soyundurulur. Daha sonra dayak başlar. Koğuşa en azından yarı-baygın atılmak adettendi. Tutuklu yeni atıldığı koğuşta, kendine geldiğinde şaşırır. Çünkü etrafındakilerden hiçbiri onunla konuşmaz. Endişeli gözlerle ona bir garip bakarlar. Yeni gelen de diğerleri gibi ancak koğuş sorumlusunun izniyle başkasıyla konuşabilir."

Abdurrahman Çeçen ve İbiş Uras adlı tutuklular, "giriş"teki "geçici hücreler"de ölmüşlerdi.

Boş Zaman Yok

Cezaevi yönetimi, tutuklular arasındaki ilişkiyi en alt düzeye indirmeyi, iletişimi tamamen ortadan kaldırmayı en büyük hedef olarak seçmişti. Yapılanların çoğu bunu amaçlıyordu.

"Hiç kimse, koğuş penceresinden havalandırmaya bakamaz oldu. Görüşe, mahkemelere gidiş gelişlerde gruplar karşılaştığında, bir grup, duvar dibine gözü kapalı dizdirilir, diğer grup ters yöne bakarak geçer giderdi" diyor, tam yirmi yıl kamu görevi yapmış Y.Ç. adlı tutuklu.

Koğuşta konuşmak, gülmek yasaktı. Bakmak, bakışmak da. Bunun sağlanabilmesi için, tutukluların "boş zamanının" yok edilmesi gerekiyordu. Y.Ç. anlatmayı sürdürüyor:

"Her gün toplam on saate yakın bir süre ayakta ve yerinde sayıp marş söylüyorduk. Bazen de, hazırolda bağıra bağıra Atatürk ve Türk milliyetçiliği ile ilgili metinler okurduk. Bu süre zarfında tuvalete gitmek, konuşmak ve oturmak; işkençeye alınmakla sonuçlanırdı."

Şebap Karademir de şunları söylüyordu:

"Gardiyan mazgaldan açıp baktığı vakit, üçüncü kat ranzaları hariç her tarafı görebilirdi. Gündüzleri yatağa oturmak yasak olduğu için, zaten oraya kimse oturmazdı. Koğuşta konuşmak yasaktı. Gardiyanlar konuşan birilerini gördüler mi hemen çağırırlardı. 'Ne konuştunuz' diye sorarlardı. Konuşanlar da bütün koğuşun dayak yemesini önlemek için bir şeyler söylerdi. Sonunda yine dayak yerlerdi."

TKP-ML sanıklarından Ali Sarıbal koğuşta tutuklular arasında dayanışma kurmaya çalıştığı için işkenceye çekilmiş ve işkencenin sonunda ölmüştü.

Ölüme Yatmak

Tutuklular, Esat Oktay Yıldıran'ın yeni uygulamalarına karşı 1981 yılının Mart ayında bu kez ölüm orucuna gittiler. Tutuklulardan Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Ali Erek, Yılmaz Uzun, Ahmet Öğretmen, Süleyman Güneyli, Celalettin Delibaş, Rıza Altun ve Muzaffer Ayata eylemi ölüme kadar sürdüreceklerini açıklıyorlardı.

İdare, bu eyleme karşı daha acımasız önlemlere başvurdu. Oruca katılanlar bayıltıncaya kadar dövüldü. O günleri Şükrü Göktaş'tan dinleyelim:

"Ölüm orucunun otuzuncu gününde, Cezaevi Müdürü Binbaşı Ala-

attin Bayar, Kemal Pir'in hücresine girerek gözlerimizin önünde saatlerce işkence yaptı. Arkadaşımız acıdan kıvrandı, savunmasızdı. Açtı ve otuz günlük ölüm orucunun halsizliğini taşıyordu üzerinde."

15 Nisan 1981 günü, ölüm orucunun 43. gününde Esat Oktay Yıldıran'ın "Bundan sonra işkence yapılmasına izin vermeyeceğim, işkence kalkacak, söz veriyorum" demesi üzerine eylem sona erdi. Ancak işkence sona ermedi.

Kısa bir "ateşkes"ten sonra ölüm orucundan çıkanlara karşı yeni bir saldırı başlatıldı. Meydan dayağı çekiliyordu.

Bu meydan dayaklarından birinde, ölüm orucuna gidenlerden Ali Erek fenalaştı. Baygın bir şekilde betonun üzerine bıraktılar. Tutukluların yardım etmesine izin verilmedi. Yarım saat sonra Ali Erek kendine gelir gibi oldu. *"Acı çekiyor, inliyordu. İç Güvenlik Amiri, 'Kurallara uymaya söz verirsen, seni ölümün pençesinden kurtarırım, tedavini yaptırır, yemek veririz' diyordu. Ali başını zorla yukarı kaldırarak, 'Senin kurallarına uymam' dedi. Esat Oktay Yıldıran 'Öyleyse öl' diyerek tekme tokat girişti. Olanlar hepimizin gözü önüne olmuştu, sessiz döktük gözyaşlarımızı yüreklerimize. Ağlamak yasakti"* diye anlatıyor Şükrü Göktaş.

Birkaç gün sonra tutuklulardan Muzaffer Ayata ölüm olayını anlatacak, ancak mahkeme, "cezaevinin iç sorunlarının kendilerini ilgilendirmediğini" belirtecekti. Doktor raporu da Ali Erek'in "eceliyle" öldüğünü bildiriyordu.

Yaşamak Eziyet Olunca

Bundan sonra kurallar iyice yerleştirildi. Artık tutukluların neredeyse hava alması bile bir işkence haline gelmişti. Yemek, içmek, uyumak, tuvalete gitmek, yıkanmak, görüşe çıkmak, mahkemeye çıkmak, konuşmak, gülmek, dinlenmek, okumak, yazmak, havalandırmaya çıkmak, ısınmak, serinlemek, tıraş olmak, hastaneye gitmek, ilaç almak, ağlamak vb. bütün bunların hepsi cezaevi idaresi tarafından tutuklulara eziyet yapmak için kullanılan birer bahane haline gelmişti.

Sabah kalk saati 5.30'dur. Her sabah mecburî tıraş vardır. Jiletler koğuş sorumlusunun sorumluluğundadır ve köreltilmiştir. Tutuklulara bu iş için verilen süre on dakikadır. Bu tıraş koşuşturmacasında tutukluların yüzü kan içinde kalır.

Tıraştan sonra saat 5.40'ta ikişer sıra olunup içtimaya geçilir, yerinde sayılarak marş söylenir. Tutuklulara 45'e yakın marş ezberletilmiştir. Bu 50 dakika sürer. Karavana gelir. Gardiyanın her zamanki hitabı şöyledir: "Orospu çocukları, karavanayı alın." O böyle bağırdığında tutuklular "Emret komutanım" diye bağırmak zorundadır.

Karavanayı tutuklulardan H.A. anlatıyor:

"Asker tabldotlarının sadece bir gözü doldurulurdu. O bir göz çorbayı dört kişi içerdi. Üstelik tek kaşıkla. Aynı dört kişiye yarım dilim de ekmek verilirdi..."

6.30'da verilen kahvaltıdan sonra içtimaya geçilir, koğuş sorumlusu denetiminde yerinde sayarak ya da hazırolda marş söylenir. 15 dakikalık kahvaltı süresi içinde temizlik ve bulaşık yıkama işi de yapılmak zorundadır. Kahvaltıdan, saat dokuzdaki sayıma kadar, hatasız bir sayım için sürekli prova yapılır. Sayım sayan çöker. En sondaki sayımın bittiğini bildirdiğinde ayaklar sert bir şekilde yere vurularak esas duruşa geçilir. Sayım, koğuş başkanının tekmil vermesiyle başlar. Başlar dik, karın içeri çekik, topuklar birbirine, eller yanlara yapışık, ses gür ve pürüzsüz çıkmak zorundadır.

Havalandırma: "Dayak Vaziyeti Al!"

Havalandırmaya çıkış saati 10.30'dur. Gardiyan "Orospu çocukları, havalandırmaya hazır olun" diye bağırdığında herkes üstündekini çıkarır. Havalandırmaya çıkışın bütün köşeleri, eli sopalı gardiyanlarca tutulur. Sayarak çıkılır. *"Uygun adam marş! dendikten sonra o küçücük havalandırmada dört dönerdik. Diyelim ki, iki marş söyledik, 'iyi olmadı' denir ve 'yat' emri verilirdi. Yattıktan sonra ise 'sürün'. Hepimizin kolları, sürüklenmekten, yara içindeydi. Her yeni ha-*

valandırmada zaman ilerledikçe dökülmeler ve bayılmalar başlardı. Bunlar bir köşeye yığılır ve 'eğitim zayiatı' denirdi" diye anlatıyor H.A.

"Havalandırma sporu" da yapılırdı. H.A. anlatmayı sürdürüyor: *"Sırtüstü betona uzanır, ayaklarımızı kalçadan on santim kaldırırdık. Öyle bekleyeceksin. Gardiyanlar, coplu, kalaslı başucumuzda. Oysa beş dakika bile beklenemez bu durumda. Zaten bir noktadan sonra çoğumuz bayılıyorduk. Ya da duvardan iki adım geride durup işaret parmağıyla duvara yüklenip duracaksın. Dayanmak mümkün değil. Dayanmamanın bedeli ise dayak."*

"Yine bir gün havalandırmada yürüyüş yapıyorduk" diye anlatıyor Şükrü Göktaş. *"Adını şimdi anımsayamadığım bir marşı söylememizi emretti gardiyan. O an bir şanssızlık oldu, biz marşı karıştırdık. İşte o an olan oldu. Komutan tarafından tek sıra halinde duvar dibine dizildik. Sert bir ses tonuyla 'Alt giysilerinizi, külot dahil, çıkarın' komutunu verdi. İkinci komut: 'Domalın'."*

Gardiyanlar arada bir sopalarını suya batırarak tutukluların kaba etlerini dövmeye başladılar. *"Acı arttıkça, nefesler kesiliyor, soluma sesleri, inlemeler yükseliyordu. Özellikle yaşlılardan birçoğu dayanamayıp bayıldılar."*

Dayak bitince giyindiler. Yine duvar dibine dizildiler. Gardiyanlardan biri elindeki kulplu su bardağını baştaki tutukluya uzattı. "Herkes şu pisliğin suyundan içecek, haydi marş marş" diye bağırdı. *'İnsan pisliğinin balıklar gibi yüzdüğü suyu içmeyi nasıl kabullenebilirdik. Eline bardağı alan 'Komutanım bu su içilmez' dedi."* O sırada Esat Oktay Yıldıran 50'ye yakın askerle havalandırmaya geliyor. Askerlerine "Yargılayın bu anasını s...mi" komutunu veriyor. Beş dakika sonra üç kişinin dışında bütün tutuklular dayaktan baygın hali geliyor.

Tutuklular ertesi gün tekrar çıkartıldıkları havalandırmayı askerlerle tıklım tıklım buldular. Blok çavuşu "Koğuş, dayak vaziyeti al" diye bağırdı. Bütün eller öne uzandı. *"Çavuşun düdüğünü öttürmesiyle sopaların yağmur gibi üzerimize inmesi bir oldu."* Bitmemişti:

Bu sefer çavuş "Falaka vaziyeti al" komutunu verdi. Bütün tu-

tuklular sırtüstü uzanıp ayaklarını belli bir açıyla havaya kaldırdılar. Falakadan sonra yat kalk! Sonra sürünme. "Direnme gücümüz kalmamıştı. Çavuş 'Bundan böyle verilen emirlere uyacaksınız köpekler' dedikçe, bizler 'Evet komutanım' diyorduk."

Yeni komut: "Herkes sırayla başını kanala sokup çıkaracak."

Başlarını sırayla omuzlarına kadar lağım suyuna sokup çıkardılar. Bu sırada İç Emniyet Amiri de gelmişti. "Sevinçliydi, halimize bakıp gevrek gevrek kahkahalar atıyordu."

Yıldıran, çavuşa soruyordu: "Sularını içirdin mi çavuş?"

Çavuş: "İçiricem komutanım."

Yıldıran: "İçir içir. Yazıktır, susuz kalmasınlar."

Artık söyleneni yaptılar. Sırayla birer bardak lağımsuyu içtiler.

"1981 yılı Mayıs ayında, istisnasız herkes vahşete boyun eğdi" diyor Şükrü Göktaş. İç Emniyet Amiri Yıldıran'ın sesi anfide gürlüyordu: "Kurallara uymayan kalmamıştır. Ama sizlerle işim bitmedi. Önümüzde kat etmemiz gereken daha çok yol var. Hep beraber çalışmalıyız. Bundan böyle bize daha çok yönlü yardımcı olacaksınız. Şunu kafanıza iyice sokun. Burada Allah benim. Söylediğim her şey olur. Ben kanunum, ben komutanım, ben öğretmenim..."

"Eğitim" Kurbanları

"Atatürk ilkeleri" ve "İnkılap Tarihi" üzerine kitapları tek kişi yüksek sesle okuyordu. Bütün tutuklular ayakta ve esas duruştaydı. Tek kişinin okuduğunu herkes avazı çıktığı kadar bağırarak tekrarlamak zorundaydı. İki buçuk yıl aynı kitaplar her gün defalarca bu şekilde okunmuştu.

Bunun yanı sıra marş "eğitimi" vardı. *"Ben ve benimle birlikte koğuşa gelenler bir haftada 56 marşı ezberlemeye mecbur edildik. Bu marşlardan bazıları şunlardı: 'Tarihi çevir', 'Ceddin baban', 'Türkiyem', 'Çırpınırdı Karadeniz'. 'Tarihi çevir' marşının şu sözlerini hatırlıyorum: 'Tarihi çevir, nal sesi, kısrak sesi bunlar/Delmiş tarihin göğsünü mızrak gibi Hunlar'. Gardiyanlar marşları beğenmezse dayak başlardı"* diye anlatıyor Şebap Karademir.

"Eğitim" bahçede de devam ediyor. Şebap Karademir'den dinleyelim:

"Eğitime hazır ol dediklerinde çok heyecanlanırdık. Bu yüzden herkes eğitimden önce tuvalete koşardı. Komando yürüyüşü, koşu, sıra açıl marş, sıra yanaş marş yaptırılırdı. Hata affedilmezdi.

"Eğitim'e dinî vaazlar da dahildi. 1983'te cuma günleri vaaz verilmeye başlandı. Hz. Muhammed'in hadisleri, hayatı, başarıları, Kaptan Custeau'nun Müslüman oluşu, Allah'ın varlığı, adam öldürmenin cezaları, devlete karşı çıkmanın anababaya karşı çıkmak olduğu. Süre bir saatti. Herkes yatakların üzerine oturarak dinlemek zorundaydı. Vaazın tek iyi tarafı bir saat yatağa oturup dinlenebilmemizdi" diyor Şebap Karademir.

"Eğitim", Türkçe bilmeyen tutuklular üzerinde de aynen uygulanıyordu. Abdurrahman Aslan anlatıyor:

"İçerde okuma yazma bilmeyen, Türkçe bilmeyen, yaşlı beş kişi vardı. Gardiyan bana bunlara 1 hafta içinde İstiklal Marşı'nın on kıtasını, Gençliğe Hitabe'yi ezberletme görevi verdi. Eğer başaramazsam başıma gelecekleri düşünmemi istedi. Dil bilmeyen bu insanlar bir hafta içinde ezber işini başardılar. Ama ne onlar ne de ben yine dayak yemekten ve sürünmekten kurtulduk."

50 yaşındaki Aziz Özbay, işte böyle bir "eğitim"in kurbanı olmuştu. Özbay okuryazar değildi ve marşların hepsini eksiksiz ezberleyememişti. Bu yüzden her "eğitim"de sırtından sopa eksik olmuyordu. Bu dayakların sonucunda elden ayaktan kesilip yatağa düştü. Karnı şişti. Koğuş arkadaşları doktor istediler. Doktor hastaneye kaldırılması gerektiğini belirtti. Hastaneye götürülmek üzere koğuştan alındı. Ancak kapı altında atılan yeni bir dayakla hastaneye gidemeden öldü.

"Eğitim" kurbanlarından biri olan M. Emin Akpınar ise Türkçe bilmiyordu. Marş ezberleyemiyor, tekmil veremiyordu. Bir yürüyüş sırasında öne çıkarılıp "Andımız"ı okuması istendi. Daha birkaç sözcük söylemişti ki tıkandı. Eğitim çavuşu tekme tokat girişti. Karnından aldığı darbelerle yere düştü. Baygın, koğuşa taşındı. Koğuş başkanı doktor istedi. Doktor, koğuşta serum taktı baygın yatan tutukluya. Ama hastanede öldü. Raporuna "eceliyle öldüğü" yazıldı.

"Bana Gel, Seni Kurtaracağım"

Kuralların kabul ettirilmesinden sonra sıra tamamen teslim almaya gelmişti. 1982 yılının başında, cezaevinde "itiraf politikası" başlatıldı. Anfiden, Yıldıran'ın şu çağrısı günlerce dinletildi:

"İster sağcı ol, ister solcu! İster komünist ol, ister Apocu! Bana gel. Sana ancak ben yardım edebilirim. Her şeyi anlat. Sana yardım edeyim. Ne hâkim, ne savcı, ne avukat, ne de anan baban, sana hiç kimse yardımcı olamaz burada. Bana gel! Seni kurtaracağım."

İlk itirafçı, tutuklu Şahin Dönmez oldu. İlk hapishane sorguları da onun verdiği bilgiler temelinde başlatıldı. Dönmez'in kendisi de bu sorgularda hazır bulunduruluyordu. O günleri Y.Ç. şöyle anlatıyor:

"Cezaevinin birkaç yeri, özel işkence ve 'itiraf odası' olarak düzenlendi. Buralarda doktor gözetiminde, belli insanlara, günlerce işkence seansları uygulandı. İtiraflarda bulunmaya zorlandı. Askerî savcılar bu özel odalara gelip insanların yeniden ifadelerini aldılar. Yani siyasî polis, cezaevi yönetimi, askerî savcılar ve askerî doktorlar eşgüdüm halinde çalıştı."

İGD sanığı İsfendiyar Eyüpoğlu da bu işkencelerden geçmişti. Eyüpoğlu, istenen yeni ifadeye imza atmadığı için hücreye atılıyor, lağım sularının içinde bekletiliyor, günlerce dövülüyordu.

Uygulama yavaş yavaş sonuç vermeye başlamış ve birkaç ay içinde, cezaevinde itirafçılardan bir grup oluşturulmuştu. İtirafa zorlanan tutuklularla önce bunlar konuşuyor, "ikna edemezlerse" tutuklu sorgu odasına alınıyordu.

Sorgularda tutulan tutanaklar "itiraf edene" imzalatıldıktan sonra, mahkemeye ve emniyet teşkilatına gönderiliyordu. Bir kısım tutuklu dayaktan kurtulmak için ne yazılırsa yazılsın, önüne sürülen kâğıtları imzalıyordu. Ancak tutuklulardan çoğu, bu "itiraf"ları mahkemede reddediyorlardı. Mahmut Güvenç, Ali Aksay, M. Emin Gökdemir, Celal Baymış, Ahmet Yılmazer, Metin Cansız, Rıza Sarıkaya, Bekir Akat, Remzi Beşkat, Mehmet Tankır, Faysal Dumcayıcı, Ahmet Öğretmen, Mahir Koçak, Mehmet Doluk ve Süleyman Çelik cezaevinde imzaladıkları "itiraf tutanağı"nı mahkemede reddeden sanıklardan bazılarıydı.

TKP-ML davası sanıklarından Ali Demir, bu reddetme olaylarından birini şöyle anlattı: "Remzi Ercanlar, TKP-ML üyeliği iddiasıyla benimle aynı davadan yargılanıyordu. Bir duruşmada anlattıkları, tutanaklarda şöyle yer aldı: *Çavuş, yüzbaşının yanına gideceğiz, deyip beni koğuştan aldı. Beni hücreye koydular. Eğer itiraf edersen yüzbaşının yanına götürürüz, o da sana gereken yardımı yapar dediler. Yoksa ne mi olacaktı? Ya itiraf, ya da şu ölü fareyi yersin. İkincisi de sırada. Fareyi parçalayıp bir parçasını zorla ağzıma koydular. Yeni bir parçayı yemeyeyim diye, beni koğuşa götürün, istediklerinizi yazacağım! dedim. Koğuşa gittiğimde jileti boynuma attım. Otuz üç dikişle, insan olduğumu kanıtlamam gerekti."*

"İtiraf" zorlaması dayanılmaz boyutlara varmıştı. Şükrü Göktaş'ın kaldığı koğuşta, 60 tutuklunun gözleri önünde Sabri Şahin, Bubo Taş ve Mehmet Akkuş adlı tutuklulara cop sokuldu. *"Hepimiz delirecek gibi olduk. Cop sokulan arkadaşların çığlıklarına dayanamıyorduk. Yapacak bir şey olmadığı için kafalarımızı duvarlara vuruyorduk."* Artık hiçbir sınır kalmamıştı. Makatlara sokulan kanlı coplar tutukluların ellerine tutuşturuldu. Gardiyan "Yalayın bunu" diye komut verdi. Üç tutuklu haftalarca yürüyemiyordu. Geceleri feryatlarla uyandılar. *"Kanlı coplar uykularımıza girmişti. Şaşkındık, üzgündük, acı ve tiksinti içindeydik"* diyor Şükrü Göktaş.

Ölümle Protesto

Tutuklulardan Mazlum Doğan, 21 Mart 1982 gecesi, hücresinde kendini asarak hayatına son verdi. Geride bıraktığı pusulada, işkence ve kötü muameleleri protesto etmek için intihar ettiğini yazmıştı. Cezaevi idaresi pusulaya el koyuyor, olayın herhangi bir şekilde ağza alınmasını yasaklıyordu.

Bu ilk ölümle protesto eyleminden kısa bir süre sonra 33. Koğuş'ta 17 Mayıs'ı 18'e bağlayan gece Ferhat Kuntay, Mahmut Zengin, Eşref Anyık ve Necmi Öner kendilerini yakarak baskıları protesto ediyorlardı. Bu olaydan sonra 33. Koğuş'takilerin çoğu hücrelere atıldı. Baskılar daha da yoğunlaştırıldı.

Mahkeme Yeri Zindandan Farksız

Tutuklular, günbegün artan işkenceyi mahkemeler kanalıyla duyurmak ve önlem alınmasını istemek için boşuna uğraşıyorlardı. Mahkemeler adeta bir duvardı. Zaten mahkemelerin bizzat kendi önlerindeki uygulamalara sessiz kalmaları, cezaevindeki uygulamalara karşı duyarsız olduklarının da deliliydi.

Mahkemeye çıkacaklar sabah altıda koğuşlardan alınıyor, çırılçıplak soyularak aranıyor ve sonra elleri arkadan kelepçeleniyordu. Kelepçelenen tutuklular birbirlerine zincirlerle bağlanıyorlardı. Başlar önde. Herkes esas duruşta.

Sonrasını H.A.'dan dinleyelim:

"Önce İstiklal Marşı, Andımız ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabı'nı okurduk. Sonra diz çöküp marş söylerdik, zincirli halimizle. Bundan sonra belediyelerce et taşımakta kullanılan dört tarafı kapalı arabalara tıkıştırılırdık." Tutukluların bu arabalara verdikleri ad: "Cenaze arabası"ydı. H.A. devam ediyor:

"Arabanın sağında ve solunda iki sıra ayakta dururduk. Araba ani fren yaptığında düştün mü dayak yedin. Askerler orta yerde dikilir, 'Bana dokunan öldü' derdi."

Duruşma salonundaki oturuşu ise şöyle anlatıyor Y.Ç.:

"Eller diz üstünde, ayaklar nizami ve gözler 'Adalet Mülkün Temelidir' yazısında. Burnunu çekmek, yüzüne konan sineği kovmak, bitini kırmak, dönüşte işkence görmenin yeterli nedeniydi."

H.A. sürdürüyor:

"Hakimin karşına çıktığımızda dahi kısa künye okurduk. Heyetler genellikle bundan memnun gibilerdi. Sadece bir keresinde, hâkimin biri artık tahammül edememiş ve kızgınlığını açıkça ifade etmişti. Fakat cezaevi idaresi yine istediğini yaptırmaya devam etti."

Duruşmaya getirilirken tüm tutuklulara sıkıca tembih ediliyordu. Çok konuşulmayacak, evet-hayır gibi kısa yanıtlar verilecekti. Mahkeme heyetinden konuşmak için izin istemek yasaktı. Hâkim ya da savcı söz verirse kısa künye okunacak ve "emret komutanım" dendikten sonra bir adım öne çıkılacaktı. Topuğunu iyi vurmayan "dönüş listesine" alınırdı.

Duruşma araları da bir baskı aracıydı. Gardiyanlar tutukluların başına dikilir, "Neden kıpırdıyorsun", "Sana kim ayağa kalk dedi", "Tekmili niye cansız verdin" gibi gerekçelerle tutukluları coplardı. Tuvalete gitmek yasaktı. "Her şeye katlanılıyordu, ama tuvalet korkusu bir başka idi. Çoğumuz mahkeme gününden önceki bir gün boyunca su içmezdi, ki bu konuda bir sıkıntıya girmesin. Buna rağmen birçok kişi kendini tutamazdı" diye anlatıyorlar MŞ, ŞG ve AA, ortak imzalı savunmalarında.

Mahkemeden dönüş de bir eziyetti. Listeye alınanlar daha arabada dövülmeye başlanırdı. Duruşma sırasında "ideolojik görüş" belirten tutuklular hücreye kapatılır ve en acımasız işkencelere uğratılırdı.

PKK sanıklarından Cemal Kılıç, duruşmada baskıları protesto edenlerden biriydi. Atılan meydan dayağı sonucu komaya girdi. Doktor "Bir şeyi yok, numara yapıyor" dedi. Cemal Kılıç, üç gün üç gece inledi. Üçüncü gün inlemeler kesildi. Sedyeyle revire götürüldü. Bir daha geri gelmedi. Ölmüştü.

Ramazan Ödemiş, Salih Ağaç, Kemal Aktaş, Fevzi Yetkin, arkadaşları Cemal Kılıç'ın ölümünü bir dilekçeyle anlattılar mahkemede. Soruşturma taleplerinin zapta geçirilmesinden başka bir şey yapılmadı. Hâkimlerin gerekçesi hazırdı: "Cezaevleri mahkemelere bağlı değildi." Cezaevi, cezaevi yöneticilerinindi.

Ölüm Orucunda Ölüm

14 Temmuz 1982 günü tutuklular yeni bir ölüm orucu başlattılar. Kemal Pir, Mehmet Hayri Durmuş, Akif Yılmaz, çıktıkları duruşmalarda protestonun gerekçesini şöyle yazdırıyorlardı tutanaklara:

"İşkence ve baskıların son bulması, itiraf vahşetinden vazgeçilmesi, savunma haklarına getirilen kısıtlamaların kaldırılması, can güvenliğinin teminat altına alınması."

Ölüm orucuna yatanlardan Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek, yemek yemeyi reddederek birbiri ardından öldüler. Kemal Pir'in ölüm orucundan önce yediği dayak dolayısıyla, Fuat Çavgun'un ise, eylem içinde, görme duyularını kaybettikleri be-

lirtilmekte. 16 Eylül 1982 tarihinde, cezaevi idaresi, "İşkence yapılmayacak" diye söz vererek eylemin bitirilmesini sağladı. Bu araçla İç Emniyet Amiri Yüzbaşı Yıldıran gidiyor, yerine Üsteğmen Ali Osman Aydın geliyordu.

Ancak biten bir şey yoktu. 1983 yılının başında işkence, baskı yeniden tırmandırıldı. 1983 yılı içinde, ölüm olayları birbirini izledi: Ali Sarıbal, Önder Demirok, Halit Atalay, Abdurrahman Çeçen, Aziz Büyükertaş, Bedii Tan, İ. Halil Baturalp, Ramazan Yayan, İbiş Vural, Kenan Çiftçi, Seyfettin Sak, Selahattin Kurutar, M. Ali Eraslan, Medet Öbbadem, İsmet Kırağ.

Veremliler Koğuşu

Ölüm olaylarının büyük kısmı doğrudan işkence ve dayaktan meydana geliyordu. Ancak yaşam koşullarının ortadan kaldırılmasıyla sağlığı bozulup "eceliyle" ölenler de vardı.

Cezaevindeki koşullar tutukluların çoğunda kalıcı hastalıklara yol açıyordu. En yaygın hastalık ise veremdi. Tutuklular ilaç kullanmazdı. Çünkü çoğu zaman ilaç almak mümkün olmazdı. Alınan ilaçlar ise gardiyanın denetiminde olduğundan verip vermemek "komutanın yüksek takdirine" kalmıştı.

Tutuklular hastaneye kaldırılmayı da istemezlerdi. Çünkü orda daha da beter uygulamalar gündemdeydi. Orada da hapishane gardiyanları görevliydi. Takma adları Ceyar, Mekânsız, Üçbeş, Horoz, Japon olan bu gardiyanlar, aynı acımasız uygulamaları orada da gerçekleştiriyorlardı. Bu yüzden hastalar bir an önce hastaneden geri dönmek için doktora hep "iyi" olduklarını söylüyorlardı. Hastaların tuvalete gitmekten su içmeye kadar bütün ihtiyaçları gardiyanların iznine bağlanmıştı. Tutuklu; sakat olsa bile yüksek sesle ve esas duruşta tekmil vermek zorundaydı. Yatış sürekli ve "nizami"ydi. Dolaşmak yasaktı. Hastanın yaralanmasının gerçek nedenini doktorlara anlatması da yasaklanmıştı.

Cezaevinde durum farklı mıydı? Şebap Karademir anlatıyor:

"Koğuşun yüzde sekseni hasta idi. Çenesi ve dişi kırılanların yanı sıra böbrek, sara, mide, tüberküloz, sinir, romatizma hastaları çoğunluktaydı. Bronşit olduğu için yatan H.Ç. isimli hastayı gardiyanın 'geç iyileştiği' için dövdüğüne tanığım. 26. koğuşun gardiyanı Bülent, 'ben izin vermeden kimse hasta olamaz. Komutanım hasta olabilir miyim diye soracaksın' derdi. Diş için revire çıkmak isteyenlerin ağrıyan tarafına destekli vuruş yaparlardı. Diş ağrılarının çoğunun sebebi dayaktı. Bizim koğuşta ismi belli olmayan, yaygın bir hastalık vardı. Koltuk altlarında yaralar beliriyordu, sürekli irin akıyordu. Doktorlar bunun havasızlıktan olduğunu söylerlerdi."

Şebap Karademir, "veremliler koğuşunu" da şöyle anlatıyor:

"Veremlilerin sayısı iyice artınca ayrı bir koğuşa aldılar. Aralarında ben de vardım. Cezaevi Müdürü, bize iyi bakılacağını söyledi. Ama tam tersi oldu. Gardiyanlara göre, üst rütbelilerin söylediğinin tersini yapmak gerekiyordu. Önce suyu ve yemeği azalttılar. Tuvalet kokusundan duramaz hale geldik. Talimler de sürüyordu. Bizim koğuştan 18 yaşındaki M.A. çok hastaydı. Hastaneye kaldırıldı. Fakat kısa bir süre sonra döndü. Daha da zayıflamıştı. Alnında morluklar vardı. 'Hastanede de dayak var. Benim alnımda sigara söndürdüler' dedi. Bu koğuşa ilk getirildiğimizde bize 'bu hastalığa yakalanmamızın cezaevi ile bir ilişkisi yoktur' yazılı kâğıtlar imzalattılar. Yemek konusunda ise şöyle bir tutanak imzalamıştım: 'Yemekler bize fazla gelmektedir. Fazlasını çöpe döküyoruz.' Bazen hasta olmayan kişileri de hastalık kapmaları için bizim koğuşa koyarlardı. Sonunda koğuştaki hasta sayısı o kadar arttı ki, baktılar olmayacak, koğuşu dağıtıp herkesi eski yerine yolladılar."

Pisliğin Ortasında Kokulu Sprey

Koğuşların pencereleri yazın kapatılıp kışın açık tutuluyordu. Koğuşun içi havasızlıktan ve pislikten öylesine kokuyordu ki, sayımlardan on dakika önce koğuş penceleri açtırılıp tutukluların parasıyla aldırılan spreyler sıktırılırdı. Böylece sayımcı komutanların burunlarının rahatsız olması önlenmiş olurdu.

Y.Ç. "üç yıl boyunca vücuduma bir kez bile sıcak su değmedi" diye anlatıyor. H.A. ise iki yıl boyunca iki kez banyoya götürüldüklerini, onda da bol bol dayak yediklerini söylüyor.

Üç tutuklunun ortak imzalı savunmalarında da "banyo faslı" şöyle anlatılıyor:

"Banyoya hazırlanın dendi mi tutuklular arasında panik başlardı. Yol boyunca koridorda sağlı sollu dizilmiş gardiyanlar ellerindeki hortum ve coplarla çıplak vücutlara vururlardı."

Banyo soğuk su ile yapılıyordu. Daha vücut ıslanmadan su kesilirdi. Gardiyan "neden yıkanmadın" diye dayak atardı.

Yat saatinden sonra tuvalete girmek yasaktı. Yatma saatine yakın, tuvaletin önünde uzun kuyruklar oluşurdu.

Birçok koğuşta su olmadığından tutuklular bisküvi kutularını parçalayarak bunlarla temizlenirdi. En büyük dertlerden biri ise istisnasız herkeste bulunan bitti. Bitin cezaevindeki adı "tank"tı. Sabah kalkınca gardiyana göstermeden en kısa sürede "tank operasyonu" yapılırdı. Gardiyan görürse dayak atar ve bitleri tutukluların ağzına sokardı. "Bir gün bir tutuklunun üzerinden üç yüzün üstünde bit çıktığına tanık oldum" diyor Şebap Karademir ve ekliyor, "tedbir olarak, uyumadan önce, kulaklarımıza ve burnumuza pamuk tıkardık."

Bir Kez Daha Ölüm Orucu

1 Eylül 1983 günü 60 tutuklu bir kez daha ölüm orucu başlattı. Beş gün içinde oruç bütün koğuşlara hızla yayıldı. Tek talep "insanca yaşama hakkı"ydı.

Cezaevi idaresi önce, dışardan takviye edilen komando birlikleriyle eylemi bastırma yoluna gitti. İç Emniyet Amiri, Yüzbaşı Abdullah Kahraman'dı. İstenen sonuç alınamayınca tutukluların isteklerinin kabul edildiği bildirildi. Tutukluların birçok doğal ihtiyaçları sürüncemede kaldıysa da bu eylemden 1984 Ocak ayına kadar işkence uygulaması görülmedi. Şebap Karademir o günlerdeki değişimi şöyle anlatıyor.

"Artık suyumuz akıyordu. Yemeğimiz normaldi. Elbiselerimizi ça-

maşırhaneye gönderdiler. Hamama gittik. Revire seri olarak hasta gönderilmeye başlandı. Günde bir saat olan havalandırmaya gardiyan denetimi olmaksızın çıkabiliyorduk."

Yeniden Başlıyor

Bu hava 1984 yılının başına kadar sürdü. Ocak ayında koğuşlara "Viyana kuşatması" adı verilen baskınlar düzenlendi. Bahane "tek tip elbise" uygulamasının kabul ettirilmesiydi. Eski uygulamaların başlamasıyla birlikte, ölüm olayları da yeniden görüldü. Remzi Aytürk ve Yılmaz Demir'in "kendilerini asarak" yaşamlarına son verdikleri açıklandı.

Ölüm orucu yeniden başladı. Bu eyleme katılım geniş oldu.

Koğuşlar basılıp tutuklular sinema salonuna götürüldü. "Sinema salonu işkence odası haline getirilmişti" diye anlatıyor Şebap Karademir. "Ölüm orucuna gidenler de dahil olmak üzere herkesi falakadan geçirdiler."

24. Koğuş'a yapılan komando baskını sırasında, tutuklulardan Necmettin Büyükkaya, Orhan Keskin ve Cemal Arat da dayaklar sonucunda yaşamlarını yitirmişlerdi.

Ölüm orucunun 49. günü idare ile anlaşma sağlandı. Ama ölüm orucuna gidenlerden İsmet Karak ve Suphi Çevirici, ölüm orucunun tahribatı ve hastaneye kaldırılmamaları nedeniyle yaşamlarını yitirdiler. Cemal Miran ise eylemden sonra sürekli bir konuşma zorluğuyla karşı karşıya kaldı.

31 Ekim 1986 günü başka bir cezaevine nakledilen Şükrü Göktaş, ayrıldığı dönem hakkında şunları söylüyor: "Gelmeme doğru kısmî düzelmeler olmuştu. Ama insanların yüzlerinde, yaşanan bütün acılı ve sancılı günlerin izleri görülüyordu."

Sanık Ayağa Kalk

Komal Yayınları'nın Yayın Yönetmeni ve Sahibi Recep Maraşlı, İstanbul Alemdağ Cezaevi'nden Diyarbakır Cezaevine sevk edilmişti. 23 Kasım 1983 tarihli duruşmasında şöyle diyordu:

"Diyarbakır'a geldikten sonra İstanbul uygulamalarını çok geride bırakan işkence ve baskılarla karşılaştım."

Uygulamaların tümüne maruz kalmamıştı Maraşlı. Çünkü, Bucak ve Süleymanlar aşiretlerinden tutukluların ve "idareyle işbirliği yapan siyasilerin" bulunduğu kısma verilmişti. Ama birçok şeye tanık olmuştu. "İşkence sonucu duyduğum feryatlar bende şaşkınlıklar yarattı" diyordu. Uygulamalar karşısında sessiz kalan basın ve aydınları da eleştiren Maraşlı'ya göre yapılanlar, Amerika'nın Saygon zindanlarında uyguladıklarının aynısıydı.

Mahkeme heyetinin, Maraşlı'nın başvurusu karşısındaki tutumu her zamanki gibiydi: "Cezaevi yönetimi, komutanlığa bağlıdır." Bu yanıt üzerine Maraşlı "şikâyetçi olunan makama şikâyet dilekçesi verilmeyeceği, basit bir hukuk kuralıdır" diyor ve şöyle devam ediyordu:

"Şahsî kanaatim, sizlerin de bu işkencelerin koruyucusu ve destekleyicisi durumunuzda olduğunuzdur."

Bu hüküm, yalnızca bir mahkeme heyetini değil, sorumlular isim isim ortadayken, her şey apaçık anlatılmışken, ortada çok büyük suçlar ve suçlamalar dururken, bundan sonra da harekete geçmemekte ısrar edecek olan bütün sorumlu ve yetkilileri bağlayıcı niteliktedir.

2000'de Doğru, 12-18 Temmuz 1987

VI-

ULUSLARARASI BOYUTLAR

PENTAGON'UN KÜRT SENARYOSU

ABD Savunma Bakan Yardımcısı William Taft, 7 Kasım 1986 günü Ankara'ya 24 saatlik bir "yıldırım ziyaret"*te bulundu. Taft'ın getirdiği Kerkük'e müdahale senaryosu Türk Genelkurmayında soğuk karşılanıyordu. Org. Üruğ, Taft'ı kabul etmedi. Güvenilir kaynağa göre, Üruğ'un MİT raporunda hedef alınmasının bir nedeni de buydu. Üruğ,* 2000'e Doğru'*ya hükümetin tutumuyla ilgili olarak şunu söylüyor: "Bana 'senin görüşün kötüydü, ABD senin görüşünü beğenmedi' demediler."*

"Yıldırım ziyaretçi", uçağın kapısında gözüktü. Ziyaretçinin kimliği Türkiye için çok önemliydi, fakat ne patlayan bir flaş vardı ne de mikrofonları ziyaretçinin ağzına uzatan gazeteciler. Önemli kişinin o gün Esenboğa'ya ineceği basına duyurulmamıştı. Anadolu Ajansı muhabiri ise, devleti temsil ediyordu. Bu yüzden ertesi gün, 24 saatlik ziyaret haberini veren gazetelerde bir fotoğrafa, doğrudan bir gözleme rastlanamayacaktı. Hatta, *Cumhuriyet* Gazetesi'ni okuyanlar, *"yıldırım ziyaret"*'in varlığından bile haberdar olamayacaklardı. *Milliyet* ve *Hürriyet* sütunlarındaki küçücük haberler ise, bir resmî açıklamayı andırıyordu. William Taft adında bir Amerikalı, Ankara'ya gelmiş ve 24 saat kalmıştı. Kendileri "büyük müttefikimiz" ABD'nin Savunma Bakan Yardımcısı olurlardı.

Taft'ı, Esenboğa Hava Limanı'nda Millî Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Korg. İbrahim Türkgenci karşılamıştı. Karşılamada elbette ABD'nin Ankara Büyükelçisi Robert Strauss Hupe da hazır bulunmuştu.

Dışişleri Bakanlığı Sözcü Yardımcısı Nazım Belger, Taft'ın ziyaretiyle ilgili olarak şunları söylemişti:

"ABD Savunma Bakan Yardımcısı William Taft, NATO çerçevesinde ortak silah imalatı işbirliği konularını görüşmek üzere diğer bazı NATO ülkelerinin yanı sıra, yurdumuzu da ziyaret etmektedir. Kendisi ABD'nin ortak silah imalatı gayretlerinde etkin rol oynamaktadır. Bu çerçevede Taft ile ikili işbirliği konuları ele alınacak."

Bu resmî açıklama, "yıldırım ziyaret"in gerçek nedenini perdelemekteydi. Ama bu perdelemenin ömrü, nihayet 16 ay sürdü. *2000'e Doğru* son derece güvenilir kaynaklardan aldığı bilgilerle Taft'ın çantasındaki Pentagon dosyasının kapağını kaldırdı.

"Bunları Telefonda Konuşmak İyi Değil"

"Ortak silah imalatı" için böyle bir "yıldırım ziyaret"e gerek yoktu. Ayrıca Taft'ın yanında silah sanayii uzmanları değil, ABD Savunma Bakanlığı'nın, meşhur adıyla Pentagon'un Ortadoğu stratejistleri bulunuyordu. Millî Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk'le yapılan görüşmenin gündemini de "ortak silah sanayii" oluşturmuyordu.

Peki gündemde ne vardı? O zamanın Millî Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, *2000'e Doğru* muhabirine "Kardeşim bunları telefonda konuşmak iyi değil. Ankara'ya geldiğiniz bir zamanda konuşuruz" diyordu. Yavuztürk, telefon konuşmasının başında bir yıl önceki bu önemli ziyareti bir türlü hatırlamak istememişti. Ama eski bakanın hafızası hiç de zayıf değildi. Yavuztürk, Taft'ın gelişiyle ilgili olarak, "gazeteler bazı ajans haberlerini geçmiş olabilir" derken, olayın basından gizlendiğini ve yalnız Anadolu Ajansı kanalıyla duyurulduğunu pekalâ hatırlıyordu.

Senaryo: Tepside Kerkük

ABD Savunma Bakan Yardımcısı William Taft'ın koltuğunun altındaki dosyada bir Pentagon senaryosu bulunuyordu. Bu senaryoya göre İran ordusunun Kerkük-Musul bölgesini tehdit etmesi üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri sınırı geçiyor ve bölgeyi kontrolü altına alı-

yordu. Bu durumda İran, ABD füzeleriyle Kerkük'ü vuruyordu. Gerekçe Türk ordusunun Kerkük'e girmesiydi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplanıyor, fakat bir karar alamıyordu. ABD'nin getirdiği öneriler, özellikle Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin itiraz ve vetolarıyla karşılaşıyordu. Türkiye fiilen Kerkük-Musul bölgesine yerleşiyordu. Bütün taraflar, bu arada Türkiye de, Birleşmiş Milletler'e başvuruyordu. Ankara, uluslararası platformlarda, askerî müdahaleyi özellikle ülkesinin bütünlüğü ve güvenliği gerekçesiyle açıklıyordu. Ayrıca, 1936 yılında yapılan anlaşmaya göre, Türkiye'nin Musul petrollerinde yüzde 10 payı vardı. Irak elli yıldır Türkiye'nin hakkı olan kârlarını ödeyemiyordu. Zaten oralar halkının önemli bir kesimi eskiden beri Türkmen değil miydi? Musul, Kurtuluş Savaşının başında Misak-ı Millî içinde kabul edilmiş, fakat Lozan Konferansı'nda bir anlaşmaya varılamamıştı. Sonuç olarak, Türkiye silahla ele geçirdiği bölgede kalıyordu.

Taft, Esenboğa'ya ayağını basmadan bir hafta önce, Pentagon'un niyetleri ABD basınından sızdırılmıştı bile. 1 Kasım 1986 günlü *International Herald Tribune*'de yayımlanan William Pfaff imzalı yazıda senaryonun bir özeti verilmişti.

Ürüğ'un, Taft'a "Soğuk Duş" İkramı

Türk Genelkurmayı, William Taft'ın yanındaki Pentagon heyetiyle birlikte getirdiği dosyanın içindekilerden haberdardı. 2. ve 3. Ordu, 4 Kasım günü İran-Irak savaşındaki kritik gelişmeler nedeniyle teyakkuza geçirilmişti. Ancak, Genelkurmayın bu emri nihayet bir askerî tedbirden ibaretti. Yoksa bölgeye askerî müdahalenin Türk devleti ve ordusunu hangi gelişmelerin içine çekebileceği kestirilemezdi. Müdahale, ancak Türkiye'nin toprak bütünlüğü açısından bir zorunluluk durumunda söz konusu olabilirdi. Nitekim Genelkurmay Başkanı Ürüğ'un emriyle yapılan sınır ötesi harekâtlar, böyle bir zorunluluğun provaları olarak da görülüyordu.

ABD Savunma Bakanı Taft'ı Ankara'da ummadığı bir sürpriz bekliyordu. Olacak iş değildi. Genelkurmay Başkanı Org. Ürüğ, Taft'la

görüşmeyecek, onun yerine 2. Başkan Org. Necip Torumtay, kendisini bekleyecekti.

Olaydan 16 ay sonra *2000'e Doğru,* artık emekliye ayrılmış olan General Üruğ'a Pentagon heyetini sorduğu zaman, çok anlamlı bir tavrı saptamak mümkün oldu. Genelkurmay Başkanı Üruğ, o zaman sivil yabancıların askerlerle temasının uygun olmadığını hükümete belirtmişti. Org. Üruğ *2000'e Doğru*'nun sorularını cevaplandırırken, şöyle devam ediyordu: "Senato heyetlerinin Genelkurmay Başkanıyla görüşmesinin bir anlamı yoktur. Herkes kendi muhataplarıyla görüşür. Asker askerle, sivil siville görüşür."

"ABD Senin Görüşünü Beğenmedi" Demediler

Anlaşılan Genelkurmay Başkanıyla görüşmek isteyen yalnız Taft değildi, ABD senato heyetleri de Org. Üruğ'la görüşmek istemişlerdi. Peki Genelkurmay Başkanı'nın ABD'den gelen bu sivil "ikna heyetleriyle" el sıkışmak istemeyişini Özal hükümeti nasıl karşılamıştı? Em. Org. Üruğ'un *2000'e Doğru*'ya söylediklerinde bu sorunun cevabını bulmak da mümkündü: "Benim bunları zikretmemin sonuçlarının ne olduğunu bilmiyorum. Ama bana 'senin görüşün kötüydü, ABD senin görüşünü beğenmedi' demediler."

Demek ki Genelkurmay Başkanı Üruğ, "ABD'nin beğenmeyeceği" bir görüş açıklamıştı. Ama hükümet, bu tavır karşısında Üruğ'a "Senin görüşün kötüydü, ABD senin görüşünü beğenmedi" diye bir şey söylememişti. Hükümet, diyeceği sözü ilerisi için saklamıştı anlaşılan. Nitekim Taft'ın Türkiye ziyaretinden sekiz ay sonra 2 Temmuz 1987 günü Genelkurmay'da yapılan emeklilik töreninden sonra, ajans teleksleri telaşlı telaşlı şu haberi geçtiler: "Org. Üruğ, Cumhurbaşkanı Evren'in kendisine verdiği şildi yerine oturmadan önce koltuğun üzerine attı." Gene ajanslar, Üruğ Paşa'nın sinirli olduğunu bildiriyorlardı. Törende hava gergindi ve kimsenin yüzü pek gülmüyordu. Emekliye ayrılan Üruğ-Öztorun ikilisi ("İki Necdetler") Başbakan Turgut Özal'la bir araya gelmemeye çalışmışlardı. Özal, Org. Öztorun'u emekliye ayırırken, aslında Org. Necdet Üruğ'a da

"Senin görüşün kötüydü, ABD senin görüşünü beğenmedi" diye bir cevap veriyordu belki de.

Bu Taşın Altından da O Çıktı

2000'e Doğru'ya Pentagon senaryosunu ve Org. Üruğ'un tavrını bildiren güvenilir kaynak, Pentagon senaryosunun Türkiye'deki bir numaralı taraftarının adını da veriyordu: "MİT Müsteşar Yardımcısı Hiram Abas." Gene güvenilir kaynağa göre, MİT raporunda Üruğ Paşa'nın hedef alınmasının nedenlerinden biri, belki de en önemlisi, "Pentagon senaryosunu soğuk karşılaması" idi.

Acaba Emekli Org. bu konuda ne düşünüyordu? *2000'e Doğru* İstihbarat Şefi, ileride tarihçilerin dikkatini çekecek cümleleri Org. Üruğ'dan dinlemeye devam ediyordu:

"... Ama ABD filan hiçbiri benim için önemli değildi. İnançlarımı, görüşlerimi, ülkemin menfaatleri doğrultusundaki görüşlerimi ilgili mercilere her zaman nakletmişimdir. Bunların kimin hoşuna gidip kimin hoşuna gitmediğini bilmiyorum."

Aslında artık bilinmeyecek bir şey kalmamıştı. Son MİT raporunu yazdıranlar ve yazanların Üruğ'dan "hoşlanmadıkları" anlaşılmaktaydı. Rapora yansıyan ön bilgilerin 1987 yılına, hatta daha öncelerine kadar uzandığı dikkate alınınca konu daha da aydınlanıyor. Artık Em. Org. Üruğ'un "Beni niçin hedef aldılar" sorusunun cevabını ararken, alt alta koyduğu ihtimallerin arasına birisi daha girmekteydi. Üruğ'un deyişiyle, bu ihtimal de "varitti".

2000'e Doğru, eski Genelkurmay Başkanı Üruğ'a Pentagon'un Musul-Kerkük senaryosuna karşı tutumunu sorduğu zaman, "Böyle bir senaryo yok" diye bir cevap almıyordu. Üruğ, "Söyleyeceği her şey hizmete ait" olduğu için, bu konuda bugün konuşmak istemiyordu. "Belge biriktirmiş, günlük tutmuş değildi." Ama üç beş yıl sonra "bütün bilgiler açıklanabilir"di.

2000'e Doğru, geçmişi araştırınca Pentagon'un son 25 yılda benzer senaryolar hazırladığını gördü. 27 Mayıs 1960 harekâtından hemen sonra, 1965 yılında ve 1974'te Türkiye'ye yalnız Hollywood filmleri değil, Kürt senaryoları da gelmişti.

Senaryonun Eski Baskıları "Askersel Belleklerde"

Bu senaryoların 1965 yılındaki ikinci gelişi, Em. Amiral Vedii Bilget'in 24 Şubat 1987 günlü *Cumhuriyet* Gazetesi'nde çıkan bir yazısıyla açıkça belgeleniyor. Em. Amiral bu yazısında "askersel belleklerdeki" bir anıyı tazeledi. ABD, 1965 yılında Türkiye'ye bağlanacak bir Kürt federe cumhuriyeti için dönemin Türkiye başkanının ağzını aramıştı. Bu Kürt cumhuriyeti İran, Irak ve Türkiye Kürtlerini kapsayacak, Türkiye ile federal bir çatı altında birleşecekti. Bunda, Türkiye için büyük ekonomik yarar vardı. Anlaşılan ABD, Türkiye'ye petrol ihtiyacını hatırlatıyordu. Başbakan, Genelkurmayda yapılan bir brifingte bu senaryoyu komutanlara açmıştı. Askerler ise, önerinin içyüzünü anlamış ve tepkilerini anında göstermişlerdi.

1968 yılı yazında Irak Kürtlerinin lideri Molla Mustafa Barzani'nin Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a ve Başbakan Süleyman Demirel'e yazdığı mektuba, ABD'nin Kürt senaryosu çerçevesinde bir anlam verenler de var. Barzani'nin satırları bir Türk-Kürt federasyonunun programı olarak görülemez mi?

*"Sizin büyük milletiniz, sınırları içinde Türk ve Kürtlerin tam beraberlik ve işbirliğiyle bir millet olarak yaşadığı, aynı tarihe ve emellere sahip olduğu, İslam dinini korumak amacıyla yaygın düşmanlara karşı müşterek olarak çarpıştığı büyük İslam - Osmanlı İmparatorluğu'nun devamıdır."**

"Petrol İçin Yanıp Kavruluyorum"

Barzani'nin tutumu bu. Peki Türkiye'yi yönetenler, ABD senaryosunu nasıl karşılamışlardı?

Musul-Kerkük sorunu ne zaman gündeme gelse, Türkiye hâkim sınıflarının temsilcileri söze, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" parolasıyla giriyorlar. Arkasından da "ama" diye başlayan cümleler geliyor. Evet, işin bir "ama"sı var, Süleyman Demirel, *2000'e Doğru*'ya konuyla ilgili olarak aynen şunları söylemişti:

* Mektubun tam metni için bkz. *2000'e Doğru*, 15-21 Mart 1987, sayı:11.

Kerkük'lü Türkiye

"Türkiye; Musul ve Kerkük'süz yapamaz. Bu millî bir davadır. Fırsat bulursak neden kapmayalım canım kardeşim. Ben oraları gittim gördüm. Arazinin üzerinden helikopterle uçtum, kendimi tutamayıp ağladım. Toprak Musul ve Kerkük'e kadar dümdüz uzanıyor ve o arazi yılda 100 milyon ton petrol demek. İngiliz jeologlar öyle çizmişler ki sınırı, petrolün bittiği yerden başlıyor benim Türkiye'm. Ben burada yılda 20 milyon ton petrol için yanıp kavruluyorum. Oysa orada yılda 100 milyon ton var. Kasten mahrum bırakmışlar bundan Türkiye'yi. Demek ki mesele fevkalâde önemli sevgili kardeşim, fevkalâde önemli. Ancak bunun pek lafını etmemeliyiz şimdiden. Çünkü keserler orada bizimkileri. Hem zaten ne lüzumu var lafın. Ben gerekirse, üç gün içinde Kerkükçü yaparım bütün Türkiye'yi. Yeter ki o fırsat gelip çatsın. Önceden hiç konuşmaya gerek yok böyle şeyleri."

Türkiye'nin akaryakıt ihtiyacının yüzde 35'i Kerkük'ten sağlanıyor. Kerkük-Musul'un bir millî dava olduğu anlayışı Türkiye'yi yönetenlerin kafasında o kadar yer etmiş ki, Yumurtalık boru hattının da bu nedenle yaptırıldığı belirtiliyor. Oraları unutmamalıydı. "Bir elimiz" oralarda olmalıydı. Kamuoyunun ilgisi boru hattı nedeniyle bölgeden kopmayacaktı.

"ABD İsterse Vacip Olur"

İran-Irak savaşıyla birlikte Kerkük ilgisi de alevleniyordu. ABD'nin Musul-Kerkük senaryosu en saf biçimiyle Kâmran İnan'ın, emekli Büyükelçi Nuri Eren'in ve eski MİT Müsteşarı Fuat Doğu'nun ağızlarında dile geliyor.

Kâmran İnan, 10 Kasım 1986 günlü *Milliyet*'te, "Kerkük'te Türk varlığı bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye bu meselede hiç yoktur diye düşünülemez" diyor ve gerekirse askerî müdahaleyi içeren aktif politikalar öneriyordu.

Büyükelçi Nuri Eren ise, bir Ortadoğu analizinden sonra "jeopolitik uzmanları bu nedenlerle Türkiye'nin Musul'a müdahalesini zorunlu buluyorlar" diyordu. Anlaşılan, Pentagon senaryosunu ha-

zırlayanlara yardımcı olan "jeopolitik uzmanları", aynı yardımı Nuri Eren'den de esirgememişler. Eren'e göre, Türkiye'nin müdahalesi, "toprak ilhakını amaçlamamalıydı. İşgal edilen bölgelerin hüviyeti açık tutulmalıydı. Uluslararası gelişmelere göre, Türkiye Irak'a bölgenin mülkiyetinde bir condominium teklif edebilirdi." *(Günaydın,* 31 Ocak 1987)

Eski MİT Müsteşarı Fuat Doğu ise, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" parolasından artık vazgeçilmesi gerektiğini alenen öne sürüyor. Em. Korg. toplumumuzdaki "ideal boşluğunu" dolduracak sloganı bulmuştu: "Dünya Türklüğü"! Böylece Ortadoğu'da bir koçbaşı misyonu açıkça savunuluyor *(Yeni Forum,* 15 Nisan 1986).

Dahası, Kerkük ve Musul'a müdahale için hukukî dayanaklar da hazır. Ülkemizde ABD'nin en vefalı dostlarından kabul edilen Prof. Aydın Yalçın "Bir yerin statüsü değişince, eski anlaşmalarda kabul edilen esasları gözden geçirmek söz konusu olabilir" diyor (*Milliyet,* 15 Ekim 1986).

En açık konuşan ise, Em. Org. Turgut Sunalp oldu:

"ABD Türkiye'den müdahale etmesini isterse, Kerkük ve Musul'a yönelmek ve böyle bir harekete girmek vacip olur." (Milliyet, 2 Şubat 1987)

Aynı gün Teoman Erel'in sütununda gene emekli orgeneral olan bir milletvekilinin "Müdahaleye mecburuz. Zaten birliklerimiz de o tarafa kaydırıldı" dediği okunuyordu. Bu orgeneral acaba Turgut Sunalp miydi? Geçen Çarşamba günü Sunalp Paşa, *2000'e Doğru*'ya o zaman Meclis'te kendisinden başka "Beş orgeneral daha olduğunu" söyledi. Sunalp Paşa, *2000'e Doğru* muhabirinin sorusu üzerine, "Bu senaryo Ürüğ Paşa'nın önüne resmî olarak gelmiş. Benim önüme gelse, ben de mütalaamı ona göre veririm" diyor. Sunalp Paşa, bir yıl önceki kadar açık konuşmuyor: "Bana devletin elindeki malzemeyi verin, devletin kârı ve zararı nedir falan, o zaman ben size bir şey söyleyebilirim." Ama Paşa'nın bir cümlesi var ki, her an çok anlam kazanabilir:

"Yalnız, Musul, biliyorsunuz bir anlaşmayla faydalanmamız icap eden bir sahadır. Öyle bir problem vardır. O da doğrudan doğruya Dışişlerinin işidir."

Farklı düşünenler de var. Örneğin; *2000'e Doğru*'nun paneline katılan parti temsilcileri, askerî bir müdahaleye karşı ortak bir tavrı benimsiyorlar (8-14 Şubat 1987, sayı 6, s. 15 vd).

Özal'ı Zorlayan Karmaşa

Pentagon senaryosunun 1986 Kasım'ında gelmesi, dikkatleri, Özal'ın üzerinde yoğunlaştırıyor. M. Ali Birand, Genelkurmayın "Bölgeye müdahale macera olur" sonucuna vardığını yazıyor (3 Şubat 1987). Özal ise, General Üruğ'un *2000'e Doğru*'ya söylediklerinde ima ettiği gibi, bu tavrı beğendiğini veya beğenmediğini açıklamış değil. Programlar ve tavırlar netleşmiş sayılamaz. Musul ve Kerkük fetihçiliği ile, Kürt sorununda daha geniş bir bakış açısı birbirine karışıyor. Özal, ANAP grubundaki şoven saldırıları göğüsleyen son konuşmasında, resmî çevrelerde az rastlanan bir toleransı da sergiledi. Başbakan, gruptaki Alman Şark Enstitüsü Araştırma Bölümü'nden Dr. Franz'ın *2000'e Doğru*'ya anlattığı olayı da doğruladı (7-3 Şubat 1988, sayı 7, s. 14). Başbakan, ANAP grubuna, "Bana Kürt müsünüz diye sordukları zaman, değilim cevabını vermedim" diyor. "Diyarbakır Cezaevinde yatanlar da bizim evlatlarımızdır" diyor Özal. Hükümetin cezaevi ziyaret görüşmelerinde Kürtçenin serbestçe konuşulmasını kabul etmesi haklı olarak iyi bir yankı yaptı. İşte bu olumlu tavır ile sınır ötesinde macera arasında tehlikeli bir bağlantı kuranlar da var. Ayrıca şoven ve baskıcı politikalar, "anti-emperyalist" bir makyajla sunulabiliyor.

Bu arada politika kulislerinde ve emekli general yemeklerinde, yirmi beş yıllık bir anı da dilden dile dolaşıyor. *2000'e Doğru*'nun yaşayanlardan bir kez daha dinlediği olay aynen şöyle: O zaman Turgut Özal, Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nde Genel Müdür Muavini. Havza Planlaması konusunda bir projesini, zamanın Başbakanı İsmet İnönü'ye açmış. Genç Özal, ABD'de bir nehir üzerindeki eyaletlerin yetkilerinin özerk bir ekonomik müesseseye verilmesini hayranlıkla anlatıyor. Nehir üzerindeki havzanın enerjisi, doğal kaynakları, eği-

timden yatırıma kadar bütün işleri, aynı otorite tarafından idare edilmiş. Bunlara özel sektör teşvikleri de dahil. Özal, İsmet Paşa'ya Fırat ve Dicle havzalarının da tıpkı Amerika'nın bu örneğinde olduğu gibi özerk bir yapıyla yeniden düzenlenebileceğini anlatıyor ve "Böyle bir projeyle Fırat havzasını da geliştiririz" diyor. İnönü'nün tepkisi ise "Bayrakları da olacak mı?" sorusunda dile geliyor. Tartışma açılmadan kapanmış. Bu olayı anlatanlar, Özal'ın son bölge valiliği çözümünün tarihçesinin o zamanlara kadar gittiğini söylüyorlar.

Hangi Koz?

ABD, Özal, Kürt sorunu, bölge valiliği ve Kerkük-Musul beşgeni üzerindeki sohbetler koyulaşırken, Türkiye ile Mısır'ın ortak askerî tatbikat haberleri geliyor. Arkasından Türkiye Başbakanı Tahran'a gidiyor ki, bu geziye en belirgin tepki, Saddam Hüseyin'den gelmişti. Saddam'ın tavrı, pek nazikçe değil, fakat belki de diplomatçaydı. Özal'ı sığınaklara inmeye zorlayan bombalar, Türkiye Başbakanı'na Bağdat hükümetinin mesajını ulaştırıyor. Türkiye acaba İran'la bazı kombinezonlar mı arıyordu? 1.8 milyar dolarlık dış ticaret anlaşması, bu kombinezonun ekonomik cephesini oluşturmuyor muydu? Bütün bu sorular bizzat Özal'ın kafasından gazete manşetlerine sıçradı. Türkiye Başbakanı, Brüksel'deki NATO zirvesinde elindeki kartları açacaktı. *Hürriyet* gazetesi, "NATO'da Özal kozu" manşetini attı. Özal'ın yakını olan bir bakan, *Hürriyet*'e şu önemli açıklamayı yapmıştı: "Türkiye bölgede güçlenmektedir. Özal, İran'dan Brüksel'e giderken, elinde İran-Irak savaşıyla ilgili en son bilgiler vardır. En taze değerlendirmeye sahiptir. Ve bunları NATO ülkelerine sunacaktır. Bu durumdaki bir Türkiye, NATO'dan istediği yakın desteği bulamazsa, NATO dışı bağlantılara gidecektir. Bu kozu da Sayın Başbakan kullanacaktır."

Ortadoğu için Türkiye'ye de roller veren senaryolar, açılan kartlar ve yürütülen pazarlıklar...

Türkiye halkı açısından ise, derinleşen krizle birlikte sorunlar ve sorular da büyüyor: Kredilerin bedeli kanla mı ödenecek? Bir emekli

Korg., "Ordu Musul'a girmeye razı olmaz ama, n'olacak, kendilerine evet diyecek bir genelkurmay başkanı da bulabilirler" diyor. Enver Paşa'nın kanal harekâtı bilinçlerde derin bir iz bırakmış.

Kerkük'e müdahale, Türkiye'yi bütün bu Arap dünyasıyla sonu gelmez bir çatışmanın içine çekebilecek.

Türkiye halkının Musul ve Kerkük'te bir menfaati yok. Ama doğusuyla batısıyla bütün Türkiye halkının paylaşacağı bir demokrasi, özgürlük ve eşitlik, büyük bir sorun olarak duruyor.

2000'e Doğru, 6-12 Mart 1988

SINIR ÖTESİ HAREKÂT

—İktidarın Doğu'daki Çıkmazı—

PKK'nin Taşdelen köyü baskınından Türk Ordusu'nun sınır ötesi harekâtına uzanan gelişmeler içinde, iktidar boşluğu Çankaya tarafından dolduruluyor. Böylece Meclise karşı sorumlu olmayan bir iktidar oluştu. Ortadoğu ve Kürt sorunu uzmanları, siyasetçiler, diplomatlar ve askerler, askerî harekâtın ne derecede kalıcı bir çözüm getirebileceğini tartışıyorlar. İktidarın izlediği çizgi, PKK gerillalarının "kökünü kazıyabilir" mi? Sınırın ötesinde kurulacak yeni bir "güvenlik kordonu", daha uzun bir sınır ve kontrolü gerekli daha geniş bir alan yaratmıyor mu? Harekâtın, ordunun prestiji ve ekonomik yükler açısından doğuracağı uzun süreli sonuçları nelerdir? Harekât; Kürt örgütlerini birleştirir mi, böler mi? Türkiye - Barzani ilişkileri ne yönde etkilenecek? Türkiye Ortadoğu'nun sıcak ortamına doğru bir adım mı atıyor? Harekâtın Avrupa - Türkiye ilişkilerine etkisi nedir? Sorunun esas kaynağı sınırlarımızın dışında mı, içinde mi? İktidar, çözümü askerî harekât perspektifi kapsamında düşünüyor ve daha geniş bir ufuktan yoksun: İşte çıkmaz burada!

İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, gazetecilere "Bakanlar Kurulu'nun Genelkurmaya operasyon yetkisi verdiğini" söylüyordu. Gün 3 Mart Salı'ydı.

Başbakan Vekili Kaya Erdem, Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Hasan Celal Güzel, Devlet Bakanı Kâzım Oksay ve İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, Houston'da istirahatını sürdüren Başbakan Turgut Özal'ın meclisteki çalışma odasında bir araya gelmişlerdi. Toplantıya TRT Genel Müdürü Tunca Toskay ve PTT Genel Müdürü

Emin Başer de çağrılmışlardı. Dışarı çıkan bakanlar, Güneydoğu'daki operasyon konusunu görüşmediklerini söylüyorlardı. Gazeteciler şaşkınlık içindeydiler. O zaman neyi konuşmuşlardı? Hükümet, yetkilerinin sahibi değildi ve yetkilerine sahip olarak gözükmek bile istemiyordu.

Çankaya'nın Sorumluluğu

Hükümet yetkilileri gelişmelerin dışındayken, Cumhurbaşkanı Kenan Evren, "anında" bilgilendirilmekteydi. Genelkurmay, görevi gereği harıl harıl çalışıyordu. Durum değerlendirmeleri Çankaya'ya ulaştırılıyordu.

23 Şubat günü Cumhurbaşkanı; Genelkurmay Başkanı Org. Üruğ'u, Başbakan Vekili Kaya Erdem'i ve Dışişleri Bakanı Halefoğlu'nu Çankaya'ya çağırdı. Bu toplantıda Güneydoğu'da yapılacak operasyon konuşuldu. Ankara çevreleri, bu görüşmeyi bilgi almanın ötesinde bir karar toplantısı olarak yorumluyorlardı. Özal'ın yokluğunda hükümet başkanlığını fiilen Çankaya yürütüyordu. Yorumcular, "Özal'ın yokluğunda mı" sorusunu anlamlı biçimde ileri sürüyorlardı. Özal bulunsa da manzara çok farklı olmayacak, Kaya Erdem'in yerinde bu kez Özal oturacaktı. Ekonomik iktidar ANAP'a bırakılmıştı, fakat "hayatî meselelere ilişkin devlet politikasını" belirlemede son söz ANAP hükümetinde değildi ve hükümetin de anayasada kendisine tanınmış olan yetkilere sahip çıkmak gibi bir iddiası en azından görülmüyordu.

Bir hafta sonra DYP Genel Başkanı Cindoruk, "Hükümette boşluğu Evren doldursun" diyecekti. Aslında "boşluk" Cindoruk'un böyle bir talepte bulunmasına gerek kalmaksızın doldurulmuştu. Cindoruk'un tavrı bir tutarsızlık örneği olarak değerlendiriliyordu. Parlamentoya karşı sorumlu bir hükümet aslında kalmamıştı. Çankaya ise anayasaya göre parlamento önünde hükümet sorumluluğu taşımıyordu.

Türk jetleri 4 Mart sabahı 08.00'de Irak hava sahasına giriyor ve

Irak topraklarındaki hedeflerini bombalıyordu. Kara birlikleri de sabah şafakla birlikte beş koldan Irak topraklarına girmişti. Resmî açıklama, operasyonun hem iç hukuka hem de uluslararası hukuka uygun olduğunu belirtiyordu. Hükümet, Meclis'ten yetki almıştı. 3310 Sayılı Yasa'nın 1. maddesine dayanarak sınır ötesi harekâta karar vermişti. Irak hükümeti ile 1984 yılında yapılan mutabakat zaptı, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne Irak içinde operasyonda bulunma olanağı tanıyordu. Harekât, Irak Genelkurmayı'na bildirilmiş ve onayı alınmıştı.

PKK'nin Eylem Çizgisinde Yeni Bir Aşama: 1984 ve Sonrası

Gelişmenin başlangıç tarihi 1984'e kadar uzatılabilir. PKK, o yıl doğrudan askerî hedeflere yönelik saldırı kararı alıyordu. 15 Ağustos 1984 günü Siirt'in Eruh ve Hakkâri'nin Şemdinli ilçelerine baskın yapılıyordu. Bu eylemlerle başlayan dönemde, PKK artık askerî konvoyları, jandarma karakollarını, kısacası devletin silahlı güçlerini hedef alıyordu. Halk içindeki adlarıyla Apocular, 1980 öncesinde daha çok bölgedeki çeşitli solcu veya Kürt milliyetçisi örgütlere karşı silahlı eylemlere girişmişlerdi. 1982 yılında, PKK'nin 1980 öncesinde izlediği bu eylem çizgisinin özeleştirisini yaptığı bildiriliyordu. Ne var ki bu özeleştiriye rağmen, PKK'nin Avrupa'da çeşitli solcu örgütlerin üyelerini ve özellikle kendi saflarındaki muhalifleri öldürmeye devam ettiği biliniyordu.

Son Hedef: Köy Korucuları

PKK'nin son aylardaki eylemlerinin ise daha çok köy korucuları uygulamasını çökertmeye yöneldiği gözleniyor. Köy koruculuğunu benimseyen aileler çoluk çocuklarıyla saldırılara hedef oluyorlar. Bu eylem, PKK'nin "vahşet" konusunda geniş bir propaganda malzemesi yaratmakla birlikte, belli bir mantığa dayanmakta. Köy korucularını hedef alan terörün acımasızlığı, böyle bir görevi benimseyenleri veya

benimsemeyi düşünenleri caydırmada etkinliğin bir ölçüsü olarak kabul edilmiş. Son bir ay içinde, Hakkâri ve Mardin illerinde öldürülen korucu ailesi mensuplarının sayısı, otuz dördü buluyor.

Yoğun Askerî Hazırlık

Hakkâri'nin Uludere ilçesi Taşdelen köyünde 22 Şubat 1987 akşamı on dört kişinin öldürülmesine devlet, 4 Mart günü uygulanan sınır ötesi harekâtı ile cevap verdi. 22 Şubat'tan 4 Mart'a uzanan olaylar şöyle bir seyir izledi:

23 Şubat günü Cumhurbaşkanı Evren, Başbakan Vekili Kaya Erdem, Genelkurmay Başkanı Ürüğ ve Dışişleri Bakanı Halefoğlu'nu çağırarak konuyu görüştü. Sınır ötesi harekâtın bu görüşmede kararlaştırıldığı kamuoyunca biliniyor. Ancak resmî karar, 25 Şubat 1987 günü toplanan Bakanlar Kurulu'nda alındı.

Sınır ötesi harekât kararıyla birlikte yoğun bir askerî hazırlık başlıyordu. Taşdelen köyü baskınından sonraki yurtiçi harekâtına, 2. Ordu Komutanı Org. Burhanettin Bigalı komuta etti. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel timlerin de bu operasyonlara katıldığı gelen bilgiler arasındaydı. Bu arada Taşdelen köyünün tatil edilen ilkokulu boşaltılıyor ve bir jandarma karakolu kuruluyordu.

26 Şubat günü Fatsa'daki 9. Jandarma Komando Taburu Siirt'e nakledildi. Sınır ötesi bir askerî harekâta yönelik keşif uçuşları devam ediyordu. Bu keşiflerle sınır bölgelerindeki Kürt askerî kampları, sığınakları, depoları ve eğitim üsleri saptandı.

2000'e Doğru muhabiri, askerî harekâtla birlikte sınır boylarındaki tüm köylerde yurttaşların nüfus cüzdanlarının toplandığını bildiriyordu.

Haberli Baskın!

Millî Güvenlik Kurulu, 27 Şubat 1987 günü toplanarak konuyu görüştü. Bir sınır ötesi harekâtı için bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Di-

yarbakır ve çevresinden gelen haberler bu yöndeydi. Basın ise ancak iki gün sonra harekâtın gündemde olduğunu bildiriyordu. Başbakan Vekili Kaya Erdem, 28 Şubat günü basının ısrarlı soruları üzerine "Silahlı Kuvvetlerimiz Irak topraklarına bir santim bile geçmemiştir, geçmesi de söz konusu değildir. Zaten böyle bir şey olsa da önceden söylenmez. O zaman baskının kıymeti kalır mı?" diyordu. Oysa aynı gün *Cumhuriyet* gazetesinde bir yetkilinin şu açıklaması yer alıyordu: "Daha önceki harekâtlarda Irak sınırı ötesinde kalan üç yer saptanıp buraları temizlenmişti. Şimdi altı yer daha saptandı. Yapılması planlanan harekâtta bu altı noktaya gereken harekât yapılacak." (1 Mart 1987) Bu sözler söylenirken, bölgeye yeni askerî güçler sevk ediliyordu. Merkez üs Şırnak'tı; Silopi, Bağlıca, Ortabağ ve Uludere ise harekâtın diğer üsleriydi.

"İkinci Bir Emre Kadar"

Hava koşulları, planlanan sınır ötesi harekâtı geciktirdi. Bölgede yoğun kar yağışı vardı. "İkinci bir emre kadar" sınır ötesi harekât ertelenirken, bölge içindeki operasyonlar, *Milliyet* Gazetesi'nin verdiği bilgiye göre, iki hat üzerinden sürdürüldü. Tampon bölgeyi oluşturan Çukurca, Çiğli, Ortabağ, Taşdelen, Yekmal, Yemişli, Bağlıca ve Silopi'de operasyonların yanı sıra daha iç kesimlerde kalan Beytüşşebap-Uludere hattında da yoğun aramalar yapıldı.

Bölgeye asker sevki, martın ilk günlerinde de devam etti. Fatsa'daki komando taburundan sonra Foça, Bolu ve Nevşehir'deki komando birlikleri de bölgeye sevk edildi; Şırnak, Uludere, Şemdinli ve Çukurca'ya yerleştirildi. Harekât nedeniyle Batman'da oluşturulan hava üssüne Malatya ve Diyarbakır'dan jet filoları sevk edildi ve Batman'da ayrıca yirmiden fazla helikopter hazır bekletiliyordu. Bu alana Ankara, Diyarbakır ve Malatya'dan nakliye uçakları gönderildi.

1 Mart günü Zaho yakınındaki Beher Tepesi'nden, Irak uçaksavarları kimliği belirlenemeyen iki jet uçağına ateş açıyor, fakat isabet ettiremiyordu. Daha sonra gazeteler, bu uçakların İran'a ait olduğunu yazdılar.

Asker sevkiyatı 2 Mart günü de sürdürüldü ve yığınaklar takviye edildi. Bölgedeki operasyonlarda 63 kişinin gözaltına alındığı bildiriliyor.

3 Mart günü Ankara, sınır ötesi operasyonun başladığı haberleriyle çalkalandı. Bir akşam gazetesi, "Irak'a girdik" diye başlık atıyordu. Bu haber Genelkurmay Başkanlığı ve hükümet tarafından yalanlanıyordu.

Nihayet...

Başladı başlayacak derken, Türkiye'nin Irak'taki üçüncü sınır ötesi harekâtı, en sonunda 30 jet uçağının Kuzey Irak'taki Sinath, Era ve Aloniş bölgesindeki dokuz hedefi bombalamasıyla bu kez gerçekten başladı. Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği'nin basın bildirisinde, "Hedeflerin tamamen tahrip edildiği ve harekâta katılan uçakların salimen üslerine döndükleri" belirtiliyordu.

Bu herekât, neyin başlangıcıydı? "Hainler temizlenecek" ve artık bir huzur ve barış dönemi mi açılacaktı? Yoksa Dışişleri eski Bakanı ve Senato Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil'in deyişiyle "Ortadoğu bataklığına" doğru bir adım mı atılıyordu?

"Kesin Sonuç"

Hava harekâtı üzerine, bu tür her operasyondan sonra yapılan alışılmış açıklamalar birbirini izledi. ANAP adına Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler, "Eşkıyanın başı ininde ezilmiştir" diyordu. Demirel'in UBA'ya verdiği demeç ise uyarıcıydı: "Umalım ki bu gayretler neticelensin."

4 Mart günlü *Hürriyet* Gazetesi'nin bildirdiğine göre askerî yetkililer harekâtla "kesin sonuç hedeflendiğini" belirtmişlerdi. "Kesin sonuç" neydi? Sınırdan bir daha hiçbir sızma olmayacak mıydı, Irak ve Suriye'deki PKK kampları tümüyle tahrip edilebilecek ve eylemcilerin bu kez gerçekten "kökleri kazınacak" mıydı?

Aslında "kesin sonuç"tan bunların anlaşılması gerekirdi. Ne var ki,

konunun uzmanları, böyle bir sonuç alınmasını beklemiyorlar. Daha 24 Şubat günü bir sınır ötesi harekâtı yapılacağı anlaşılmıştı. İlk hava harekâtı ise 4 Mart'ta gerçekleştiriliyordu. Arada geçen sekiz gün içinde kampların boşaltılması ve PKK militanlarının daha iç kesimlere ve Suriye'deki kamplara geçmeleri doğaldı. Nitekim Apocuların Talabani'nin kamplarına sığındıkları gelen bilgiler arasındaydı. Gazeteler bombardımanda "100 teröristin" öldürüldüğünü yazıyorlardı. Değerlendirmeler, daha çok, sivil insanların öldürülebileceği yönündeydi. İran Radyosu'nun verdiği haber de bu yöndeydi.

Öte yandan 5 Mart Perşemde günü Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği'ni basan PKK gerillaları kırk kadar traktörü ateşe verdiler.

"Güvenlik Kordonu"

Gene *Hürriyet*, resmî kaynaklara dayanarak, harekâtın "kararlı ve kalıcı" olacağını bildiriyordu. "Kalıcı" ne anlama geliyordu? Harekâtın elde ettiği sonuçlar mı "kalıcı" olacaktı, yoksa birkaç gün önce Coşkun Kırca'nın yazdığı gibi, sınırda bir "güvenlik kordonu" mu oluşturulacaktı? "Güvenlik kordonu", aslında sınırın daha ileri bir noktada yeniden çizilmesi anlamına gelir. Üstelik bu kez sınır yabancı topraklarda çizilmiş olacak. Eskisinden daha uzun bir sınırın korunması ve daha geniş bir alanın denetlenmesi sorunları da birlikte gelmekte. "Güvenlik kordonu" Barzani ve Talabani'nin hâkimiyeti altındaki bölgeleri de denetlemek iddiasını getiriyor. Bu nasıl başarılacak? Ayrıca PKK, Suriye kamplarından da gelebilir. O zaman Suriye sınırında da bir "Güvenlik kordonu" kurulabilecek mi?

"Güvenlik kordonu" bir çözüm olarak gözükmüyor, fakat tersine sorunu büyütüyor. Nitekim Çağlayangil, hava harekâtından sonra UBA'ya verdiği demeçte, "Bir ülke kendi sınırlarını koruyamıyorsa, kendi sınırlarının ötesinde operasyon yapmaya hakkı yoktur" diyor. Mevcut sınırlarını koruyamayan bir ülke, daha geniş sınırları nasıl koruyacak?

Harekâtın Mantığı: Gözdağı

Bunlara karşılık harekâtın da bir mantığı var. Gerillaların "temizlenemeyeceği" biliniyordu. Fakat bir gözdağı verilebilirdi. Irak'ın kuzeyindeki Kürt kitleleri, bu tür saldırılara hedef olmamak için, PKK kamplarını barındırmaya son verebilirdi. Türkiye, bu harekâtla kararlılığını göstermekteydi. Bir başka ve dikkate değer yorum ise, bu harekâtların Türk Ordusu'nun Irak'a girip çıkmasını normalleştirdiğine dikkat çekiyor. Resmen kabul edilen üçüncü sınır ötesi harekât yapılmıştı. Güvenlik kordonu, pekâlâ Musul'a kadar uzanabilirdi. Üstelik Türkiye'nin Kuzey Irak'ta koruması gereken önemli yatırımları da vardı. 27 Şubat günlü *Hürriyet* gazetesi, mühendis Atilla Çelikel'in kaçırılmasından sonra, dikkatlerin El Bekme Barajı inşaatına çevrildiğini yazıyor. Barajın yapımını bir Türk firması olan ENKA üstlenmişti ve inşaatın Türk askerî birlikleri tarafından korunması da bir çözüm olarak düşünülüyordu.

Ordunun Prestiji

Uzmanlar, harekâtın "kesin sonuçlu" olamayacağı ve iddia edildiği gibi PKK militanlarının köklerini kazıyamayacağı konusunda birleşiyorlar. Zaten Genelkurmay Başkanı da daha birkaç gün önce Doğu'daki terör olaylarının bitmeyeceğini belirtmişti. Bu durumda "iç güvenlik" hedefi açısından, yapılan harekât ve propaganda ile bu harekâtın getireceği yararlar arasında bir denge kurmak güçleşiyor. Bu kadar propagandadan ve "kökünü kurutuyoruz" açıklamalarından sonra, vurkaç baskınları devam edince, Türk hükümeti ve ordu prestij kaybına uğramaz mıydı? M. Ali Birand *Milliyet*'teki köşesinden olaya bir de bu yönüyle bakıyor ve "Dış askerî harekâtlarının sıklaşmasının diğer bir sakıncası, ilerde Türk Ordusu'nun performansı konusunda bazı kuşku ve kaygıların artması olacaktır" diyordu (3 Mart 1987).

Ekonomik yükler

Hesaba katılması gereken bir diğer etken de sınır ötesi operasyonların sıklaşmasının Türkiye ekonomisine getireceği ağır yüklerdir. Hâkim güçlerin bir kesimi, "değse, katlanılır" diye görüş belirtiyorlar. "Ama bu harekâtların götüreceği, getireceklerinden fazlaydı."

Harekât ve Kürt Örgütleri

Peki bu harekât, Ortadoğu'daki Kürt örgütlerinin Türkiye'ye karşı tutumunu nasıl etkileyecek? Harekâttan önce İstanbul basınında Kürt örgütlerinin tutumuna ilişkin birbiriyle çelişen haberler yayımlandı. *Milliyet*'in verdiği habere göre, *Barzani*'nin KDP'si *Talabani*'nin Kürdistan Yurtseverler Birliği, *Kassemlu*'nun İran KDP'si ve *Abdullah Öcalan*'ın PKK'sı, 21 Mart Nevruz Bayramı'nda Irak, İran ve Türkiye hükümetlerine karşı eylemler yapmak konusunda anlaşmışlardı. *Tercüman*'ın haberleri ise hem bu haberle hem de kendi içinde çelişiyordu. *Tercüman*, PKK militanlarına karşı Barzani'nin "vur emri" verdiğini yazıyor (3 Mart 1987).

Barzani, Talabani, Kassemlu ve Abdullah Öcalan'ın Irak, İran ve Türkiye hükümetlerinin hepsini hedef alan bir eyleme karar verdikleri haberi bütünüyle "hayal ürünü"dür. Barzani ve Talabani Irak'a karşı ittifak içindeler ve İran'la işbirliği yapıyorlar. Türkiye ile ise çatışmaktan dikkatle kaçınıyorlar. Başarı şansları, İran'ın zaferine bağlıydı. Kuzeyde Türkiye ile yeni bir cephe, bu örgütler için büyük zorluklar yaratır ve başarı olanaklarını ortadan kaldırır. Uzun bir savaş geleneği, genç Barzani'ye babasından güç dengelerini incelikle hesap etme mirasını bırakmıştır. Bu nedenle Barzani, PKK'nin Irak'taki Kürt hareketi için yeni bir Türkiye cephesi yaratmasını kesinlikle istemez. Ayrıca Irak KDP ile PKK arasında önemli ideolojik ayrılıklar da var. Irak KDP muhafazakâr bir yapıya sahipken, PKK sol sloganlar atmakta.

Kassemlu'nun İran KDP'sinin cephe ve ittifaklar politikası ise bü-

tünüyle farklı. Kassemlu İran hükümeti ile çelişme halinde. Barzani ve Talabani'nin dostu olan Humeyni rejimi Kassemlu'nun can düşmanı. Bu gerçekler, bu Kürt örgütlerinin, üç ülkeyi hedef alan toplu bir intihar olayında birleşmelerinin mümkün olmadığını ortaya koyuyor.

Barzani, *Tercüman*'ın yazdığı gibi, PKK militanlarının görüldüğü yerde vurulması yolunda bir emir vermiş olabilir mi? Barzani'nin, Türkiye'nin Kuzey Irak'a saldırısının tahrik edilmesinden hoşlanmadığı bir gerçek. Ayrıca Türkiye'yi tarafsızlık konumundan çıkararak, Irak'la işbirliğine yöneltecek bir pratiği onaylaması da beklenmiyor. Gerçi geçmişte KDP peşmergelerinin PKK savaşçılarını toplu olarak yok ettikleri oldu. Ama son gelişmede bir "vur emri" verildiği haberleri henüz doğrulanmıyor.

İran'ın güneybatısında belli bir bölgeyi denetimi altında bulunduran "Marksizm - Leninizm - Mao Zedung düşüncesi"ni savunduğunu belirten KOMALA adlı Kürt örgütü de bugüne kadar Türkiye'yi hedef almadığı halde, harekâttan sonra "Türkiye'nin ateşle oynadığını" söylüyor. KOMALA'nın ilginç bir görüşü de "Türkiye'yi destekleyen Kürt liderlerinin varlığından" söz etmesi. Ancak bunların kim olduğu açıklamada belirtilmiyor.

Türkiye - Barzani İlişkileri

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kuzey Irak'taki harekâtı, Türkiye ile Barzani arasındaki ilişkileri ve Barzani-Apocular ilişkisini ne yönde etkileyecek? Bu harekâtın PKK ile Barzani'nin KDP'sini yakınlaştıracağı görüşünde olanlar, bu açıdan da büyük bir taktik hatası yapıldığını öne sürüyorlar. Türk hükümeti, eskiden beri Barzani'ye karşı düşmanca bir tavra girmemişti. Irak KDP'nin Molla Mustafa Barzani döneminden beri gelenekselleşen "Türkiye ile dostluk" politikası, Türkiye hükümetince de değerlendirilmişti. Konunun uzmanı olan bir emekli tümgeneral, Kürt örgütleri arasındaki çelişmeye dikkat çekiyor. Oysa bu kez, Türk uçakları Barzani'nin hâkim bulunduğu bir bölgeyi bombalamış ve onun bölgedeki düzenini bozmuştu. Hatta alı-

nan haberlere göre, Türk Silahlı Kuvvetleri Barzani peşmergeleri ile karşı karşıya gelmiş ve silahlı çatışmalar olmuştu. Bunun üzerine Barzani Radyosu 5 Mart günlü yayınında, bugüne kadar Türkiye'de hiçbir olaya karışmadıklarını örnekler vererek savunuyor ve devamla Türkiye'nin kendilerini hırpaladığını ve bundan sonra Türkiye'nin Barzani birliklerinden çekeceği olduğunu duyuruyordu. Bütün bunlar, ancak PKK'nin işine yarayabilirdi.

Yukarıdaki tahlile karşılık, sınır ötesi harekâtın Kürt örgütleri arasındaki ilişki açısından da bir mantığı var. Kuzey Irak'ta yapılan operasyon, Barzani ve Talabani'yi daha ciddi düşünmeye zorlayacaktı. PKK'nin barındırılmasının maliyetleri bu örgütlere bombalarla gösterilmeliydi. Irak KDP'si, PKK'yi koruyayım derken, Türkiye'yi Irak'la işbirliğine itmenin kendisi için ne ağır sonuçlar doğurabileceğini hesap etmeliydi.

Ortadoğu'nun Sıcak Ortamına Bir Adım Daha

Sınır ötesi operasyona yöneltilen çok önemli bir itiraz, bu harekâtla Türkiye'nin Ortadoğu'daki sıcak ortama doğru bir adım daha atmasıdır. Eski Dışişleri Bakanı ve Senato Başkanı Çağlayangil, UBA'ya çok net bir üslupla "Sınırların dışına taşan bir operasyon maceracı bir davranıştır" diyor. Demirel'in yakın arkadaşına göre, "Türkiye'nin başına büyük dertler açabilir". Çağlayangil'in açıklaması bir diplomat için oldukça sert sayılabilecek bir uyarı ile devam ediyor: "Bu operasyonları yapıyoruz ama ilerde bir gün kendimizi Ortadoğu bataklığında bulursak şaşırmayalım." Aynı günlerde Beyrut'taki Türkiye Büyükelçiliği saldırıya uğruyor ve Lübnan asıllı bir görevli ağır şekilde yaralanıyor. Mecliste, DSP Grubu adına konuşan Cahit Karakaş da "Türkiye'yi İran-Irak savaşı içine sokmak isteyenler vardır" uyarısını yapıyor.

Dış politika uzmanları, Türkiye'nin bu operasyonla bir bakıma, İran-Irak çatışmasının içine adım attığını belirtiyorlar. İran, Saddam Hüseyin rejiminin durumunu pekiştirecek bir Kuzey Irak operasyonundan kuşkusuz hoşnut kalmıyor. Tahran, daha önceki ope-

rasyonlarda olduğu gibi, olayı, Türkiye'nin İran-Irak savaşındaki tarafsızlık çizgisinden bir sapma olarak yorumluyor. Nitekim İran Dışişleri sözcüsü, İran Radyosu'nda yaptığı konuşmada; "Türkiye'nin kendi toprakları içindeki sorunları, yine kendi toprakları içinde çözmesini isterken, yapılan operasyonda suçsuz sivil halkın ölümünün İran ve Kürdistan halkları arasında üzüntüye yol açtığını" belirtiyor.

İran Radyosu'nu dinleyen *2000'e Doğru,* İran hükümetinin ayrıca şu görüşleri ileri sürdüğünü saptıyor. "Zor durumdaki Saddam rejimine Türkiye destek sağlamaktadır."

Mısır ve Suudi Arabistan radyolarının yorumu ise değişik. Kahire ve Riyad, Türk Dışişleri'nin açıklamasını aynen verirken, bu harekâtın Arapları değil, fakat Kürtleri hedef aldığını belirtiyor. Irak hükümetinin harekâtı onayladığı da ayrıca vurgulanıyor.

Bu arada harekât uluslararası ortak tepkilere de neden oldu. İran Radyosu'ndan *2000'e Doğru*'nun dinlediği habere göre, İngiltere, İran, Suriye ve Libya'nın da aralarında yer aldığı 34 ülke, harekâtı kınadı:

Avrupa - Türkiye İlişkileri

Sınır Ötesi Harekâtın bir başka boyutu, Türkiye - Avrupa ilişkileridir. Ankara, Avrupa Topluluğu'na (AT) başvurmak üzereydi. Bu operasyon ve genel olarak Türkiye'nin "Kürt sorunu"na ilişkin tutumu, Avrupa'da nasıl değerlendiriliyor? M. Ali Birand, daha 1985 yılında yazdığı bir yazıya "Kürt sorunu Avrupa'da giderek yaygınlaşıyor..." başlığını koymuştu *(Milliyet,* 22 Ekim 1985). Avrupa, kendi geleneklerí ve standartları nedeniyle bu soruna kayıtsız kalmıyordu. Artık muhafazakâr ve liberal çevreler dahi konuyla ilgilenmekteydi. Diyorlardı ki "Eğer biz bir şey yapmazsak, sahayı boş bırakmış oluruz. O zaman da karşı taraf, Kürt akımına tam anlamıyla hâkim olur." Demek ki bir Kürt hareketi olacağı Avrupa politik çevrelerince kabul ediliyor. Sorun, artık bu hareketin dünya güçler dengesinde nasıl bir rol oynayacağı noktasında düğümleniyor. M. Ali Birand, iddialar karşısında Türk temsilcilerinin savunma temasının bir tek cümle olduğunu belirtiyor: "Bizde Kürt yok."

İktidarın Doğu sorunundaki çıkmazı, politikalarını dünyaca kabul edilen gerçekler üzerine inşa etmemesidir.

Sorunun Esas Kaynağı İçerde

Sınır Ötesi Harekât, sorunu çözebilir mi? Hükümetin önce kendisine bu soruyu sorması gerekiyor. Sorunun kaynağı, sınırın ötesinde değil, sınırın içinde. Genelkurmay Başkanı Org. Üruğ, daha on beş gün kadar önce, Doğu'daki terör olaylarına bir teşhis koymuştu: "Etnik" bir sorun vardı. Dış tahrikler bu zemin üzerinde etkili olabiliyordu.

Aslında siviller içinde de askerler içinde de tek tek yapılan görüşmelerde, sorunun esasına parmak basan ve köklü çözümler arayanlara artık daha sık rastlanmaktadır. Ancak sorun organlarda konuşulduğu zaman, kimse aklından geçenleri açıkça söyleyemiyor. Herkes birbirinden çekinmekte. Bu çekingenlik, yalnız hükümette ve askerî organlarda değil, muhalif partilerde, sosyal demokratlar arasında bile geçerlidir. SHP önde gelenlerinden biri, partinin en yüksek organında bu konunun rahatlıkla konuşulmadığını ve bir politikanın bile belirlenmemiş olduğunu belirtiyor.

Iktidarın Çıkmazı

Sorunun doğası, çözüm yolu açısından da düşündürücü. M. Ali Birand, kendi belirlemesine uygun olarak, "Kürt sorununu askerî harekâtla çözemeyiz" başlığıyla mesajını veriyor *(Milliyet,* 3 Mart 1987). Bu mesaj, Avrupa kamuoyu ile de uyumlu. *2000'e Doğru,* Mart 1987 günlü sayısında, bu tezi net bir biçimde ortaya koymuştu. Sorun, Doğu'da yaşayan insanların kimliğini kabul etmek ve onları demokratik kurumlar temelinde Türkiye'ye bağlamaktı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda yurttaşlık, Türkiye coğrafyası üzerinde oturan insanların siyasal bağı olarak tanımlanmıştır. Irkçı anlayışlar hukuken reddedilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda ve Lozan'da konuya geniş bir ufukla bakılabilmiştir.

Çözüm, Türkiye'ye yakışan demokratik anlayışları bu mesele açısından da tartışmak ve hayata geçirmekle bulunabilir. Aksi halde "temizlemekle" insan bitmez. 12 Eylül'ün getirdiği otoriter kurumlaşma ve bu konuda eskiden gelen tabular, aslında PKK için geniş bir insan deposu hazırladı. Bir yandan konuya yaklaşımdaki genel antidemokratik tavır, öte yandan bölgedeki baskılar, ekonomik zorluklar, işsizlik vb. geniş kitleler içinde, PKK'nin çağrılarına kulak veren bir ruhsal durum yaratıyor. Bu durum, dağda taşta gerilla avlayarak bir çözüme ulaşmayı olanaksız kılıyor.

Hükümetin çıkmazı, Doğu'da geniş kitlelerin gönlünü kazanacak, onların geleceklerini özgürce Türkiye içinde düşünmelerini sağlayacak politikaları aramıyor olmasındadır.

Çıkmaza Muhalefet

Doğu sorunu, Türkiye'nin siyasal gelişmesinin odak sorunlarından biri haline gelmiştir. Konunun bir kez dış politika boyutu vardır. İran-Irak savaşı, Ortadoğu, derken ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki kuvvet ilişkilerini bile etkileyen bir problemdir önümüzde duran. Dünya ve Ortadoğu düzleminde politika yapan her güç, Kürt sorununa ilişkin bir tavır belirlemektedir.

Kuşkusuz Türkiye'nin de konuya ilişkin resmî bir politikası var. Bu politikayı belli başlı şu noktalarda toplayabiliriz:

—Sorunun özünü, esas kaynağını reddetmek.

—Devletin Doğu ve Güneydoğu bölgesindeki otoritesini, esas olarak bölgenin geri toplumsal yapısı temelinde var olan nüfuzlu güçlerin desteğine dayandırmak. Aşiret, mezhep, kan davası çelişmelerinden ve etnik farklılıklarından yararlanmak.

—Bölgede İslamiyet'i birleştirici ideolojik-kültürel temel olarak kabul etmek. Bu nedenle Cumhuriyet'in siyasal, ideolojik ve kültürel karakterlerinden fedakârlık pahasına, bölge halkı içinde dinci ideoloji ve kurumları güçlendirmek.

—Uzun vadede, bölgede konuşulan Kürtçenin konuşma dili ol-

maktan çıkması ve bu dili eksen alan kültür unsurlarının tarihe karışması yönünde bir eğitim ve kültür politikası uygulamak.

—Birliğin güvencesini esas olarak askerî çözümlerde görmek, bölge halkını gönüllü olarak Türkiye'ye bağlayacak demokratik ilke ve kurumları reddetmek.

Bugünkü iktidarın geçmişten devraldığı politikalar bunlardır. Parlamentodaki muhalefet partilerinin ise bir seçenek geliştirmediği, son sınır ötesi harekâta ilişkin tutumlarında bir kez daha açıkça görülmüştür. Denebilir ki, tek muhalif ses, eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'den gelmiştir. Çağlayangil'in eleştirisi esas olarak "Ortadoğu bataklığına" doğru atılan adımla sınırlıdır, fakat gene de resmî politikadan ayrılan değişik bir tavrı sergilemektedir. Diğer muhalefet güçleri ve sözcüleri ise hükümetten daha etkili askerî önlemler istiyor, geniş ufukla bir bakış getirmek yerine, hamasî havayı paylaşıyorlar.

Muhalefetler, gelişmelerin ekseni olan temel sorunlarda iktidara getirdikleri alternatiflerle kendi varlık nedenlerini kanıtlarlar. Türkiye'de bir muhalefet partisinin, Doğu sorunu gibi çıkmaza giren kritik bir konuda, iktidardan farklı bir politik çizgisi yoksa, o zaman o parti, çoğulcu bir toplumun muhalefet ihtiyacını karşılamıyor demektir. İktidar ve muhalefet hep birlikte bir çözümsüzlüğü paylaşıyorlarsa, toplum ister istemez kendisine bir çıkış yolu arayacaktır.

Yüzyılları iyi ve kötü günlerde paylaşmış Türkiye halkının birliği için güçlü bir temel vardır. Etnik köken ve mezhep farkları olan bütün yurttaşlar, hem Doğu bölgesinde hem de ülke çapında iç içe yaşamaktadırlar. Bölgenin Türkiye'nin ekonomik merkezleriyle olan bağları oldukça güçlüdür. Halk içinde tarihten gelen düşmanlıklar bulunmuyor. Demokratik bir Türkiye'den ayrılmanın Doğu halkına getireceği bir kazanç yoktur. Bütün bunları Doğu'da yaşayan insanlarımız da görmektedir. Ancak korkusuz, huzur içinde, gönül rahatlığıyla yaşama ortamını çok gören uygulamalar, ayrılıkçı seçenekleri güçlendirir.

Bu nedenlerle bütün dünyanın kabul ettiği gerçeklere sırt çeviren bugünkü resmî politika karşısında, demokratik seçeneklerin geliştirilmemesi, aslında 2000 yıllarına uzanan gelişmelere dayanıklı bir

birlik temelini oluşturmaktan vazgeçmek anlamını taşıyacaktır. Sorumluluk büyüktür. Demokratik çıkış yollarının bulunmaması, millî boğazlaşmalara kadar yol açabilecek büyük facialan bile gündeme getirebilecektir. Olayın, Ortadoğu ve dünya boyutlarındaki özellikleri, herkesin daha ciddî ve uzun vadeli düşünmesi için uyarıcı sayılmalıdır.

Ortada Türkiye açısından büyük bir sorun bulunduğunu herkes kabul etmektedir.

Büyük sorunlar, daima büyük düşünerek, geniş ufukla ve cesaretle çözülebilmiştir.

Güçlükler büyüdüğü zaman, olaya derinliğine bakma zorunluluğu ister istemez gündeme gelecektir. Mesele, bu derinlemesine bakışı ve çözümleri, sorun kangrenleşmeden, bugünden ortaya koyabilmektedir.

Herkes, iktidarı ve muhalefetiyle, birbirinden ve geçmişte konan tabulardan korkmaktadır. Çözümsüzlük işte bu korkulu ortamda sürüp gidiyor.

Aslında doğru perspektif, Türkiye halkının bir bütün olarak büyük zorluklarla karşılaştığı, esaret tehdidiyle yüz yüze geldiği yıllarda, Kurtuluş Savaşı önderlerince dile getirilmiştir. Demek ki, demokratik çözümler için, tarihî dayanaklar da vardır. Kaldı ki, o zamandan beri toplumumuz önemli bir yol almıştır. Bugün bu tarihsel kuvvet kaynağına katabileceğimiz unsurlar ise, sorumluluk ve cesarettir

2000'e Doğru, 8-14 Mart 1987

BELGE

BARZANİ'DEN DEMİREL'E MEKTUP

Irak Kürdistan Demokratik Parti lideri ve o tarihte Kuzey Irak'taki Kürt silahlı hareketinin kumandanı Molla Mustafa Barzani, 1968 yılı yazında gazeteci Hulusi Turgut ile görüştü ve onun eliyle Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile Başbakan Demirel'e birer mektup gönderdi. Aslı Fransızca yazılan mektuplardan Demirel'e gönderilenin Türkçe çevirisini aynen sunuyoruz.

Ekselans Süleyman Demirel
(TC. Başbakanı)
Sayın Bay

Kürtler olarak kalmak, hür hareket edebilmek ve ırk, din ve milliyet ayrılığına rağmen Irak halkının da severek paylaşacağı eşit haklar istememiz sebebiyle Irak hükümetinin açtığı savaşın yedinci yılında yaşadığımız fecî hayatı, Siz Ekselanslarına anlatabilmek, benim için çok değerli bir fırsattır.

Savaş, halkımızı sağlık, öğrenim ve en ufak isteklerimizden mahrum bıraktığı gibi, arazimizin büyük bir kısmını yıkıma uğratmış, ürünü ve birçok çiftlikleri, camileri ile birlikte yüzlerce köyü yakmış, böylece tam anlamı ile yoksulluk yaratmıştır.

Bağdat hükümeti ile 29 Haziran 1966'da yapılan "ateşkes" anlaşmasının üstünden iki yıl geçmiş olmasına rağmen, iyi bir gelecek şansı sebebiyle hükümet tarafından hiçbir pratik sonuç yaratılmamıştır. Sebep, yalnız bu olmamakla birlikte, tahrikler

ve ufak çatışmalar artmaktadır. Bu anlaşmalar, halkımıza karşı savaş yürütülmesi tehlikesini ve buna paralel olarak doğacak trajik olayları bünyesinde taşımaktadır.

Sizin büyük milletiniz, sınırları içinde Türk ve Kürtlerin tam beraberlik ve işbirliğiyle bir millet olarak yaşadığı, aynı tarihe ve emellere sahip olduğu, İslam dinini korumak amacıyla yaygın düşmanlara karşı ortaklaşa çarpıştığı büyük İslam - Osmanlı İmparatorluğu'nun devamıdır.

Bütün bunların yanı sıra, sizin hükümetiniz ve halkınız, nüfusunun büyük çoğunluğunun arzularına aykırı olarak, Irak Kürtlerinin topraklarının nasıl Bağdat hükümetine bağlandığına en iyi tanıktır.

Bizim halkımız, kendisini fecî hayat şartları altında bulmakta ve en ufak varlığı dahi tehdit edilmektedir. Bu durumda, siz Ekselanslarına ve aracılığınızla Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ve halkına, Müslüman Kürt kardeşlerine yardım etmelerini istemekten başka çare bulamadık. Bu yardımınız bizi yok edecek savaşın durdurulması için Irak rejimine her ne şekilde olursa olsun baskı yapmayı denemekle ve diğer taraftan hastalık, öğrenim imkânsızlığı ve yoksulluk altındaki halkımıza her alanda moral ve malzeme yardımı yoluyla olabilir.

Şu durumu Ekselanslarına açıkça anlatmak isterim ki, bizim kesinlikle Irak sınırları içinde olan ve doğal olarak savunmaya yönelik hareketimiz, eğer hükümetiniz anlaşma yapmak için bize izin verirse, memleketinizle paylaştığımız sınırlar ve çevre arazide güvenlik ve barışın korunup kuvvetlenmesi için en büyük yardım olacaktır.

Bu mektubun bizim davamıza olan anlayışınızın artmasında etkili olacağına ve kısaca anlattıklarımı ayrıntılarıyla açıklayacak bir temsilcimizin memleketinize gelmek şerefine nail olacağına büyük ümidimiz vardır.

Ekselans, benim saygılarımı ve takdirlerimi lütfen kabul buyurunuz.

Mustafa Barzani

ABD VE KÜRT SORUNU.

Kürt sorununa ABD'nin duyduğu ilgi bir süredir basınımıza yansıyor. 16 Haziran 1988 günlü *Hürriyet,* CIA'nın "Ulusal Dış Değerlendirme Merkezi" tarafından 1979 yılında hazırlanan gizli raporu özetledi. 17 Haziran 1988 günlü *Cumhuriyet*'te ise Sayın Ufuk Güldemir'in Washington'dan gönderdiği önemli bir haber yer alıyor. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Redman, hükümetinin Kürt politikasını ana çizgileriyle açıklıyor.

Kamuoyunda soru işaretleri var. Okuyuculardan aldığımız mektuplarda, ABD'nin Kürt sorununa duyduğu ani ilginin nedeni soruluyor. "Washington'un vicdanında birdenbire adalet anlayışının doğması" merak uyandırıyor. Aslında ilgi yeni değildir ve yeni olamaz da. Barzani'nin Irak'la yürüttüğü mücadele sırasındaki ABD tutumu hatırlarda.

Bütün dünyanın Türk düşmanı olduğu evhamından kurtulmadan, gerçekçi bir tahlil yapmak mümkün değil. ABD'nin Kürt politikasını anlamanın anahtarı, öncelikle onun bir devlet olduğunu, ikinci olarak da bir dünya devleti olduğunu bilmektir. Her devlet, politikasını kuvvet ilişkileri zemininde belirler. Hele masaya dünya haritasını koyarak politika yapan süper devletler bu konuda daha duyarlıdır.

Bugün büyük devletlerin ve Ortadoğu devletlerinin belirledikleri bir gerçek var: Kürtler, artık kuvvet ilişkilerinde hesaba katılması gerekli bir varlık olarak sahnedeler. Ayrıca yakın gelecekle ilgili değerlendirmeler, çeşitli ülkelere bölünmüş olmalarına rağmen, Kürtlerin bölge politikasındaki ağırlığının artacağı yönündedir.

Kürtler, uluslararası düzleme bir varlık olarak çıkmakla, bir hak

"özne"si olarak da çıkmış oluyorlar. Sonuç olarak bütün büyük devletler ve bölge ülkeleri, Ortadoğu dengelerinde etkili olmak için Kürtleri kazanmaya, en azından rakiplere kaptırmamaya önem veriyorlar. Konu elbette nâziktir. Çünkü sınırları içinde Kürt nüfusunun yaşadığı devletlerin duyarlığının da hesaba katılması gerekiyor. Bütün bu etkenler, Sovyetler Birliği'nin politikasına da ABD'nin politikasına da yansıyor.

Kendi iç sorunları üzerinde yoğunlaşmak için dışarda mümkün olduğu kadar ılımlı bir iklim, bir rahat soluk alma ihtiyacı içinde bulunan Sovyetler Birliği, Kürtlerin yaşadığı ülkelerle ilişkilerini bozmamaya dikkat ediyor. ABD ise, gene iç sorunlara yönelmenin eşiğinde bulunmakla birlikte, biraz daha inisiyatifi olabileceğini düşünmektedir.

12 Eylül döneminde ABD'nin Türkiye üzerindeki denetimi her yönden pekiştirilmiştir. Bugün Türkiye'de yakasını Washington'a kaptırmış bir iktidar var. Bu koşullarda ABD'nin kendi etki alanında, üstelik denetiminin istikrara kavuştuğu koşullarda, karışıklıklar çıkarmak, ayrılıkçı hareketleri kışkırtmak peşinde olduğu görüşü, ciddiye alınmayacaktır. ABD'nin Kürt ayrılıkçı hareketini büyütmekte bugün bir çıkarı yoktur. Ama ABD bir dünya devleti olarak, kendisini Kürtlere de bir şeyler vermek durumunda hissetmektedir. Yakın gelecekte Kürtlerin ağırlığının artacağını tahlil eden Washington'dan Türk milliyetçisi gibi davranması beklenemez. Aslında ABD, Türkiye'de istikrarı korumak konusunda Ankara hükümetinden daha soğukkanlıdır. Çünkü Kürt sorununa daha uzaktan, geçmişten gelen yükler olmaksızın ve yalnızca kendi denetim alanındaki istikrarı bozacak sarsıntıları önleme açısından bakıyor.

ABD, Türk devletinin Kürt sorununa yönelik geleneksel tutumunun uzun boylu yaşayamayacağını tahlil ediyor. *Hürriyet*'te özetlenen 1979 tarihli CIA raporu bunu açıkça belirtiyor. Bu durumda ABD veya Sovyetler Birliği veya başka bir büyük devlet, gelecekte gerçekleşecek bazı hakların karşısına dikilmeyi akıllıca bulmayacaklardır.

Dünya devletlerinin politikaları ortada. Peki Türkiye, bir devlet değil midir? Türkiye devletinin de kuvvet ilişkileri zemininde gerçekçi ve 21. yüzyılda geçerliğini yitirmeyecek politikalar izlemek diye bir sorunu yok mudur?

Katı ve dayanıksız politikaların geleneksel sahipleri, Türkiye'nin en Amerikancı güçleridir. Fakat bu güçler, Kürt sorununda anti-Amerikancılık satıyorlar. ABD Kürtlerin haklarından söz ettiğine göre, biz de Kürtlere karşı ne kadar çok haksızlık yaparsak, o kadar anti-emperyalist olacağız! Şovenizmin etkisinden bütünüyle kurtulamayan veya resmî politikalardan bağımsız tavır almaktan korkan bazı solcular da bu kolaylığı benimseyebiliyorlar.

Dar görüşlü tavır, iki yönden dayanaksızdır. Birincisi, bütün büyük devletler Kürtlere bazı haklar tanımada yavaş yavaş açık artırmaya girmişlerdir. Oysa Kürde bir şeyler vermede avantajlı devlet, Türkiye'dir. Böyle bir olanağa bugün en çok Türkiye sahiptir. İkincisi, Kürtler Türkiye devletinin yurttaşlarıdır. Onların gönül rahatlığı içinde yaşamaları, en çok Türkiye'nin sorunudur. Türkiye, kendi yurttaşlarına haklar tanımada emperyalist devletlerden daha kıskanç olamaz.

Üstelik yakın tarihe kadar yaşanan Kürtlerin eritilmesi süreci, son yıllarda tersine dönmüştür. Bugün Kürtçe bilmeyen Kürt bile, Kürtçe öğrenmeye çalışıyor. Kürtçe müzik dinliyor, Kürtçe kitap arıyor.

Geleceği olan politikalar, gerçekler zemininde üretilebilir. Oysa bugün örneğin bir PKK gerçeğinin öğrenilmesine hizmet edecek bir yayına tahammül edilemiyor. Mehmet Ali Birand dostumuzun *Milliyet*'teki Apo röportajı, başarılı bir gazeteciliğin ötesinde, ayakları yere basan politikalar geliştirmeye yapılan bir hizmetti. Politikanın temel koşulu, bilmek, gerçeğin gelişme yönünü bilmektir.

Geleneksel tavrın 21. yüzyıla kadar gitmeyeceğini, aslında o tavrın sahipleri de biliyorlar. Ama mevki ve ikbal kaygısı nedeniyle bunu açıkça ortaya koymaktan korkuyorlar. Tabulara karşı cesur tavır almak için gerekli yurtseverlik duygusundan da demokrasi ruhundan da nasiplerini almadıkları bellidir.

Türkiye'nin birliği çok vurgulanıyor. Ama bugün Türkiye'nin kaderini ellerinde tutan sivil ve askerî güçler, objektif olarak birlikten yana bir rol oynuyorlar mı? Bu soruyu tartışmanın zamanıdır.

21. yüzyıl Türkiyesi'nde birliğin harcı, ancak yurttaşların gönül huzuru olacaktır. Cumhuriyetin temelinin atıldığı yıllarda vurgulanan "Türkiyeli" kimliğine herkesin isteyerek ve severek ikna olması için, bugün ülkemiz köklü bir demokrasiye, halk da cesur insanlara muhtaçtır.

2000'e Doğru, 19-25 Haziran 1988

KERKÜK TÜRKİYE'YE GİRDİ

Acıları ve özlemleriyle, keçileri ve koyunlarıyla geldiler. Türkiye'ye yalnız keçi ve koyunlarını değil, biraz da demokrasi getirdiler. Emperyalizm çağında demokrasi, her zaman ve bütünüyle sanayi ürünü değil. Emperyalizm ve ezilen millet ilişkisi, demokrasiyi bir bakıyorsunuz tarım ve hayvancılıkla yan yana konumlandırabiliyor. Demokrasi (ve bağımsızlık) uğruna sanayileşmiş Avrupa'ya karşı bir Kurtuluş Savaşı vermiştik. Ve şimdi Kuzey Irak'ın yer yer aşiretler halinde yaşayan Kürtleri, varlıklarıyla bir demokrasi etkeni olabiliyorlar.

Kürt gerçeği, kapıyı kapatsanız bacadan gelmekte ve kamuoyunun önünde dikilmektedir. Bugün kimyasal silahlar bile bu gerçeği coğrafyadan silemiyor. Tersine anız yakılmış tarla gibi, o gerçek, Ortadoğu haritasında şimdi daha koyu bir gölge olarak duruyor ve dünyanın uzak köşelerinden bile görülüyor. Türkiye bu gerçekten kaçamaz ve kaçamıyor. Buna bağlı olarak yüzyıllık demokratik devrim birikimi de bir olgunluğa gidiyor.

Artık Kürt sorunu, Türkiye'nin demokratlaşma sürecinin başlıca dinamiklerindendir. İçten içe yapılan bir itiraf vardır: "Dağ Türkleri" masalı bitmiştir. Görülüyor ki, Türkiye'de insan unsurunu birleştiren harç, 21. yüzyılda dayatma ve zor değil, gönüllülük ve özgürlük olacaktır.

Türkiye'de Kürtlere "Dağ Türk'ü" diyenlerin, aynı zamanda bu insanlarımıza kuşkuyla bakmaları bir garip çelişkidir. Irkçı yaklaşım, kuşkuların, güvensizliklerin ve düşmanlıkların da kaynağıdır. Ama şimdi yüz bine yakın Kürt mültecinin kabul edilmesi resmî çevrelerin soğuk yaklaşımında bile belli bir kırılma yarattı. Halk, mülteci Kürt-

lere kucak açtı ve Türkler ile Kürtler arasında bir kardeşlik havası esti. Türkiye hükümetinin aldığı kararı bütün Kürt örgütleri "şükran ve minnetle karşıladıklarını" belirttiler. Türkiye'de ise demokrasi ve kardeşlik isteyen herkes, elbette hükümetin tutumunu gördü ve değerlendirdi.

Evet "Sezarın hakkı Sezar'a", ama hükümet beklediği gibi "bravo"yu hakketmiş de değildir. "İnsancıllık" reklamı, Kürtleri barındırmak için kurulan toplama kampları karşısında inandırıcılığını kaybediyor. Kürtler, halkın sıcak duygularının tersine bir "suç kaynağı" gibi görülmektedir. Bu insanlara isterlerse Türkiye'de yerleşme, bir iş tutma olanağı tanınmalıdır. Irak'tan gelen Kürtlerin savaş esiri değil, "siyasî mülteci" işlemi görmeleri Anayasa'nın gereğidir.

Kürtlerin Türkiye'ye iltica etmesi, bir insan hakkı sorunu olmanın ötesinde Türkiye'yi Ortadoğu oylumunun içine çeken yeni bir etkendir. Pentagon'un Kerkük-Musul senaryosu *2000'e Doğru*'nun 1988 yılı 11. sayısında yayımlanmıştı. Bir süre önce, "Türkiye Kerkük'e girecek mi?" sorusu gazete başlıklarına çıkarken, şimdi Kerkük Türkiye'ye girdi. Daha önce Türk ordusu sınırötesi operasyonlarla Irak'a geçmişti. Bugün ise on binler Irak'tan bu tarafa geçtiler. Gide gele Türkiye-Irak sınırı düzleşmektedir. Son iltica olayı, Türkiye'yi aynı zamanda Kuzey Irak'taki gelişmelerde fiilen taraf haline getirdi: "Dış Türkler" sorunu burada "Dış Kürtler" sorunuyla kucaklaşmaktadır.

Düne kadar Türkiye'nin dostu olarak kabul edilen Irak'a bakış da değişmektedir. Kritik anlarda devletin duyarlılıklarını yansıtan *Hürriyet* Gazetesi'nin, 6 Eylül günü "Saddam bela arıyor" başlığını atması, dikkatleri çekti. Kürtlerin ilticası, Türkiye-Irak arasında bir gerginliğin tırmanışına başlangıç mı olacaktır sorusu ortaya atılmaktadır. Türkiye'ye geçen peşmergelerin bir kısmının İran üzerinden, savaşmak için tekrar Irak'a dönmeleri, bu soruyu ciddileştiriyor. Türk resmî çevrelerinde ise, Irak'ın PKK gerillalarına tavrı konusunda güvensizlik eğilimi gelişiyor.

Türkiye 1974 yılında Kıbrıs'a girdi. 1988 yılında ise Kerkük Türkiye'ye girdi. Birinci olay, Türkiye için bir Kuzey Kıbrıs sorunu yarattı; ikinci olay ise bir Kuzey Irak sorunu. Dış çelişmeler, Türkiye

için dünyanın çoğu ülkesinden daha etkili bir rol oynamaktadır. ABD'nin Sovyetler Birliği'ndeki Müslüman ve Türk halkları bir parçalanma etkeni olarak kullanma planları ve Türkiye'ye biçtiği "koçbaşı misyonu" da cabasıdır.

Gelişmeler Türkiye'yi uluslararası olayların içine çekiyor. Türkiye hâkim sınıfları 50 milyon dolara yaklaşan dış borçla ve 12 Eylül döneminde pekiştirilen ABD denetimiyle ülkemizi bir girdabın içine sokmuşlardır.

2000'e Doğru. 11 Eylül 1988

ABD'NİN "ÜÇ İSRAİL" PLANI

Baker'ın 13 Ocak'ta Özal'a getirdiği "Kürt senaryosu". ABD'nin yeni imalatı: "Kimyasal Silahlı Kürdistan" tehdidi. Emperyalist karargâhların tayin ettiği "hami". Verilmeyen "garanti". 18 Ocak davetinin anlamı. Kritik kararlar Özal'a rağmen. "Savaşamayan paşalara" karşı Bush - Özal operasyonu gündemde. "Etkin Kürt grupları"nın Türkiye'ye mesajı. Kuzey Irak'ta hazırlanan Kürt direnişi. Ufukta yeni İsrailler değil, halk devrimleri var.

ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Körfez Savaşı'nın hemen öncesinde 13 Ocak günü Çankaya'ya "President Bush"un "Üç İsrail" planını getirdi. Kuşkusuz, Baker Özal'a bu planın ana çizgilerini anlatırken, Türkiye'yi "İkinci İsrail" haline getirmek istediklerini söylemek gibi bir nezâketsizlikte bulunmadı. Ama her şey açık. ABD, savaş sonrası Ortadoğu'sunda Türkiye'ye ve onun "himayesinde" kurulacak Kürdistan'a ikinci ve üçüncü İsrail rollerini veriyor. Pentagon'un ünlü Kürt senaryosu, artık yalnız ABD Savunma Bakanlığı'nın olmaktan çıktı, Beyaz Saray'ın senaryosu haline geldi.

New York Times'ın köşe yazarı William Safire'in 1 Kasım 1990 günlü yazısında, "sınırların yeniden çizileceği" bildirildi. Kürt sorununa ilişkin ABD planları konusunda eskiden beri "kulağı delik" olan yazar, "petrol yataklarının" kimler arasında "bölüşüleceğini" sıraladı: "Bağımsız Kürdistan, bize destek çıkan Türkiye, özgür Irak ve fedakârlıkta bulunan diğer ülkeler". "Musul-Kerkük, Türkiye'nin hakkı" oluyordu. (Ufuk Güldemir'in haberi, *Cumhuriyet*, 3 Kasım 1990)

Baker, Türkiye devletine "Kürdistan" konusunda bir "garanti" de getiriyor. Bu "Kürdistan" başka Kürdistan'dı, Türkiye'nin "himayesinde" olacaktı. Garantörlük, "lider ülke Türkiye"ye bırakılacaktı.

"Türkiye Niçin Kürt Kartına Oynamasın?"

Dergimiz, Özal - Baker görüşmesinin ana hatlarını saptadı. Baker, savaş sonrasında Irak'ta bir federasyon kurulacağını anlattı Özal'a. Bu federasyon, Araplar, Kürtler ve Türkmenlerden oluşuyordu. ABD ile İngiltere bu plan üzerinde anlaşmışlardı. Her iki müttefiki Türkiye'nin duyarlığını anlıyorlardı, bağımsız bir Kürt devletinin kurulmayacağı konusunda garanti veriyorlardı. Bush da telefonda, Özal'a "Baker size ABD'nin ve diğer dostlarınızın garantisini vermeye geldi" derken, bu güvenceyi en yetkili ağızdan yineliyordu. Ama Türkiye'nin de bölgede üzerine düşen büyük rolü benimsemesi gerekiyordu. Türkiye, Batı'nın "hürriyet ve demokrasi sisteminin" örneği ve koruyucusu olacaktı.

Saddam rejimi yıkılınca, Kuzey Irak'ta bir boşluk doğacaktı. İşte bu boşluğu "Batı'nın hürriyet sistemi" doldurmalıydı. İran ve Suriye de bu boşlukla ilgileniyorlardı. Baas rejiminin yıkılması durumunda, İran kendisine bağlı bir İslam devleti kurulmasını istiyordu. Çünkü geçmişte birkaç kez ABD ve İran tarafından kullanılmanın acısını çekmişlerdi. Irak'ın çökertildiği koşullarda, Kuzey Irak, silahlı Kürt örgütlerinin denetimine geçecekti. Bu kaçınılmazdı. Öyleyse Türkiye, bunu önlemek için de Kuzey Irak'ın kontrolünü ele geçirmek durumundaydı. Aksi halde bağımsız bir Kürdistan'ın kurulması kaçınılmaz hale gelirdi. Bunu o koşullarda ABD de önleyemezdi. Boşluğun İran tarafından doldurulmasına set çekmek için, Kürt örgütleriyle iyi ilişkiler kurmak, Batı'nın vazgeçemeyeceği politikaydı. Bir bakıma herkes Kürt kartına oynamak durumundaydı. Kürt kuvveti orada bir gerçek olduğuna göre, mesele bu kuvveti Batı'nın politikalarının kuvveti haline getirmekti. İşte burada Türkiye'ye "Kürtlerin hamiliği" rolü düşüyordu. Bu çözüm, Türkiye'deki Kürt gerilla kuvvetlerini tasfiye etmek için de gerekliydi. Türkiye,

ABD'nin dostu olan Kürt örgütleriyle birleşerek kendisini rahatsız eden Kürt Marksist hareketini etkisiz hale getirebilirdi. Türkiye'deki devlet yanlısı korucu kuvvetleri, Kuzey Irak Kürtleriyle bağlantıyı oluşturuyordu. Hatta bu kuvvetler uygun durumda kullanılabilirdi de. Nitekim bir süre sonra Tahran Radyosu, 28 Ocak günü 20.30'da yaptığı yayında, Türkiye'den kara harekâtına Kürtlerin sokulmasının planlandığını belirtti (*Hürriyet*, 29 Ocak 1991).

"Kürt Hamiliği"nin Özal'a İhalesi

Baker - Özal görüşmesinin dönüp dolaşıp düğümlendiği nokta, Türkiye'den Irak'a karşı ikinci bir cephenin açılması oldu*. Türkiye'nin büyük dostunun aba altından gösterdiği "Bağımsız Kürdistan" tehdidi buna yönelikti.

Görüşme sırasında daha savaş başlamamıştı. Baker, Özal'a oldukça iyimser bir tablo çizdi. "Müttefiklerin" hava harekâtı Irak'ı bir cehenneme çevirecekti ve kara harekâtının işini olağanüstü kolaylaştıracaktı. Bu nedenle ikinci cephenin Türkiye'ye faturası o kadar büyük olmayacaktı. Elde edilecek kâr düşünülürse, bu maliyete katlanmak gerekirdi. Özal'ın "bir koyup üç alma" mantığını büyük dost da doğruluyordu.

İncirlik'in kullanılması, ABD için cepte keklikti. Baker, bu nedenle ikna çabasını özellikle ABD birliklerinin Güneydoğu'da konuşlandırılması ve Türk Ordusu'nun da ikinci cephede savaşa sokulması üzerinde yoğunlaştırdı. Özal büyük müttefike bu garantiyi veriyordu.

Baker, Çankaya'ya 13 Ocak akşamı geldi. Ertesi gün Özal'ın televizyonda yaptığı konuşma Baker'ın getirdiği plana göre biçimlendi. Zaten Özal için ABD'nin büyük zaferine oynamak dışında ikinci bir seçenek yoktu. Özal, konuşmasının sonlarına doğru üzerine basa basa iki kez "Irak halkları" kavramını kullandı. Konuşmanın en önemli

* Körfez Savaşı'nın arifesinde Mehmetçiği Irak'a sürme planı, dergimizde yayımlandı (*Yüzyıl*, 2 Ağustos 1990). Ancak siyasal çevreler ve basın bu yöndeki çabaları görmezden geldi, hatta gerçekdışı saydı. Oysa ABD'nin Körfez Savaşı Komutanı Schwarzkopf, 1992 Ekimi'nde yayımlanan hatıralarında bu haberimizi doğruladı.

yanı buydu. *2000'e Doğru*, "Irak halkları"nın kimler olduğunu Cumhurbaşkanı'na sordu. Özal'ın sabırsızlıkla beklediği soruydu bu. Cevap on beş dakika içinde geldi. Özal, sözcüsü Kaya Toperi aracılığıyla şu açıklamayı yaptı: "Araplar, bizim soydaşımız olan Türkler ve Kürtler kastedilmiştir." (Bkz. *2000'e Doğru*, sayı 3, 1991, s. 33)

Baker, Özal'a "Kürtlerin de soydaşımız olduğunu" nihayet öğretmişti. Özal, artık "Nasıl Bulgaristan'daki Türkleri savunduysam, Irak'taki Kürtleri de savunmalıyım" diyordu. 17 Ocak günlü gazetelerde çıkan demecinde, Baker'ın kendisine bildirdiği "Kürtlerin yeni hamisini" de açıkladı: *"Şimdiye kadar Kürtlerin hamiliği Irak'a bırakılmış. Oysa çoğunluk bizde... Bundan sonra bu insanların hamiliğini bizim yapmamız lazım."* Burada "bırakılmış" sözcüğüne dikkat! Kürtler adına emperyalizmin karargâhlarında veriliyor kararlar. "Yeni hami" oralarda belirleniyor.

Köşkün kamuoyu imalatçıları da hemen kolları sıvadılar. Musul "Misak-ı Millî içinde"ydi. Türkiye'deki 43 milyon Türk, Musul-Kerkük'teki Türkmenler ile birleşiyordu. Türkiye'deki 12 milyon Kürt de, Musul-Kerkük'teki soydaşları olan Kürtlerle birleşiyordu. Peki büyüyen Türkiye ile Kürdistan arasındaki ilişki nasıl olacaktı? Güneri Cıvaoğlu, Özal'ın tasarısını bildirdi (Dikkat, Baker veya Bush'un değil): "Federal devlet. Belki müstakil, belki de göbek bağlı." (*Sabah*, 27 Ocak 1991) Musul'dan Yumurtalık'a ulaşan petrol boru hattı, "göbek bağını" oluşturuyor.

"Dostların Garantisi"

Baker'ın getirdiği planda bir "Kürdistan" vardı, ama bu "Kürdistan"ın Türkiye ile ilişkisi tartışmaya açık bırakılıyordu. Irak federasyonunun bir üyesi mi, büyük Türkiye federasyonunun parçası mı, yoksa Türkiye himayesinde bağımsız bir Kürdistan mı? Bu sorunun cevabını bir bakıma Türkiye'nin tavrı belirleyecekti.

Şu Bush gerçekten de bulunmaz bir dost! Beyaz Saray'dan Çankaya'ya telefon açıyor ve Baker'ın Ankara'ya getirdiği planla ilgili olarak, "Hoşuna gitmeyen bir şeyi kabul etme. Baker size ABD'nin ve

diğer dostlarınızın garantisini vermeye geldi" diyordu. Ozal fiyaka yapmak için kendi ağzıyla anlattı bu telefon muhabbetini. Ne var ki çok önemli bir gerçeği de ağzından kaçırmış oldu.

Daha 1980'lerdeki İran-Irak savaşının kritik zamanlarından beri, Türk hâkim sınıfları Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürdistan kurulmasına karşı duyarlı kılındılar. Kuzey Irak'a askerî müdahale, hep böyle bir olasılığı önleme amacına bağlanıyordu. ABD, Körfez Savaşının eşiğinde Türkiye'nin önüne gene aynı sorunu koydu. Türkiye'yi Irak'a sokmak için ikna edici gerekçe buydu.

Kerkük-Musul'un ikram edilmesi ise, ancak ikinci bir etken olarak kullanılabilirdi. Bu ikram çok çekici olmakla birlikte, Türk hâkim sınıflarının geniş kesimleri tarafından gerçekçi bulunmuyordu. Hem Arap dünyasının hem de Kürtlerin buna razı olmayacağı belliydi. Gene de iştah kabartıcı masallar imal edildi. Efendim Türkiye, Irak sınırını geçmekte niçin nazlanıyormuş? Çünkü Özal'a göre "Türk askeri, uğruna kan döktüğü yeri geri vermez" imiş. Böylece Irak'a girmeme olgusu bile, Irak'a girmeyi kışkırtmak için kullanıldı. Türkiye'yi savaşın içine ittikten sonra, elbette herkes umduğunu değil bulduğunu yiyecekti.

İkinci cepheyi açmanın Türkiye için başka yararları da sayıldı: Silahlı Kuvvetleri modernize etmek, vazgeçilmez olduğumuzu Batı'ya kanıtlamak, hatta ve hatta AT kapılarını açtırmak...

Mesele, Ortadoğu'da uygulanacak Pax Americana için Türkiye'yi cepheye sürmekti. Sonunda haritaya İsrail yanında iki İsrail daha eklenecekti: Türkiye ile Kürdistan. Ortadoğu ülkeleriyle kanlı bıçaklı hale düşürülecek bir Türkiye, Bushların planına göre ABD'nin dayatmalarına sürekli boyun eğmek zorunda kalacaktı. İran ve Arap halklarına düşmanlık temelinde kurulacak ve her an Türkiye ile çatışmaya sokulabilecek bir Kürdistan için de ABD himayesi dışında bir seçenek olmayacaktı.

Özal'ın Gücü Yetmedi

Savaş başladıktan sonra gelişmeler Baker'ın Özal'a anlattığı gibi olmadı. Özal, Baker'a güvenerek Irak'ın birkaç günde çökeceğini um-

muştu. Özal'ın 14 Ocak'ta yaptığı TV konuşmasında, 18 Ocak günü için parlamentodaki parti liderlerini Çankaya'ya çağırması, bir ABD zaferine göre düşünülmüştü. Özal, ABD bombardımanının etkisini iç politikada kullanacaktı.

Savaşın hemen öncesi ve sonrası Türkiye'de de şiddetli bir siyasal mücadele yaşandı. Özal'ın açıklamaları, Akbulut'un Meclis'teki konuşması, Türkiye'nin ikinci cepheyi açmak üzere olduğunu gösteriyordu. Hatta bu yönde haberler de geldi. Ancak o kritik günlerde Özal'ın gücü, Türkiye'nin politikasını belirlemeye yetmedi. Özal, bunu daha sonra, "Ben olsaydım, Irak'a Türk uçaklarını da gönderirdim", "Ben olsaydım konuyu yeniden Meclis'e götürmezdim" gibi cümlelerle ifade etti. Özal daha önce Türkiye'nin Körfez'e asker göndermesini sağlayamadığını da itiraf etmişti.

Baker'ın getirdiği bilgiye göre, kara harekâtı çok daha erken başlayacaktı. Ayrıca ikinci cephenin açılması, birden fazla aşamadan geçecekti.

İncirlik'in ABD ve İsrail uçakları tarafından kullanılması birinci aşama idi. "Türkiye'nin savunulması" amacıyla üslere indirildiği söylenen 48 ABD uçağı da bu aşamada Irak'ı bombardıman amacıyla kullanılacaktı.

İkinci aşama, Türk uçaklarının da bombardımana katılmasıydı. Herkes ikinci cephe dendiği zaman, kara harekâtını düşünüyordu, ama Özal-Baker görüşmesine göre, ikinci cephe Türk uçaklarınca havadan açılacaktı. İşte Özal'ın gücü o kritik günlerde buna yetmedi. Genelkurmay ve Hava Kuvvetleri, burada kesin bir tavır aldılar, "Tek Türk uçağı kaldırtmayız" dediler. Bu haberin ayrıntısını *2000'e Doğru*'nun şimşek çeken son sayısı verdi. Ordu, İncirlik üssünün kullanılmasının sorumluluğunu da kamuoyu önünde hükümetin üzerine yıktı.

Üçüncü aşama, Türkiye'nin güney sınırlarına NATO bayrağı altında konuşlandırılan ABD kara ve hava birliklerinin savaşa sokulmasıydı.

Bütün bu aşamalar, Türkiye'nin bir kara harekâtıyla Irak sınırını geçmesinin koşullarını da yaratıyordu. İncirlik'in ABD uçaklarınca

kullanılması, herkesin de kabul ettiği gibi Irak'a karşı açık bir saldırıydı ve ünlü Latince deyişle "casus belli", yani savaş nedeni idi. Arkasından Türk uçaklarıyla birlikte ABD kara ve hava birliklerinin de çeşitli biçimlerde savaşa girmeleri, Irak'ı cevap vermeye zorlayacaktı. İşte "Irak saldırısı" böyle imal edilecekti.

Irak'ın direnişi ABD'nin ikinci cephe planlarını da bozdu. Daha önemlisi Türkiye halkı savaşa karşıydı. Canlı olan işçi hareketi ikinci cephenin açılmasına tavır aldı. Muhalefet partileri, İncirlik nedeniyle Türkiye'nin saldırgan durumuna girdiğini söyleyecek kadar sert çıkışlar yaptılar. Böylece "millî birlik-beraberliği", Özal-Baker anlaşması değil, Ordu-SHP-DYP'nin oluşturduğu savaş karşıtı blok belirledi. Bu ittifak, halk hareketinin savaşa karşı mücadelesinden de yararlandı. Böylece Özal ve hükümet, "Irak saldırmadıkça savaşa girmeyeceğiz" politikasında karar kıldı. Dahası Özal, savaşın ilk günlerindeki cengâver havasının tam tersine "Irak birkaç füze atsa bile ona cevap vermeyeceğiz" gafını bile yapmıştı.

Bir kısım çevreler ise bu sırada "ABD zaten Türkiye'nin ikinci cephe açmasını istemiyor ki" haberini sürdüler piyasaya. Ne var ki bir yandan da "Kuzey Irak'ta bağımsız Kürt devleti" senaryoları hemen her gün gazete sayfalarında boy gösteriyordu.

Son Tehdit: "Silahlı Kürdistan"

İlginç bir örnek, Güneri Cıvaoğlu'nun 1 Şubat Cuma günü Riyad'da davet edildiği ABD Kuvvetlerinin Ordu Sözcülüğü Merkezi'nden geçtiği haber. "Önemli" Yarbay, "duvara asılı dev Ortadoğu haritasının önünde" ABD propaganda cihazının Türkiye kamuoyuna mesajını söylüyor: 1.Kuzey Irak'ta kurulacak Kürt devleti sizin sorununuz. 2.Cumhurbaşkanınız Turgut Özal'ın Türkiye'yi bölgenin lideri haline getiren tutumu sayesinde, Kürt devleti Türkiye'nin kontrolünde olabilir. 3.Körfez'de Şatt-ül Arab'ın bir bölümü ile Musul-Kerkük'ün doğusunun İran'a verilmesi halinde Tahran da yumuşatılabilir. 4.Suriye'ye gelince Esad hasta, ondan sonra Suriye karışır, kendi iç sorunlarıyla uğraşır.

Türkiye'nin Kuzey Irak'a itilmesi için ne kadar ikna edici değil mi? Fakat asıl "ikna edici" bölüm, Güneri Cıvaoğlu'nu bile düşündürmüş: *"Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin de yakında çok silahı olacak. Saddam'ın bıraktığı silahlar onlara kalıyor. Belki Türkiye'de sizinkilerden bile ileri silahları olacak. Uçakları, tankları, füzeleri, zırhları, helikopterleri, havalimanları vs."*

Ve Cıvaoğlu, "ikna" çabasına katılarak Yarbay'ın konuşmasını içinden tamamlıyor: *"Hatta belki Kuzey Irak'ta hâlâ var olduğu iddia edilen gizli kimyasal ve biyolojik silah stokları... Yeraltında gizli uçaklar, füzeler... Ve en önemlisi Musul-Kerkük petrollerinin muhteşem geliri... Bu kaynaklarla ne silahlar alınmaz ki!"*

"Yurtta sulh"çu Türk vatanseveri için tek yol kalıyor: Kuzey Irak'ta açılacak boşluğu Kürtlerden önce doldurmak için elini çabuk tutmak!

Cıvaoğlu yorumunu da yapıyor: *"Özal da bu oluşumun farkında ve gelişmelerin önüne geçmek, öncelik almak istiyor sanıyorum." (Sabah,* 2 Şubat 1991)

Türkiye için dün müthiş silahlara sahip Saddam tehdidi vardı. Saddam'ın yerine, bu kez de "Kimyasal Silahlı Kürdistan" tehdidi imal ediliyordu.

Bush'un Türkiye'ye İkna Seferi

Bütün bu çabalar, Baker'ın Özal'a getirdiği Kürt senaryosunu uygulamanın önünde hâlâ aşılamamış bir direnişin olduğunu gösteriyor. Nitekim Şubat sonlarına doğru Bush'un Baker'ı da yanına alarak Türkiye'ye yeni bir "ikna" seferi yapacağı haberini *2000'e Doğru* yazmıştı. Şimdi bu ziyaretin esas olarak Genelkurmay'daki itirazı kırmak için yapılacağı bildirildi.

Özal, olası ziyaret öncesinde harekete geçti, "Orduya neşter atacağım" sözleriyle Genelkurmay'a meydan okudu. Bu meydan okuma, üstelik savaş koşullarında yapılıyordu. Genelkurmay, Millî Savunma Bakanlığı'na bağlanacaktı.

Öte yandan Özal'ın özel MİT'inin başında olduğu belirtilen Ercan Vuralhan, Magic Box'ın Kırmızı Koltuğu'ndan ne zamandır ağza alınmayan Özal'ın "MİT'i sivilleştirme" planını yeniden gündeme getirdi.

Özal, çok önceden "Bana savaşacak paşa lazım" demişti. Ve işte savaşamayan paşalara karşı Bush-Özal ortak operasyonu tezgâha konuyordu.

Özal nasıl oluyor da Genelkurmay ile hesaplaşmayı hem de savaş ortamında göze alıyor? Hangi güçle? Bu sorunun cevabı Özal'ın seçeneksiz oluşunda. Özal'ın ikinci cepheyi açmak dışında bir çıkış yolu yok. Bunu başaramazsa her şeyini kaybedecek. Öyleyse ya herro ya merro.

ABD'nin Zaferine Oynayan Kürt Gericileri

Bush-Özal ortaklığının Kürt senaryosu, Türkiye'nin Amerikancı güçleri yanında ABD'nin zaferine oynayan bir kısım Kürt milliyetçi-gericilerine dayanma hesabıyla sahneleniyor.

Türkiye'de ilk akla gelen isim Kâmran İnan. Daha iki yıl önce *2000'e Doğru*'ya anadilinin Kürtçe olduğunu söyleyemeyen Kâmran Bey, artık Bakanlar Kurulu toplantılarında Kürtlerin haklarının gerçekleşmesi savaşı veren insan hakları kahramanı rolünde.

NATO eski Genel Sekreteri Luns, Kâmran İnan'a "evin delisi" adını takmış. "Bir savaş delisi" olduğu konusunda ortak bir saptama var. Fakat daha önemlisi ABD'nin ve CIA'nın Türkiye'de en güvendiği birkaç isimden biri. Filistin'in Türkiye'deki eski Büyükelçisi Abu Firas, daha 1988 yılında kendi istihbarat kaynaklarına dayanarak bize Kâmran İnan'ın Kürt senaryosu için hazırlandığını anlatmıştı. İnan'ın 1992-93 yılına kadar adım adım daha yüksek görevlere tırmandırılacağını belirten Firas, "Onun ABD ajanlarıyla çok yakın ilişki ve buluşmaları da biliniyor" dedi. Özal, Meclis'teki son savaş yetkisi tartışmasında İnan'ı sahneye çıkardı. Bakanların iktidar partisi grubu adına konuştuğu pek görülmemişti, ama İnan için bu gelenek de bozulabiliyordu.

Kâmran İnan, eski Hizan şeyhlerinin torunu olarak ABD ile devlet yanlısı aşiret kuvvetleri arasındaki bağlantıyı kişiliğinde birleştiriyordu. ABD'nin Kürt senaryosunun Türkiye ayağında köy korucuları dışında kuvvetler de var. Bunlar, Saddam'ı baş düşman alan ve "ABD desteğiyle de olsa kendi devletimizi kuralım" diyen güçler. Gericisinden reformcusuna kadar uzanan bu kesimi kullanmak için gerekli "reformlar" da, Baker'la Çankaya buluşmasında konuşuldu ve ardından gündeme getirildi. HEP'in bir kısım yöneticilerinin ANAP ile sıkı fıkı ilişkisi ve bazı örgütlerin tavrı "Üç İsrail" planıyla birleşiyor.

"Anlaşalım, Kerkük'e Girin"

Irak Kürdistanı'ndaki ayağın oluşturulması çabaları da var. Kuzey Irak'ın bazı Kürt aşiret güçlerinin Türkiye'deki aşiretler ve korucululkla bağları biliniyor. Hatta bu bağlar geçmiş yıllarda Türk devletiyle ilişki ve işbirliğine de yardımcı oldu.

Doğrudan ilişkiler de görüldü. M. Ali Birand, 9 Nisan 1988 günü *Milliyet* manşetindeki haberinde, "Bazı etkin Kürt gruplarının Türkiye'ye mesajını" bildiriyordu. *"Anlaşalım, Kerkük'e girin."* Irak Kürdistanı'nın iki önemli Kürt lideri Tahran'da M. Ali Birand'a *"bazı koşullarda Türkiye'yi tercih edeceklerini"* söylemişlerdi.

En güvenilir kaynak, M. Ali Birand'ın haberindeki "etkin Kürt gruplarının" Barzani ve Talabani olduğunu dergimize bildirdi. Bu mesaj devlete resmen ulaştırılmamıştı, ama MİT'e girmiş olabilirdi. Bu "etkin kuvvetlerin" MİT'le ilişkisi vardı zaten. Özal'ın kafasında "Kürdistan kurulursa kurulsun ve benim kontrolümde olsun" düşüncesi yer etmişti. Bir kez bir gazeteciye "Birtakım kafalar vardır, sen bilmezsin" demişti. Askerleri kastediyordu. Bugün ise ABD ve Körfez Savaşı koşulları nedeniyle "Özal'ın eli güçlenmişti".

Bir ANAP'lı bakan da, 1987 yıl sonlarında dergimize "Kürt sorununa ilişkin olarak Başbakanımızın kafasında sizin tahmin edemeyeceğiniz kadar köklü projeler var. Zamanı gelince gündeme sokulacak" demişti.

ABD: "Kürt Sorununa Evet, PKK'ye Hayır"

Ne var ki ABD'nin Kürt senaryosunun Irak ayağı da sağlam değil, hatta varlığı kuşkulu. Çünkü Kürt Ulusal Kongresi çabaları, Barzani'nin KDP'sini, Talabani'nin YNK'sını ve Abdullah Öcalan'ın önderliğindeki PKK'yi kucaklıyor. Kürt ulusal güçlerinin bu içerikte toparlanması, ABD için iyi bir haber değil. Çünkü ABD, "Kürt sorununa evet, PKK'ye hayır" diyor. Bush-Özal ortaklığının "Üç İsrail" planı, anti-emperyalist karakteri belirgin olan PKK'nin yalnızlaştırılarak ezilmesini de içeriyor. PKK, Türkiye'nin de ısrarlı istekleri sonucu ABD'nin kara listesine alındı. Bizzat Beyaz Saray Sözcüsü, PKK'nin "terörist" örgütler arasında kabul edildiğini açıklamıştı.

Türkiye'nin Müdahalesine Karşı Kürt Kuvvetleri

Körfez Savaşı, Kürtleri parçalayan sınırların çiğnenmesini ve tartışılmasını yeniden gündeme getirdi. Türkiye'nin 1987 başındaki sınır ötesi harekâtı, bu sınırların dokunulmazlığını kaldırmıştı. Arkasından 55 bin Kürt sığınmacı, Irak'tan Türkiye'ye geçerken sınırı bir kez daha çiğnediler. *2000'e Doğru* başyazısında olayı "Kerkük Türkiye'ye girdi" cümlesiyle yorumladı. İşte şimdi Türkiye'nin Kerkük'e girmesi gündeme gelirken, Kürtler arasındaki sınırlar da kalkmış oluyor.

Çeşitli gazeteler PKK'nin gerilla güçlerinin önemli bir kesiminin Kuzey Irak'ta toplandığını yazdı. KDP ve YNK da İran'dan kuvvet taşıyorlar. Türkiye'nin müdahalesine karşı bir Kürt kuvveti hazırlanıyor. Sürgünde bir Kürt devletinin kurulması çabaları da bu sırada gündeme geldi.

Durum karmaşık. Bir yanda Paris Kürt Konferansına damgasını vuran ABD ve Batı himayesinde çözüm hazırlıkları var. Bu çizgi, Bush-Özal ortaklığının "Üç İsrail" planıyla birleşiyor ve Özal'a övgüler düzüyor. Öte yanda bu plana karşı net tavırlar alan PKK ve onun diğer ulusal Kürt güçlerini etkileme çabaları görülüyor. Özeti,

ABD'nin Türkiye'yi Kuzey Irak'a itme tertibi, "Türkiye'nin himayesinde bir Kürt federe devleti" hesaplanırken, her an bir Türkiye-Kürdistan savaşına dönüşme olasılığını da bağrında taşıyor. Çünkü İsrail rolünü reddeden güçler, Türkiye'de olduğu gibi Kürdistan'da da çoğunlukta. Türk Ordusu bu gerçeği dikkate alıyor. SHP Genel Başkanı İnönü ise bu konuda çok daha açık. *"Bize ne Irak'ta kurulacak Kürdistan'dan?"* diyerek bir askerî müdahaleye karşı tavır alıyor.

"Üç Israil"e Karşı Üç Vietnam!

Körfez Savaşı'nın gelişmesi ABD'nin "Üç İsrail" planının bir hayal olduğunu kanıtlamak yönünde. ABD için zafer yok. Çünkü bu savaş nasıl biterse bitsin, güçlü bir anti-Amerikan halk yükselişi Ortadoğu'nun yakın gündemine girdi. Bush ve Özal'ın Türkiye'yi Kuzey Irak'a sokma çabaları, yeni İsrailler değil yeni Vietnamlar yaratır. Irak, zaten bugünden Vietnam haline gelmiştir. Türkiye himayesinde bir "Kürdistan" komplosu ise anti-emperyalist halk devrimlerini ateşler.

Yüzyıl, 10 Şubat 1991

"KOMŞU KÜRDÜ SEV, EVDEKİ KÜRDÜ DÖV" POLİTİKASI

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt sorununu inkâr politikası iflas etti. Devekuşu başını kumdan çıkarıyor. Ancak bu kolay olmuyor. Türk hâkim sınıfları içinde şok geçirenler çoğunlukta. Cumhuriyetin getirdiği statükonun çözümsüzlüğü ortada. Aslında çıkmazda olan, ideolojik düzlemde Türk milliyetçiliğidir, uygulamada ise askerî yöntem.

Şu an gerçeklere kör inatla direnen, sayın Ecevit gibi milliyetçiler var. DSP Genel Başkanı; "ortada bir milliyet sorunu yok, bölgesel gerilik sorunu var" diyor. Kuşkusuz buna karar verecek olan Ecevit değil, fakat Kürt halkıdır. Eğer Kürt halkı olayı bir milliyet sorunu olarak anlıyorsa, demokrasi adına söylenecek tek söz yoktur.

Keşke milliyet sorunu olmasaydı. Bir gün milliyet sorununun arkada kalacağı da kesindir. Ama gerçek ortada. Sorun, Kürt sorunudur, milliyet sorunudur. Bu gerçeğe direnenler, siyasal alanda kilitlenmeye mahkûmdur.

Özal'ın diğerlerinden farkı, kilitlenmiş değil. Çünkü olaya, Ankara'dan değil, Washington'dan bakıyor. Körfez Savaşı'ndan sonra ABD inisiyatifinin önü açılmıştır.

Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) liderleri Talabani ve Irak Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) liderlerinden Dızaî ile Ankara'da yapılan görüşme, bir gerçeğin kabulüdür. Bu olumlu bir gelişme. Ancak, biz halktan gizli diplomasi yürütülmesine karşıyız. Türkiye'nin ABD senaryoları içinde rol almasını, Kürtlerin ve Irak'ın sorunlarına müdahale etmesini, hem ilkelere aykırı hem de tehlikeli buluyoruz. Görüşmenin Kürt liderlerini küçük düşürücü biçimde yapılmasını da üzüntüyle karşılıyor ve kınıyoruz.

ABD emperyalizminin Körfez'e askerî müdahalesinin arifesinde yeni bir durum doğmuştu. Bu durumu belirleyen çelişmeler savaşın son bulmasına rağmen yerinde duruyor, hatta ağırlaştı. Bu genel Ortadoğu tablosu içinde, ABD emperyalizmi ile Irak arasındaki savaşın sona ermesinin getirdiği yenilikler de var. Kuzey Irak'taki Kürt milliyeti, yaşadığı topraklarda silahlı bir otorite kurmak için ayaklandı. Irak'ın bu millî harekete şiddet uygulamasına karşıyız. Kürtler kendi geleceklerini özgürce belirlemelidir.

Unutmayalım, milletlerin de hata yapma hakları vardır. Milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkı, hiçbir politik gerekçeyle rafa kaldırılamaz. Eğer bir millet, emperyalizmi güçlendiren bir çözümü benimsiyorsa, bu tavrın üzerine de şiddetle gidilemez. Burada şiddete göğüs germek, bir ilke tutumudur.

Yanlışı düzeltebilecek olan, gene o milletin kendisidir. Siyasal açıdan baktığımız zaman, biz Irak'taki Kürt ayaklanmasını ABD emperyalizmine karşı tavır aldığı anda destekleriz. Bir de bu hareketin kendi emekçileriyle ve somut olarak Türkiye'deki Kürt yoksul köylü hareketiyle ilişkisine bakarız. Emekçi ve devrimci hareketleri ezme komplolarına karıştığı durumlarda buna tavır alırız.

Irak gibi İsrail ile boy ölçüşmelere girebilecek bir askerî gücü yıkması, ABD'nin başarısıdır. Böylece Arapları çevresinde birleştirebilecek bir eksen ortadan kaldırıldı. Şu an ABD'nin önü açılmış gibi. Ancak geleceğe baktığımız zaman, Washington için iyimser bir tablo gözükmüyor. ABD, askerî saldırısıyla safları ayrıştırdı, çelişmeleri derinleştirdi ve anti-emperyalist süreçlere de istim verdi.

ABD'nin Ortadoğu siyasetinin ekseni, bölge güçlerini parçalanmış durumda tutmak ve birbiriyle kavgalara sokmaktır. Önemli bir bölge gücünün ortaya çıkmasını önlemek, ABD'nin tavırlarını açıklayan siyasal ilkedir. Washington'un Kürt politikası da bu çerçevede anlaşılabilir.

Baker'ın Körfez Savaşı arifesinde Özal'a getirdiği planda Irak'ta kurulacak Kürt devletinin özerk mi, federe mi, bağımsız mı olacağı, yoksa süreç içinde Büyük Türkiye federasyonu içinde mi yer alacağı açık bırakılmıştı. Bu belirsizlik, ABD'nin bölge ülkelerini birbirlerine

karşı kullanabilmesi için gereklidir. Kürtler üzerindeki denetim açısından da buna ihtiyaçları vardır. Böylece ABD bütün bölge güçlerini hem tehdit ediyor, hem de onlara ABD senaryosu içinde kazançlar öneriyor. Sopa sallanırken, mavi boncuk da dağıtılıyor.

Özal, ABD'yi elbette anlamıştır ve Baker'ın getirdiği Kürt senaryosundaki boşlukları doldurmak için harekete geçmiştir. Böylece İran Şahı'nın rolüne ve kaderine talip oluyor. Aslında Özal'ın durumu, savaş öncesinden daha kötüdür. Nitekim "Eskisinden daha ciddî sorunlar ortaya çıktı" demektedir.

Türkiye, "Komşu Kürdü sev, evdeki Kürdü döv" politikasıyla kör bir çıkmazın içinde giriyor. Komşu Kürt diğer ülkelere ve halklara karşı kullanılmak için "sevilecek". Bu politika, komşu Kürdü evdeki yoksuluna karşı kullanma kurnazlığını da içeriyor. Türkiye, bunu bugün hemen dayatmayacak kadar deneyimlidir. Ancak Irak'taki Kürt hareketini şiddetli çatışmaların içine ittikten sonra, bu koşulları dikte etme olanağının doğabileceğini hesaplıyor. Senaryo, Türkiye'yi ABD önünde, Irak Kürtlerini ise Türkiye önünde seçeneksiz bırakıyor. ABD ise, bu seçeneği elinde tutabilecektir.

Türkiye, ABD senaryosu içinde rol alarak maceraya giriyor. İran, Suriye ve bütün Arap ülkeleri potansiyel düşmanlar olarak beliriyor. Bu politikanın Türkiye'yi götüreceği yer Müslüman bir İsrail olmaktır.

Moskova yöneticilerinin 2000'li yıllar için öngördüğü, Türkiye ile birleşmiş Azerbaycan çözümü de, Türkiye-İran ilişkilerini gerginleştiriyor.

Bu durumda Ortadoğu'nun önündeki en büyük tehlike, milletlerarası boğazlaşmalardır. ABD'nin istediği de budur. Millî boğazlaşmalara yanıt, anti-emperyalizmdir. Ortadoğu ülkeleri ve halklarının aralarındaki sorunları barışçı yollardan çözmekten ve emperyalizme karşı birleşmekten başka çareleri yoktur. Türk, Kürt, Fars ve Arap: Bunların kaderleri ortaktır.

Bu tablo içinde Kürt hareketlerinin devrimciliğinin ölçütü, bağımsızlık veya özerklik uçları arasındaki tercihlerde değil, emperyalizme karşı tavırda, enternasyonalizmde ve sınıfsal dayanaklarda kendini gösteriyor.

Kürt milletinin dört ülkeye bölünmüş olması, bütünüyle kendine özgü bir tablo ortaya çıkarıyor. ABD emperyalizminin kara listesinde olan Kürt halkının anti-emperyalist güçleri, Ortadoğu halkları arasında bir harç rolü oynayabilirler. Bunun Türkiye'deki ifadesi, Botan-Zonguldak hattının her iki yönden sağlamlaştırılmasıdır. Bu hat, Kerkük - Yumurtalık boru hattından çok daha hayatî önemdedir.

Yüzyıl, 17 Mart 1991

ZİNCİRİNDEN BOŞANAN TOP

"Bağını koparan bir top, birden doğaüstü, kimsenin tanımlayamayacağı bir canavara dönüşür... Bir bilardo topu gibi hareket ederek, tekerleklerinin üzerinde koşar, geminin yalpasına göre eğilerek sağa sola dalar; gider, gelir, durur, bir an düşünür gibi yaparak yeniden koşmaya başlar; yayından fırlamış bir ok gibi gemiyi boydan boya kat eder, döner, kaçar, bükülür, çarpar, deler, öldürür, yok eder. Eğlence olsun diye duvara tos atıp duran koç gibidir. ... Maddenin özgürlüğe kavuşmasıdır bu.

"Bu demirden kütle bir panter kadar çevik, bir fil kadar ağır, bir fare kadar kıvrak, bir balta kadar inatçı, büyük bir deniz dalgası kadar sürpriz dolu, şimşek kadar sarsıcı, bir mezar kadar ürkütücüdür. On bin kilo çeker, ama çocukların oynadığı küçük bir top gibi zıplar. Dik açılar çizerek döner, döner. Ne yapmalı? Onu nasıl durdurmalı? Fırtına olsa diner, tayfun olsa geçip gider, rüzgâr olsa hafifler, yangın olsa söndürülür, ama bu tunçtan canavara karşı ne yapılır... Köpeği sakinleştirebilir, boğayı şaşırtabilir, yılanı kandırabilir, kaplanı korkutabilir, aslanı yumuşatabilirsiniz; ama bağlarını koparan bir topa, bu canavara karşı hiçbir çareniz yoktur. ... Sonsuzdan getirdiği uğursuz bir yaşamdır onunki. Altında onu sağa sola sallayan bir döşeme vardır. Döşemeyi gemi, gemiyi deniz, denizi de rüzgâr oynatmaktadır. ... Düşünen, ama sık sık fikir değiştirerek bir anda yön değiştiren bir mermiyle karşı karşıyasınızdır. ... Korkunç top çırpınıyor, ilerliyor, geri çekiliyor, bir sağa bir sola vuruyor, kaçıyor, geçiyor, kendisini bekleyenleri şaşırtıyor, engelleri parçalıyor. İnsanları sinek gibi eziyor. Döşeme kımıldayıp duruyor, işin en dehşet

verici yanı da bu. Durmadan kapris yapan kaygan bir yüzeye nasıl hâkim olabilirsiniz?

"Topun tekerleği askerlerin cesetlerinin üzerinden bir daha bir daha geçiyor, onları parçalıyor, lime lime ediyor... Ölülerin kafaları çığlık çığlığaydı sanki. Birçok noktadan delinen döşeme açıldı açılacaktı.

"Aslında bizi bu beladan ancak tanrı kurtarabilir, dedi Boisberthelot."

Bu satırlar, Ortadoğu zemininde Kürtleri anlatmak için yazılmamış; Victor Hugo *"1793"* romanının başında, gemide zincirinden boşanmış bir topu betimliyor.

İlerleyen sayfalarda, onun bir top değil, terör kasırgasının kendisi olduğunu anlarsınız. O azgın top bir simgedir sadece. Onu zaptetmenin mümkünü yoktur artık.

Yaşadığımız yıl 1991'dir. Gemi Ortadoğu'dur ve zincirinden boşanan top da Kürtler.

Ortadoğu'nun çivileri çıkmıştır, bütün dengeler altüst olmuştur, statüko temelinden sallanıyor. Bu evlerinden yurtlarından sürülen insanları kim nerede zapturapt altına alacaktır? Onlara "Yeni ABD Nizamı"nın neresinde barış içinde, özgürce oturabilecekleri bir yer vardır?

Bugün dağ yollarına düşen, sınırlara dayanan milyonlar, Ortadoğu'nun patronu ABD'nin ve düzenin bütün efendilerinin başlarındaki beladır. Bu "belayı" bir tampon bölgede denetim altına almak, onlara İsrailimsi bir tampon devletçik kurdurmak, hele hele jandarma görevi vermek ne mümkün!

Ortadoğu'daki altüst oluş, Kürtleri yalnız dağlara sürmedi, yalnız yollara düşürmedi, tarih sahnesine de çıkarıyor. Unutmayalım, Türkiye'nin emperyalizm tarafından teslim alındığı 1918 yılıyla 1922 yılının 30 Ağustos'u arasındaki zaman, sadece dört yıldır.

Türkiye'nin emperyalizme karşı koyması, bu yüzyılın başında ezilen dünyada mücadele kıvılcımı çakmıştı. Yüzyılın sonuna gelip dayandığımız bugün, Kürtlerin özgürlük mücadelesinin de böyle tarihsel bir anlamı ve rolü vardır. Ortadoğu halklarına emperyalizme karşı mücadeleyi dayatıyorlar.

Kürtler dört parçaya bölünmüş, büyük acılar çekmiş, "lanetlenmiş" bir halk! Bu talihsizlik, geleceğe bakarsanız bir talih oluyor. Çünkü Kürtler için milliyetçilikle kurtuluş yolu tıkanmıştır.

Türk, Fars ve Arap milliyetçiliğinin emekçi halklara çektirdiği acıları, milletlere dayattığı boğazlaşmaları görüyoruz, yaşıyoruz. Kürtlerin uyanışı arkadan geldi. Ama bu uyanış, milliyetçiliğin sınırlarının ötesine geçecek dinamikleri içeriyor. Talihsizliğin talihe dönüşmesidir bu. Zorluklar, Kürtleri dünya ölçeğinde ileri rollere, öncü tavırlara mecbur ediyor. Kapitalizm, milletler arasında boğazlaşmaları kışkırtırken, Kürtlerde uluslararası kardeşlik ve sosyalizm mayalanıyor.

Bu bağlamda Kürtler enternasyonalizme mecbur bırakılmış, enternasyonalizme mahkûm edilmiş bir halktır. Çünkü Kürtlerin emperyalizmden kurtulmak için kardeş halkları ayağa kaldırmaktan başka bir çıkışları yok. Omuz omza mücadele, bu halk için bir mecburiyet.

Kürtlerin emperyalizme karşı mücadele ve özgürlük çağrısı, Ortadoğu'da öncelikle ve kuvvetle Türkiye halkında yankılanıyor. Zonguldak-Botan kardeşliğinde, yalnız Kavimler Kapısı'nın değil, bölgenin ve dünyanın enternasyonalist geleceği filizleniyor.

Çürüyen Batı uygarlığı, Ortadoğu batağına saplanıyor. Kürtlerle birlikte Türkiye halkı da emperyalizmin başına beladır artık.

2000'e Doğru, 14 Nisan 1991

KÜRT FELAKETİNİN TEK KÂRLISI

ABD planı açısından Kürt halkının böyle ezdirilmesi ve komşu ülkelere sığınması gerekliydi.

ABD taktiklerinin bir tek ekseni var: Milletlerarası boğazlaşmalar, parçalanmış bir Ortadoğu! Bölge ülkelerini ve halklarını birbirine kırdırmak için, ABD açısından elverişli bir zemin bulunuyor. Kürtlerin millî haklarından yoksunluğu, bu millet üzerindeki Türk, Arap ve Fars şovenizmi ABD'ye çok iyi bir malzeme veriyor.

2000'e Doğru, ABD'nin "Kürt senaryosu"nu daha 1988 yılında yayımlamıştı. Körfez Savaşı arifesinde ABD Dışişleri Bakanı Baker, planı yeniden Özal'a getirdi. Dergimiz, senaryonun son halini 10 Şubat sayısında "Amerika'nın Üç İsrail Planı" başlığıyla bir kez daha açıkladı.

Senaryoda bir boşluk vardı. ABD'ye sonuna kadar muhtaç ve mecbur bir Kürt siyasal kuruluşu Türkiye'ye nasıl kabul ettirilecekti? Milyonların göçü, federe veya sözümona bağımsız Kürt devletine giden adımları Türk yönetimi için de bir çare haline getiriyor. Konuya soğuk bakan kesimlerin olaya ikna edilmesi için, Kürt göçünün önce Türkiye üzerine yıkılması gerekiyordu.

Özal ve Kuzey Irak'ın Kürt liderleri, Bush'un Saddam'ı devirmesi beklentisi içindeydiler. Öyle olmadı. ABD ateşkesin arkasından Kürt liderlerini ayaklanmaya itti. Bozgunun faturası yalnız Kürtlere değil, aynı zamanda Türkiye'ye, İran'a ve hatta Irak'a çıktı. Felaketin tek kârlısı ise ABD.

Kürt halkı, perişan oldu, büyük bir felaket yaşamında büyük bir düşkırıklığına uğradı, yurdunu, her şeyini kaybetti, can derdine düştü, kendine güvenini yitirdi. Güney Kürdistan'da başını dik tutabilecek bir

Kürt varlığı bırakılmadı. Kürt halkı, yüz binler halinde yollara düşerken Türk ordusunun gelip kendisini kurtarması için dua eder hale getirildi. Kürt halkının Irak'la son bağları da koparıldı. ABD'ye muhtaç bir halk yaratıldı.

Türkiye artık güney sınırında şöyle veya böyle bir Kürt devletinin oluşturulması konusunda daha yumuşak bir hale getirilmiştir. Kürt halkının bozguna uğratılması Amerikancı Özal'ın çözümünü güçlendirdi. Milyonlarca Kürt önce Türkiye'nin üzerine yıkıldı. Bu yükün altında kalmaktan korkan Türk hâkim sınıfları, tampon bölge veya "güvenlik kuşağı"nı yalnız Kürtler için değil, kendileri için de "çözüm" olarak görmeye başladılar. Bu tehdit Türkiye'ye iki politika dayatıyor: Birincisi, Kürtlerin Kuzey Irak'ta siyasal örgütlenmesini kabullenmek. İkincisi bu örgütlenmeyi kontrol altında tutmak. Birinci politika, Türk hâkim sınıflarını "kötülerin iyisi" olan ikinciye zorluyor. Türk devleti üzerine yıkılan Kuzey Irak göçünün altında kalmamak için Kuzey Irak'a "göç etmeye" zorlanıyor. Türkmenler ise ayrı bir gerekçe. Böylece ABD, Türkiye ve Kürdistan arasındaki bağımlılıklar daha bir örülüyor. İsrail zaten elde hazır.

İran da Kürt bozgunundan nasibini aldı. Yüz binlerce göçmen, faturanın en hafif kalemi. Bu göçmenlerden kurtulması için İran'a da tampon bölge seçeneği dayatılıyor. Oysa bu tampon, aslında İran'dan baktığınız zaman bir ABD mızrağı ve Türk hançeri. İlerde ayrıca Azerbaycan sorunu nedeniyle derinleşecek olan Türkiye-İran anlaşmazlığını da dikkate alırsanız, Tahran rejiminin kaygılarını daha iyi saptayabilirsiniz. Suriye de benzer konumdadır.

Irak ise, Kürt halkına saldırısıyla kendi kendisine saldırmış oldu. Arap dünyasının Irak'ın toprak bütünlüğünü savunması şimdi çok zorlaştı. Kürtlere Irak içinde hayat hakkı yok. O zaman? Kürt bozgunu, bu durumda Irak'ın parçalanması anlamına da geliyor. Bozguna uğratan bozuluyor.

Kürtler dünyanın az rastladığı bir felakete uğratıldı. Bu halkın başına ABD'ye ve Türkiye'ye bağımlılık çorabı örülüyor. Türkiye, ABD kontrolünde yayılmacılığa zorlanıyor.

İran, ABD'nin denetlediği Türk-Kürt tehlikesiyle yüz yüze bırakılıyor.

Irak parçalanma tehdidi altında.

Daha önemlisi ABD, senaryonun bazı sayfalarını boş bırakıyor. Bölge güçlerine istediğiniz gibi doldurabilirsiniz diyerek inisiyatif tanıyor. Aslında bu, bölge ülkeleri ve halkları arasında boğazlaşmayı kışkırtan ek bir etken. ABD'ye ise daha çok "kurtarıcılık", "düzen ve barış getirme" işlevleri kalıyor. Ortadoğu ülkeleri ve milletleri, havasız bir dehlizde nefes alabilmek için birbirlerinin üzerine çıkacaklar; ABD ise, altta kalanları tam boğulacağı sırada kurtaracak, bu "gaddar milletleri" barışı bozdukları için cezalandıracak, tekrar birbirinin üzerine saldırtacak...

ABD'nin Kuzey Irak Kürtlerini önce ayaklanma için havalandırması, sonra ezdirtmesi, boşuna değildir. Kürtlerin felaketi ve bozgunu bir tek ABD'ye yaramıştır.

Güney Kürdistan'daki milliyetçi Kürt liderliği ABD'nin bu oyununa geldi. Saddam rejimi millî şiddete başvurarak uğursuz rolünü oynadı. Türkiye ve İran da, gelişmelere milliyetçi hâkim sınıf çıkarları açısından tavır alarak, ABD senaryosunda üzerlerine düşeni yapıyorlar.

Kürt sorununun ABD'yi dışlayan hakça bir çözüme kavuşması merkezî bir önem kazandı. Bu sorunu, bölge halkları millî eşitlik ve özgürlük temelinde çözemezlerse, Ortadoğu'nun gündemini millî kan davaları işgal edecektir.

Ortadoğu ülkeleri ve halklarının bu felaketten kurtulmaları için çok basit bir çıkış yolu var. Millî düşmanlıklara son vermek ve cepheyi ABD emperyalizmine dönmek. Bugün aç ve sefil durumdaki milyonlarca Kürdün sorunlarına acil bir çare bulmak da, ancak bu bakış açısı içinde mümkündür. Felaketleri kışkırtan ABD'ye kurtarıcı roller tanımak, daha büyük felaketler getirecektir.

Önce Irak'ın Arap halkı, arkasından Kürt halkı, ABD'nin Ortadoğu halklarına getirdiği barışın tadına baktı. Diğer halklar da sıradadır. ABD işbirlikçisi olmak da bir çare değil. ABD açısından, Ortadoğu'da tek bir diri güç kalmamalıdır.

Halkların anti-emperyalist cephesini inşa etmek esas sorundur. İkincil olarak bölge ülkelerinin (Kürtler de dahil) sorunları ABD'yi dışlayarak çözmelerine hizmet eden politikalar izlenmelidir.

Bu çerçevede, Kürtlerin kendi geleceklerini özgürce belirlemeleri, Ortadoğu halklarının özgürleşmesi ve ülkelerin bağımsızlığı için belirleyici önemdedir. Milliyetçiliğin çıkmazı buradadır.

Ortadoğu'da bir tek Amerikan milliyetçiliği kârlı iş yapıyor. Türk, Arap, Fars ve Kürt milliyetçiliğinin nasibine ise, bozgunlar, felaketler, kanlı boğazlaşmalar düşüyor. ABD'ye dayanarak üstte kalırım hesabı en yanlış hesaptır. Kürt dersi hiçbir şey öğretmiyorsa bunu öğretiyor.

Milliyetçilik, Ortadoğu halklarının sırtında bir cesettir artık, ağırdır ve çürümektedir.

2000'e Doğru, 21 Nisan 1991

VII

DEMOKRASİ DİNAMİĞİ OLARAK KÜRT HALK HAREKETİ

DAĞLARDA GERİLLA VAR

Dağlarında gerilla var bu memleketin değil mi? Hükümet on beş günde bir onların kökünü kazıdığını ilan ediyor. Vurulanlar oluyor, yakalananlar, ama tükenmiyorlar. Dünya ilgili; özellikle bir ulusal sorundan kaynaklanması nedeniyle, bu işin nereye varacağını tahlil ediyor, tavır belirliyor. Partiler beyanat veriyor. Kamuoyu gelişmeleri dikkatle izliyor. Ve basın, hemen her gün devlete isyan ettiği söylenen bu insanlardan haberler veriyor. Onların yerlerde vurulmuş yatarken, hatta bazen ellerinde silahlarla tek kol halinde yürürken fotoğraflarını yayımlıyor.

Bütün bunlarda ne var denecektir. Doğru, İstanbul veya Ankara'dan silah seslerini duymuyoruz, ama nefedeyse her gün televizyon ve basın aracılığıyla göz göze geldiğimiz sıradanlaşmış bir gerçeğimizdir bu dağdaki gerilla.

İlginç olanı, bir araştırma yaparken, günlük hayatımıza girmiş olan bir olguyu unutabilmemizdir. *Nokta* Dergisi, Türkiye'de yaşayan insanların otorite karşısındaki tavırlarını saptamak için deney yapmış. Hem de öyle ufak tefek bir deney de değil. Kapakta patlangaçla veriyor: "*Nokta*'nın Büyük Deneyi!" Varılan sonuç da gene çok büyük, pabuç gibi bir yargı: "İnsanlarımızın nereden gelirse gelsin otoritenin her türüne boyun eğdiğini belgeledik."

Deney ve belge, akademik dilde sihirli sözcükler... Bilimselliğe değer veren bir toplumda büyü yapmak isterseniz, bu sözcükleri mutlaka kullanmalısınız. Tabii davul tozu ve minare gölgesiyle iyice karıştırarak. Buna deney değil, ilm-i simya denir.

Ne tuhaf bir toplumuz: İster İslam'dan gelen idealizme bağlayınız, ister günümüzün dünyasında iletişim araçlarına yüklenen insanları

imâl etme işlevine, araştırma ve deney bizde gerçeği tersyüz etmenin bir aracı da olabiliyor. Deney, gerçeğe ulaşmak için değil, önyargıyı onaylamak için yapılıyor.

Bizim toplum otoriteye boyun eğer mi, ne kadar boyun eğer, bunu araştırıyorduk değil mi? Bunun için deney yapacağımıza, doğrudan doğruya gerçeğin kendisine bakmak, bilimsel açıdan çok bayağı bir yöntem mi oluyor acaba? Araştırmacılar şöyle biraz gazeteleri okusalar, televizyon seyretseler fena olmaz gibimize geliyor.

Dağında gerilla olan bir ülkede yaşıyoruz. Ama bu önemli değil, deneyler "otoritenin her türüne boyun eğdiğimizi" gösteriyormuş. *Nokta* belgelemiş bunu. Ama gazetelere bakıyoruz. Mahkeme sıralarında don gömlek oturan insanlar var. Tek tip elbise giymemek için üstlerindekini yırtıyorlar. Herhalde bunları yaparken bazı muameleleri de göze alıyorlar. Ama onlara emir veren otoritenin *Nokta*'nın otoritesi kadar duruma hâkim olamadığı görülüyor. Belki de siyah pardösü giymeyi akıl etmemişlerdir.

Sosyal bilimlerde, toplum, laboratuvarın kendisidir. İçinde ne deney, ne belge sözcükleri geçiyor, ama bilimselliğin elifbası basit bir sloganla ifade edilebilir: Gerçeği olgularda aramak!

Olgular ise dün olmuş sayılmaz. Türkiye'de 1980 öncesinde beş bin insan öldü, yirmi bin insan yaralandı. Bu kadar insanımızın hayatlarını Kalamış'ta sandal sefasında kaybetmediklerini hepimiz biliyoruz. Doğru yaptılar, yanlış yaptılar tartışmasına girmiyoruz, çünkü konumuz o değil. Doğruların yanlışların ötesinde, toplumumuzdaki boyun eğme ruhunu araştırıyoruz. 1980 öncesinde ölen, yaralanan 25 bin. Basit bir hesap yapınca, ölümlü kavgalara giren insan sayımızın yarım milyon ile bir milyon arasında olduğunu saptarız. Bunlar için deneye gerek yok. Ama bir gerçek apaçık ortadadır. Toplumumuz büyük bir bunalım yaşadı ve bunalımın nedenleri kalkmadığı için yaşıyor da. O bunalımın içinde, insanlarımızın otorite falan tanımayıp, bazen canla ödenen arayışlar içine girdiği de bir gerçek.

Bu çapta bir olaya İkinci Dünya Savaşın'dan bu yana ne İsviçre'de rastlayabilirsiniz, ne de Almanya'da veya Norveç'te. Polonya dışında hiçbir Avrupa ülkesinin insanı, son kırk yılda Türkiye insanı kadar otoriteye meydan okumadı.

Nesnel bir gerçek var ortada: Ülkemiz öyle bir çalkantı içindedir ki, küçümsenmeyecek sayıda insanımız "bu böyle yürümez" kanısına varmıştır. 12 Eylül askerî rejimi, muhaliflerini devlet terörüyle bastırmış, susturmuş, fakat bunalımın kendisi sürdüğü için tezahürleri de sürmüştür. Bugün eskisinden farklı olarak dağlarda gerilla varsa ve devlet yetkilileri de zaman zaman bu işin kökünün kazınamayacağını belirtiyorlarsa, "İnsanlarımız otoriteye boyun eğer" yargısı çok dikkatsizce ve ihtiyatsızca ortaya atılmıştır.

Toplumumuzun zerrelere bölündüğü ve koşullara itiraz eden toplumsal sınıfların örgütsüz ve dağınık oldukları da bir gerçektir. Arama taramalarda ihtiyatlı olmayı, gereksiz rizikolara girmemeyi ve birey olarak devletin zoruyla karşı karşıya kalmamayı da insanlarımız kendi deneyimleriyle (*deney* değil) öğrenmişlerdir.

Bin yıldır İslam'ın itaat ve rıza ideolojisiyle yetiştik. Boyun eğmeyi besleyen böyle kültürel bir temel de var. Bütün bunlar da bir gerçek ve madalyonun diğer yüzü.

Gerçek aşkı bizde eksiktir. Gerçeği tek yönlü ve görmek istediğimiz gibi görmeye de bayılırız. Herkes, halkı özlemine uygun olarak resmediyor. Kitleleri bir iletişim ağıyla belli bir kültüre boyun eğdirme mekânizmasının parçası olanlar, doğal olarak boyun eğen bir halk tablosu çizeceklerdir. Demokrasi ise, körü körüne itaat eden bir toplumdan çıkmıyor.

1980 öncesinin bireysel terör eylemleri ve maceracılığı çok hatalıydı ve halk muhalefetine pahalıya maloldu. Hatta "halkın tarihten gelen pasifliği" tezleriyle "sunî denge" teorileri geliştirilmiş, dengeyi bozmak için bireysel teröre başvurulmuştu. Kuşkusuz bu teori ve bu eylem, zıttı olan itaati de besledi. Buralara parmak basmak demokratik mücadelenin başarısı için çok gereklidir. Ancak neredeyse bir milyon insanın ölümlü kavgalara girdiği bir topluma, "boyun eğici" damgasını vurmak, gerçekçi olmuyor. Bir deney yapmışlar ama, demokrasi adına değil, boyun eğme adına.

2000'e Doğru, 7-13 Şubat 1988

DEVRİMCİ BİR DÖNEMİN EŞİĞİNDE

Belirtiler çok açık ve kesindir. Türkiye 1990'ların eşiğinde bir dönüm noktasına gelmiştir. Bu yüzyılın başında bir bağımsızlık savaşı ve Cumhuriyet devrimiyle oluşan kurumlar ve ilişkiler daha sonra yozlaştı veya hayatın akışı karşısında eskidi. O kurum ve ilişkilerin içinde özgür köylüye yer yoktu, emekçi özlemlerine cevap yoktu. Kürdün kimliği yok sayılmıştı. Ama artık o kurum ve ilişkilerin içine ne işçiyi sığdırmak mümkündür, ne köy emekçilerini, ne de Kürtleri! Hâkim kurumlardaki köhneleşme ve çürüme görülmemiş ölçülerdedir. Düzenin çivileri sallanmaktadır.

Tarihte her zaman böyle olmuştur. Çelişmeler olgunlaştığı zaman, o çelişmeleri çözecek toplumsal kuvvetler de başlarını uzatırlar. Şimdi öyle olmaktadır. Ülkenin yüz yıllık demokratik birikimi bir yanda, artık eskiyen ve çürüyen kurumlar ve kuvvetler karşı yanda: Çelişmeler uç noktalara ilerliyor. Çelişmeler adeta topluma "Gel beni çöz" diye bağırıyor ve o çelişmeleri çözecek kuvvetler de bütün güzellikleriyle sahneye çıkıyorlar. 1989 baharındaki işçi rüzgârı budur. Yoksul Kürt köylülerinin kördüğümü çözen bir güç olarak yerinden doğrulması budur. Manisa'dan sesini yükselten üretici köylü hareketi de aynı olayın bir başka habercisidir. İşçi, köylü ve Kürt. Demokratik devrimin üç dinamiği harekete geçmiştir. Saatin tiktakları şimdi daha iyi duyuluyor. Toplumumuz, 2000'e doğru ilerliyor.

Cumhuriyet; ağalığı, aşiret reisliğini, şeyhliği devrimci yoldan bir köylü hareketiyle kökünden tasfiye edemedi. Cumhuriyet'in yapamadığını bugün Kürt yoksul köylüleri gerçekleştiriyor. Ortaçağ'dan kalma eski yapı Güneydoğu'da bir ulusal uyanışla ayağa kalkan köylüler tarafından dağıtılıyor. Olağanüstü dinamik bir demokratlaşma sü-

recini en yoksul, en geri, en az ışık görmüş insanlarımız itiyorlar. İşte Cudi Dağının eteklerine kol kanat geren Siirt köylüleri, işte Silopi'nin yoksulları. Demokratik bir dalganın kabarışını telgraf tellerinden İstanbullulara, İzmirlilere onlar ulaştırıyorlar. Hiç şaşırmayın, bugün demokrasinin öncüsü Silopi'dir, Siirt'tir. Köyünden sürülmemek için, yaşama hakkı için, evlatlarının acımasızca kurşunlanmasını protesto için, velhasıl özgürlük için mücadele cesaretini gösteren ve bütün Türkiye halkına esin veren şu an onlardır. Onları beğenmeyenler, yoksulların özgürleşmesinden, cahillerin kendi eylemleriyle aydınlığa kavuşmasından korkanlardır. Demokrasi, her zaman ezilenlerin, yoksulların ayağa kalkmasıdır. Ve özgürlük, toplum için her zaman ayağa kalkan "cahil" kitleler tarafından fethedilmiştir. Yaşanan olay da budur.

Bu olay karşısında devletin durumu nedir? Devletin Güneydoğu insanıyla bir tek din bağı kalmıştır. Devletin kendisi bu kanıdadır ve sürekli o insanlarla arasındaki bu son bağa tutunmaya uğraşmaktadır ve o bağ ki, bir cumhuriyetin bağı değildir, ümmet toplumunun bağıdır. Cumhuriyet, Doğu'da cumhuriyetliğini inkâr ederek tutunmaya çalışıyor.

Bu haliyle bu iktidar sistemi, çok açık söyleyelim TC topraklarında yaşayan insanları birleştirme şansını kaybetmiştir. Bu, nesnel bir gerçektir. Devlet, kendi uyruğu olan halkı milliyet ayrımıyla, ulusal baskıyla, zorla bölen; ağalıkla, aşiretle, şeyhle parçalayan uygulamaların eksenine dönüşmüştür.

Ama bu durum Türk ve Kürtlerin birlikte yaşama şansını kaybettikleri anlamına gelmez. Tam tersine bölünmeyi inkârla ve zorla yaratan kurum ve ilişkiler yürümez hale geldikçe, kardeşçe yaşamanın temeli olan özgürlük ve eşitlik filizlenmektedir. Türkleri ve Kürtleri Özal, İnönü, Demirel, Ecevit ve Genelkurmay değil; bizzat Türklerin ve Kürtlerin eşitlik ve özgürlük iradeleri, bu uğurda mücadeleleri birleştirir ve birleştirecektir. Birliğin biricik seçeneği budur, biricik yolu budur.

Siirt köylüsü, Silopi köylüsü demokrasi için üzerine düşeni yapıyor; özgürlük iradesini hayatıyla ortaya koyuyor. Bunu dinle, bunu duy ey İstanbul, ey İzmir, ey Zonguldak, ey Adana, ey Mersin, duy Trabzon, duy bunu, anla bunu!

On yıllardır "özgürlük, özgürlük" diye yazanlar, konuşanlar; işte özgürlük, en altta kalan insanlarımızın sorunu olmuştur. İşte bir kuvvet ayağa kalkmış, o uğurda mücadele ediyor. "Bizi anlayın" diyor! Demek ki, özgürlüğün günleri gelmiştir.

Nakşibendi tarikatı, cumhurbaşkanlığına aday gösteriyor. ABD ve Batı çevreleri "Çankaya'ya kimi oturtmalı" tartışması yapıyor. Bu durum, bir cumhuriyet için iflastır. Nitekim İnönü, "iki devlet olur" diyor. Yani Özal Cumhuriyeti (ÖC) ve İnönü Cumhuriyeti (İC)! Bizce iki devlet olmaz, daha fazla devlet olur. Özal kadar, İnönü kadar, halkın da devlet sahibi olmaya hakkı vardır. İçine girdiğimiz süreçte, gücü de vardır.

Bahardaki işçi hareketi, parlamentodaki muhalefeti ıskartaya çıkarmış ve muhalefetin ekseni haline gelmişti. Bunun anlamı, işçi hareketinin aynı zamanda iktidar adayı, otorite adayı olmasıdır. Doğu'da da köylüler bir iktidar odağı ve güç kaynağı olarak ortaya çıkıyorlar.

Yeni bir toplum filizleniyor, yeni bir örgütleme, yeni bir kurumlaşma!

Türkiye, on - on beş yıllık bir devrimci döneme girmiştir. Devrim, solun da üzerine yıkılıyor. 12 Eylül'ün zorbalığından beslenen reformculuk ve tasfiyecilik, devrimin altında kalmamak için sağa sola kaçışıyor. Ateş menzilinin dışında düzenin sığınaklarına yerleşiyor.

İşçiler ve köylüler için yakıcı sorun, örgütlü girmektir bu döneme! Sosyalist Parti'de örgütlenmek ve mücadele etmektir.

2000'e Doğru, 1 Ekim 1991

PARİS KÜRT KONFERANSI

Fransa Özgürlük Vakfı'nın ve Paris Kürt Enstitüsü'nün girişimleriyle 14-15 Ekim günleri Paris'te toplanan konferans ülkemiz kamuoyunda da yankılandı. "Kürtler, İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik" konulu konferansa ben de çağrıldım ve katıldım. Türkiyeli olmayan Kürt örgütlerinin liderleri konuşma yapmamı istediler. Ben de bu isteği benimsedim. Programda bulunmadığım halde bana program içinde konuşma olanağı veren konferans düzenleyicilerine bu satırlarla da teşekkür ediyorum.

Böyle bir konferansın toplanması bir yönüyle olumludur. Aynı zamanda bir "Türk sorunu" olan Kürt sorununu yeniden ulusal gündemlere ve uluslararası düzleme çıkarmıştır. Diğer yönden konferans müdahale altındadır. ABD başta olmak üzere Batı'nın büyük devletleri, halkların kendi geleceklerini ellerine almalarına karşı kendi seçeneklerini oluşturmak amacıyla olaya yaklaşıyorlar. Halkçı ve özgürlükçü çözümlere karşı, bir Kürt Tanzimatı'nın pişirilmekte olduğu ortadadır. Bunu konferansa katılan Kürt liderlerinin çoğunluğu da anlamış ve kafalarında soru işaretleriyle ayrılmışlardır.

Kürt sorununun en büyük sorumlularından olan ABD ve NATO, bugün bir "kurtarıcı" rolüne soyunmakta. Batı'nın büyük devletleri, eski alışkanlıkla Asyalıları ellerinden tutulacak, yönetilecek ve denetlenecek halklar olarak görüyorlar.

Çoğu Batılı siyaset adamlarının konuşmalarının satır aralarında, Afrika'yı uygarlaştırmaya giden bir misyonerin ruhuna rastlamamak olanaksızdı. Meselenin tanımı, çözüm ve yöntemler, meselenin sahiplerine dikte ediliyordu. Konferansın inisiyatifi Batılı büyük devletlerin elindeydi. Hele kapanışında, "Öyle bizim onaylamadığımız

yollara ve sosyalizme falan heves etmeyin" türünden kaba bir vaaz dinlemek sanırım ulusal onuru olan herkesi rahatsız etti. Kararlar Fransız bakan tarafından yazıldı. Değişiklik önergesi veren Kürtlerin pek adam yerine konmadığına gözlerimle tanık olmak da bana derin bir acı verdi. Kararın onaylatılması ise daha trajikti, salondakilere, "Hadi alkışlayın bakalım" dendi ve oylama bile yapılmadan karar kabul edilmiş oldu. Aklıma o an Sivas Kongresi'nin ünlü, "Manda ve himaye kabul edilemez" kararı geldi. Ama orası Sivas değil Paris'ti. Koridorlarda Celal Talabani'ye ve rastladığım herkese, "Kararlarınızı niçin kendiniz yazmıyorsunuz, kendi geleceğinizi niçin kendi ellerinizde tutmuyorsunuz" diye sordum. Hak veriyorlardı, ama bu bir "başlangıç"tı.

Kürt örgütleri ve liderleri arasındaki ayrım çizgisi, bugün *bağımsızlık* ve *özerklik* arasında değildir. Basın saflaşmayı yanlış yansıttı. Bölünme, sorunu kendi halkıyla birleşerek çözme kararında olanlar ile Batı marifetiyle çözme planına yatanlar arasındadır. Kürt halkının ve onlarla birlikte yaşayan halkların inisiyatifiyle ulaşılacak demokratik bir çözüm ile bu mücadeleyi devre dışı bırakmayı amaçlayan Batı metropollerinin dayatması karşı karşıyadır.

Batı çözümü, işbirlikçilerini de bulabilmektedir. ABD Senatosu Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Galbraith'in konuşmasının en büyük alkışı toplaması rahatsızlık vericiydi, bunu konuşmamda da belirttim. En hararetli alkışçılar, eskiden bir başka süper devletten kurtuluş bekleyenlerdi. Bu kez ABD'ye umut bağlamaları ibret vericidir. Revizyonizmin özünün, kendi halkına güvenmemek olduğunu gördüm. Hayranlık içinde Batılı devlet adamlarının ağzına bakanların sırtlarını Cilo Dağına dönmüş olmaları bir rastlantı değildir. Onların arasında Türkiyeli Türklerin ve Kürtlerin olmasından ayrıca üzüntü duydum. "Kuzey Amerika Kürt Ulusal Kongresi üyesi" olarak konuştuğunu söyleyen Asad Khailany'nin bana yanıt olarak, "Kürt halkı ABD ve Fransa sayesinde haklarını elde edecek" demesi ise hazindir.

Şu gerçeği Türkiye'de yaşayan herkese söylemek, benim için bir vicdan borcudur. Bugün PKK, Kürt örgütleri içinde en yerli olanıdır. Anadolu topraklarına ve Türk halkına en sadık olanıdır. Çünkü halkla en fazla birleşmiş olanıdır. Bunu görmek önemlidir.

Gene ilerde hep birlikte tanık olacağımız bir başka gerçek: Batılı büyük devletler, kendi seçeneklerini Türkiye'nin hâkim güçlerinin çıkarları için de oluşturuyorlar. Çözüme onların katılımları da adım adım sağlanacaktır. Çünkü bugün Türkiye'yi Tanzimatçı gelenek yönetiyor. Bu seçenek, dünya düzeninin ve ülke düzeninin çözümü olarak tezgâhlanmaktadır.

Batı'nın ve Türk-Kürt işbirlikçilerinin çözümü, halk iktidarına, milletlerin iradesine, millî özgürlüğe ve eşitliğe karşı olduğu için, sağlam bir birliğe ve kardeşliğe de karşıdır.

İşçi hareketi ve Kürt hareketi ise halkçı çözümün dinamikleri olarak, özgürlüğe ve birleşmeye mecburdurlar. Halkların birliğini ve kardeşliğini, her türlü haksızlığın ve eşitsizliğin temsilcileri olanlar ve Batı'nın emperyalist güçleri değil, ancak aşağıdan gelen halk dinamikleri gerçekleştirir.

Ey Türk milleti,

Kürt milletinin özgürlük ve eşitlik isteğinden korkma, ama Tanzimat'ın her türlüsünden kork!

Paris Kürt Konferansı Konuşması: Kendimizi Kurtarma Hakkı *

Sayın Bayanlar, Sayın Baylar; Kürt meselesi, aynı zamanda Türk meselesi. Çünkü, insan soyunu en fazla deforme eden, en fazla eğip büken ve aşağılayan, haksızlıklara boyun eğmektir. Onun için tanık olduğu herhangi bir zulme boyun eğen bir halk çok kötü bir durumda demektir, büyük sıkıntılar yaşıyor demektir. Bunun sorumluluğunu sırtında taşımaktan kurtulmak açısından olsun, kendisini de ezen bir rejimden kurtulmak açısından olsun, Kürt sorununu çözmek, aynı zamanda Türk sorununu çözmek anlamına gelir. Bu bakımdan biz Türk ve Kürt halkları, kardeşler olarak aynı acıları, aynı dertleri paylaşıyoruz.

* Doğu Perinçek'in Paris Kürt Konferansı'nda 25 Ekim 1989 günü yaptığı bu konuşma hakkında, TCK 142/3'te tanımlanan "bölücülük" suçunun işlendiği iddiasıyla açılan davada, İstanbul (2) Nolu DGM 1.8.1990 günü, E 1989/240 ve K 1990/180 sayılı kararıyla aklamaya hükmetti.

Ve belki burada konuşulanlardan farklı olarak sizlere şu güzel haberi verebilirim: Değerli dostlar, Kürt ve Türk sorununun çözümü başlamıştır. Türkiye, bu asrın başında bir cumhuriyet kurdu. Fakat bu bir yarım cumhuriyetti. Şimdi o Silopi'de, o Cudi dağının eteklerinde dağlara kol kanat geren halkın mücadelesiyle; 1989'un baharında 1 milyon işçiyi kapsayan Türkiye'nin güzelim işçi sınıfı mücadelesiyle bu olayın çözümü başlamış demektir. Çözüm, zulmün en ağır olduğu, çelişkilerin en keskinleştiği yerlerden başladı. Rejimi en ağır biçimde Kürt halkı sırtında taşıyordu. Rejim, en çok orada zayıftı ve oradan yıkılmaya başlamıştır. Türkiye'nin çelişmesi keskinleşmiştir, olgunlaşmıştır. Gel de beni çöz, diye bağırmaktadır. Bu sesi halk duymuştur, çözmek için de ayağa kalkmıştır. Bu güzel haberi her gün gazete ve radyolardan dinliyorsunuz, ama ben buralarda eksik kaldığı için tekrarlamak istiyorum. Türkiye devriminin dinamikleri, Kürt dinamiğiyle işçi dinamiği harekete geçmiştir.

Çözücüler harekete geçmiştir arkadaşlar.

Bir Tanzimat ruhuna işaret etmek istiyorum. 19. yüzyılda Türklerin meselelerini Batılı elçiliklerle çözmek isteyen bir Tanzimat akımı çıkmıştır. Bu, Asyalı halkların, geri halkların başına hep gelen bir olaydır. Bunu tarihî bir ders olarak hatırlamadan geçemiyorum.

Bu iki günde, hep ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından söz edildi. Ama burada özellikle Batı'lı dostlarımızın konuşmalarını dinlerken, aklıma yeni bir hak geldi. O da *kendi kendini kurtarma hakkıdır*. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını, sanki birileri bizlere veriyor. Biz diyoruz ki, çok teşekkür ederiz. Sizin bu toplantılar gerçekten çok yararlıdır. Halklarımızın mücadelesini desteklediği için buradaki konuşmalarınızı büyük sempatiyle karşılıyoruz. Ama lütfen, izin veriniz: Biz Kürt ve Türk halkları kendimizi kurtaralım ve biz kendimizi kurtarmaya başladık. Bunu duymanızı rica ediyoruz.

Şunu demek istiyorum: Fransızlar, Büyük Fransız Devrimi'ni yaptılar ve muhteşem biçimde kutladılar bu yıl. Sizin hakkınızdı Fransız Devrimi'ni yapmak. Peki Kürt ve Türklerin de Fransız usulü bir devrim yapma hakları yok mudur? Batılı arkadaşların ilk günkü konuşmalarında, hep "şu usulle yapın, bu yöntemle ya da bu yordamla yapın" türünden öğütler dinledik. Bizim Asyalı halklar olarak, ken-

dimizi nasıl kurtaracağımız konusunda seçme hakkımıza, dostça da olsa, bazı ambargolar konduğunu burada hissettim. Diyorum ki, Doğu'nun halkları olarak, sorunlarımızı kendi beğeneceğimiz yöntemlerle çözme hakkına sahibiz. Burada bir ayrımcılık yapmayınız.

Bu sabah, "başka hükümetler aleyhine" konuşma yapılmaması uyarısında bulunuldu. Buna uyuyorum, ama sanırım bu hükümetlere, Fransız hükümeti dahil değildi. Ne yazık ki, Madam Mitterand burada değil. Ancak Fransız hükümetini, bir Kürt devrimci örgütüne yaptığı polis baskılarından ötürü kınıyorum. Biz; Irak, Türk ve İran hükümetlerini kınıyoruz. Ama kendimiz de insan haklarına uymalıyız. Dolayısıyla halkların kendilerini hangi yoldan kurtaracakları karar ve haklarına da riayet etmeliyiz.

Son olarak, Kürt sorunu, iktidar olma sorunudur. Biz bunu, basit bir kültürel sorun olarak görmüyoruz. Halkların iktidar sorunudur, diyoruz.

Şunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Bu sabah, burada Sayın Galbraith konuştu. Uzun uzun alkışlandı. Gerçekten rahatsız oldum Türkiyeli bir devrimci olarak. Çünkü çok iyi biliyorum ki ABD, Kürt ve Türk halklarının sırtlarındaki yükten kurtulmalarının önünde büyük bir engeldir. O nedenle ben bir yorum yapmak istiyorum: O alkışlar, Sayın Galbraith'in Irak'ta uygulanan zulme karşı olan sözlerineydi, ama ABD'ye değildi.

Hayat, halklar olarak bizi birleşmeye zorluyor. Bölge ülkeleri, Irak, İran, Türkiye ve Suriye Kürt sorununu birbirinin üzerine yıkıyor. Bu olay, Kürtleri de parçalıyor, bölge halklarını da. O zaman, bizim bölge halkları olarak, bölge devletleri arasındaki oyunlardan kurtulmak ve birleşmek gibi bir sorumluluğumuz olduğu apaçık ortaya çıkıyor. Biz birleşmeye mecburuz. Özgürleşmeye mecburuz ve özgürleşiyoruz. Biz kendimizi kurtaracağız. Saygılar sunuyorum.

2000'e Doğru, 22 Ekim 1989 ve 29 Ekim 1989

CUMHURİYET'İN YAPAMADIĞINI YOKSUL KÖYLÜLER YAPIYOR*

A. Kılıç: Önce gezi programınızı kısaca bir hatırlatmanızı istesem... Hangi illere, hangi ilçe ve köylere gittiniz?

D. Perinçek: 2000'e Doğru'nun daha önceki yıldönümü şenliklerini İstanbul'da yapmıştık. 4. Yıl Şenliğini de yaşadığımız Kavimler Kapısında büyük bir ağırlığı olan Diyarbakır'da yapalım istedik, bir mesaj olarak... Gelen insanlar, hem tabuları, yasakları kırmak açısından hem de katılım olarak, böyle bir toplantının, coşkunun 12 Eylül öncesinde bile olmadığını söylediler.

Diyarbakır'dan sonra Siverek'e gittik. İnsanların tıklım tıklım doldurduğu ve dışarıya taştığı büyük bir kahvede, hoparlörlerle caddeden de dinlenen bir toplantı yaptık. Siverek halkı emekçileri bizi, Sosyalist Parti (SP)'nin programı konusunda tam anlamıyla sorguya çekti. Her konuda çözüme ilişkin, ayrıntılarına kadar çok güzel sorular sordular. Katılanlar saatlerce bir kişi bile ayrılmadan büyük bir dikkatle izlediler toplantıyı.

Oradan Urfa'ya geçtik ve Urfa İnsan Hakları Derneği'nde 70-80 kişinin katıldığı bir sohbet toplantısı yaptık. Akşam da hep birlikte yemeğe gittik.

Siverek'ten sonra Nusaybin'di uğrak yerimiz. Büyük bir düğün salonunda bir toplantı yaptık. Salonun kapısına ve çevresine, Mardin'den ve diğer yakın yerlerden ek polis gücü getirerek yaptıkları büyük yı-

* Doğu Perinçek, 10-25 Şubat 1990 tarihleri arasında, Güneydoğu ve Doğuda yedi ili kapsayan bir gezi yaptı. Bu illerin kimi ilçe ve köylerine de gitti. Gittiği yerlerde konferanslar verdi, salon ve kahve toplantıları yaptı. Köylü, işçi, esnaf, işsiz, aydın, her yaştan ve her meslekten insanlarla konuştu, görüştü. Gezi izlenimleri ye ilgili olarak Doğu Perinçek'le, *"Teori"* Yazı Kurulu Üyesi Arslan Kılıç konuştu..

ğınakla insanları korkutmak istemelerine rağmen, gene büyük bir kısmının ayakta izlemek zorunda kaldığı, güçlü, katılımlı bir toplantı oldu bu da.

Daha sonra yeni operasyon yapılmış Ömerli'nin Hacey köyünü ziyaret ettik ve olayı köylülerin kendilerinden dinledik. Diyarbakır'ın Fidelan (Alçık) köyünü de ziyaret ettik.

Batman toplantımıza, gençlik ve aydınlar yoğun olarak katıldı. İşçi yoğunluğunun olduğu Batman'da, toplantı saati iş saatine denk geliyordu. Eğer uygun bir saatte yapabilseydik, katılımın iki misli olacağını söyledi bizi dinlemeye gelenler. Diyarbakır'da yapılan elektrik kesme provokasyonuyla Batman toplantısında da karşılaştık. Buna rağmen insanlar, mum ışığında toplantıyı izlediler. Batman toplantısına İslamî kesimden de katılanlar oldu.

Van toplantımız, çok büyük, güçlü bir toplantı oldu. Sinema salonu, tam anlamıyla hıncahınç doluydu. İnsanlar adeta kıpır kıpır idi. Katılanlar, toplantı bittikten sonra da kalkıp gitmek istemediler. Çıkışta salonun önünde büyük bir kalabalık yığıldı. İnsanlar bizden ve birbirinde ayrılmak, dağılmak istemediler.

Elazığ'da 70 kadar seçkinle bir akşam yemeği yedik.

Tunceli'de düğün salonunda toplandık. Fazla soru sorulmadı. Devlet terörü, Tunceli'de bir çekingenliğe yol açmış. Ama toplantımız yine de güzel geçti. Sonra Burmageçit köyüne gittik.

Oradan Genç'e geçtik. Bingöl'ün bu ilçesindeki toplantımız tıpkı Siverek Nusaybin ilçesindeki toplantılar gibi olağanüstü bir toplantı oldu. Çok güzel sorular soruldu.

Van'dan Malatya'ya geçtik. Katılanların söylediklerine göre, 1980 sonrasının en büyük katılımlı toplantısını gerçekleştirdik. Toplantı günü öncesi büyük bir kar yağışı oldu ve Malatya'yı civar ilçe ve köylere bağlayan yollar bir süre kapandı. Bu yüzden, köylerden gelmek isteyen kitle gelemedi. Malatya toplantımıza 150 kadar da İslamcı arkadaş katılmıştı. Bu katılım, bu toplantının ayırt edici bir özelliği idi ve bize İslamcı arkadaşlardan çok güzel sorular soruldu.

Adana, Mersin, İskenderun toplantıları da güçlü, katılımlı, canlı, ilgi dolu toplantılardı.

Türkiye Haritası İçinde İki Ülke: Bangladeş ve Yunanistan

A. Kılıç: Şu an bölgedeki temel sorunlar neler olarak beliriyor? Millî eşitsizlik ve baskı, işsizlik, yoksulluk, pahalılık, ağalık ve ortaçağ ilişkileri gibi...

D. Perinçek: En önemli sorunlar, millî eşitsizlikten ve millî baskıdan kaynaklananlar! Örneğin, devletin köylüleri zorla göç ettirme politikası! Devlet, özellikle Siirt'te, Hakkâri ve Mardin'in belli kesimlerinde Lice-Hani-Genç üçgeni içerisinde kalan yörede köylüleri zorla kasabalara, hatta mümkünse Batıya doğru göçe zorluyor. Bu, şu an bir numaralı sorun haline gelmiş durumda. Korkunç bir ekonomik sorun var. Orası, millî gelir bakımından Bangladeş'le aynı düzeyde, kişi başına düşen yıllık gelir 350 Dolar çevresinde... Bu demektir ki, Türkiye haritası içinde, ekonomik bakımdan biri Bangladeş'e ve biri de biraz Yunanistan'a benzeyen iki ülke yaşıyor... Ayrıca, müthiş bir işsizlik var kasabalarda ve köylerde.

A. Kılıç: Feodal ilişkiler, ortaçağ kalıntısı kurumlar? Bunların, bir yandan, gelişen millî hareketle birlikte alttan hızlı bir çözülme sürecine girdiği, ama diğer yandan, bu kez devletin üstten ve resmen, eskisine göre daha açıktan açığa, bölge için temel ve kuvvetli bir siyaset olarak, ideolojik alanda İslamı, şeriatçılığı, toplumsal alanda aşiret yapısını dağıttığı gözlemine ne dersiniz?

D. Perinçek: Evet, bu tamamen böyle. Ama Devlet-İslam ilişkisinde de farklı ve yeni bir gelişme ortaya çıkmış. Bölgede İslam da devletten siyasî olarak kopmaya başlamış.

Askeri Çözüm İflas Etmiş Durumda

A. Kılıç: Devletin bölgedeki durumu, halkla ilişkileri gerilla hareketinin durumu, reformcu Kürt akımlarının durumu ne, güç ilişkileri bakımından? Sorumuza mevcut siyasî partileri de ekleyebiliriz.

D. Perinçek: Devlet halk içerisinde yalnızca nefret toplamış. Halk içinde bir güce sahip değil, esas olarak. Orada yalnızca silahlı güç olarak var. Devletin, hâkim sınıfların normal olarak bir ideolojik he-

gemonyası olur; bu tamamen çökmüş durumda. Bir tek silahlı gücüyle ayakta duruyor. Millî sorunun devletçe askerî çözümü, kesinlikle iflas etmiş durumda.

İslamî Güçler Devletten Kopuyor

A. Kılıç: İslamiyete dayalı ideolojik hegemonya siyaseti çökmüş mü? İslamî propaganda başarısız mı kalmış?

D. Perinçek: İslami propaganda ve İslamiyete dayalı ideolojik hegemonya siyaseti hâlâ var. Ama gerek genel olarak İslam, gerekse İslamî propaganda devletten belirli ölçüde bağımsızlaşmış...

A. Kılıç: Önemli bir gelişme!

D. Perinçek: Evet, çok önemli bir gelişme. Devlet, dolaylı olarak İslamla yapıştırmaya çalışıyor. En sonunda İslamı devlet değerlendirecek, şeriatçılık onun işine yarayacak, bu belli. Fakat bununla birlikte şu andaki devletle halk arasında öyle bir cepheleşme doğmuş ki, İslamcı akım ve güçler de, bu cepheleşme içinde, halktan, kitlelerden kopmamak için devlete karşı bir vaziyet alma durumuna gelmiş.

İslam, bölgede eskiden beri önemli bir ideolojik ve toplumsal güç. Fakat, millî uyanış ve millî baskıya karşı mücadele, ister istemez onları da etkiliyor. Bu etkilenme sonucu, ideolojide İslam'a sarılsalar da siyasette millî baskıya karşı tavır alan kutba doğru kayıyorlar. Bu yüzden, oradaki İslamın bir demokratlaşma süreci içine girdiği gözleniyor. Bu süreç aynı zamanda İslamın aşındığı bir süreç. Hareket demokratlaştıkça İslam da zayıflıyor. İslamın demokrasiye karşıt ağırlıkları bu demokratlaşma sürecinde aşınıyor. Burada, millî uyanışın, millî baskıya karşı mücadelenin, belirleyici bir rol oynadığını görüyoruz. Devlet, dini yapıştırıcı olarak görüyor ve orada İslamı destekliyor. Halka, ayetli, hadisli bildirilerle, afişlerle yaklaşmaya çalışıyor. Böylece bölgede İslam, bir yandan millî baskıya karşı mücadelenin yanında, diğer yandan düzenle ve devletle halk arasındaki köprü. Böyle ikili bir karaktere sahip. Ama İslamcı güçlerin tabanında çok değerli ve demokrasi cephesinde yer alacak birikimler var. Bunu görmek gerekiyor.

İslamcı hareketleri Ortadoğu ve dünya çapında siyasetlerin ışığında incelemek gerek. Bugün Amerika; Türkiye'yi güneye yöneltmek, "Amerikancı İslamın liderliğine yöneltmek ve Amerikancı İslam liderliği ile güneyde Suriye, Irak, İran üzerinde bir baskı unsuru yapmak istiyor. Böyle bir rolde İsrail de Türkiye'yi destekliyor. Türkiye'de genel olarak İslamı güçlendirmek isteyen Amerika, Kürtler içerisinde de İslamı güçlendirme siyaseti izliyor.

Devletin İki Dayanağı: Askerî Güç ve Aşiret Reisleri, Ağalar

A. Kılıç: Devlet - aşiretler ilişkisi?

D. Perinçek: Devletin bölgede artık askerî gücü dışında bir dayanağı kalmamış. Askerî gücün ulaşamadığı ya da tek başına kontrolü sağlamaya yetmediği yer ve durumlarda boşluğu aşiret reisleri, ağalar, beyler dolduruyor. Onlara açık ve resmî anlaşmalarla devlet adına hareket etme yetkisi verilmiş. Bilindiği gibi, devlet eskiden, hâkim sınıf karakterinden dolayı, bölgede toplumsal ve siyasal ilişkiler alanında bunlara dayanıyor, bunlara destek oluyordu. Öte yandan Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan yasalar vardı. Burjuva cumhuriyetçi ideoloji nedeniyle, devlet, aşiret reislerini resmen muhatap almıyor, yasal toplumsal statüler, kurumlar vb. olarak tanımıyordu. Bunları evrimci kapitalist gelişmenin yavaş ve kendiliğinden burjuvalaştırma yoluyla tasfiyesi sürecine terk etmişti. Şimdi devlet; ağalığı, aşiret reisliğini, açıkça ve resmen muhatap aldı. Bölgede görevli generaller, aşiret reisleriyle güvenlik toplantıları yapıyor, tutanaklar imzalanıyor, yeminler ediyorlar. Valiler, kaymakamlar, aşiret reisleri ile devleti temsilen görüşmeler yapıyorlar, devlet adına aşiretler ilişkileri düzenliyorlar ve bunları kamuoyuna da *açıklıyorlar...*

A. Kılıç: Evet geçenlerde televizyonun 20.00'deki ana haber bülteninde, hem de önemli haberler arasında ve görüntülü olarak, yanılmıyorsam Van valisinin hasım iki aşireti barıştırma töreni verildi... Otorite ve kontrolü onlara dayanarak sürdürme siyaseti, aşiret reisliğini, devlet televizyonunun gözünde generallik, nahiye müdürlüğü filan gibi resmî bir statü ve unvan durumuna getirdi.

D. Perinçek: Atatürk Yüksek Kurulu'nun belgelerinde, rejimi sürdürmek için "oralarda ağalığa dayanmak, dine dayanmak gerektiği", devletin resmî politikası olarak açıklanıyor. Bir süre önce *Nokta* Dergisinde, eski Asayiş Kolordu Komutanı İsmail Selen, açık açık, "orada aşiret yapısı dağılmamalı, biz orada, askerî güç yanında ancak aşiret ağalarına dayanarak tutunabiliriz" dedi. Hatta, Tahir Adıyaman geçenlerde *2000'e Doğru*'da yayımlanan röportajında, kuşkusuz bu siyasetten cesaret alarak, Olağanüstü Bölge Valiliğinin kendilerine verilmesini istiyordu. Şu anda Türk devleti orada son çare olarak onlarla açıktan işbirliği halinde.

Ama aşiretlerin tümü de devletle birlikte değil. Kurum olarak ona yaslanıyor, ama bir kısım aşiretler de, millî baskı, millî eşitsizlik nedeniyle devlete karşı bir konuma hızla kayıyorlar.

Bölgede gerilla hareketinin halk içinde geniş, yaygın bir sempati yarattığı çok açık. Onun dışında, şehirlerde yer yer aydınlar ve öğrenciler arasında reformcu Kürt örgütlerinin belli bir etkisi var, ama gerilla hareketi ile karşılaştırıldığında çok zayıf.

Düzen Partileri, Devletle Birlikte, Güç Kaybediyorlar

Düzen partilerine gelince... Devletin yıpranması ve bölgedeki hâkimiyetinin büyük ölçüde sarsılmasıyla birlikte hâkim sınıf partileri de olağanüstü bir erime sürecine girmişler. Örneğin SHP'nin özellikle mücadele ve uyanışın yoğun olduğu Diyarbakır, Siirt, Hakkâri gibi Sünni Kürt yörelerinde bitmiş olduğunu söyleyebiliriz. Van'da, Mardin'de de öyle... Buralarda SHP'li olmak bir utanma nedeni haline gelmiş.

DYP ve ANAP'ın önemli güçleri kalmamış. ANAP bu saydığım yerlerde zaten eskiden de çok zayıftı. ANAP'ın kuzeyde, Türk ve Kürtlerin birlikte yaşadığı illerde daha çok Türklere dayanarak ve şeyhliğin, ağalığın az çok ayakta olduğu bir iki yerde bir parça gücü olabilir. Ama hükümette olmaya bağlı bu güçler, her an DYP'ye kayabilir. Şoven tutumu dolayısıyla SHP gibi DSP de bir güç olmaktan çıkmış. Fakat RP'nin bölgede eskiden beri İslam çarşısına, şeyhliğe

dayanan bir kuvveti var. Zaten RP, bir Kürt-Islam partisi haline geliyor gittikçe. Konya'da filan var, ama seçim haritasına baktığımızda yüzde 10'un üzerinde oy aldığı bütün iller, esas olarak Güneydoğu illeri, RP bu gücünü korumaya devam ediyor ve hatta bir ölçüde geliştirmiş de.

A. Kılıç: "Yeni Oluşum"a bir ilgi var mı?

D. Perinçek: SHP'den kopan Kürt aydınları, demokratları, ilericileri ve bir kısım sosyalistler "Yeni Oluşum"la ilgili bir beklenti içindeler. Ama bu bekleyiş de gözlemci ve dikkatli bir bekleyiş. Programı, siyasetleri ne olacak bu oluşumun, bunu soruyor ve bekliyorlar. Buna göre tavır alacaklar. "Yeni Oluşum"un böyle bir potansiyeli var, ama yine bu potansiyelin gelişmelere göre kararını "Yeni Oluşum" ile Sosyalist Parti arasında vereceği gözüküyor.

SP Gelişen, Büyüyen Tek Güç ve Hızla Büyüyor!

A. Kılıç: SP'nin bölgedeki durumu ve gelişmesi ne durumda? Örgütlenmesi, kitlelerle ilişkisi ne düzeyde? Eksiklikleri, zaafları neler?

D. Perinçek: Buralardan gözükmüyor, anlaşılamıyor, ama SP bölgede gerçekten büyük, hızlı, olağanüstü bir gelişme içerisinde. Büyük bir potansiyeli var. Köylere kadar yayılmış çok yaygın ve geniş bir sempati var SP'ye. Her yerde dikkatle izleniyor, gözleniyor, bazı yerlerde şimdiden büyük parti haline gelmiş durumda. Oraların halkı, deneyimli siyasetçi kadroları, Siverek'te, Nusaybin'de, Van'da, Genç'te yaptığımız toplantıları şu anda en büyük partilerin bile yapamayacağını söylediler. SP, bazı ilçelerde ve köylerde en büyük parti durumuna gelmiş. Ama bu konuda esas olarak, yukarıda beklenti içinde olduğunu söylediğim geniş kitlenin kararı belirleyici önemde tabii ki. Onlar SP'yi şimdilik sempatiyle izliyorlar, tartışıyorlar.

Kürt radikal-demokrat halk kitleleri içinde eşitlik temelinde gönüllü birlik eğilimi çok kuvvetli. Bu kitle içinde eğilim, ayrılık değil birlik eğilimi! SP'nin cesur, kararlı siyaset ve pratikleri, bu insanlar tarafından isabetli bir şekilde değerlendiriliyor ve onların yüreğine su serpiyor.

A. Kılıç: Tam da bunu soracaktım, oradaki insanlar haklı olarak bu konuda parlak sözlere, kâğıt üzerindeki keskin programlara değil, esas olarak pratiğe bakıyorlar; devrimci güçleri, bu konudaki tutumları bakımından, esas olarak pratiklerine bakarak değerlendiriyorlar. SP'ye itibar kazandıran hangi pratikleri, hangi siyasetleri olmuş bu konuda?

D. Perinçek: En belli başlılarını sayarsak, Kasaplar Deresi'ni açtırma mücadelesi, Cudi dağına kimyasal bomba atılması ihtimaline karşı direnişi, cezaevlerindeki açlık grevleri sırasında yürüttüğü dayanışma eylemi, somut tek tek baskılara karşı anında aldığı cesur, kararlı ve etkili ses getiren tutumları, Cudi dağı eteklerindeki köylerin devlet tarafından zorla boşaltılması istendiğinde SP Genel Başkanı Ferit İlsever'in oralara kadar gidip köylülerle dayanışma göstermesi, Diyarbakır'daki işçi hareketleri içerisinde olması.

Halkın İçinde ve Halkın Talepleri Doğrultusunda Bir Eylem Çizgisi...

SP'nin şu iki noktada eleştirisi yapılabilir ve yapılmalıdır:

SP, yakın zamana kadar kendisini geliştirmiş, etkili de olmuş kapalı salon toplantıları, tartışma toplantıları gibi eylemleri artık aşmalı. Halkın somut, günlük yaşamın içinde ortaya çıkan talepleri doğrultusunda bir eylem ve mücadele çizgisi izlemeli... Bir ölçüde bunu aşabilmiş, ama henüz yeterince değil; parti binalarından, salonlardan çıkmalı, günlük yaşamın, sokağın, mahallenin, köyün içine karışmalı ve mücadelesini, eylemlerini oradan geliştirmeli, oralarda örgütlenmeli.

Diyelim, Nusaybin'de devlet, üstünde Kürtçe kaset bulunduran seyyar satıcıları topluyor. SP bunun karşısına dikilmeli; başka yerlerde başka bir somut haksızlık, zorbalık mı oldu, SP hemen orada olmalı ve orada direniş geliştirmeli. İşsizlik ve halkın diğer sorunlarını gündeme getirmeli, çünkü bu sorunların altında ezilen büyük bir kitlesel potansiyel var. Artık soyut, genel devrimciliği ve propagandayı aşmak gerekli.

Köylerde, Mahallelerde, İşyerlerinde Örgütlenmeli

Örgütsel alanda ise şu zaaf var: Henüz kitlelerin köyler, mahalleler, meslekî inisiyatifler temelinde örgütlenme çizgisi hâkim duruma getirilmemiş. İlçe ve ildeki parti örgütüne üye tek tek insanlar köylerden, kasabalardan, mahallelerden, fabrikalardan... Şimdiki durum esas olarak bu. Doğru ve acilen gerekli olan, köy, mahalle ve fabrika fabrika örgütlenmek. Gerçi bölgede Diyarbakır, Malatya, Batman gibi birkaç şehir dışında sanayi ve işçi sınıfı pek yoğun değil. Orada örgütlenme esas olarak köy temelinde olmalı. Devrimci potansiyelin merkezi esas olarak köyler; ve köylerden gelişen yoğun bir halk hareketi var. Fakat, bir tek işyeri de olsa, işçilerin işyeri temelinde örgütlenmesi de ihmal edilmemeli.

A. Kılıç: "Kürt İntifadası"nın eli kulağında diyebilir miyiz kasaba, ilçe ve il gibi yerlerde? Ve SP bu tür mücadeleleri örgütleyip yönetmeye yetenekli mi?

D Perinçek: Diyebiliriz ki, bölgede şu anda kitle hareketine öncülük yapabilecek tek güç olarak SP gözüküyor. Bir İntifada'nın örnekleri daha önce Silopi'de, bir ölçüde Nusaybin'de görüldü. Örneğin Van toplantısına katılan büyük kitleye, çıkışta, "hadi yürüyelim arkadaşlar" desek yürüyecekti insanlar. Böyle bir mücadele isteği var insanlarda ve önümüzdeki dönem bunun daha da yaygınlaşacağı gözüküyor. Ve orada bu mücadelelere önderlik edecek SP dışında başka bir örgüt yok şu anda. SP kitlelerin demokratik hareketinin başına geçebilir ve kanımca kendisini de buna hazırlamalıdır. Bunun için çok elverişli bir ortam var.

Kürtlerin Birbirlerine Karşı Kullanılması Mücadeleyi Zayıflatıyor

A. Kılıç: Irak, İran ve Suriye'nin Kürt sorunu konusunda neredeyse gelenekselleşmiş bir yöntemleri var: Her biri "diğer ülkelerdeki Kürt örgütlerini kendi ülkelerindeki soruna karışmamaları hatta kendi ülkelerindeki Kürt örgütlerini etkisizleştirmeleri" ko

şuluyla destekleyerek, sorunu birbirinin üstüne yıkma! Son zamanlarda bu siyasete Türkiye'nin de dahil olduğu haberleri çıkmaya başladı basında. Tempo *Dergisi geçen sayılarından birinde, Türk hükümetinin Barzani ile anlaştığı yönünde bir haber verdi. Siz bölgeyi gezdiniz, orada ne söyleniyor bu konuda; halkın bilgisi, gözlemleri ve tutumu ne?*

D. Perinçek: "2000'e Doğru" bu konuyu Barzani'ye sormuştu ve "Böyle bir anlaşma yok" cevabı almıştı bir süre önce. Fakat şimdi böyle haberler dolaşıyor. Türk devletinin böyle bir siyaseti olduğu kesin, fakat bu siyasetin Barzani tarafından kabul edilip edilmediği kesin bilinmiyor. Bugün Şemdinli'de İran KDP'ye Türkiye'nin bir pazar açtığını ve bu pazarı silahlı İran KDP peşmergelerinin koruduğunu biliyoruz. Bunun haberi *2000'e Doğru*'da fotoğraflarıyla çıkmıştı.

Bölge halkının kafasını en fazla meşgul eden sorun bu: Kürtlerin parçalanması ve birbirlerine karşı kullanılması. Bu sorun açıldı mı, insanların öyle birdenbire zınk diye durduklarını, kafalarında binbir sorunun belirdiğini görüyor, hissediyorsunuz.

Aslında bu sorun, tüm Ortadoğu ülkelerindeki devrimci hareketlerin gelişmesinde çok temel ve önemli bir sorun olarak çıkıyor karşımıza. Bu noktada, enternasyonal bakmak zorunluluğu doğuyor. Salt kendi devletimizin içinden bakamayız. Ortadoğu halklarının ortak tavrına ihtiyaç var bu konuda. Bu ihtiyaç, şu anda gelmiş kendini dayatmış durumda aslında. Yani bu artık bir siyasî tercih, bize kalmış bir sorun filan değil; bölge devletlerinin uyguladığı siyaset, tek bir seçenek bırakıyor Kürt hareketine: Bölge halkları ile birleşmek... Bu son derece önemli ve Türkiye bu bakımdan en gelecek vaat eden ülke durumunda şu anda. Türkiye'de bir işçi hareketi ayağı, Akhisar'dan yükselen bir köylü ayağı belirmiş durumda. Yeniçeltek'te madenciler ölüme gönderildiği zaman, Zonguldak'taki madenci, İstanbul'daki belediye işçileri greve gidiyor, yürüyüş yapıyor. Toplu bir işçi hareketinin, bir genel grevin ayak sesleri duyuluyor. Bu hareketler, Güneydoğu'da müthiş bir dikkat ve ilgi ile izleniyor. Bizim bütün toplantılarımızda insanlar, Yeniçeltek işçisi için, içten gelerek saygı duruşu yaptı. Türkiye'de işçi-köylü - Kürt dinamikleri harekete geçmiş

durumda ve ortak hedefleri var. Bu nedenle halkların ortak mücadelesi en çok Türkiye'de geçerli, en büyük umut Türkiye ve bu bakımdan Türkiye'nin bölge halklarına öncülük yapabileceğini söyleyebiliriz.

Kürt Devrimci Hareketinin Zaafları

A. Kılıç: Peki, Kürt devrimci hareketinin zaaf ve eksikleri neler? Örneğin şu bölge ülkeleriyle ittifakları, işbirlikleri, siyasetlerini bu bakımdan bir değerlendirsek... Elbette, karşı-güçler arasındaki çelişmeden yararlanmak doğru bir siyasettir. Bu alandaki mevcut pozisyonları bu çerçevede değerlendirilebilir mi?

D. Perinçek: Bence üç tane zaaf var. Biri, bölge devletlerine fazla bel bağlanmış olması. Bu noktada, çelişmelerden yararlanmayı aşan durumlar var. Burada "zorunluluktu", "kaçınılmazlıktı", "başka çare yoktu" gibi gerekçeler öne sürülebilir. Ben bu tartışmalara girmiyorum. Nesnel bir olgu olarak, bölge devletleri ile kurulan ilişkilerin büyük sorunlar getirmiş olduğu gerçeğini dile getiriyorum. Örneğin, Türkiye Irak'ı suçluyor. PKK'ye kamplar verdin, üsler verdin diye... Ama aynı Irak, Halepçe'yi kimyasal bombalarla Hiroşima'ya çeviren devlet aynı zamanda. Bu durum, Kürtleri bölüyor. Kürtler arasında büyük bir gerginlik, moral bozukluğu yaratıyor. Bu noktalarda insanlar bir açmazla karşılaşıyorlar. Fakat henüz bu sorunu tartışamıyorlar. Tartışıldığı zaman insanları gerçekten ürküten bir tablo ortaya çıkıyor. Bu korkutucu tablodan kaçmak istercesine de, sorunun üstü şimdilik kapanmaya çalışılıyor. Ama sorun biliniyor. Aynı şekilde, bu devletlerin az çok küçük devletler olduğu ve kendi içlerinde Kürt sorununun bir çözüme ulaşmasına razı olmayacaklarını da herkes biliyor, hissediyor. Onun için Abdullah Öcalan da bu konuda, "Bir yere, bir sınıra kadar bunlarla işbirliği" diyordu, benimle söyleşisinde. Bu sınır insanların kafasında büyük kaygılar yaratıyor.

Aslında bölgede eskiden devletlerle işbirliği siyasetini sürekli öne çıkaran ve işbirliği yapan hep Barzani gibi emekçi önderliği olmayan Kürt hareketleri olmuş. Bulunduğu ülkenin devletine fazla karşı gözükse de, başka devletlerle daima işbirliği yapmış.

Bu noktada, Kürt millî hareketinin genel bir zaafından daha söz edilebilir, ikinci bir zaaf olarak. Bu da, bilimsel sosyalist harekete ve Türkiye emekçi hareketine karşı güvensizliktir. Böyle genel bir güvensizlik var. Bunun iki temel kaynağı var: Birincisi, kuşkusuz sosyalist hareketin Kürt millî sorunu konusundaki öznel hataları. Ve buna paralel olarak, yakın zamana kadar, Kürt millî hareketinin dayanacağı, birleşebileceği bir emekçi hareketinin sahneye çıkmamış olması. İkincisi ise, Kürt millî hareketi içindeki reformist, düzen içi akım ve hareketlerin, sınıf karakterleri gereği, emekçi hareketine, bilimsel sosyalizme, onlarla birleşmeye ve ittifaka hep mesafeli durmaları, karşı çıkmaları ve bu tavırlarını genel bir güvensizilk unsuru olarak tüm millî harekete yayabilmeleri. Onlar, Türkiye emekçileri, sosyalistleri söz konusu olduğunda, "ya bizi aldatırlarsa", "bu ittifakta ya biz aldanırsak" kuşkularını dile getiriyorlar. Ama İran'la, Irak'la, Suriye ile devlet olarak ittifaka girince, işbirliği yapınca, aynı soruları gündeme getirmekten kaçınıyorlar. Ben de şu noktaya parmak basıyorum kuvvetle: Kürt yoksul köylü hareketi, Türkiye'nin işçi ve yoksul köylü hareketi ile birleşmek zorundadır. Kurtuluş için başka hiçbir yol yok! Bu birlik aynı zamanda bölge devletleri ile çeşitli kombinezonları ve ittifakları da ikinci plana, arka planlara itecektir. Bu ittifak ve kombinezonların ön plana çıkmasına, öznel olarak Kürt milliyetçiliği ve burjuva hâkim sınıf anlayışları neden olmuşsa, nesnel olarak Türkiye emekçi hareketinin geriliği ve zaafları da önemli rol oynadı. Türkiye emekçi hareketi bütün gövdesi ile sahneye çıkmaya başlayınca, Kürt hareketinin de sarılacağı bir kuvvet ortaya çıkıyor ve umutlar, yüzler bu tarafa doğru dönüyor, bir ayçiçeğinin güneşi izlemesi gibi. Ben bu kanıdayım.

Üçüncü zaaf, izlenen eylem çizgisinde ve iç sorunların çözümünde kullanılan kimi yöntemlerde. Buralardaki hatalar nedeniyle, daha geniş halk yığınlarıyla olsun, Türkiye'nin demokrat aydınları ile ve Kürt aydınlanmış kesimleri ile olsun, birleşmede, onları kucaklamada sorunlar ortaya çıkıyor. Aynı şey dünyanın demokratik kamuoyunun desteğini almada da çıkıyor. Filistinliler bu konuda çok başarılı, olumlu örnektirler. Dünya kamuoyunu da kazanmak önemli. Çünkü, dünya çapında bir cepheleşme var bu alanda. Uluslararası dayanışma,

bir millî hareketin başarıya ulaşmasında son derece etkili ve önemli bir unsur. Somut bir olaydan söz edeyim bu konuda: Geçen yıl Alman Televizyonu'nda Kürt sorunu ile ilgili olarak bir açıkoturuma çağrıldığım zaman, oturum yöneticisine "Gerilla hareketinin temsilcilerini niye çağırmadıkları"nı sordum. "Çoluğu çocuğu öldürenlerle aynı masaya oturmayız" dediler. Yine örneğin, Avrupa'daki demokratik kamuoyu Kürt sorununun böyle gitmeyeceğini biliyor. Bu konuda anlayışlı tavırlara, belli demokratik desteklere yatkınlar. Ama belli eylemler onları itiyor, Kürt reformist hareketlerine yöneltiyor. Kuşkusuz bu yönelimin esas kaynağı, Avrupalılık. Ama, onlar da siyasette belirli ölçüde gerçekçiler ve kuvvet kimdeyse onu görmezlikten de gelmiyorlar. Ve en önemlisi, tutumlarını az çok da olsa etkileyen belli bir demokratik kamuoyları, etkili demokratik insanları var ve bunlar TV, basın gibi kurumları etkiliyorlar.

GAP vb. Projeler Çözüm Olma Şansını Kaybetmiş

A. Kılıç: Devlet ve hâkim sınıf partileri, GAP projesinin Kürt sorununu olsun, bölgenin diğer önemli sorunlarını (işsizliği, yoksulluğu vb.) olsun mevcut düzen ve rejim içerisinde çözecek esaslı bir ekonomik unsur olarak görüyor ve propaganda ediyorlar. GAP vb. projelerin böyle bir şansları var mı gelinen noktada? Bölge halkının GAP'tan beklentisi neler? GAP, bölgedeki feodal ilişkileri ne yönde ve ne ölçüde çözebilir? Projenin ilerleyişi ne düzeyde?

D. Perinçek: GAP'ın, parlatıldığı ve propagandası yapıldığı kadar kısa vadede ve köklü çözümler getiremeyeceği bir gerçek. Proje çok yavaş ilerliyor ve bitiminde büyük sorunlar var. Bütün üniteleriyle birlikte projenin tamamlanması, 20-30 yıllık, belki de daha fazla bir zamanda gerçekleşebilecek. Bu nedenle, GAP projesi, sadece kamuoyunu oyalayan bir yöne sahip bugün için ve öyle parlatıldığı kadar kısa vadeli, etkili olacak bir proje değil. GAP, gerçekleştiği ölçüde tarım üretiminde belli bir büyüme getirecektir. Fakat, millî sorunun devletçi çözümünde tren çoktan kaçmış durumda. Türk devleti, asimilasyon yolu ile, kapitalizmi geliştirerek iki halkı birbirine ka-

rıştırma yolu ile sorunu çözme fırsatını çoktan kaçırmış durumda. Kaldı ki, bu yoldan çözümde de, ekonomik yöntemlere demokratik önlemlerin de eşlik etmesi gerekirdi. Yapmamış ve sonuç olarak, 1990'lara gelindiğinde de sorun artık, GAP'la, ekonomik yöntemlerle filan çözülemeyecek ölçüde radikal bir şekilde gelmiş dayanmış. Kaldı ki bugün bile, devletin böyle ekonomik yöntemlerle sonuç almaya yönelişi de yok. 20 - 30 yıllık GAP projesini ise kimse beklemez ve sorun beklenemeyecek ölçüde derinleşmiş.

Ayrıca, piyasa mekanizması geçerliyken zaten oralara yatırım yapılamaz. Piyasa ilişkileri nedeniyle yatırımları teknolojinin gelişmiş olduğu; altyapının, ulaşımın, pazar olanaklarının, vasıflı insanın olduğu yerlere yapmak zorundasın. Piyasa en büyük bölücüdür. Piyasa ilişkileri içinde Güneydoğu Anadolu ile Batı arasındaki dengesizlik daha da bozulacak. SP bu gerçeği de iyice görmeli ve güçlü bir şekilde işlemelidir. GAP projesi çerçevesinde yapılanlar da, halkı bastıran, aşağılara iten, hoşnutsuz hale getiren uygulamalar. Urfa'da konuştuk; "toprak reformu" adını verdikleri uygulamada, okuma-yazma bilmeyene toprak vermiyorlarmış. Bunun hem sınıfsal, hem de asimilasyona katkıda bulunmayı amaçlama nedenleri var. Ama, toprağa en çok ihtiyacı olan ve toprağı işlemeyi en iyi bilen, en iyi işleyecek olan da bu insanlar. Al sana bir çelişme daha...

Halk Hareketi de Eşitsiz Gelişiyor

A. Kılıç: 1980 öncesinde Türkiye'nin daha radikal, daha ilerici yerleri, Tunceli, Elazığ'ın, Malatya'nın, Bingöl'ün Alevi kesimleri idi gezdiğiniz yerlerden. Şimdi oraların, Güneydoğu'nun Sünni- Kürt bölgelerine göre nisbî bir gerilemesi gözleniyor. Gezi gözlemlerinize dayanarak bir karşılaştırma yapabiliriz misiniz?

D. Perinçek: Eşit olmayan gelişme, halk hareketi için de geçerli. Geçmişte Alevi-Kürt bölgelerinde dönüşüm ve mücadelecilik daha hızlı ve yaygındı. Buralar, Sünni-İslam'ın uyuşturucu etkisinden sıyrılmış, belli bir aydınlanma geleneği olan, Türkiye'nin öncü yerleri idi. Örneğin Tunceli... Hepsi okuma yazma bilen aydın insanlar...

A. Kılıç: Yanılmıyorsam, Artvin'den sonra Türkiye'nin okuma-yazma oranı en yüksek ili. Bir de Türkiye'nin ileri bölgeleri ile, hatta Avrupa ile çok sıkı ilişkisi olan, dışa kapalı olmayan yöresi.

D. Perinçek: Evet, köylere kadar her çeşit kitap girmiş bir yöremiz. Buralar, devletin ağır terörü ile karşılaşmışlar. Üç katlı bir terör: Alevi olduğu için, Kürt olduğu için, yoksul ve devrimci oldukları için... Örneğin Tuncelili olmak tek başına bir "sakıncalılık" nedeni olmuş devletin gözünde...

A. Kılıç: Sanırım hâlâ da öyle.

D. Perinçek: Evet, '80'lerin ortalarından başlayarak, geçmişte doğrudan "maraba" olan, siyasî bakımdan en uyuşuk olan yöreler ayağa kalkmış. Siirt, Mardin gibi. Ama karşılıklı titreşimler halinde bu gelişmeler birbirini etkileyecektir. Tunceli, Elazığ, Malatya bu gelişmelerden etkilenecektir. Şimdi öne fırlayan kesimler, diğerleri için bir esin kaynağı olacaktır. Devrimci hareketin de, Sünni - Alevi, Türk - Kürt emekçilerinin birliğini sağlama gibi bir görevi var.

Güneydoğu'da Anti-feodal Devrim Gelişiyor

A. Kılıç: Gerilla savaşının geliştiği bölge, feodal ilişkilerin, feodal kültürün, ataerkil ilişkilerin en yoğun olduğu bölge idi geçmişte. Gelişen millî uyanış ve devrimci mücadele bu ilişkileri hızla çözüyor mu? Toplantılarınıza kadın katılımı nasıldı ve bölgedeki gerilla savaşı kadını özgürleştirmede köklü dönüşümler yaratıyor mu?

D. Perinçek: Kesinlikle ve büyük ölçüde, tahminlerin ötesinde yaratıyor. En güzel cevap, dağda kadın gerilla var... Öte yandan...

A. Kılıç: Evet, işte en köklü özgürleştirici sanırım. Kadın, erkeğin yaptığı en zor, onun tekelindeki işi yapıyor ve erkeklerin de yer aldığı birliklere komuta ediyor, emir veriyor, onları yönetiyor...

D. Perinçek: Evet, öte yandan şunu da duydum: "Gerillalar öldürülmüş, öldürülen kızların 'muayeneleri' yapılmış ve kız çıkmışlar" diye hararetli bir şekilde konuştuklarına da tanık oldum insanların.

En uç, en ileri mücadele biçimlerine kadınlar giriyor. Bu aynı zamanda, mücadelenin toplumu değiştirdiğini ve geleneksel ilişkileri parçaladığını gösteriyor. Türkiye'de kamuoyu, hele bir kısım sos-

yalistler dikkat etmiyor; orada bir anti-feodal devrim yaşanıyor. Cumhuriyetin yapamadığını şimdi orada yoksul köylüler yapıyorlar. Toprak ağalığını, şeyhliği paramparça ederken, kadın-erkek ilişkilerindeki geleneksel köstekleri de adım adım parçalıyorlar. Herkes işin millî yönüne, askerî cephesine bakıyor. Hareketin demokratik özgürleştirici yanını görmüyorlar. Özellikle altını çiziyorum: Kadın-erkek eşitliği ile ilgili bugün en köklü anti-feodal gelişme, yoksul köylü mücadelesiyle oluyor. Yeni birey'i, özgür birey'i, ayağa kalkan köylü yaratıyor. İstanbul'dan yorgun, bırakmış kimseler aracılığıyla "kolektif mücadele insanı kişiliksizleştirdi, ezdi", "özgür bireyler yerine ezik insanlar üretti" filan gibi edebiyatlar yapıladursun; birey'in özgürleşmesi adına kolektif mücadele düşmanlıkları yapıladursun, işte özgür birey'in en olmadığı yerde onu yaratan da kolektif mücadele. Adam bir kolektif içinde olduğu zaman, sırt sırta verip birleştiği zaman ayağa kalkabiliyor ve itiraz edebiliyor. İtiraz ettiği zaman da adam doğuyor, adam oluyor. İtiraz etmeyen, boyun eğen maraba ve yanaşma, jandarmadan korkan, kaymakamın önünde iki büklüm olan adam, özgür birey değil ki. O birey'i mücadele içindeki kolektifler yaratıyor, özgürleştiriyor.

Toplantılarımıza gelince... Kadın katılımı azdı, çok azdı. Diyarbakır'da geniş bir kadın katılımı vardı, ama diğer yerlerde azdı. Van'daki toplantıda sinema salonunda herkesten söz aldık, bir dahaki toplantıya herkes eşiyle, kızlarıyla, kadın akrabalarıyla gelecek diye...

Askerî Çözüm İflas, Anti-feodal Devrim, SP, İntifada...

A. Kılıç: Söyleşimizi bir toparlarsak...

D. Perinçek: Şu dört noktada toparlamak mümkün: Bir, askerî çözüm kesinlikle iflas etmiş durumda. İki, köklü bir anti-feodal devrim yaşanıyor. Üç, SP hızla gelişiyor. Dört, bir Kürt intifadası geliyor.

Not: Bu görüşme Nusaybin ve Cizre'deki kitle patlamalarının öncesinde 15 Mart günü yapıldı.

Teori, Nisan 1990

GÜNEYDOĞU RAPORU*
(Kasım 1990)

Durum

Kavimler Kapısı bir devrim sürecinin içine girmiştir. Devrim, bir günlük bir olay değil, bir süreç. Bu anlamda devrim başlamıştır. Eskiyen düzenin çivileri çıkmıştır. Hem 19. yüzyıl kuvvetleri, hem de 21. yüzyılın kuvvetleri sahnede. Çivileri çakmaya talip her ikisi de.

Kürt sorunu, anahtar bir rol oynuyor. Düzenin en zayıf yeri Güneydoğu. Düzen en zorba olduğu yerden yıkılmayı başladı. Öte yandan Kürt sorununda yeni çözümler, kaçınılmaz olarak gene bir demokratikleşme, hatta demokratik halk devrimi gerektiriyor. Kürt sorunu belli ki yeniden düzenlenecek. Bu yeni düzen gündeme gelirken, genel olarak demokratik halk devrimi gündeme geliyor. Diğer demokrasi güçleri, işçiler, yavaş yavaş köylüler de sahneye çıkıyor. Sorunlar, beni çözün diye bağırıyor ve çözüm kuvvetleri harekete geçiyor. Genel olarak derinleşen kriz ve halk kuvvetlerinin mücadele sahnesine çıkışı 2000'lerin haberini veriyor. Kavimler Kapısı, 2000'lerin kapısında ve özgürlüklerin, halk demokrasisinin de kapısında. Başlayan devrimin köklü bir emekçi çözümüyle mi, yoksa reformist çözümlerle mi sonuçlanacağı tarihin gündeminde.

Bu tabloda özel olarak Güneydoğu'da duruma gelirsek:

1989 yılında Kürt yoksul köylü hareketi bir sıçrama yaptı. Beş-on kişilik gruplardan *50-100 kişilik gruplara* sıçradı.

* Doğu Perinçek'in Kasım ayında Diyarbakır, Nusaybin, Cizre, Malatya, Erzincan, Tunceli, Doğanşehir köyleri, Kâhta, Urfa ve Suruç'u kapsayan gezisinden sonra yazdığı rapor. Bu rapor, yayımlanmak üzere yazılmamıştı. Ama Parti'ye sunulan rapor, reformcu-milliyetçi çevrelerde bir kampanyanın hedefi oldu. Tartışılabilmesi ve yararlanılması için kamuoyunun bilgisine sunuldu.

Devletin politikası, gerilla hareketini *dağda tecrit* etmek ve olayı zamana bırakmaktı. Arada bir korucu öldürsünler vb., ama dağda soyutlansınlar: Buna katlanmayı kabul etti devlet.

1990 yılında devletin dağda tecrit politikası başarısızlığa uğradı. Nusaybin, Cizre ve diğer *intifadalar,* mücadeleyi şehirlere indirdi ve *şehirli kitleleri mücadelenin içine çekti.*

Devlet, *intifadalar* karşısında yeni bir politika benimsedi: *Botan'da sınırlama.* Botan'ın en sonunda kendi kendine yeterli olmayacak bir mücadele alanı olarak şimdilik sınırlanması ve daha ilerde boğulması politikasıdır bu. Devlet açısından akıllı bir politikadır.

Bu politika, Botan'ın bittiği yerde Alevi Kürtlerin ve Türklerin başladığını göz önünde tutar. Bu nedenle devlet, geleneksel "Alevilere baskı" politikasını terk etti ve Alevilere "Sen Alevisin ve Alevi kal" propagandasını işlemeye başladı; Sünni Kürtlere eski güvensizliği derinleştiriyor, Aleviliği canlandırıyor. Gene devlet, Kürt hareketinin Türklere seslenmeyen ve Kürtlüğü temel alan politika ve eylemlerinden de yararlanıyor. Böylece mücadeleyi Maraş, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Erzincan sınırlarında tutma, buralara sokmama politikası uygulanıyor. Bu politikanın şu an geçerli ve başarılı olduğu da söylenebilir. Burada, sözü geçen alanların 1980 öncesi mücadelelerle yorulması, yıpranması, ağır baskılar nedeniyle belli ölçülerde ve geçici olarak sinmesi de etkili elbette.

Devlet, sınırlama politikasının ötesinde, *Botan'ı boğma* amacı için de daha 1989 yılından itibaren bazı olağanüstü uygulamalara girdi. En önemlisi, köylerin boşaltılmasıdır. Cudi dağının eteklerinde başlandı bu uygulamaya. Mücadelenin yoksul köylü temeli sürülüyor. Bunun olumsuz etkileri vardır ve ilerde daha çok görülecektir.

Öte yandan Botan, yıllardır mücadelenin yükünü sırtlıyor. Bugün bir yorulma belirtisi görülmüyor, ama önümüzdeki yıllarda böyle bir olasılık vardır. Bu önemli.

Gerilla hareketi, geçmiş yıllara göre rizikosu daha az eylemlere giriyor. Devletin iddia ettiği gibi, bastırıldığı, kökünün kazındığı gerçek değil. Hatta belli ölçülerde yaygınlaştığı da söylenebilir. Ancak belli bir sınıra, hem alan açısından, hem mücadele biçimleri ve taktikler açısından dayanmıştır.

Mücadelenin en güçlü olduğu bölgelerde, *devletin baskısı ile halkın özgürlüğü* karşı karşıya. Baskı çok ağır ama özgürlük de Türkiye'nin hiçbir yerinde görülmemiş derecede. Yasal olanaklar alabildiğine geniş, halk özgürlükleri fethetmiş. Böyle bir mevzi var, kuvvetle korunan, halkın kuvvetiyle korunan. Yasal olanaklarla mücadele olağanüstü önem kazanmıştır. Mücadelenin kitleselleşmesi ve Türkiye tarihinden gelen özellikler, yasallığın önem kazanmasında etkili.

Botan, bir *toplumsal devrimin* içine girdi. Toplumsal ilişkiler değişiyor. Eski kurumlar ve ilişkiler parçalanırken yenileri filizleniyor. Toplumsal hareket, kitleleri laikleştiren bir rol oynuyor. 1920 ve 30'larda *laikliğin öncüsü* Türkler idi, ***bugün Kürtler.*** Kürt hareketi, kader felsefesini parçalıyor, rızayı, tevekkülü yıkıyor. Devlet, bölgede dinsel güçlere, aşiret ilişkilerine dayanmaya çalışıyor, ideolojide hadislerden, ayetlerden medet umuyor. Devlet, İslamcı köşeyi tutmuş. Polis zaten İslamcı cuntanın elinde. Halk laikleşirken, mücadele güçlerine cereyan veren, falaka çeken personel İslamcı.

Şehirlerde mücadele alanlarına yeni bir gençlik kuşağı çıkıyor. Bir "Kürt 1968'i"nden söz edilebilir. Tecrübesiz fakat öğremeye çok yatkın, çabuk olgunlaşacak ve kumaşı iyi olan bir gençlik kuşağı bu. Sivas, Malatya, Elazığ, Van gibi üniversite şehirlerinde de görülüyor. Sosyalist Parti ile sıcak ilişkiler içindeler ve Kürt yoksul köylü hareketinden kuvvetle etkileniyorlar.

Körfez Krizinin Etkisi

Körfez'deki cepheleşme, Güneydoğu'daki saflaşmayı hızla etkiliyor. Kürt yoksul köylü hareketi, cephesini ABD emperyalizmine dönmüş durumda. Burada tavrı net. Etkilediği güçler de bu tavrı almakta zorluk çekmiyor. Sosyalist Parti'nin mücadelesi de bu noktada etkili. Örneğin Siverek'te Kürt öncüsü çok etkili olmadığı halde, bütün ileri güçler, Arap halkları ve Irak'la birlikte, ABD'ye karşı tavır alıyorlar.

Karşı-saf da belirginleşiyor. Özellikle Irak KDP'nin etkilediği güçler ve reformcu "sosyalistler", "ABD'nin ne zararını gördük ki, ABD olsa daha iyi" propagandası içindeler ve "Bir devletimiz olsun da isterse ABD desteğiyle olsun" tezlerini açıkça işliyorlar. Bu çizginin yasal alandaki savunucusu HEP. HEP çok açık biçimde milliyetçi-refomcu karargâh olma yolunda.

Bir tarafta: ABD, Turgut Özal ve Kontrgerillası, Jirki, Zeydan, Sadun Ağa, Baho Ağa gibi devlete korucu vererek devlet terörünü uygulayan güçler var. HEP de, Körfez politikasıyla bu cepheye yaklaşıyor. Körfez'de mücadelenin şiddetlenmesi onu daha da bu cepheye çekecek ve elbette parçalayacak. Bu cephenin direği, ABD'dir.

Diğer tarafta: Ortadoğu'nun anti-emperyalist güçleri, Kürt yoksul köylü hareketi, Sosyalist Parti var. İslamcı güçlerin emperyalizme tavır alan kesimleri de tereddütlü olarak bu safta.

Çok önemli: Kuzey Irak'ta bir Barzani devletinin kurulması (elbette ABD himayesinde) millî duyguları okşuyor. Ancak Kürt öncü güçleri, böyle bir gelişmenin Kavimler Kapısı'ndaki Kürt yoksul köylü hareketinin terörle ezilmesi anlamına geldiğini görüyorlar. Yani gerici milliyetçilik, Kürt anti-emperyalist halk hareketini kırmayı ve ezmeyi ifade ediyor. Korucu uygulamasında bu gerçek zaten geçerli.

Körfez krizi, Ortadoğu'da milletler arasında bir savaşın değil, emperyalizm ile anti-emperyalizm arasında bir çatışmanın gündeme gelmesine yol açtı. Ayrım çizgisi, milletleri karşı karşıya getirmiyor, her milleti işbirlikçi ve anti-emperyalist güçler olarak bölüyor ve mücadeleyi uluslararasılaştırıyor, enternasyonalizmi getiriyor kaçınılmaz olarak. Milliyetçi perspektifin değil, anti-emperyalist, enternasyonalist perspektifin güçleneceği bir zemin var.

Körfez krizinin diğer bir etkisi, Irak'la ticaretin durması nedeniyle ağırlaşan ekonomik kriz, ekonomik çöküntü. Halk çok etkilenmiş durumda bundan. Bölgenin gelirinde büyük düşüş var. Bu da göçü hızlandıran bir etken.

Öte yanda halk, Körfez'de patlayacak bir savaşın Kürt halkına çıkaracağı faturadan kaygılı. Kargaşalığın yeni olanaklar ve fırsatlar yaratacağı umudu da var. İkisi bir arada. Devrimciler savaştan korkmuyor.

Kürt Yoksul Köylü Hareketinin Öncüsü

Kürt hareketi Öncüsü'nün aşması gereken başlıca hataları şu noktalarda toplanabilir:

Örgüt bencilliği: En temel hatası budur. Dünyaya, emekçi halkın veya özellikle Kürt yoksul köylü kitlelerinin penceresinden değil, dar Öncü Örgüt penceresinden bakıyor. Örgüt çıkarı her zaman emekçi kitlelerin çıkarının önüne geçiriliyor. Hatta emekçi kitlelerin millî sorun dışındaki çıkarlarına karşı ilgisizdir. Örgüt, halka karşı çok egoisttir, bencildir. Örneğin Şırnak köyleri boşaltılıyor, bu arada Diyarbakır Cezaevinden sürgünler oluyor. Şırnak köylerinin boşaltılmasına karşı ülke çapında bir eyleme girilmiyor da, sürgünlere karşı giriliyor. Birincisi, hayatî bir sorundur halk açısından ve devrim açısından. İkincisi ise, öncelikle ve özellikle Öncü'nün sorunudur. Her durumda, her olayda bu örgüt bencilliği kendini göstermektedir.

Aslında bu örgüt bencilliği, sosyalizm deneylerinin başarısızlığının temelindeki başlıca ideolojik nedendir. Öncü'nün çıkarlarının aşırı vurgulanması ve Öncü'nün en sonunda emekçi kitlelere karşı da savunulması, emekçiler üzerinde öncü diktalarına ve derken yeni bir devlet burjuvazisinin oluşmasına yardımcı oldu ideolojik planda.

Kürt Öncü Partisi, Kürt halk kitlelerinin tarih boyunca yozlaştırıldığını, sindirildiğini, köleleştirildiğini o kadar ayrıntılı işliyor ki, sonunda sevilecek ve uğrunda mücadele edilecek ve çıkarları savunulacak bir halk bırakmıyor. Bu propaganda ve bakış da, Örgüt bencilliğini güçlendiriyor. Sonuç olarak Öncü her zaman haklı, emekçi kitleler ise Öncü ile anlaşmazlıklarında haksız oluyor. Bu bakış, mücadelenin daha geniş kitlelere yayılmasının, Botan'ı aşmasının, kitlelerin gönüllü destek ve seferberliğinin önündeki önemli bir engel.

Örgüt bencilliği, devrimci örgütlere bakışta rekabetçi, kıskanç ve halkın çıkarlarını, devrimin çıkarlarını en öne koymayan davranış ve düşünceleri de besliyor.

Eylem Çizgisinde Yanlışlar: Sıradan mühendisleri, sıradan aydınları vb. öldürmek gibi eylemlerin ideolojik bir temeli var.

Birincisi, *şiddete tapma*. Terörün her şeye kadir olduğunu sanma. Bu nedenle terörün yıldırıcı etkisini kuvvetle duyan dar yerel etkileri

her şey sanma. Bu arada milyonlarca insanı ve ileri güçleri, bütün demokratik kamuoyunu ve dünyanın demokratik kamuoyunu karşıya itmenin getirdiği zararları hesap edememe. Bir mühendis Türk olduğu için öldürülünce, mücadele de Botan'da sınırlanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ama yaptığı terörün o dar yerel alandaki etkisine pek hayran olanlar bunu göremeyebilirler.

Hedef daraltılmıyor. Zaman zaman ara güçlere veya dost olabilecek güçlere darbe indiriliyor.

Haklı zeminden uzaklaşılıyor sık sık. Haklılık ölçüsü olarak geniş kitleler alınmıyor. Öncü, haklılığa inanırsa eylemi yapıyor. O zaman da eylemin geniş kitleleri kazanmadaki asıl rolü göz ardı ediliyor.

Eylemin faydası ilkesi dikkatle gözetilmiyor. Eylem öncesinde kâr zarar hesabı yapılmıyor çok zaman. Bu hesapta kitle çizgisi ölçütü belirgin değil. Alevi Kürtleri kazanma, Türk emekçi kitlelerini kazanma anlayışı yok. Tersine sürekli bu kitlelerin ezik, sindirilmiş, mücadelenin dışında, pasif, duyarsız vb. olduğu işleniyor. Bu konuda gerçeklerden de kopuluyor. Aslında burada bir çıkmaz var ve devrimciliğe hizmet etmeyen, mücadelenin Botan sınırlarından taşmasına engel olan bir tavır var.

Örgüt İçi Demokrasi: Önemli bir sorun bu. Örgüt içinde birçok anlaşmazlığın şiddet yoluyla çözüldüğü bir gerçektir. Burada kural ve güvence yok. Gönül rahatlığı ortamını zedeleyen bir olgu bu. Birçok firar, itirafçılık, terk, teslimiyet olayında bu uygulamaların etkisi var. Firar eden vb., kuşkusuz, bireysel olarak suçludur, ama örgüt penceresinden de bakmak gerekir olaya. Bir örgüt, bu zayıf insanların böyle rezillikler yapmasında kendi hatasını da araştırmalıdır. Yalnızca onları mahkûm etmek yetmez. En çok itirafçı Diyarbakır Cezaevinde. Yalnız mücadelenin şiddetinden gelmiyor bu. Önemli örgüt hataları da zayıf insanları daha zayıf olmaya ve devletin yanına itiyor.

Laikliğe ve Dine Bakış: Kürt Öncüsü bugün bir laiklik motoru. Fakat kendisinin bu rolünü görmüyor. Halk kitlelerinin nasıl laikleştiğini de görmüyor, dine bir *ideoloji olarak* olumlu roller yüklüyor. Bu, sosyalist ideolojik konumda bir yalpalamadır. İnanan insanlara saygılı olmak, onlarla birleşmek başka, dini bir ideoloji olarak kullanmak çok başka. Buna ihtiyaç da yok oysa. Gerçek görülmüyor.

Çeşitli Mücadele Biçimleri ve Yasal Olanak ve Şehirlerde Çalışma: Bu konularda tecrübesizlik var, bilgisizlik ve pratik eksiği var.

Cezaevlerinde ve Parti Merkezlerinde Açlık Grevleri

Diyarbakır Cezaevinden 95 devrimci sosyalistin sürgün edilmesi otomatik bir tepki ile başladı. Önceleri eylemin hedefleri ve talepleri net olarak belirlenmişti. En azından kamuoyuna bunlar net olarak açıklanmadı. Bu zaaf çok önemli. Çünkü açlık grevi, özellikle bir sınırı olması gereken, bir ateşkesle sonuçlanması gereken bir eylem türü. Her eylem için bu geçerli ama hele açlık grevi için daha geçerli. Hedef ve talep net olmayınca veya gerçekleşebilir bir hedef olmayınca, eylemi nerde bitireceğim sonucu çıkar. Eylemin hedefi, bir bakıma frendir. Frenin yoksa, durmaya karar veremezsin, altındaki arabaya hükmedemezsin, araba alır seni götürür. Fren, bir önleme değil, kontrol aletidir, önderlik aletidir, direksiyonu ve gaz pedalını bütünleyen bir alettir. Devrimciler bunu yeterince anlamış değil. Gazı veriyor, sonra bakıyor freni yok. Nasıl ve nerede duracak? Hedef belirli olunca, durulabilir. Eylemde başarı ilkesi gözetilmeli. Hele açlık grevlerinde... Sırf tepkisel eylem olmaz. Kanımca, o açlık grevleri, topraklarından sürülen Botan köylüsü için yapılmalıydı, daha birleştirici, kitleleri daha kazanıcı, Türkiye emekçilerini de daha çok etkileyici olurdu. Ama bir kez eylem başlayınca bize düşen elbette desteklemek, başarısı için çalışmaktı.

Parti binalarında yapılan açlık grevlerinde şu hatalar görülüyor:

—Eylemin zemininin belirgin olmaması. Daha doğrusu eylemin zemininden hemen ayrılmıyor. Eylem, cezaevlerindeki uygulamaya karşı. Seslenilecek kitlenin tanımı: "İnsanım" diyen herkes. Fakat uygulamada bakıyorsunuz, genç insanlar, eylemi bu zemininden kaydırıp yalnız Kürt öncüsünün militan güçlerine seslenmeye yöneliyorlar. O zaman nasıl destek kazanılacak? Eylem, eylemi yürütenlerce kitlelerden tecrit ediliyor.

—Yalnız Öncüye seslenmek. Üstelik de yalnız Kürt Öncüsüne.

—Yalnız Kürtlere seslenmek.

—*Yasal parti olanağını çarçur etmek,* bu olanağın devrim için gerekli olduğunu anlamamak. Kâğıt mendil gibi bir kez kullanılıp atılacak bir araç olduğunu düşünmek veya böyle davranmak. Yasal mevziye özen göstermemek. Veya bazen tam tersi: Yasal parti olanağını kullanmak için ille de refomcu olmak gerektiğini sanmak. Aslında iki anlayış birbirinin kopyası.

Görüldüğü gibi açlık grevlerinde yapılan hatalar, devletin mücadeleyi Botan'da sınırlama politikasına hizmet eden hatalardır.

Bu hatalar karşısında Sosyalist Parti yeterince öncü tavrı almadı. Kuşkusuz açlık grevleri bir okul oldu. Çok düzgün çizgi izleyen yerler de vardı. Ancak gene de mücadeleye yeni giren tecrübesiz fakat öğrenmeye hazır genç kuşaklara tecrübelerimizi aktarabilir, onların eylem çizgisinin olgunlaşmasına ve ideolojik yetişmelerine çok daha fazla katkıda bulunabilirdik. Nitekim bunun yapıldığı yerlerde çok olumlu sonuçlar aldık. Gençlerin leb demeden leblebiyi anladıklarını saptadık.

Ülke Gazetesi

Bu gazetenin önderliği yok. Teorisi yok, tahlili yok. Bu nedenle önderliği de yok. İstanbul'da bir dergi çıkarmak ve yaymak için *reformist* olmak gerekir düşüncesi hâkim. Yasal olanağı reformizm sanıyorlar. Yasal olanağın devrimci tarzda kullanılabileceğini anlamış değil bu gazete. O yüzden ittifak politikası, reformizle *ideolojik olarak* birleşmek. Gazete, reformistlere önderlik etmiyor, reformizm gazeteyi işgal ediyor ve dergiye damgasını vuruyor. Yazarları reformizmi ve milliyetçiliği pekiştiriyor. Olanaklar çarçur ediliyor.

Öte yandan *Ülke,* yalnız Kürtlere hitap ediyor. Kürt meselesini geniş Türk emekçi kitlelerine götürmek diye bir başka önemli işlevin farkında bile değil. Milliyetçilik perde indiriyor gözlere. Bu gazete, Kürt yoksul köylü hareketinin dinamizminden, devrimciliğinden ve olumlu özelliklerinden kopuktur. Gerici-millî hareketin özelliklerinden çok etkileniyor.

Önümüzdeki Dönemde Gelişecek Başlıca Eğilimler

1. *Bölgesellik ve yerel eğilimler zayıflayacak,* ulusal çapta, Kavimler Kapısı ölçeğinde, hatta Ortadoğu ölçeğinde düşünme ve davranma eğilimi güçlenecektir.

2. *Türk-Kürt kardeşliği* ve devrimci mücadele birliği güçlenecek, güçleniyor. İşçi hareketi buna hız verecek.

3. *Alevi-Sünni kardeşliği* ve devrimci mücadele birliği güçlenecek. Hayat bunu da zorluyor.

4. *Enternasyonalist eğilimler güçlenecek.* Körfezdeki gelişmeler karşısında Kavimler Kapısı Kürdistanı'nda milliyetçi eğilimler, Kürt yoksul köylü hareketi içinde zayıflayacak. Karşı-saftaki reformcular arasında ise milliyetçilik güçlenebilecektir? Toplam olarak bakıldığında enternasyonal ve Ortadoğu ölçeğindeki saflaşma ve pratikler gelişecektir.

5. Ayrı örgütlenme, tarihin yolunu açan bir rol oynadı. Tarih bu biçimde gelişti son zamanda. Şimdi ise, koşullar, *birlikte mücadele*, örgütlerarası bağları geliştirme, *ortak çatılar* yaratma eğilimlerini güçlendiriyor. Devrimde ilerlemek için bu eğilimi geliştirmek gerekiyor. Bunu herkes, öncelikle de en devrimci pratikleri uygulayanlar görüyor.

6. Türkiye'nin kendine özgü niteliklerinden çok önemli biri, *yasal mücadele mevzileri*dir. Hiçbir Ortadoğu ülkesinde böyle bir kazanım yok. Üçüncü Dünya ülkeleri arasında çok azında var. Türkiye'nin yüz yıllık bir hürriyet mücadelesi geleneği var. Sosyalizm, sürekli yasallaştırmaya çalışmış kendisini. Kürt ulusal talepleri de uğrunda mücadele edildiği için kendini yasallaştırıyor ve önemli yasal mevziler yaratıyor, sosyalist hareketin de önemli desteğiyle.

Evet, Körfez krizi derinleşiyor. Kavimler Kapısı'nda kriz derinleşiyor, darbe tehditlerinin olduğu bir zemine girildi. Fakat bu yasal mevziler, önümüzdeki dönem çok çok önemli bir rol oynayacak. Bu, Türkiye'ye özgü bir olanaktır. Daha doğrusu Kavimler Kapısı tarihi içinde anlaşılabilir, yabancılar ve dogmatikler (onlar da yabancıdır) anlayamaz. Kürt yoksul köylü hareketi bunu çok iyi anlar, çünkü mücadele ediyor.

Sosyalist Parti

Güneydoğu'da yaygın bir sempati var. Yer yer kitleselleşiyor. Örneğin Malatya, Van, Cizre, Nusaybin, Suruç'ta şimdiden büyük parti. Başka yerler de var. Bazı yerlerde birinci parti. Bazılarında ise tek parti olmaya gidiyor, rakipsiz. Çok güçlü olduğu birkaç yerde Refah Partisi'ni de siliyor, mollaları da çevresinde topluyor adım adım.

Bununla birlikte Parti'nin görevini yerine getirmesini önleyen önemli hata ve zaafları da var.

SP'ye yönelen sempati ile SP'nin örgütlenme yeteneği arasında büyük bir çelişme var. Sorun bu.

Öte yandan Parti, bazı yerlerde sözde olmasa bile pratiğinde reformcu-parlamenter bir çizgide. Düşüncede devrimcileşmeyi pratikte devrimcileşme ile tamamlayamamış yerler var.

Bazı politikalar:

—SP'nin kitleselleştiği bölgelerde yasal olanakları kullanma pratiğine girmeli, eylemci bir çizgi izlenmeli, kadroları ve halkı mücadele biçimlerinin çeşitlenmesi konusunda temel felsefeden başlayarak eğitmeli. Bu, belki de dünyada eşi az görülmüş bir pratiktir. Yaratıcılığa çok ihtiyaç vardır. Ve tecrübe birikimine elbette. Tecrübeli kadroları yeni kuşakların dinamizmiyle birleştirmek için çok elverişli yerler.

—Kürt-Türk ve Alevi-Sünni kitlelerin iç içe yaşadığı bölgelere özel bir önem verilmelidir.

—Örgüt kurmak istiyoruz diye feryat eden çok sayıda yer var. Bütün Güneydoğu'da şu an tüm ilçeleriyle örgütlenmek mümkün. Buralara yetişmek için derhal önlemler alınmalıdır. Örgütlenme çabasının bire bin verdiği alanlar buraları.

—Eğitim çok önemli. Mücadele içinde eğitim. Kitlelerin buna ihtiyacı var, daha önce de kadroların. Mücadele eden öncü kadrolar tecrübeleri kapmaya, öğrenmeye çok yetenekli, çünkü pratik içinde.

—Bir parti ruhu geliştirmeli. SP'nin devrim için kurulmuş bir parti olduğunu öncelikle ileri kadrolar anlayabiliyor. Yasal parti, reformizm demek değildir. Hatta yasal parti, daha duyarlı ve daha olgun bir *devrimcilik* gerektirir. Bunu kavratabiliriz.

—Kavimler Kapısı'na özgü gidişat çok iyi kavranmalı. Sabır ve ol-

gunluk isteyen bir süreç bu. Rekabetçi düşünceye, kıskançlığa yer olmayan bir süreç. "Biz" kavramını çok iyi tanımlamalıyız. Bütün öncü güçler "biz" kavramı içindedir. Bunu anlamayanlar varsa, sabır göstermeli. Devrimci olanlar bunu anlayacaktır hızla. Anlamaktadırlar da adım adım. Herkesin birbirinden öğrenecekleri vardır. Güçlü yönler aşı olarak kullanılmalı, zayıf yönler karşılıklı bertaraf edilmelidir. Çok önemli bir sentezdir bu.

—İdeolojik planda reformizme net tavır, reformist düşünce ve eylem kalıntılarını temizlemek çok önemli. Bu, bizi kitlelerle birleştirir.

—Mao'nun katkıda bulunduğu Devrimci Sosyalizm, Kavimler Kapısı ölçeğinde güçleniyor, haklılık kazanıyor. Bunun çok belirtisi ve göstergesi var. İdeolojik tavırlarda cesur ve net olmak gerekir.

—Özellikle reformcu Kürt örgütlerinin işledikleri, "Kürdün Kürtten başka dostu yoktur" görüşü kararlılıkla eleştirilmelidir. Bu milliyetçi görüş "Türkün Türkten başka dostu yoktur" görüşünün, yani bencil ve soyutlanmış Türk milliyetçiliğinin yansımasıdır. Kürt hareketleri, evrensel bir ideoloji. Kemalizmin karşıtı Kürt milliyetçiliği değildir. Kemalizm ve Kürt milliyetçiliği evrensel planda aynı ideolojidir. Kemalizmin tutarlı bir eleştirisi ancak enternasyonalizm mevziinden yapılabilir.

"Türkiye işçisinde iş yok, pasifist, mücadele etmiyor" gibi değerlendirmeler, yanlıştır, gerçeğe aykırıdır, milliyetçi körlükten geliyor. Ayrıca güvensizlik yayıldığı için devrimi çıkmaza sokuyor. Devrimci görüşler değil bunlar. Aynı şekilde Tunceli halkına ve diğer Alevi Kürt kitlelerine karşı güvensizlik yayan görüşlerin de karşısına çıkılmalıdır.

Sünnici Kürt tavırları, bırakalım Kavimler Kapısı halkını, Kürt ulusal güçlerini bile birleştiremez. Laiklik bu açıdan da gereklidir bu topraklarda, biricik birleştirici tavırdır.

—Türkiye Marksistlerinin kötü olduğu, hiçbir iş beceremedikleri türünden görüşler de yanlıştır, gerçeğe uygun değildir ve güvensizlik yayıcıdır. Bunlar da gerçekler gösterilerek eleştirilmelidir. Bugün ayrım, Kürt sosyalisti - Türk sosyalisti şeklinde değil, devrimci sosyalist - reformist diye yapılmalıdır. Her milletin devrimcisi de var, re-

formcusu da var. Ayrım çizgisi milletler arasında değil, evrensel olan ideolojiler ve politikalar arasında.

—Körfeze ilişkin olarak net tavırlar alınmalı. Anti-emperyalist ve enternasyonalist tavır kararlılıkla savunulmalı. Güçlenen ve hayatın haklı çıkardığı eğitim budur. Cepheyi bütün ileri güçler adım adım ABD'ye dönüyor. Sol da hızla değişiyor.

Körfezde bulanık tavra yer yok. Bu konuda, *Yüzyıl, Demokrat* ve *Teori*'de çıkan yazılarım ve röportajlar, Mihri Belli'nin *Yüzyıl*'da çıkan yazısı, Ali Fırat'ın *Özgür Halk*'taki yazısı dikkâtle incelenmeli. Ayrıca *Mücadele, Yeni Demokrat, Özgürlük Dünyası* gibi dergilerin tutumunda görülen Sosyalist Parti'nin Körfez politikası yönündeki gelişmeler de incelenmeli ve değerlendirilmelidir. Körfez'de ABD ve Irak'a eşit mesafedeki, "itle it arasındaki kapışma" tahlili yerle bir olmaktadır. Hayat, ABD ve Avrupa merkezli olan, Özal kliği ve Türk Şovenizmi ile paralel durumundaki bu politikaları ilerici güçler içinden hızla tasfiye ediyor.

—"Kürt devleti olsun da ne olursa olsun" diyen ABD işbirlikçisi reformist, dar milliyetçi tavırlara ödün verilmemeli. Kürtlerin çıkarını savunur gibi gözüken bu görüşlerin bedelinin, özellikle Türkiye sınırları içinde on binlerce devrimci militanın canı olduğu belirtilmeli, açıklanmalı. Saddam, Halepçe'de 5 bin Kürt'ü kırdı. ABD işbirlikçisi Kürt gerici milliyetçiliği ise, Türkiye'de binlerce Kürt militanını kırmaya yönelik çizgilerin içine çekilmek isteniyor. Bugün Güneydoğulu korucu aşiretlerin yaptığını daha geniş ve daha şiddetli yapmaya yöneliktir gerici plan. ABD'nin "Kara listesinde" kimler var? Beyaz Saray sözcüleri açıkladı defalarca. Sosyalizm bayrağı açan Kürt hareketi de bu kara listede. Ortadoğu'da ABD'nin başarılı olması karşısında Kürt halkı tarafsız kalamaz, çünkü bedelini en değerli öncü birikiminin ezilmesiyle öder. Türkiye'nin öncü devrimci güçleri için de aynı durum geçerlidir. Bunlar kavratılmalı. Her milliyetten öncü devrimci güçler ve emekçi halk kitleleri arasındaki kader birliği şimdi daha da sıkı Körfez'deki gelişmeler nedeniyle.

Sonuç: Tekrar tekrar vurguluyorum: Bir devrimci süreci, tarih çarkının hızla döndüğü bir dönemi yaşıyoruz. Tarihî anlardır şu dönem. İlerde böyle hatırlanacak. Olağanüstü durumlar, olağanüstü çabalar

gerektirir. Olağanüstü tavır alamayan bütün güçler tarihî gelişmenin kenarına itilir. Sınıflar sahneye çıkıyor. Öncü tavırlar her zamandan daha gerekli. Öncü teorisi her zamandan daha geçerli. Kendini değiştirmede devrimci olmayan, devrimci mücadeleye yararlı olamaz. Saat ayarı şimdi daha da zorunlu. Gelişmenin saati, bizim öncü olarak saatimizden daha ilerde. Saatimizi, nesnel gelişmenin, kitlelerin ayağa kalkışının önüne geçirmek, günümüzün hayatî sorunudur.

Teori, Şubat 1991

LAİKLEŞMENİN KÜRT MOTORU

Bu yılın Şubat ayında Diyarbakır, Siverek, Urfa, Nusaybin, Batman, Van, Malatya, Tunceli, Elazığ ve Bingöl Genç'te konuşmalar yaptım; binlerce insanla yüz yüze geldim, görüştüm, inceledim, araştırdım. Daha sonra Kürtlerin yoğun olarak göç ettikleri İskenderun, Mersin ve Adana'da kapalı salon toplantılarında konuştum. Gözlemlerde bulundum.

Bu geziden bir ay sonra yeniden Van'a gittim, orada Sosyalist Parti'nin düzenlediği Nevroz kutlamasının büyük kitlesel coşkusunu paylaştım.

Yaz aylarında Diyarbakır Cezaevi'nde Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki toplumsal değişmeyi bir başka pencereden ve o değişmeyi yaşayan insanların içinde izleme olanağı buldum.

Son olarak da geçtiğimiz Kasım ayında Diyarbakır, Nusaybin, Cizre, Malatya, Erzincan, Tunceli, Doğanşehir köyleri, Urfa ve Suruç'a kadar uzanan bir gezi yaptım. Gene konuşmalar, söyleşiler, gözlemler ve bu kez ayrıca açlık grevleri ziyaretleri.

Bu yazının başlığında okuduğunuz çok önemli saptama, işte bu doğrudan gözlemlere dayanıyor. Evet bir kez daha olağanüstü önemini vurguluyoruz: Bugün Kavimler Kapısı'nda laikleşmenin motoru toplumsal harekettir, özellikle Kürt yoksul köylü hareketidir.

Bu topraklarda birinci önemli laikleşme dalgasını Kurtuluş Savaşı'yla başlayan devrimci süreçte özellikle 1920'lerde ve 1930'larda yaşadık. Bu birinci dalganın başında Türk aydınlanma hareketi vardı. Laiklik, devrim sorununun bir parçası olarak gündeme geldi. Osmanlı devletini yıkanlar, padişahın "Allahtan" gelen iktidarının karşısına laik bir ideolojiyle çıkmak zorundaydılar ve çıktılar da. Burjuvazinin çağ-

daş bir sanayi toplumu kurma programı da laik kuşaklar yetiştirilmesini gerektiriyordu. İlk laikleşme dalgası, işte bu siyasal ve ekonomik değişme süreci içinde gerçekleşti. Genç burjuvazi, Osmanlı iktidarını tasfiye ettikten ve yerini sağlamlaştırdıktan sonra cephesini bütünüyle emekçi halka döndü. Böylece geçmişle hesaplaşma dönemi bitti ve gelecekle hesaplaşma başladı. Böylece laikliğin erezyonu dönemine daha 1930'larda girildi.

12 Eylül cuntası, 2000'li yıllarda toplumumuzun arasına bir barikat örmek için İslamcı hareketi planlı olarak canlandırdı. Nakşibendi tarikatının Çankaya'ya kadar tırmandığı süreci, "Kemalist ve laik" denen ordunun komuta heyeti hızlandırdı ve bugünlere gelindi.

Şimdi Kavimler Kapısı'nda devletin istim verdiği bir İslamlaşma süreci yaşanıyor, ama aşağıdan gelen bir laikleşme hareketi de gündeme girmiştir. Bu kez laikleşmenin itici gücü, işçi hareketi ile birlikte Kürt yoksul köylü kitleleridir. Özellikle Botan bölgesinde resmî zorbalığa karşı mücadele, toplumu temelden laikleştiren tarihsel bir rol oynuyor.

Cizre'nin, Pervari'nin, Eruh'un, Bismil'in, Nusaybin'in, Silopi'nin, Şırnak'ın özgürlük isteyen köylüsü düne kadar Ortaçağ kuvvetlerinin boyunduruğu altındaydı. Kaderin, tevekkülün, nizamın, boyun eğmenin, teslimiyetin esiriydi. Yakın zamana kadar "en geri" sayılan bu bölgelerin insanı, artık kadere başkaldırmakta, geleceğini kendi ellerine almaktadır. Bu olay geleneksel ideolojileri parçalıyor, çözüyor. Bugün yaşadığımız topraklarda en dinamik, en köklü ideolojik ve kültürel değişme budur. Eğer bu ülkede sosyoloji diye bir bilim dalı varsa, sosyologlar yaşıyorsa, öncelikle bu gerçeği gidip yerinde araştırmalılar. Eğer bu topraklarda laiklik mücadelesi verdiğini söyleyenler yaşıyorsa, öncelikle bu gerçeği kavramalı ve laikleşme ile toplumsal hareket arasındaki bağı görmelidir.

Cizre, çok eski bir kültür merkezi. Ama düne kadar 19. yüzyıldaydı. Cizre, belki de 18. yüzyıldaydı. İşte o Cizre, şimdi kadınıyla, erkeğiyle iki yüzyılı birkaç yılda yaşıyor ve 21. yüzyıla koşuyor. Özgürleşmeyi, demokratikleşmeyi, laikleşmeyi, emperyalizmin sanayi tekelleri değil, devlet değil, onlara rağmen toplumsal hareket gerçekleştiriyor.

Kadın, Ortaçağın içinden silkinerek ayağa kalkıyor. Politika alanına giriyor, militanlaşıyor, düşüncesindeki zincirleri kırıyor. Değerli Feministlerimiz kadının siyasal mücadele içinde uyanışını, kişiliğini eylemiyle gerçekleştirmesini gidip orada görmeliler.

Cizre'ye Cumhuriyetin götüremediği tiyatroyu da toplumsal hareket getiriyor. Bu tiyatro eski bir otel olan Sosyalist Parti binasının damında açıyor perdesini. Hayatında tiyatro görmemiş kadınlar, gençler o perdenin açıldığı sahnede başrolleri paylaşıyorlar.

İşte derinden bir kültürel uyanışı yaşayan Cizre'de bir akşam Mela Resul'ün* evinde, Mela Ahmet Güven, Mela Abdurrahman ve diğer melalarla oturuyoruz. Toplumsal hareketin içinde din adamlarının nasıl aydınlık düşüncelere ulaştıklarını, demokrasinin ve özgürlüğün taşıyıcıları haline geldiklerini görüyoruz.

Bugün Kavimler Kapısı'nın Güneydoğusunda devlet, laikliğin önündeki engeldir. Devlet, aşiret reislerini, en gerici kuvvetleri örgütlüyor ve silahlandırıyor, ayetlere hadislere sarılıyor. Türk-İslam sentezini 26 Haziran 1986 tarihinde Atatürk Yüksek Kurulu toplantısında, Evren'iyle, Özal'ıyla benimseyen devlet Güneydoğu'da kaçınılmaz olarak Kürt-İslam sentezinden medet umuyor. Demokrasi ve özgürlük hareketi ise, Ortaçağ kurumlarını parçalayarak toplumu laikleştiriyor. Bu da Kürt usulü bir laikleşmedir.

Orada kutuplaşma, dincileşen devlet ile birbirine kenetlenmiştir. Bunu görmeyenler, Türkiye'de ancak Papatya "laikliği" yapabilirler.

Laiklik ve demokrasi isteyen güçler, Kürtlere mecburdur, onlarsız yapamaz. Kürtler ise laikliğe ve demokrasiye mecbur.**

Yüzyıl, 2 Aralık 1990

* Mela Resul Sakar, Sosyalist Parti Cizre İlçe Başkanıydı. SP kapatılınca İşçi Partisi'ne önderlik etti. 1 Kasım 1992'yi 2 Kasıma bağlayan gece yarısı Resul Sakar'ı zorla evinden alan yüzleri kapalı 15 kadar Hizbullah-Kontrgerilla hempası, o güzel insanı götürüp kurşunlayarak katlettiler.

** Okuyuculardan *Teori* dergisinin Ağustos 1990 tarihli 8. sayısında yayımlanan "Laikliğin Toplumsal, Siyasal ve Felsefi Boyutları" başlıklı uzun yazımı okumalarını diliyorum. Bu sorun orada daha ayrıntılı olarak inceleniyor.

HARİTASI YAPILANLAR HARİTA YAPAR

1915: Goben ve Breslau zırhlılarının Rus limanlarını bombalaması. 1919-1922: Türkiye'de millî kurtuluş devrimi. Osmanlı devleti, Alman-İttihatçı komplosuyla Birinci Dünya Savaşı'nın içine itilmişti. Ama hikâyenin devamı da var.

Bush'larla, Baker'larla, Abramowitz'lerle komploların içine girenler, yalnız kendi sonlarını değil, bu düzenin sonunu da hazırlıyorlar.

1915 ile 1922 arasında yalnız yedi yıl vardır.

1915 yılının padişahını, ittihatçı şeflerini, devlet ricalini, paşalarını hatırlayınız. Bunlardan kaçı 1923 yılına gene öyle anlı şanlı ulaştı?

Enver Paşa'ların, Talat Paşa'ların sonları biliniyor. Padişahın İngiliz gemisiyle kaçışı da! 600 Osmanlı paşasından Kurtuluş Savaşı'na yalnız altısı katıldı; 594'ünün omuzlarında ise ne sırma kaldı, ne apolet. Cihan Harbi'nin İstanbul basını Ali Kemal'leşmişti. Bugün de ABD'nin şımarık çocukları, "İç dinamik falan yok, kendi gâvuruna dua edeceksin hemşerim!" diye yazıyorlar.*

Bizim Goben ve Breslau'larımız İncirlik'ten kalkan ABD uçakları. Her gün Türkiye topraklarından havalanarak Irak halkını arkadan vuruyorlar. Attıkları binlerce ton bomba, komşumuzun, kardeşimizin binlerce kez sırtından bıçaklanmasıdır. Ama asıl bombalanan, Türkiye toplumunun manevî varlığıdır, ahlakıdır. Arkadan vurmanın, kalleşliğin ulusallaşması olayıdır bu. Zalime yataklık ve buna katlanmak, en büyük manevî çöküntüdür.

Dünya, zamanı şaşırdı. Sanki 1900'lerin başındayız. Emperyalist karargâhlarda haritalar çiziliyor, sınırlar belirleniyor.

* Engin Ardıç'ın *Sabah* gazetesindeki yazısı.

Burada büyük bir yanılgı var. Dünya 1900'lerin başında değil, 2000'lerin eşiğindedir. 1900'lerin başında insanlığın büyük bölümü, sömürgelerde boyun eğmeyi yaşıyordu. Türkiye, İran, Çin gibi eski büyük imparatorluklar bile yarı-sömürgeler haline gelmişlerdi ve sömürgeleşme sürecine girmişlerdi. O zaman gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşayan 250 milyon insan tarihin yapılmasına şu veya bu ölçüde katılırken, sömürge ve yarı-sömürgelerdeki 1 milyar 250 milyon insan, tarihinin dışındaydı. Onların tarihini de Avrupa ve Kuzey Amerika yapıyordu.

1900'lerden bu yana haritaları yapılanlar, harita yapanlar haline geldi. Türkiye halkının Kurtuluş Savaşı, Sevr'de yapılan haritayı yırttı. Ezilen dünyanın büyük çoğunluğu, bugün kendileri için yapılan haritalarda yaşamıyor, arkada kalan yüzyılda ayağa kalktılar ve harita yapmaya başladılar. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunu belirleyen Büyük Ekim Devrimi insanlık tarihinde büyük bir dönüm noktasıdır. O zamandan beri yaşanan süreç, sömürgeleşme değil, emperyalizmden, kurtuluş sürecidir. Sosyalizm, bu sürece büyük katkıda bulundu, önderlik etti. Birinci Dünya savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun paylaşılması için yapılmıştı. Bugün başlayan savaş ise son tahlilde Sovyet İmparatorluğunun paylaşılması içindir. Savaş Ortadoğu'da tutuştu, ama Kafkaslar, Balkanlar ve Sovyetler Birliği'nin etki alanları, yeniden paylaşım kavgasının alanlarını oluşturuyor. Türkiye, Kafkaslar ile Balkanlar arasında bir gerdanlık gibi ve Ortadoğu'nun göğsünün üzerinde. Yaşadığımız topraklar, bu üç gelişme odağının ortasındadır.

Bu üçgenin haritası yeniden çiziliyor. Kuşkusuz yalnız sınırları belirleyen harita değil, sınıfsal ve toplumsal ilişkileri belirleyen harita da. Emperyalizm ve devrimler cephe cepheyedir, emperyalistler de karşı karşıya.

Türkiye, büyük bir çalkantı dönemine, ayağa kalkmış bir işçi sınıfıyla ve istim halindeki bir Kürt dinamiğiyle giriyor. Arkamıza baktığımız zaman, dağlara çıkan insanlar, intifadalar, tarihin ilk genel grevi, maden işçisinin Zonguldak-Ankara yürüyüşü var. Dünya 1900'lerin başındaki dünya değil, Anadolu da 1900'lerin başındaki Anadolu değil.

Irak, Ortadoğu'nun statükosunu bozdu. İnisiyatif ABD'de değil, fakat ezilenlerdedir. Herkes biliyor ki, o Körfez şeyhlikleri, krallıklar kalmayacak, taçlar devrilecek, tahtlar yıkılacak. Bu süreçte ABD için zafer yoktur. Göreceğiz o emperyalist merkezlerde çizilen haritaları. Hiçbir geçerlik şansları yoktur.

Savaş ölüm getiriyor, yoksulluk getiriyor, büyük acılar getiriyor. Savaş, kuşkusuz en büyük felakettir, ama toplumlar felakete batıp kalmıyor. Ezilen halkların savaşa vereceği cevap da günceldir artık. Büyük saldırı büyük direnmeyi getirir. Kör çıkmazlarda büyük çıkışlar bulunur. Hatta: Büyük direnmeler yalnız büyük saldırılara karşı gerçekleşir. Büyük çıkışlar da yalnız kör çıkmazlardadır. Savaşın cevabı devrimdir.

1920'lerin Rusya ve Türkiye haritalarına bakınız, bu haritalar Birinci Dünya Savaşı öncesinde emperyalist karargâhlarda çizilen haritalara benziyor mu?

Ya İkinci Dünya Savaşı sonrasının Çin haritası, Kore, Hindiçini, Küba, Afrika haritaları? Bu haritaları da halk devrimleri ve millî kurtuluş savaşları çizdi.

Haritayı bilgisayarlarda çizemezsiniz. Bilgisayarlarda, harita çizerek ancak eğlenirsiniz, avunursunuz. İnsan çizer haritayı. Emekçiler, artık yalnız haritanın kâğıdını üretmekle yetinmiyorlar, çizgisini de çekiyorlar, rengini de boyuyorlar, yazısını da yazıyorlar.

Gülünçtür o yüksek teknolojinin, o bilgisayarların, o bankaların, o askerî karargâhların halklara sormadan çizdikleri haritalar? Çünkü gerçek değillerdir. Gerçek, gene insanın elindedir. Şimdi her çağdan daha fazla halkların elindedir.

"Yeni çağ" dedikleri, bilgisayarın çağı değil, gene halkların çağıdır, devrimlerin çağıdır. Hiçbir teknoloji insanlığın özgürlük, kardeşlik, barış, gönül gönüle yaşama isteğinin karşısında duramaz. Bunun adı da devrimdir.

Yüzyıl, 10 Şubat 1991

BERXWEDAN DERGİSİNİN SORULARINA CEVAP*

Devrim Sürecine Girdik

—Süreç açısından ve genel gelişmeleri de göz önünde bulundurarak genel grev ve yürüyüş eylemlerinin önemini kısaca belirtir misiniz?

Bizim "Kavimler Kapısı", Kemalistlerin Cumhuriyet devriminden bu yana ilk kez bir devrimci değişme dönemine girmiştir. Solun geniş kesimleri bugün denizde yaşayıp da denizi bilmeyen balıkların durumunda. 1980'li yılların sonlarından beri bir devrimin içinde yaşıyoruz. Kriz, Cumhuriyet tarihinde görülmemiş ölçülerde derinleşmiştir. Yığılan sorunlar, var olan düzen içinde çözülemiyor. Düğüm üzerine düğüm. Olgunlaşan çelişmeler, "gelin beni çözün" diye bağırıyorlar. İşte bu sesi duyan Kürt yoksul köylü kitleleri, şehirli Kürt halkı ve Türkiye işçi sınıfı birbiri peşi sıra tarih sahnesine çıkıyor ve düğümleri çözmeye talip oluyorlar. Duyduk duymadık demeyin: Kavimler Kapısı'nda devrim başlamıştır. İşte Genel Grev ve Zonguldak maden işçilerinin Çankaya yürüyüşü, bu yükselişin son doruklarıdır.

İşçi sınıfının geniş kitlesi, sorunlarını ülke çapında kuvvet ilişkilerini değiştirerek çözebileceğini anladı, politikleşti, iktidar devirmekle ve daha uzun vadede iktidara gelmekle ilgilenmeye başladı. İşçi yalnız kendi sorunlarını değil, kendisiyle birlikte bütün halkın sorunlarını çözmeye talip. Bu amaçla sorunlara el koymaya başladı.

* Doğu Perinçek'in *Berxwedan* dergisinin sorularına 13 Ocak 1991 günü verdiği cevaplar, derginin 31 Ocak 1991 günlü sayısında "Korku Duvarını Aşmak, Botan'dan Zonguldak'a Geldi" başlığıyla yayımlandı. *Berxwedan*'ın kısaltarak koyduğu cevapların tam metnini *Teori* dergisi yayımladı. Çıkarılan bölüm italik olarak dizili.

1989 Bahar Rüzgârı'ndan sonra Genel Grev ve Madenci hareketi yalnızca birer başlangıçtır. Krizin dipten gelen sarsıntıları o kadar kuvvetlidir ki, daha büyük ve daha etkili işçi hareketleri geliyor.

"Korku Duvarını Aşmak Botan'dan Zonguldak'a Geldi"

—Kürdistan ulusal direniş hareketinin —Serhıldan ve gerillanın— Türkiye işçi sınıfı eylemi üzerinde etkileri konusunda somut gözlemleriniz oldu mu? Varsa nelerdir?

1980'lerin sonlarına doğru Kürt yoksul köylüsünün dağa çıkması, 1989 İşçi Rüzgârı, 1990 Kürt intifadaları ve 1991 başındaki Genel grev ve Madenci yürüyüşü; bir senfoninin birbirini izleyen temaları gibi. Şimdi Kürt yıllarından 1991 İşçi Yılına girdik. Bu İşçi Yılına gelişimizde, Kürt dinamiğinin önemli payı var. Kavimler Kapısı senfonisinde bir bakıyorsun Kürt *tema*sı öne çıkıyor, bir bakıyorsunuz işçi *tema*sı. Bunlar birbirine esin ve kuvvet veriyor. *Yüzyıl* dergisinin 9 Aralık günlü sayısında yayımlamıştık. Zonguldak'ta bir kadın işçi şöyle diyor: "Korku duvarını aşmak, Botan'dan kalktı Zonguldak'a geldi." SP Genel Başkanı İlsever'in Cizre gezisinde halk "Cizre Zonguldak el ele" sloganını haykırdı. SP'li bir maden işçisi Cizre'nin havasını Zonguldak madenlerine götürdü. Madenci, iktidarla cephe cepheye geldiği Ankara yürüyüşünde sık sık bir umudunu dile getirdi: "Hani Kürtler nerede, ayağa kalkmalarının şimdi tam zamanıdır."

Devrimin dinamikleri birbirlerinin farkına vardılar ve ortak mücadeleye yöneliyorlar. Hayatî önemdeki bu gelişmenin önündeki engel, her türden milliyetçiliktir. Çünkü milliyetçilik, kardeş halkın mücadelesine kayıtsızlığı getiriyor. "Kürt hareketi yabancı güçlere alet olur" veya "Türkiye işçi sınıfı mücadele etmez, hep boyun eğer" türünden önyargılar, sürekli milliyetçi güçler tarafından pompalanıyor.

Sınıfın Öncüleri Niçin SP'de Toplanıyor?

-Hem öncü hem taban açısından bakıldığında, işçi direnişinin amacına ulaştığını söyleyebilir miyiz? Ulaşamadıysa neden? Ne tür

eksikler gözlemlediniz? Mevcut sol güçlerin işçi sınıfı ile bağı, işçi kitleleri üzerindeki etkileri ve son direnişlerde payı nedir? Diğer yandan taban bunlara nasıl bakıyor ve tabandaki olgunlaşma bu güçleri nasıl etkiler?

Ocak başında yükselen işçi hareketinin hedefi, kuvvet dengelerini işçi yararına değiştirmek, hatta mümkün olursa Özal'ı alaşağı etmek, savaşın ve darbenin önünü kesmek idi.

Bu hedeflere önemli ölçüde ulaşılmıştır. İşçi hareketi gerçi henüz Özal'ı deviremedi; ama ağırlığını koydu, ülkede muhalefetin ekseni haline geldi.

Öte yandan bir askerî darbenin önünde bugün bir işçi barikatı vardır. Bugün Cizre'de, Silvan'da, Silopi'de vb. kaymakam olmak, jandarma komutanı olmak zordur. Olağanüstü Bölge Valiliği yapmak bir meseledir. Zonguldak'ta, İstanbul'da valilik veya emniyet müdürlüğü kolay değil. Türkiye yönetilmesi güç bir ülke haline geldi. Kürt halkının mücadelesi ve işçi hareketi, iktidarı ateşten gömleğe çevirdi. Komutanların başlarına böyle bir belayı almaları işçi hareketinden sonra daha da zorlaşmıştır. Darbe, karşısında işçiyi bulacak, Kürt halk kitlelerini bulacak.

Özal'ın Türkiye'yi ABD'nin savaş arabasına koşması da, işçi hareketinden sonra zorlaştı. Zonguldak işçisi son yürüyüşünde, "Madenci Körfez'de savaşmayacak, Özal'la savaşacak" sloganını haykırdı. İşçi sınıfının genel grevi de, "Özal için savaşmayacağız, Özal'a karşı savaşacağız" mesajı verdi.

İşçi hareketi, mücadeleye katılan işçilerin ve bütün Türkiye halkının bilincinde önemli değişiklikler, sıçramalar yarattı. Emekçi kitleler, gerçeklere mücadele tecrübelerinden geçerek ulaşıyorlar. Başka bir yolu yok bunun. Nitekim bugün maden işçisi ve sınıfın diğer kesimleri, devlet nedir, polis nedir, ordu nedir, sosyal-demokrasinin ve sendikaların işlevi nedir sorularının doğru cevaplarını eylemlerin içinde buluyorlar. Bu da büyük kazanımdır. Öte yandan solun içinde işçiye güvenmeyen veya işçiye "elveda" diyen akımların etkileri görülmemiş bir hızla düşüyor.

İşçi mücadelesi toplumu değiştiriyor. Kadın mücadele alanlarına çıkıyor. Böylece kadın-erkek ilişkileri de devrimci yönde değişiyor.

İşçi hareketinin yükselişinden beri şeriatçılığın esamesi bile okunmuyor. İşçi sınıfı Kürt hareketiyle birlikte laikliğin kalesi ve motoru olduğunu da gösterdi ve bu yönde etki yaptı.

İşçi hareketi, geniş halk yığınlarında büyük sempati yarattı, umut oldu. Demokratik halk devriminin önder sınıfı fiilen ortaya çıktı. İşçi sınıfının önderliği, 1989 baharından bu yana teorik bir öneri değil artık, hayata geçmeye başladı. "Türkiye halkının boyun eğmişliği" üzerine icat edilen teoriler ruhlarını Allah'a teslim ettiler. Hem işçi sınıfı, genel grev başarmış bir sınıf olarak kendine güven kazandı, gelecekteki mücadeleler için bir cesaret kaynağına kavuştu; hem de geniş halk yığınlarına esin verdi. Örneğin köylü mücadelelerinin de eli kulağında.

İşçi sınıfı, bu mücadelelerle kendi yasallığını dayatmaya başladı. Düzenin yasalarıyla işçi sınıfının yasaları karşı karşıya geldi. İşçi sınıfı, istediği zaman toplanarak, yürüyerek özgürlüklerini kullanarak yeni bir düzen getirmeye başladı. Geleceğin toplumu dokunuyor bu mücadelelerde, hürriyetler gergef işlenir gibi işleniyor. Düzenin hukuku işçilerin ayakları altında kalıyor.

Diğer önemli bir kazanç da, işçi sınıfının kitlesel örgütlenmesinin gelişmesidir. Zonguldak'ta onbinlerce işçiyi yürüten işçi komiteleriydi. İşçiler ocak ocak örgütlüler. Örneğin Kozlu ocağının 70 madenciden oluşan bir komitesi var. Asma, Üzülmez, Dilaver, Çaydamar, Gelik, Karadon ocaklarında ve Merkez atölyesinde de 30-50 kişilik işçi komiteleri var. Bu komiteler küçük birer işçi parlamentosu gibi çalışıyor, mücadeleyi örgütlüyor ve yönlendiriyor. Sendika yönetimini ileri konumlara iten ve yönlendiren de bu komitelerdir.

Yürüyüş sırasında Zonguldak bir işçi cumhuriyetine dönüştü. Yürüyüş yolu üzerindeki Devrek ve sonra Mengen halkının da katılımıyla birkaç yüz bin kişinin paylaştığı bir komün hayatı yaşandı. Birkaç gün de olsa belediyeler, kaymakamlıklar, çarşılar, kasabalar, köyler işçi kontrolüne girdi. Büyük bir toplum her şeyini paylaştı, kapısını açtı, döşeğini serdi, yorganını battaniyesini işçiye verdi, yiyeceğini paylaştı, bütün olanaklarını işçi hareketine sundu. Bu da çok önemli bir deneyim ve kazanımdır.

Buraya kadarı güzel, ama bir de kaçan tarihî fırsat var. Zonguldak madencisinin Çankaya'ya yürüyüşü Özal'ı devirebilecek bir potansiyel

taşıyordu. İşçi sınıfı, madencinin ateşlediği bir mücadeleyle iktidar deviren bir sınıf konumuna yükselebilirdi. Bunun koşulları vardı. Olay ileriye ertelendi. Oysa Körfez Savaşı tehlikesinin arttığı bir sırada, Özal'dan kurtulma hayatî bir önem taşıyordu.

Fırsat niçin kaçtı?

3 Ocak'ta genel grev gerçekleşti. Bu tarihe kadar sınıfın ve öncünün dikkati genel grevin başarısı üzerinde yoğunlaştı. 4 Ocak günü madencinin Çankaya yürüyüşü başlayınca işçi sınıfı yeni eylemden çıkmıştı ve madencinin yürüyüşünü hayranlıkla seyretti. Bütün Türkiye'nin dikkati madencinin yardığı tünellerde, barikatlarda, tükettiği yollarda toplandı. Her yerde "Zonguldak'ı destekleme" parolası yürürlükteydi. Oysa o gün sorun "Zonguldak madencisini desteklemek" değil, her yeri Zonguldak yapmaktı. Bunun koşulları vardı. İşçi sınıfı hazırdı. Gerçekten de bozkır kuru ot yığınlarıyla kaplıydı ve bir kıvılcım tutuşturabilirdi.

Burada esas sorumluluk, Sosyalist Parti'ye ittir. Çünkü Parti, işçi önderlerini ve sendika liderlerini harekete geçirerek yeni Zonguldaklar yaratabilecek olanaklara sahipti. Nitekim bu amaçla yoğun bir çabaya girişildi, ama geç kalınmıştı. Yeni işçi eylemleri madenci yürüyüşünün arkasından yetişemedi. Bir bayrak yarışında bayrağı alacak atlet nasıl arkadan yetişir ve bayrağı alıp yarışa devam eder, işte bu başarılamadı. Hazırlıklar, madenci yürüyüşünün barikatı karşısında duraladığı sırada tamamlanmak üzereydi. Bir iki gün gerekliydi. Ne var ki, madencinin geri dönüşüyle birlikte ülke çapında mücadeleye atılma isteğinde de bir duralama oldu. Böylece arkadan gelen güçlü eylem dalgası, birinciye kavuşamadı.

Burada en az sorumlu olan maden işçisidir. O üzerine düşeni fazlasıyla yaptı. Yüz bin işçinin yayan yapıldak, barikatları yırta yırta 280 kilometrelik yolu aşması mümkün değildi. Bunun başarılması için, İstanbul'dan, Çukurova'dan ve diğer sanayi merkezlerinden işçi hareketlerinin patlaması gerekiyordu. Kürt kitlelerinin yeni intifadaları gerçekleştirmesi gerekiyordu. O zaman Ankara'da kesinlikle en az yarım milyon insanla buluşacaktı madenci yürüyüşü. Her yer Zonguldak olabilirdi, gene de olacaktır önümüzdeki dönemde.

Sosyalist Parti yürüyüş başlarken şunu saptadı: İktidar, madencinin

otobüslerle Ankara'ya gelmesini önlemek için her şeyi yapacaktır. Çünkü madencinin Ankara'ya gelmesi, Özal'ın devrilmesiyle biter. Bu nedenle otobüsler daha E-5 karayoluna çıkmadan yürüyüşün önüne panzerlerle vb. barikat kurulacaktır. Bu durumda madencinin yol yürüyerek devam edeceği açıktır. O zaman da madenci, işçi sınıfına destek eylemleri için ancak birkaç gün kazandıracaktır.

Sosyalist Parti bunları görmekle birlikte, o birkaç günü değerlendirmekte çabuk davranmadı. Hazırlıklarını tamamlayamadı. İşçi sınıfı içinde önder kuvvetlerin akın akın Zonguldak'a koşması cereyanını önleyemedi, hatta belli ölçülerde kendisi de bu cereyana kapıldı. Sosyalist Parti'nin önderlik ettiği emekçi öncüleri çeşitli gruplar halinde otobüslerle Ankara yollarına düştüler. Oysa o gün mesele, öncülerin kendi doğal çevrelerinde kalmaları ve önderlik ettikleri kitleleri harekete geçirmeleriydi. Bir E-5'e çıkmak ve madenci yürüyüşüne katılmak iddiasına saplanıp kalındı bir süre. İşte kaybedilen iki gün, yürüyüşün barikatın önünde kalmasına neden oldu.

Olaya madenci yürüyüşünün içinden baktığımız zaman, sendikal önderlik göze alsa, barikat kesinlikle aşılacaktı. Burada hiç kuşku yok. Ancak barikat aşıldığı zaman ancak bir iki gün kazanılmış ve Türkiye işçisine bir işaret verilmiş olacaktı, o kadar. Yoksa yüz bin insanın barikatları yara yara Ankara'ya varması beklenemezdi.

Mengen yakınındaki barikat niçin yarılamadı? Burada işçinin eline ayağına sosyal demokrasi sarıldı. Özal'ı devirecek olan yürüyüş, bununla yetinmeyip rejim için bir tehdit oluşturma boyutlarına girmişti. İşçi hareketi başlı başına bir muhalefet ekseniydi. SHP'sini, DYP'sini, DSP'sini bir telaş aldı o sıra. Basın da hemen barikatın yanına geçti. Artık barikat yalnız polisin ve askerin barikatı olmaktan çıktı. ANAP'ın düzen içi muhalifleri de barikatın sahipleri haline geldiler. "Varsın Özal Türkiye'yi savaşa bulaştırsın, tek ki işçi sınıfı o kadar güçlü konumlara gelmesin": Artık mantık buydu.

Genel grevi hiçbir zaman istememiş ve yürüyüşü teşvik etmemiş olan güçler, önleyemedikleri zaman, bu hareketlere bazı destekler verdiler. Ancak belirleyici bir anda hemen karşı-safa geçtiler. Bunlar beklenen gelişmelerdi. Bütün bunlara rağmen her yer Zonguldak haline gelebilir ve Özal işçi mücadelesiyle devrilebilirdi. Öncü'nün, Sosyalist

Parti'nin zayıflıkları ve yetersizlikleri üzerinde durmak gerekir. Çünkü yeni işçi dalgaları yoldadır ve anahtar bu yetersizliklerin aşılmasındadır.

Birkaç ay öncesine kadar şunu söylüyorduk: Türkiye işçi sınıfının öncü kesimleri hangi Marksist partide toplanırsa, biz özeleştiri yapar oraya katılırız. Bizim için ölçü, öncünün mücadele içinde bir örgütte toplanmasıydı. İşte bu olay artık gerçekleşiyor. Şunu net olarak söyleyebilirim: Türkiye işçi sınıfının öncüsü, Sosyalist Parti oluyor.

Türkiye işçi sınıfının öncü kesimleri, özellikle mücadele olan her yerde Sosyalist Parti'de toplanıyor, onun önderliği altına giriyor. Bunun nedenlerini iyi tahlil etmek önemlidir.

İdeolojik planda bakarsanız, Sosyalist Parti Devrimci Marksizme sarıldı. Dünyadaki Gorbaçovcu döneklik dalgasına karşı başından çok kesin bir tavır aldı. Kendisiyle Reformculuk arasına açık bir sınır çekti.

Politik planda, Sosyalist Parti şunları net olarak gördü ve kuvvetlerini bu gerçeklere göre yönlendirdi:

1. Türkiye, tarihinin en derin krizine giriyor.

2. İşçi hareketi ve Kürt yoksul köylü hareketi yükseliyor. Demokratik devrimin dinamikleri tarih sahnesine çıkıyor.

3. Bir genel grev, halk hareketinin önündeki tıkanmaları açabilir, emekçi kitleleri daha ileri mücadele biçimlerinin eşiğine getirebilir. Bunun koşulları vardır.

SP, bu saptamalarla bütün kuvvetlerini özellikle işçi hareketinin seferber edilmesine yöneltti ve Batı'da köylü kitleleri içinde çalışmaya yönelen biricik sosyalist örgüt oldu. Bu pratik tutumu nedeniyle 1989 İşçi Rüzgârı'nı en doğru değerlendiren ve yeni işçi dalgalarını gören parti oldu. Genel grev propagandasını işçi eylemleri içinde yürüttü. 1989 yazında bir İşçi Kurultayı toplandı. 1 Mayıslarda doğru bir eylem çizgisi saptayarak üretimi durdurma hedefini sınıfın önüne tek başına koydu. İşçileri terk ederek Taksim'e çıkma saplantısını tek başına reddetti ve bu tavrıyla 1990 yılında sosyalist solun büyük kesimlerini etkiledi. 1990 1 Mayıs'ının bir genel grev provası olmasında önemli rol oynadı. Sınıf içinde tabandan çalışmayı sendikalarda ça-

lışmayla birleştirdi. 1989 İşçi Rüzgârı'nın sendikalara getirdiği yapı değişikliğini değerlendirdi. İşçi içinden yükselen yeni sendika liderleri kuşağıyla sıkı ilişkiler geliştirdi. Onlar aracılığıyla ve doğru politikalarıyla sendikalar üzerinde işçi baskısının politik temsilciliğini yaptı.

Gene Sosyalist Parti, Türkiye Marksist örgütleri arasında Kürt dinamiğinin rolünü pratikte kavrayan tek parti olarak da işçi sınıfının güvenini kazandı. Çünkü sınıf, başarıya ulaşmak için Kürt halk kitleleriyle omuz omza mücadele etmenin önemini biliyor. Sosyalist Parti, devletin Kürt halkına yaptığı baskıların karşısına dikildi. Bir yandan Kürt halk kitleleri içinde devrimci mücadeleye, yoksul köylü hareketine ve intifadalara elden geldiğince katkıda bulunurken, bir yandan da İstanbullardan işçi sınıfının içinden Cizrelere, Nusaybinlere gönül köprüleri kurdu. Sosyalist Parti'nin işçi sınıfı içinde güçlenmesinin bir nedeni de bu politika ve pratiğiydi.

Sosyalist Parti, sınıfın içinde olduğu için, 1990 sonbaharının büyük işçi mücadelelerine gebe olduğunu çok önceden saptadı. Dahası genel grevin Zonguldak madenlerinde başlayacağını da daha Haziran ayında gördü ve yayın organlarında yazdı. Bunu Diyarbakır Cezaevinde de devrimci arkadaşlara Parti'nin saptaması olarak defalarca anlattım. Nihayet Sosyalist Parti, 16 Aralık günlü **Yüzyıl** *dergisinde "Haydi Genel Greve" kapağıyla, genel grev propagandasını bir eylem çağrısına dönüştürdü. Var gücüyle Zonguldak'ı Türkiye'ye taşıma faaliyeti yürüttü. Sosyalist solun büyük kısmının bir hayal olarak gördüğü ve propagandasını yapmadığı, hatta küçümsediği genel grevi elbette işçi sınıfı yaptı. Yükselen işçi hareketi herhangi bir örgütün iradesinin ürünü olmaz; bu yasadır. Ama Sosyalist Parti, olayı görerek ve son iki yılını büyük ölçüde genel greve seferber ederek ve demir tavına geldiği zaman gerekli girişimleri ve faaliyetleri göstererek, genel grevin gerçekleşmesinde öncü roller oynadı.*

Genel grevin ve Zonguldak işçisinin sloganlarına baktığımız zaman, orada Sosyalist Parti'nin iki üç yıldır işlediği sloganları görürüz: "İşçiler el ele genel greve" gibi, "İşçiler birleşin iktidara yer-

leşin" gibi. Bu sloganları Sosyalist Parti daha iki yıl önceden afiş olarak binlerce adet bastırmış ve yaymıştır. Her yerde işlemiştir. Bu sloganlar işçi sınıfının mücadelelerinden üretilmiştir ve gene mücadelenin içine taşınmıştır.

Sosyalist Parti'nin sola karşı politikası da başarı etkenidir. Parti, hiçbir sosyalist örgütle rekabet içine girmedi, onlardan gelen saldırılara cevap bile vermedi, bütün enerjisini emekçi kitlelerin içinde örgütlenme ve eyleme yöneltti. Sosyalist solun farklı örgütlerinin son zamanlarda, özellikle 1989 işçi baharının etkisiyle işçi sınıfına yönelmesinden sevinç duydu. Parti, sosyalist solun birleşmesinde sınıf içindeki ortak pratikleri belirleyici gördü. Derin bir kriz ortamına girilmişken, havanda su döven aydın tartışmalarından uzak durdu, sınıfın öncüsü olmak için sınıfın pratiğinde direndi.

Örgütsel planda ise, SP Türkiye'ye özgü çok önemli bir gerçeği yakalamıştır. Burada da tektir. Türkiye yüz yıllık bir demokrasi mücadeleleri geleneğine sahip. Bu sayede ve özellikle 1960'lardan sonraki mücadelelerde kazanılan yasal mücadele mevzileri var. Bu mevzi yayın için de var, örgütlenme için de. Örneğin Türkiye'de PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile görüşme yasal olarak yayımlanabiliyor, bütün sol örgütler baskılara göğüs gererek yasal dergiler çıkarabiliyorlar. Öte yandan yasal parti kurulabiliyor ve bu mevzi mücadeleyle kullanılabiliyor.

SP, hem yasal yayın olanağını, hem de daha önemlisi yasal parti olanağını çok iyi değerlendirdi. Bunu ***devrimci*** *hedefler için yaptı, reform veya mutabakat için değil.*

Türkiye işçi sınıfı, bu yasal olanağın varlığını görüyor. Bunun sınıf mücadelesi için kullanılabileceğini de görüyor. Sınıfın geniş kesimlere bu kanaldan ulaşmak olanağı varken, bunu kullanmamak, sınıfın dikkati dışında kalmaya yetiyor. İşçi sınıfında çok kuvvetli bir haklılık duygusu var. Örneğin yürüyüşlerde yüzünü gözünü saklamak bir yana, gerine gerine "beni çek" diyor fotoğrafçılara. Yaptığı mücadeleyi toplum önünde savunuyor ve sosyalist bir örgütün de böyle alnı açık olarak savunmasını istiyor. Çünkü bunun koşulları var Türkiye'de. Ülkemizi birçok Ortadoğu ülkesinden ayıran bir ileriliktir bu.

Bu olanak olmasa, işçi sınıfı kendisine yeraltından ulaşılmasını benimseyerek karşılar. Ama olanak varken, bunun reddedilmesini beceriksizlik ve yetersizlik düzeyinde görüyor haklı olarak.

Zonguldak pratiği bu bakımdan çok öğreticidir. SP'nin binlerce gazeteleri, bildirileri, dergileri bizzat işçiler tarafından sürekli dağıtılmıştır. Elbette SP'nin maden ocaklarında olmasının bunda payı var, ama olanağı değerlendirmek de önemli. Öte yandan bu koşullar varken, işçiye "kuşlama" vb. yöntemlerle ulaşmak isteyen ve dışardan gelen solcular kuşkuyla karşılandı. Bu tür çabalar, politik hayatın dışında kaldılar ve işçiye ulaşamadılar bile. Yazdıkları şeyler ise, hiçbir zaman Sosyalist Parti'nin ilerisinde değildi, daha devrimci değildi. Üstelik işçinin içinde olmayanlar, sınıfın nabzını tutmadıkları için, bir iletişim de kuramadılar. Türkiye'nin bugünkü koşullarında, sendikalarda çalışmaya önem vermeyen ve yasal parti olanağını devrimci bir felsefeyle kullanmayan bir sol, kitlelerle birleşemez, onları seferber edemez ve işçi sınıfının öncüsü de olamaz.

Zonguldak direnişi, esas olarak sosyalist işçilerin inisiyatifinde gelişmiştir. İşçi komitelerinde etkili olanlar ve sınıfın başını çekenler onlardır. Mücadelenin öncülüğü işçi komiteleriyle sendikal liderlik arasındaki ilişkide belirdi. Sendika, çoğu zaman tabandan gelen dinamizmle birleşmiş ve onu değerlendirmiştir. Bu anlamda sosyalist işçiler başarıda tayin edici bir rol oynadılar. Öte yandan sendikal önderlik, bu sosyalist taban önderlerinden farklı politikalara girdiği zaman, başarısızlıkların kapısını açmıştır. Örneğin Şemsi Denizer'in yürüyüşü 1-2 Ocak'ta genel grevin hemen öncesinde başlatmaması önemli bir hatadır. Böylece yürüyüşün kritik anlarında genel grev ivmesinden yararlanma olanağı yitirildi. Şemsi Denizer'in yürüyüş sırasında Başbakan'la 6 saat görüşmesi, bakanlarla yapılan görüşmeler de hatadır. Bunlar yürüyüşün kararlılığına zarar vermiş ve karşı taraf bu zayıflıkları görmüş ve cesaret almıştır.

TV'ye "Biz para için yürüyoruz" denmesi ise, hem maden işçisi gerçeğine çok aykırıydı, hem de Türkiye çapında emekçi desteği sağlanmasına zarar verdi. Madenci ilk gününden başlayarak politik amaçlar koydu, ekonomik sorunu politikada işçi ağırlığıyla çözmek gibi çok gerçekçi bir siyaset geliştirdi. Bu nedenle Denizer'in sözleri,

işçinin gerisindeydi. İkincisi, Çankaya yürüyüşü Özal'ı devirmek içindi ve bütün Türkiye'de de bu nedenle sempati kazanmıştı. Türkiye çapında destek eylemlerini sağlayacak olan da, "Özal'ı yıkacağız" mesajıydı. Aslında Denizer bunu sık sık söylüyordu. Ama kritik noktada atılan geri adım ve geri tavırlar, zararlı oldu.

İşte bunun gibi noktalarda sendikal önderlik, madencinin başındaki sosyalist işçi önderlerinden ve Sosyalist Parti'nin önerdiği doğru politikalardan koptu. Bunda düzen güçlerinin baskısı, tehditleri, sosyal demokrasinin binbir numarası, bazı sol kesimlerin işçinin moralini bozmak amacıyla çıkarılan provokatif dedikodulara vb. alet olmaları rol oynadı.

Şu bilinmelidir: 1989 Bahar Rüzgârı'nda da böyleydi, şimdi daha geçerlidir; işçi mücadelesinin ön saflarında esas olarak sosyalist işçiler var. Yalnız Sosyalist Parti'li değil, başka örgütlerden de sosyalist işçiler var. Ve bu öncü kesim, ortak mücadelelerde ortak teoriler ve siyasetler üretiyorlar ve örgütsel birleşme kanalına giriyorlar. Sosyalist Parti'nin önemli farkı, sınıfın içinde olmanın ötesinde, ülke çapında siyaset yaparak ve doğru politikalarıyla işçi sınıfına yol gösterebilmesidir. Böylece, mücadele geliştikçe, çeşitli sol örgütlerden işçiler SP'ye katılmakta veya onun önderliği altına girmektedir. Böylece öncü işçilerin Sosyalist Parti'de toplanma süreci son aylarda olağanüstü bir hız kazandı. Burada Sosyalist Parti'nin biricik rakibi, gene kendisidir; kendi zayıflıkları ve yetersizlikleridir; zihinlerde mahkûm edilse bile, pratikte bütünüyle yenilmeyen reformizmin etkileridir.

Bugün öyle bir noktadayız ki, şu çalkantılı dönemde yeni bir örgütün işçi sınıfının önderlik ihtiyacına yanıt vermesi mümkün değil. SP, krizi görerek mücadele etti ve önemli mesafe aldı. Türkiye'nin Devrimci Marksist birikimi için bugün biricik pratik çözüm Sosyalist Parti'de birleşmektir. Onun kazdığı mevzilere başka bir örgütün gelebilmesi için zaman yok önümüzde. Sınıf mücadelesinin ileri boyutlarının içine boylu boyunca giriyoruz. Bu durumda SP'nin ileri mevzilerine girip onun yetersizliklerini ve zayıflıklarını yenmekten başka devrimci bir çözüm yoktur örgütsel planda. Bunu üç yıl önce, iki yıl önce söylemiyorduk. Ama bugün doğrudur.

Bugün Kavimler Kapısı'nda devrimi yapacak halk güçleri var, burada sorun yok. Mesele Öncü'de düğümleniyor. Öncünün tarihî roller oynayabileceği durum var, emekçi malzemesi var. İş ki, bu malzemeyi değerlendirebilelim. İşte tarihe müdahale anıdır bu. Ve burada hem çevik, hem de devrimci olmak durumundayız. Çevikliğin de devrimci tavrın da, bugün örgütsel plandaki ifadesi, Türkiye işçi sınıfının öncü güçlerinin Sosyalist Parti'de mücadele mevzilerine girmesidir. Açıkça belirteyim: Bugün Marksist örgütler içinde, Türkiye işçi sınıfı adına tarihe müdahale şansına sahip olan biricik örgüt, SP'dir. Bu şans, bütün işçi sınıfı içindir ve bütün işçi sınıfı devrimcileri içindir. Birlik meselesini devrimci yoldan çözmek bunu görmekle olacaktır.

Uzun Süreli Mücadele, Cesaret, ABD'ye Tavır

—Bölgemiz savaşın eşiğindeyken ve mevcut rejim ABD emperyalizminin dümen suyunda savaş hazırlıklarına hız vererek NATO Çevik Kuvvetini de bu amaçla Kürdistan'a konumlandırmışken, Türkiye ve Kürdistan halklarının ve öncü güçlerinin gelecek için tavır ve hazırlıkları ne olmalıdır?

Kavimler Kapısı'nda savaşa karşı çok güçlü bir muhalefet oluştu. Kürt yoksul köylü ve şehirli kitleleri, işçi sınıfı, diğer halk sınıfları, hep savaşa karşı. Burjuvazinin geniş kesimleri de karşı. Buna bağlı olarak Ordu, SHP, DYP, DSP, RP de savaşa karşılar. Özal, burjuvaziden ve ordudan bile koptu. ABD'nin zaferine oynuyor, çevresindeki kontrgerillacılar vb. ile. Bu durum, halk güçleri için büyük bir avantaj. ABD'nin Türkiye'yi savaşa bulaştırması ancak büyük komplolarla olabilir veya Türk ordusu "meyve toplama" seferlerine kışkırtılır. Türkiye savaşa bulaşsa da bulaşmasa da, durum emekçiler için olağanüstü elverişlidir.

Öncü güçlerin tavrı ne olmalı?:

Bir: Her şeyden önce her duruma hazır olmak, uzun süreli, hâkim sınıfların iznine bağlı olmayan bir mücadele çizgisinde ısrar etmek gerekir. Örneğin SP Merkez Karar Kurulu, 12 Ocak günü aldığı kararla, bir darbe durumunda partiler ve parlamento kapatıldığı zaman da mü-

cadelesine örgütlü olarak devam edeceğini bugünden halka ilan ediyor.

İki: Cesaret önümüzdeki dönem en büyük ihtiyaçtır. Çünkü bozkır 1970'lerde değil ama son dönemde ilk kez gerçekten de kuru ot yığınlarıyla döşelidir. Geçici zorbalıklara ve bastırmalara kararlılıkla karşı koymanın meyvesi olağanüstü ölçülerde olacaktır. Bu dönemde cesaret, gücünü maddî koşullardan alıyor. Her zaman gerekli olandan farklı bir cesaret bu.

Üç: Savaşı doğru tahlil etmek gerekir: Bu, bir Kuzey-Güney savaşı olacaktır, yoksa ABD-Irak savaşı değil. Bu nedenle soyut "savaşa karşıyız" demek yetmez. Savaşa karşı olmanın bugünkü biricik somut ifadesi, ABD emperyalizmine ve Özal'ın savaş kliğine karşı mücadele etmektir. Savaşa karşıyız, ama savaş çıkarırlarsa ABD'ye karşı savaşacağız. Madencilerin dediği gibi "Savaşa gitmeyiz, Özal'la savaşa gideriz." Tabii burada Özal, Türkiye'nin savaşa bulaştırılmasının sembolüdür.

Bu saflaşmada, ABD'nin saldırısına uğrayan Ortadoğu halklarıyla, Irak'la, ABD'ye karşı savaşacak diğer güçlerle, Kürt anti-emperyalist güçleri ve Filistin halkıyla beraberiz.

Neresinden baksanız, durum devrim güçleri için olağanüstü elverişlidir. Kavimler Kapısı, 2000'lere ilerleyen bu yıllarda devrimin kapısına gelmiş dayanmıştır. Bunu görmeyen değerlendiremez. Ortadoğu'da yükselen ve ABD geçici başarılar kazansa da kesinlikle yükselmeye devam edecek olan anti-emperyalist dalga uluslararası koşulları da elverişli hale getirmektedir. Yeter ki, biz öncüler görevlerimizi olağanüstü tavırlarla yerine getirelim. Devrim, olağanüstü koşulların ürünüdür ve olağanüstü tavırlar gerektirir.

Teori, Mart 1991

KOVANCILAR NUSAYBİN RÜZGÂRINI KESTİ*

Elazığ Kovancılar'da dokuz mühendis öldürüldüğünde ve ertesi günü Van'daydım. Haberin duyulmasından sonra, halkın çeşitli kesimlerinin tepkilerini araştırdım. Özellikle PKK'ye yakınlık duyan köylüler, gençler eylemin sorumluluğunu PKK'ye kondurmak istemiyorlar. Herkesin aklına ilk gelen, Kontrgerilla veya Özel Timler. "Onlar yapmıştır, PKK'nin üzerine atıyorlar ki, bu örgüt halkın gözünden düşsün" değerlendirmesi yaygın. Bu eylemi "devrimci" veya "haklı" gören tek bir insana rastlamadım.

Köylerde, kahvelerde, gençlik içinde ve işçiler arasında nasıl bir hava estiğini soruşturdum. Bir gün önce Van'da Sosyalist Parti'nin düzenlediği Nevroz gecesinin coşkusunu paylaşan insanların yüzleri asılmıştı. Nusaybin ve Cizre'nin estirdiği iyimserliği dağıtmıştı Kovancılar olayı. Kimileri de, "İşte Özel Timler, PKK gerillası kılığına girerek o umutlu havayı dağıtmak için işledi bu cinayetleri" diyorlar.

Nusaybin ve Cizre'deki "İntifada" devletin askerî çözüm yönteminin iflasını herkese kabul ettirmişti. Bu kitle hareketlerine karşı olanlar bile cepheden bir tavır almıyorlardı. Eleştirilerin oku devlete yönelikti. Gazete köşelerinde ve kamuoyunda, Kürt sorununu tabuları yıkarak tartışma eğilimi, önüne geçilmez bir kuvvet kazanmıştı. Yeni arayışlar, yeni çözümler filizlenmeye başlamıştı. Bu ortam, halk güçlerine dayanan devrimci çözümlerin önünü açıyordu. Kovancılar olayı ise, halkı devrimci çözümlerden soğutan bir rol oynadı. Devletin en şoven ve en terörcü kesimleri rahat bir nefes aldılar.

Kavimler Köprüsü derin bir krize girmiş. Sorunlar yığılmış.

* Bu yazı hakkında İstanbul (2) Nolu DGM'de görülen dava aklama kararıyla sonuçlandı. Kararın gün ve sayısı: 29.5.1991, E 199/93, K 1991/241.

Düğüm üzerine düğüm. Gordiyon'daki düğümü çözer gibi, kilidi halk güçleriyle açmak isteyen demokratik perspektifin gözeteceği eylem çizgisi yüzyılların devrimci deneyimleri içinde oluşmuştur: Halk kitlelerinin haklı bulduğu eylemleri yapmak, onaylamayacağı eylemlerden kaçınmak. Çünkü eylemin biricik amacı, kuvvet toplamaktır, kuvvetleri dağıtmak değil. Herhangi bir öncü, güçlenmek için de toplumsal desteğini genişletmek için de kitlelerin haklı bulduğu bir zemin üzerinde mücadele etmek zorundadır.

Bugün kamuoyu açısından en önemli sorun, gerçeklere serinkanlılıkla eğilmektir.

Son dönemde devlet teröründen kaçan köylü kitleleri kasabalara ve şehirlere göç ettiler. Örneğin yalnız Nusaybin'e, Eruh köylerinden 300 hane geldi. Bir süre önce gerilla diye köylülerin öldürüldüğü Derebaşı Köyü toptan Silopi'ye göç etti. Örnekler çoğaltılabilir. Köylerden kasabalara akan göç, devlete başkaldırı ruhunu da beraberinde getirdi. Devletin köylüyü zorla göç ettirme politikası, ilçe merkezlerinin ve şehirlerin devrimcileşmesine hizmet etti. Üstelik göç eden köylüler, yerlerini yurtlarını terk etmek zorunda bırakıldıkları için eskisinden çok daha kararlı ve daha korkusuzdurlar. Artık kaybedecekleri bir evleri, tarlaları, bahçeleri ve hayvanları da yoktur. Çoluk çocuk kasabalara sığınmış, işsiz ve perişan insanlar için ölümden öte bir köy yoktur. Bu nedenle Cizre'de öldürülenlerden üçü kasabanın içinden değil, köylerden.

Çocuklarının, kardeşlerinin, akrabalarının dağlarda olması da bir başka gözükaralık etkenidir. TV'den verilen her öldürülen gerilla haberi, on binlerce insan için, "Acaba benim oğlum mu, benim kardeşim mi?" sorusunu uyandırıyor.

Gerilla öldürmek, devletin uyguladığı çözümdü. Artık gerillanın ölmesi, devlet içi sorunun olağanüstü ağırlaşması anlamına da geliyor. Savur'da 13 gerillayı öldüren devletin kâr-zarar hanesine bakınız. Tepkinin ateşlediği Nusaybin ve Cizre İntifadalarından sonra devletin kayıplarının olağanüstü büyük olduğu açıktır. Askerî çözüm de döne döne tek bir gerçeği kanıtlamakta: Askerî çözümün iflas ettiğini.

Bugün Kürt hareketi, köylülükten orta sınıflara yayılıyor. İnen kepenkler, esnafın daha mücadeleci konumlara kaydığını gösteriyor.

Devletin sözcüleri, kepeklerin zorla indirtildiği propagandasıyla kamuoyunu ve kendisini aldatadursun, gerçek hiç de öyle değildir. Esnaf ve kasaba halkındaki militanlaşma, devlet terörünü daha derin bir çıkmaza sokuyor.

Devletin belli yerel dayanakları vardı yakın zamana kadar. Artık aşiretlere, ağalara ve şeyhlere dayanma politikası bile var olan düzeni kurtaramaz.

Devlet, halk üzerinde kontrolü sağladığı politik araçları da yitirmiştir. SHP, Kürt sorununda şiddeti çözüm gören tavrıyla Kürt halk kitleleri içinde silinmektedir. Böylece kitlelerin devletle olan bu bağı da kopuyor. Kala kala devletin elinde dincilik kaldı.

Bütün bu gelişmeler karşısında düzen güçlerinin karamsarlık içine düşmelerinde şaşılacak bir şey yok. Peki ama, taban inisiyafinden, demokrasiden, halk hareketinden söz edenlerin karamsarlığına ne demeli? Nusaybinliler ve Cizreliler halk değil mi? Bugün Türkiye'nin politik yönden en ileri insanları, ekonomik yönden en geri kesimlerde yaşıyor. Her demokrasi, ayağa kalkan bir halkla kurulmuştur ve kurulur. Demokrasi umudunun en büyük olduğu dönemin kapısı aralanmıştır.

Bu hükümetin bir halk inisiyatifiyle gitmesi, demokrasi sürecini hızlandıracaktır. Demirel ile Baykal'ın "erken seçim" taktikleri geçersiz. Bu parlamento kendi gönlüyle erken seçime gitmez. Ona erken seçim kararını dayatacak güç, işçi sınıfındadır. Bu genel grev, emekçi kitleleri aktif biçimde politika sahnesine çıkaracak ve göreli demokratikleşmiş bir siyasal ortam da erken seçimin yolunu açacaktır.

Erken seçimde samimiyetin denek taşı, genel grev hareketine karşı tutumdur.

İkinci bir taktik de, erken seçime gitmeyecekse ANAP'ı parlamentoda yalnız bırakmaktır. SHP ve DYP erken seçim istiyorlarsa, bu tür olağanüstü yolları göze almak durumundadırlar.

Özal'dan Yıldırım Akbulut ve Mesut Yılmaz'lara kadar hep birlikte kafalarını ellerinin arasına alıp düşünsünler bakalım, bu ülkeyi halka rağmen yönetebilirler mi?

2000'e Doğru, 25 Mart 1991

KÜRT HALK HAREKETİ *

Botan modeli özgürleşmenin başlıca özellikleri; rejimin iflas ettiği bir dönemde, 1980'ler ortasında tuttu. Daha önce bu yoldan gelişmesinin nesnel koşulları yoktu.

Türk devleti bu modele zoru dayatmıştır.

Millî çelişme temelinde yükseldi.

Her millî hareket gibi köylülüğe, özellikle de yoksul köylülüğe dayanmaktadır.

Sosyalist bir önderliğe sahiptir.

1990'dan başlayarak kitle hareketleriyle desteklenmektedir.

Coğrafyayı değerlendirmektedir.

Ortadoğu güçleri arasındaki çelişmelerden yararlanmaktadır.

Botan modeli özgürleşmenin filizlendiği koşullar bunlardır. Öncünün iradesi ve çalışması bu koşulları yakaladığı için köylüyü seferber etme temelinde etkili oldu, yoksa olgular "öncü savaş" teorisini doğrulamış değildir.

Rejimin politikası, hareketi dağlarda tecrit etmek ve uygun koşullarda yok etmekti.

Ancak 1990 başındaki intifadalar, şehirli kitleleri mücadele alanına çıkarttı ve rejimin tecrit politikasını başarısızlığa uğrattı.

Botan modelinin 1989-90 yıllarında kitleselleşmesini, kuşkusuz esas olarak mücadelenin kendi dinamiği yarattı, ancak Türkiye sosyalist hareketinin de küçümsenmeyecek bir katkısı oldu. Rejim; intifadalar ve kitleselleşme karşısında "önce şiddet sonra reform" reçetesini benimsedi. Bu amaçla mücadeleyi Botan'da sınırlamaya ve

* Doğu Perinçek'in 6-7 Temmuz 1991 günleri Ankara'da toplanan Sosyalist Parti 2. Büyük Kongresi'ne sunduğu Merkez Karar Kurulu Raporu'nun ilgili bölümü.

devlet terörünün hedefini yaygınlaştırmaya yöneldi. Rejimin Sansür Sürgün Kararnamesiyle hedef aldığı güçler, mücadeleyi ilerleten kuvvetleri de açıklar. Rejimin bu politikası, aynı zamanda Botan'ın bittiği yerde Alevi Kürtlerin ve Türklerin başladığını da göz önünde tutar, milliyetçilik ve mezhepçilikle baraj kurmayı amaçlar. Bu politika, Botan modeli özgürleşmeye, mezhep çelişmelerini aşarak laikliği ve milliyetçi etkilerden kurtularak halklar arasında kardeşliği dayatmıştır.

Rejimin şiddeti yaygınlaştırması, Botan'ın insansızlaştırılmasında ve *2000'e Doğru*'nun susturulmasına yönelik uygulamalarda kendini gösterdi. Ancak Kürt meselesini askerî yöntemle çözme olanağı rejim için çoktan tükenmişti.

Ortadoğu ve Kürt Sorunu

Körfez krizi ve savaş bu koşullarda patladı. Türkiye, savaş sırasında ABD emperyalizmine yataklık etti. Ülkemizin ABD emperyalizmine siyasî, askerî ve ekonomik bağımlılığı arttı. Dış çelişme gittikçe şiddetlendi ve daha belirleyici bir yönde gelişiyor. ABD'nin Ortadoğu'daki varlığı artık öncelikle askerîdir. Bu varlık, Kürdistan'da yoğunlaşıyor, Türkiye devletinin hâkimiyet alanlarında da görülüyor.

Körfez Savaşı sonrası gelişmeler, Kürt sorununu iyice enternasyonalleştirdi ve "önce şiddet, sonra reform" politikasının uygulama yeteneğinin kalmadığını sergiledi.

Bu savaş, Ortadoğu'nun statükosunu dağıtırken, Kürtleri bu statükoya bağlayan zincirleri de parçaladı. Kürtler arasındaki sınırları tartışmalı hale getirdi. Ortadoğu'da halklar için haritalar yapan emperyalizm, halkların kendi haritalarını yapmaları sürecini de tahrik etmiştir.

ABD, Türk devletini güney sınırlarında bir "Kürt devleti" kurulacağı tehdidiyle güneye doğru yayılmaya yöneltmektedir. Türk hâkim sınıflarının ABD'ye en bağımlı kesimlerinin temsilcisi olan Özal'ın "Kürt hamiliğine" soyunması, Washington'dan güdümlüdür. ABD, Körfez Savaşının ilk raundundan sonra önce Kürtleri ayaklandırdı, sonra ezilmelerine göz yumdu ve Kürt göçünü Türkiye'nin ve

İran'ın üzerine yıkarak senaryosunu uygulamaya devam etti. Kürtlerin büyük felaketinin tek kârlısı ve başlıca sorumlusu ABD'dir. Böylece Türkiye-Irak sınırı ortadan kalktı, Türkiye ABD tarafından güneyindeki gelişmelerin daha fazla içine itildi, yayılmacılığa daha fazla zorlandı. Kuzey Irak'ın milliyetçi Kürt liderliği, yaptığı büyük hatalar sonucu ABD ve Türkiye'ye daha muhtaç ve mecbur hale getirilmek istendi. Irak ise, Kürtler üzerinde uyguladığı büyük terör nedeniyle haksız duruma düşürüldü.

Saddam rejimiyle milliyetçi Kürt liderleri arasında gelişen anlaşma, aslında ABD'nin parçalanmış ve millî boğazlaşmalara sahne olan bir Ortadoğu planına cevaptır. En başta yapılması gereken; Arap, Türk, Fars ve Kürt milliyetçiliği yüzünden, büyük felaketlerden sonra yapılmaktadır.

ABD'nin bu komploları, gelecekte Kafkasların paylaşmasıyla ilgili savaşlar için de bir hazırlıktır. Azerbaycan ve Nahcivan'ın kaderine ilişkin olarak Türkiye ile İran bugünden birbirlerine karşı koz arayışları içine girmişlerdir. Kürt sorunu bu açıdan da belli rollere adaydır.

ABD'nin Irak'ı ve Kürdistan'ı işgali, Ortadoğu'da yeni bir saflaşma yarattı. Artık kuvvetler, ABD emperyalizmine karşı tavırlarına göre cepheleşiyor. Bu tablo, Ortadoğu'da anti-emperyalizmi ve milletler arasında kardeşliği gündeme getiriyor. Türk, Arap, Fars milliyetçiliği çıkmaza girmiştir. ABD emperyalizmine karşı tavır almayan bir Kürt milliyetçiliği de, kendi halkını böleceği, Ortadoğu halklarıyla düşman konumlara düşeceği ve emperyalizme alet olacağı için çıkmaza girmiştir.

Türk, Arap, Fars ve Kürt halkları arasında kardeşlik ve anti-emperyalist dayanışma bugün bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinin en büyük ihtiyacıdır. Sosyalist Parti, ayrıca Ortadoğu ülkeleri arasında ABD emperyalizmine karşı işbirliğini de savunuyor. Rejimleri ne olursa olsun, Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Kürdistan, emperyalizme karşı bir Ortadoğu cephesi gerçekleştirmelidirler. Bunun en önemli koşulu, Kürt meselesinin Kürt milletinin isteklerine uygun bir şekilde çözülmesi ve Ortadoğu ülkeleri arasında düşmanlıklar kışkırtma olanağının emperyalizmin elinden alınmasıdır. Bütün Ortadoğu ül-

kelerinin bağımsızlık, refah ve barış özlemi bunu gerektiriyor.

Körfez'de, ABD ile Arap yurtseverliği arasında başlayan çatışma, Kürt sorununu, getirip Ortadoğu'da barış ve demokrasi sorununun merkezine oturttu.

Körfez savaşı birbirinden tecrit olmuş ulusal düzlemlerdeki saflaşmaları dağıtarak, bölgesel ve uluslararası düzlemdeki saflaşmayı gündeme getirdi. Emperyalizm de enternasyonal. Bütün Ortadoğu milletleri ve güçleri gibi Kürt milleti ve güçleri de bu temelde saflaşıyor. Bir kesim gerici-milliyetçi güçler ABD ile birleşirken, anti-emperyalist güçler bölge halkları ve devrimleriyle kader birliğine giriyor.

Kürt sorununun çözümünde devrimciliğin ölçütü, ne olursa olsun bir Kürt devleti kurmak değil, emperyalizme karşı kesin tavırdadır.

Kürt milletinin dört parçaya bölünmüşlüğü gerçeğini de göz önüne alırsak, diğer halkların mücadelesinden kopuk, tecrit olmuş bir Kürt ulusal kurtuluşu yönünde bir gelişme değil de, halkların anti-emperyalist mücadeleleriyle ittifak halinde bir kurtuluş süreci daha olası gözüküyor. Bu süreç, özellikle Türkiye için geçerlidir. Çünkü Ortadoğu'da emekçi hareketinin en ileri boyutlarına vardığı, Kürtler açısından özgürleşme anlamına gelecek bir halk devriminin en yakın gözüktüğü ülke, Türkiye'dir.

Ortadoğu'da Kürt sorununun çözümünde iki program karşı karşıyadır. ABD yanlısı çözüm, daha çok Güney Kürdistan ve Irak gerçeklerinden kuvvet alırken; halkların devrimci çözümü, Botan modeli özgürleşme mücadelesinden ve Türkiye'de yükselen işçi hareketinden güç alıyor.

Türkiye, büyük kentlerde yoğunlaşmış, güçlü, deneyimli ve örgütlü bir işçi sınıfına, işsizliğe ve Avrupa kapılarına mahkûm edilmiş, rejimden bir beklentisi kalmamış muazzam bir genç nüfusa sahiptir. Ortadoğu ülkelerinin hepsinden farklı olarak, yüzyıl başındaki Cumhuriyet devrimi Türkiye'ye güçlü bir laik-demokratik birikim kazandırmıştır. Ayrıca 25 yıllık kitlesel devrimci mücadele bu birikime sosyalist bir karakter vermiştir. Tarih boyu onlarca farklı uygarlığa beşiklik etmiş Kavimler Kapısı Türkiye, zengin kültürel kökleri ve görece gelişmiş sanayisi, tarımı, bilimsel ve teknolojik düzeyi ile Or-

tadoğu'da sivrilmektedir. Ayağa kalkmış işçi ve Kürt dinamiklerinin yanı sıra, bütün bu ayırıcı özellikleriyle ülkemiz ve Türkiye proletaryası Ortadoğu çapında gündeme gelen devrimci bir hesaplaşmada öncü roller üstlenmeye ilk adaydır.

Ortak Ev İçin Ortak Mücadele

Türkiye'de çürüyen rejim, özellikle Kürtlerin yaşadığı topraklardan, Botan'dan başlayarak yıkılmaktadır. Rejim, en haksız olduğu yerde, en zorba olduğu yerde, daha fazla çürümüştür ve dağılmaktadır. Kürt sorunu ülkemizde kendisiyle birlikte demokrasi sorununun çözümünü zorluyor, demokratik halk devrimini zorluyor. Ülkemizde işçilerin ve köylülerin refah ve özgürlük talepleri, tüm halkın Ortaçağ kalıntılarından kurtulma özlemleri, laik ve demokratik bir toplum kurma isteği, Kürt halkının özgür iradesine kavuşma özlemi, aynı emperyalist-hâkim sınıflar ittifakıyla karşı karşıyadır. Bu nedenle bu talepler için tek tek çözüm yolları tıkalıdır, toplu ve tek bir çözüm vardır: Toplumsal ve ulusal kurtuluşu getirecek bir demokratik halk devrimi. İçinde bulunduğumuz devrimci sürecin kendine özgülüğünün en belirgin olduğu damar budur. Yaşadığımız topraklarda devrim, Zonguldak ve Botan modellerinin el ele vermesi, iç içe geçmesi ve dünyada benzeri olmayan bir yol açmasıyla mümkün olacaktır. Koşullar, Türkiye işçi sınıfını ve Kürt halk hareketini enternasyonalizme mecbur ve mahkûm ediyor, dünya ölçeğinde öncü roller dayatıyor. Kürtlerin tarih boyunca lanetli ve talihsiz bir halk olması, dörde parçalanmış olması, ona bugün bir talihi, dünyanın geleceğine açılan enternasyonalizm ve sosyalizm yolunda ileri rolleri dayatıyor.

Sosyalist Parti, milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kayıtsız şartsız savunuyor. Özgürleşmeyi, enternasyonalizmi, halklar arasında kardeşliği ve birliği geliştiren biricik tutum budur.

Millî planlarda ayrı örgütlenme, Botan modelinde tarihin yolunu açan bir rol oynadı. Şimdi ise, yukarda açıkladığımız koşullar, birlikte mücadele eğilimini ve buna uygun çözümleri güçlendiriyor. İşçi sınıfı ile Kürt yoksul köylüsü ve halkı arasındaki bağları örmek ve ortak ça-

tılar yaratmak, mücadelenin ve devrim ihtiyacının dayattığı ileri bir istektir. Bu eğilim, zorlanmaksızın kendi doğal gelişme mecrasında bilinçli olarak geliştirilmelidir. Bu ihtiyacı, öncelikle en devrimci pratiklere girenler görecektir ve görmektedirler. Özel bir sabır ve olgunluk gerektiren bu sorun, milliyetçiliğin zerresine, rekabetçiliğe, kıskançlığa, mevki düşkünlüğüne asla yer olmayan bir süreç içinde çözülebilir. Sosyalist Parti, bu amaçla "biz" kavramını enternasyonalist ve sosyalist anlamda tanımlıyor ve uyguluyor.

Türk hâkim sınıfları, uyguladıkları millî baskı ve şiddetle Türk ve Kürt halkları arasındaki kardeşlik bağlarını sürekli dinamitlediler, millî düşmanlıkları ve boğazlaşmaları kışkırttılar ve kışkırtıyorlar. Halklar arasında kardeşlik ve birlik bağları, onlara rağmen ve onlarla mücadele içinde korunuyor ve geliştiriliyor.

Sosyalist Parti, bu açıdan Türk ve Kürt halkları arasında bir köprüdür, kenetlenmedir.

Sosyalist Parti, geleceğin özgürlük ve eşitlik temelindeki gönüllü birliğinin kalelerinden biridir.

Sosyalist Parti, iki kardeş halkın efendi oldukları, iktidarda oldukları ortak bir ev inşasının mimarlığına, ustalığına ve işçiliğine kendisini adamıştır. Böyle tarihsel bir çabayı paylaşmanın mutluluğunu duyuyoruz.

Kavimler Kapısı'na uzaydan baktığımız zaman ABD'nin Ortadoğu'da kurmaya kalktığı "Yeni düzen" sanki harekete geçen işçi ve Kürt dinamiklerinin üzerine kapanmış, onları boğma çabasındadır. İşçi ve Kürt hareketi, ABD'nin "Yenî düzen"ini Ortadoğu'da parçalamaya yönelen iki itiraz, iki isyan unsurudur. Bir bakıma önümüzdeki süreci, iç dinamiklerle emperyalist "Yeni düzen" arasındaki cepheleşme belirleyecektir. Kuşkusuz iç dinamikler, ne bölgede yalnızdır, ne de dünyada. Üstelik ABD'nin geleceği, hatta yakın geleceği hiç de parlak gözükmüyor. Bu nedenle "Yeni düzen", harekete geçen dinamikleri boğamayacaktır, fakat bu isyan etkenleri emperyalist düzende gedikler açacaktır.

Teori, Mayıs-Haziran 1991

ENTERNASYONALİZME MECBURUZ *

Devlet İllegal Oldu

Rejim tüm kurumlarıyla iflas etmiştir ve illegal konuma düşmüştür. Legalite ve illegalite yer değiştirmektedir.

Cumhurbaşkanlarının padişah olduğu bir dönemi yaşıyoruz. Padişah ve hanedan diye çağrılıyor toplum tarafından. Bu, Cumhurbaşkanının artık tarih öncesine düştüğünü, illegal olduğunu gösteriyor. Cumhurbaşkanlığı gayrimeşrudur. Cumhuriyet tarihi boyunca, "Sen illegalsin, sen yasadışısın" denen Marksizm-Leninizm, komünizm legal olmuştur. Onu legal yapan, Türkiye'nin kahraman işçi sınıfıdır. Kürt halkı, adı bile tarihten silinen illegal Kürt halkı, bugün legalitenin göbeğindedir.

Bugün, devlet bomba atıyor. Anlı şanlı TC nereye bomba atıyor? Dergilere, İHD'ye, otomobile. Devlet kurşuna diziyor. O kadar illegal oldu devlet. 10 kişiyi kurşuna dizdi. Bunlardan biri Cizre'de SP'nin 32 no'lu üyesi İbrahim Sarıca'dır.

Anlı şanlı TC devleti uluslararası alanda da illegal olmuştur. Bu devlet İncirlik'ten ABD uçakları kaldırmış, kardeş Irak halkının tepesine bomba yağdırmıştır, buna izin vermiştir. Bundan daha gayrimeşru bir şey olur mu? Bu devlet ABD çekicinin sapı olmuştur.

Kimin başına inecek bu çekiç? Kürdün başına inecek, kardeş Arabın başına inecek. O çekiç bizim başımızdadır, bu Kavimler Kapısı'nın güzel halkının başındadır.

Kürtsüz devrim olmaz, bu bir aritmetik kuraldır. Kürt halkı, bu çü-

* Anayasa Mahkemesi'nce kapatılan Sosyalist Parti'nin 2. Büyük Kongresi'nde Perinçek'in 6 Temmuz 1991 günü yaptığı konuşmadan Kürt sorununa ilişkin bölümler.

rüyen devletin, en fazla ezdiği kitledir. Bu devlet, en fazla baskı uyguladığı Kürt bölgelerinde yıkılmaya başlamıştır. İşçinin tepesindeki bu devlet, işçinin taleplerine cevap veremeyen bu devlet, köylünün yeniden üretim olanaklarını bile artık sağlamayan devlet oralarda da çürümeye ve yıkılmaya başlamıştır. TC devletinin 1990'larda, bu Kavimler Kapısı'nda yaşayan emekçilere, yoksullara vereceği bir şey kalmamıştır. Bu çok önemlidir. Yaşadığımız toplum büyük bir değişikliğe gitmektedir. 30, 40, 70, 80'lerde bu geçerli değildi. Ama 2000'lere doğru, ayağa kalkan halk büyük bir değişikliğin hasretiyle dolu. Bu yüzyılın başında bir burjuva cumhuriyeti kurduk. Bu yüzyılın sonunda bir emekçi cumhuriyeti kuracağız. Türküyle Kürdüyle kuracağız.

Kavimler Kapısı'nda Milliyetçilik Sökmez

Kürtle birleşmeden hangi demokrasiyi kuracaksın? En yoksulla, en ezilenle birleşmeden hangi insan haklarını yerleştireceksin? Amerikan modeli insan hakları, çürüyen Batı Uygarlığına köleliktir. Onun için ben, açıkça ilan ediyorum: Türk ve Kürt beraber, eşit haklarla ve kardeşçe bu topraklara sahip olacağız. Bu büyük Kavimler Kapısı'nda milliyetçilik sökmez. Türkçülük sökmez.

Halka Bir Genelkurmay Lazım

Bize bir genelkurmay lazım. Türkiye halkına, emekçi halka, bu mücadelede bir genelkurmay lazım. Tersane işçisinin, Tekel'in, köylünün, Botan'ın mücadelesini birleştirecek, önderlik edecek bir genelkurmay lazım. Bu da öncü partidir. Partisiz sosyalistlik olmaz. Örgütsüz sosyalistlik olmaz. Komünistlik olmaz. Tek bir adamsın, örgütün yoksa, düzenin kölesisin. Bu genelkurmaylığın SP'den başka adayı yoktur. SP'nin tek rakibi, kendi hataları ve zaaflarıdır.

SP, Türkiye işçi sınıfıyla birleşmeye, onun mücadelelerindeki ön-

derlerini toplamaya başlamıştır. Biz işçi hareketini birçok yerde, partide planlıyoruz ve yürütüyoruz. Bakın SP'nin üç yıl önceki sloganları, bugün sınıfın sloganları olmuştur.

Peki parti nerede? Geldik partiye. Partinin kurmay olmaya ihtiyacı vardır. Sıradanlığa zaten koşullar elvermez. Olağanüstü bir dönemi yaşıyoruz. Bugün olağanüstü olmayan hiçbir tavra bu topraklarda hayat hakkı yoktur. İradesini zorlamayan herhangi bir toplumsal kuvvet, ayak altında ezilmeye mahkûmdur. Onun için, Parti olağanüstüleşecek, öncü parti olacak, devrim için öncü parti olacak.

(...)

Okyanusların Kucaklaşması

Bakın, bu kongrede, okyanusları birbirine birleştiriyoruz. Kore, Pasifik Okyanusu'nun kıyısında; Küba, Atlantik Okyanusu'nun kıyısında. Komünizm; Pasifik ile Atlantik Okyanuslarını Anadolu bozkırının ortasında Filistin ile birleştirdi. Enternasyonalizm işte budur.

Bu topraklara çok yakışıyor. Çünkü, biz Anadolu'nun Kürtleri ve Türkleri, Anadolu halkları, enternasyonalizme mecbur ve mahkûm olan halklarız. Neden? Türk-Kürt birbirine girmişiz, tavuklarımız birbirine karışmış, atasözlerimiz, şarkılarımız, türkülerimiz, hepsi birbirine karışmış. Bu topraklarda milliyetçi bir çözüm olamaz. Türkler için, milliyetçi çözüm işte 70 yılda iflas etti. Türk milliyetçiliği bitmiştir. Peki bu yoldan gidelim de Kürt milliyetçiliği de 30 sene sonra iflas mı etsin? Kürtler çok derin ve tecrübelerden ders alan bir halk olarak bunu görmektedir. Anadolu işçisi ve köylüsü enternasyonalizmin, halklar arası kardeşliğin ne kadar gerekli olduğunu, bizim için bir mecburiyet ve mahkûmiyet olduğunu görmektedir.

İşte kapitalizm, Yugoslavya'da, halkları birbirine boğazlatıyor. Sosyalizm, onlara kardeşlik vermiş Tito döneminde. Tito, bir Hırvattı ve onların lideriydi. Azınlıktan biri lider olmuştu. Sosyalizm zamanında. Kapitalizm ise ne hale getirdi görüyorsunuz.

Geliyor, Geliyor, Sosyalist Parti Geliyor!

Kürt ve Türk devrim için birleşecektir ve birleşmektedir. Zonguldak maden işçileri, çok güzel bir slogan icat etti: "Geliyor, geliyor, madenciler geliyor!" diye haykırdılar. Trakya cam işçisi de öğrenmiş, o da "Cam işçisi geliyor!" diyor. Kürt? Kürt de geliyor! Geliyor, geliyor, işçi sınıfı geliyor! Geliyor, geliyor, ezilen Kürt halkı geliyor! Geliyor, geliyor, Sosyalist Parti geliyor! Geliyor, geliyor, sosyalizm geliyor!

Teori, Ağustos 1991

DİYARBAKIR'DA VEDAT AYDIN'IN CENAZE TÖRENİ *

Diyarbakır'da Vedat Aydın'ın cenaze töreninde halkın taranması olayını tahlil etmek için 15 gün öncesine bir göz atalım.

Hedefte Legal Kişi ve Kurumlar Var

Hilal Belediye Başkanı Yakup Kara dört yakınıyla birlikte otomobilden indiriliyor. 100-150 metre götürülüyor ve orada kurşuna diziliyor. Yakup Kara ANAP'lı bir belediye başkanı, ama 1983'ten beri korucu olmayı reddediyor. Direnen bir ailenin ve aşiretin üyesi.

Sosyalist Parti Cizre örgütü üyesi İbrahim Sarıca'yı evinden alıyorlar ve sokakta vatandaşların gözü önünde kurşuna dizerek öldürüyorlar.

Vedat Aydın'la birlikte bölgede birkaç hafta içinde 11 insanı öldürdüler. Topluma meydan okuyarak, apaçık kurşuna dizdiler.

Cinayetlerin doruğu, en son Vedat Aydın'ın evinden alınması ve üç gün sonra da kurşuna dizilmiş olarak Elazığ Maden yolunun kenarına atılmasıdır. Burada da dikkatinizi bir noktaya çekiyorum: İsterlerse, cesedi bir yere gömebilirlerdi. Biz de hâlâ "kayıp Vedat Aydın"ı arardık. Burada topluma "öldürmekten çekinmiyoruz" mesajı var.

İnsanları hedef alan eylemler yanında, bir de dernekleri ve dergileri hedef alan eylemler var. *Özgür Halk, Medya Güneşi* ve *Yeni*

* Doğu Perinçek, 21 Temmuz 1991 günü Sosyalist Parti İstanbul İl Merkezinde, Diyarbakır'da katledilen HEP İl Başkanı Vedat Aydın'ın cenaze töreninde çıkan olayları değerlendiren bir konuşma yaptı. 11 Temmuz günü Diyarbakır'daki cenaze töreninde bizzat bulunan ve olayları yaşayan Perinçek'in yaptığı değerlendirme ve dinleyicilerden gelen sorulara yanıtları.

Ülke'nin bulunduğu binaya bomba attılar. *2000'e Doğru*'nun bulunduğu binanın daire kapılarına tehdit mektupları yapıştırdılar. Tüm bayilere "Burada *2000'e Doğru, Özgür Halk, Deng, Ülke* satarsanız beyninizi parçalayacağız" şeklinde pullar yapıştırdılar. Siirt'te, Batman'da, Diyarbakır'da İnsan Hakları Derneği'ne tehditler yönelttiler.

Şimdi bütün bunların bileşkesini aldığımız zaman şu çıkıyor. Legal insanlara ve legal örgütlere karşı bir terör kampanyası başlamıştır. Devlet uzun süre gerilla hareketini dağda tecrit etme ve sınırlama politikası izledi. Yani "Bunlar dağdan arada bir insinler, karakol bassınlar. Belki bir korucu öldürürler; ama şehirlere, yollara, sanayi kurumlarına vb. merkezlere hâkim olurum. Gerilla hareketi zamanla yorulur. O zaman işlerini bitiririm" şeklinde bir politikası vardı. Bu politika, 1990 yılı Şubat ayındaki intifadalarla çok ağır bir darbe yedi. Nusaybin, Cizre'de başlayan kitlesel patlamalar olayın şehirlere indiğinin ilk önemli işaretiydi. İntifadalar daha çok Suriye ve Irak sınırına yakın şehirlerdeydi. Daha sonra bu kitlesel hareketlerin kuzeye yayıldığını gördük. En sonunda devlet artık şehirlerde de kırlardaki gibi kontrolü kaybetmeye başladı. Vedat Aydın'ın cenaze töreninde uygulanan terör, bu gelişmeye tepki idi.

Körfez savaşından sonra Irak'ın Kürt ayaklanmasını üç beş gün içinde bozguna uğratmasından Türk devletinin kendisine göre bir sonuç çıkardığı anlaşılıyor. "Gerektiği zaman ben, şehirlerdeki kitleleri hedef alan bir askerî yıldırma harekâtıyla bunları pekâlâ dağıtabilirim" diye düşündüler.

Şehirde kontrolü kaybetmiş olan bir devlet, artık doğrudan doğruya kitlelere saldırmaya başlamıştır ve bu amaçla çeşitli tertipler tezgâhlamaktadır.

Türkiye devleti bu yolda ısrar ederse, ister istemez mevcut parlamenter rejimi bir kenara itmek ihtiyacıyla karşılaşır. Yani bir askerî rejim tehlikesi süreci başlamıştır. Dikkat edin, askerî rejim geliyor demiyorum. Ama şu süreç göğüslenmezse, ister istemez bir askerî darbeye gider.

Birinci nokta: Çok açıktır ki, bu eylemleri devlet yapıyor. Örneğin *Tercüman*'da Emin Pazarcı'nın çok önemli bir yazısı var. Yazar şunları söylüyor:

"Sosyalist Parti Genel Başkanı Doğu Perinçek, öldürme olayının gerekçesini 'devletin kırlardan sonra şehirlerde de kontrolünü kaybetmesi' iddiasına dayandırıyor. Perinçek, bu operasyonlardan Emniyetin büyük bölümü ile birlikte hükümetin de habersiz olduğunu savunuyor. Perinçek'in iddiaları, 'devletin illegalleşmesinin sonucunun darbe ile noktalanacağı' görüşünde odaklaşıyor... Bazı resmî kaynakların görüşü ise çok farklı. Bu kaynaklara göre, Vedat Aydın'ın yanı sıra son günlerde Güneydoğu'da öldürülen legal parti yöneticilerinin katili PKK. Bu tezin esası HEP ile birlikte Kürt hareketinin Türk siyasetine entegre olması kuşkusunun PKK'yı rahatsız etmesine dayanıyor. Bir kısım resmî kaynakların savunduğu bu görüşün ana hatları şöyle: 'Devlet, HEP'e kuruluşundan bu yana müsamaha ile yaklaştı. Başlatılmak istenen Kürt hareketinin Türk siyasetine entegre olması sancılı şekilde gerçekleşse dahi Türkiye açısından yararlı. Bunun yanı sıra bölge halkının televizyon ile dile, GAP ile de ekonomiye entegre olması planlanıyor. Bu gidiş PKK'yı büyük ölçüde rahatsız ediyor. Legaliteye alışan yandaşlarını öldürerek tepki doğurmak ve bunların çevresindekileri de illegal platforma çekmeye çalışıyor'." (Tercüman, 21 Temmuz 1991)

Olgular, belirtiler gösteriyor ki, bu terör eylemlerini devletin gizli illegal örgütleri yaptı. Türk Gladiosu yani Kontrgerillanın çok açık bir şekilde yeni bir politika uygulamaya başladığı gözüküyor.

Kürt devrimci hareketi kitleselleşmeye başladı ve legalite alanına çıkıyor. Bir halk hareketine dönüşüyor. Devletin bugüne kadar yasak dediği özlemler açıkça polisin, jandarmanın gözü önünde dile getiriliyor. Bu durumda devlet korkuya kapılmıştır.

Yasaklananın legalleşmesini sayısız defa yaşadım. Örneğin Van'da geçen sene Newroz yaptık. Bu sene Malatya, Suruç, Cizre Nevrozlarına katıldım. Yasakların binlerce insan tarafından çiğnenmesi söz konusudur. Buraya gelmiştir. Kürt hareketi legalleşmiştir. Devletin yasak dediği her şey, orada açıkça, artık kitleler tarafından yapılmaktadır. Bir kişi, üç kişi, beş kişi değil, binlerce insanı tutuklaması gerekir. Cizre Nevrozunda 10-15 bin kişiyi tutuklaması lazım. Suruç'ta Sosyalist Parti olarak yaptığımız Serhıldan'da birkaç bin kişiyi içeri atması lazım. İşte, en son Vedat Aydın'ın cenaze törenine katılan en az 30 bin kişiyi hapse atması lazım. Hepsi birden yasadışı bir

iş yapmaktadır. Bunu devlet görmüştür ve bundan korkuya kapılmıştır. Devlet burada baltasını legalleşme hareketinin sinir merkezlerine indirmiştir.

Devlet İllegalleşiyor

Kendi kanunlarını çiğneyerek, dağa adam kaldıran bir devlet! İnsanı alıp, 100 metre öteye götürüp kurşuna dizen bir devlet! Cizre'de Sosyalist Parti üyesini evinden çıkarıp, 20 metre ötede, 30-40 kişinin gözü önünde öldüren bir devlet! Burada devletin de çok hızlı bir şekilde illegalleştiğini görüyoruz. Birtakım illegal örgütlerini kullanıyor. Kim olduğu bilinmeyen, açıkça devlet kimliği taşımayan, birtakım yeraltı örgütleriyle bunu yapıyor. Bu yeraltı örgütünü de öteden beri biliyoruz: Kontrgerilla! İtalya'daki adı Gladio'ydu. Son zamanlarda basında Türk Gladiosu denir oldu.

Bu illegalleşme süreci nereye varır? Bu eğilimi sonuna kadar uzatınız, darbe ile biter. Çünkü darbe, rejimin illegalleşmesinin son durağıdır. Darbe rejim açısından da yasadışı bir eylemdir, ama devletin yasadışı eylemleri o kadar artar ki, artık bu rejimin çerçevesinde yapılamaz hale gelir. Devlet, devamlı dağa adam kaldırır, dergilere, derneklere, yasal partilere saldırırsa, ortada parlamenter rejim diye bir şey bırakmaz. Hem bunları yapacak hem de parlamenter rejim olacak, uzun süre böyle devam edemez. Halkın direnişi bu gidişe dur demezse, süreç devletin illegal güçlerinin rejime bütünüyle el koymasıyla noktalanır.

"Kürt meselesi var. Orada devlet kanunsuz olsun, burada rejim sürsün." İşte bu mümkün değil, Orada kanunsuz olan bir devlet İstanbul'da kanunî olacak, bu mümkün değil. İşte İstanbul'da da gördünüz, toplu infazlara başvuruyorlar.

Darbe Etkenleri

Bir darbenin, bir askerî rejimin etkenleri nelerdir? Burada üç ayak tespit ediyoruz.

Birincisi, dün Bush Türkiye'ye geldi. Bush'un esas geliş sebebinin Ortadoğu ve Irak'la ilgili olduğu çok açıktır. ABD, Türkiye'yi aşağıya doğru zorlamaktadır.

Biliyorsunuz Özal'ın görüşünü: "Bir Kürdistan olacak. Türkiye de hamisi olacak."

Kürdün hamisi nasıl olunur? Kürdü, Türk hâkim sınıflarının o kadar sevmediklerini biliyoruz. Kürdün hamisi olacak adam, Türkiye'deki Kürdün hamisi olurdu. Türkiye'deki Kürdü bu kadar ezenlerin Iraklı Kürde bir sevdası olmadığı malum. Bu hamilik, garantörlük nedir, kime karşıdır? Türkiye halkının Ortadoğu ülkeleriyle bir problemi yok. Her şey ABD'nin Ortadoğu'daki tahakkümü ve petrol için. Her şey Amerika için!

Mızrak geliyor, İran'ın bağrına doğru uzanıyor. İran'la Türkiye arasında, önümüzdeki 10-15 yıla uzanan güvensizlikler var. Kafkas sorunu gündemde. Azerbaycan ve Nahcivan'la Türkiye arasında bir yakınlaşma var. Kültürel bağlar örülüyor. Kremlin açıkça, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ndeki Türk halklarıyla yakınlaşmasını istiyor. Sovyetler Birliği, biliyorsunuz, "Rus ve Türk halkları federasyonu"na doğru gidiyor. Gürcistan, Ermenistan Amerika'nın koltuğu altına girdi. Azerbaycan ve Nahcivan'ın Türkiye ile yakınlaşması İran'ı rahatsız ediyor. Çünkü Azerbaycan'ın bir parçası İran'da. Laik bir Azerbaycan, İran'ın kuzeyindeki Azerbaycan'ı koparabilir. Bir Türk-İran anlaşmazlığı ufukta gözüküyor. Hele Amerika'nın kontrolünde Kürdistan'ı himayesi altına alan bir Türkiye, İran'ı daha çok rahatsız eder. Suriye ve Irak'ı da büyük ölçüde rahatsız ediyor. Bu tür anlaşmazlıklarda Türk devleti Amerika'ya muhtaçtır.

Körfez Savaşı bitmedi. Birbirine eklenerek, yeni savaşlarla devam edecek. Bu koşullar, askerî rejimin uluslararası ayağını oluşturuyor. Askerî rejime götürecek gelişmelerin birinci ayağı, Türkiye'nin yayılmasıdır. Türkiye Kuzey Irak'ta iddiaları olmaya başladığı ve Kürtlerin hamiliğine soyunduğu ölçüde, bir askerî rejim tehlikesi de yükselir. Çünkü bunları bir parlamenter düzen içinde yapmak zor. Parlamenter rejim olacak, sen milleti Yemen'de, Kafkas'ta askerliğe süreceksin! İçerde bunun yükünü işçi sınıfına yükleyeceksin! Bunu

Türk hâkim sınıflarının bir askerî rejim dışında yapabilme olanakları yoktur.

İkinci etken rejimin Kürt sorununda çıkmaza girmesi ve kitlesel şiddete yönelmesidir.

Kürt halkının özgürlük özlemi ve mücadelesinin böyle kitleselleşmesi karşısında Türk devleti şiddet dışı bir çözüm üretemiyor.

Şiddete eşlik eden politikaları da var. İşte "GAP'la ekonomik yönden bütünleştirelim, televizyonla dil bakımından bütünleştirelim, HEP aracılığıyla siyasal yönden bütünleştirelim" gibi. Ama Türk devleti bütün bunları yaparken, Kuzey Irak'taki Kürdistan'ın hamiliği için bile Türkiye'deki Kürdü ezmek peşinde. Kürtlerin yüzde 80'i açısından "Kürtlere koruyuculuk" planının ifade ettiği fatura, ezilmektir.

Kürt sorunu, Türk devleti açısından legal platformlarda çözülemeyecek bir noktaya varmıştır. Ya çok demokratik bir tutuma girecekler veya daha yaygın terör. "Tamam, ne istiyorsunuz? Kimliğinizi kabul ediyoruz" benzeri esnekliğin Türk devletinde olmadığı çok açık. Bu tür eğilimler var, ama hiçbir zaman belirleyici güçte değil. Bunu görmek lazım. O zaman alternatif nedir? "Bak işte TV'de sizin türkünüzü de çalıyoruz. Alfabenizi de okuyun. Artık Kürtçe kitaplar da ortaya çıkıyor" diye birtakım reformlarla beraber şiddeti gündeme getirecektir, yani "ez ve çöz" dediğimiz. Şiddet ve reformların iki ayaklı olarak Türk devleti tarafından kullanılmak istendiği görülüyor.

Ancak ezme işini bu rejim içersinde yapmanın mümkün olmadığı bir noktaya geliyoruz. Eskiden dağda vuruyordu, kırıyordu. Ve bu iş parlamenter rejimin yanında gidiyordu. Ama bu şiddet, sürekli parlamenter rejimin de altını oyuyor. Terörün Diyarbakır'da cenazeye kurşun atmaya kadar tırmandırılması, rejim içersinde yürütülemeyen bir noktaya kadar gelebilir.

Üçüncü etken, ekonomi ve işçi meselesidir. Burada fazla söze gerek yok. Ekonominin iflas haline geldiğini ve krizin derinleşme seyri içinde olduğunu görüyoruz. Körfez krizinin derinleştirici ek bir rol oynadığını biliyoruz.

Rejimin işçi sınıfına vereceği bir şeyi yoktur. Ücret artışını zamlar

izliyor. Verdiklerini 2-3 ay içinde geri alıyorlar. Buna karşın işçi sınıfı da hareketlidir.

Ekonomik olarak da Türk devletinin çözümsüzlük içinde olduğunu görüyoruz. 12 Eylül'den daha vahim bir manzara.

Darbeyi Göğüsleyen Etkenler

Bir de karşı etkenler var. 12 Mart ve 12 Eylül'de değiliz. 12 Mart ve 12 Eylül, halk hareketinin dibe vurduğu koşullarda olmuştu. 1960'lardan 70'lere kadar bir yükseliş oldu, ama 15-16 Haziran'dan sonra halk hareketi inmeye başlamıştı. 12 Mart geldiği sırada halk hareketi en zayıf noktasındaydı. Grevler, kitle hareketi, gençlik hareketleri hepsi bitmişti. 12 Eylül de aynı. 1977 yılı 1 Mayıs'ından sonra halk hareketinde bir duralama ve daha sonra da bir iniş görüldü. 12 Eylül, öncesinde de bir yükseliş dönemini değil, bir durgunluk dönemini yaşıyorduk.

Bugün durum çok farklıdır. Kürt hareketi yükseliyor, işçi hareketi yükseliyor. İşte yarın 300-400 bin işçi büyük bir eylem yapacak [1991 yazı işçi eylemlerinin son günü kastediliyor. Gerçekten 22 Temmuz'da yüz binlerce kamu işçisi toplu vizite, yürüyüş ve E-5'i kapama eylemleri gerçekleştirdi. -Y. N.]. İşçi hareketi ve Kürt hareketi darbeyi göğüsleyen etkenlerdir.

Körfez Savaşı bir Amerikan başarısıyla şimdilik sonuçlandı. Fakat daha çaplı baktığımız zaman, uluslararası planda, ABD'nin bu kadar yayılmasından rahatsız olan Japonya, Almanya gibi yeni büyük güçler çıktı. Sovyetler Birliği, Amerika'ya ne kadar teslim olursa olsun, büyük ve süper bir devlettir. Ve Amerika'nın, dizginleri böyle fütursuz bir şekilde ele almasından her zaman rahatsızdır. Bu da uluslararası planda ABD'nin durumunun o kadar parlak olmadığını gösteriyor.

Amerikan ekonomisinin de ciddî problemleri vardır. Körfez Savaşında gördük. O koskoca Amerika, bir Irak'ı yenmek için dünyanın devletini yanına almak zorunda kaldı. Amerika'nın buralarda askerî kuvvetleri kullanmasının o kadar basit ve kolay olmadığı da ortaya çıkmıştır. Bunlar da bizim lehimize olan faktörlerdir. O nedenle biz, "bir darbe

geliyor, kaçınılmazdır" demiyoruz. Tersine darbeyi göğüsleyecek birikimin olduğunu saptıyoruz.

Darbeyi istihbaratla ispatlamaya gerek yok. "Genelkurmay'da darbe birimi kuruldu" gibi istihbaratlar da var ve sağlam kaynaklardan. Ama asıl analiz önemlidir. "Seçimden sonra darbe olacak" diye de bir şey demiyoruz. Pekalâ seçimden sonra başka alternatifler de tüketilerek buralara gidilebilir. Onu da görmek lazım.

Hareketin Kendiliğindenci Karakteri

Arkadaşlar, ben başından itibaren Diyarbakır olayının içinde bulundum. Çok önemli birkaç tespit yapabiliriz.

Kürt hareketi, demokrat bir hareket olarak kitleselleşmiş durumda. Fakat bu hareket kendiliğindencidir. Diyarbakır'daki 30 bin kişilik kitle önemli ölçüde PKK sempatizanıydı. Ama şunu size kesin ve net olarak söylüyorum: O kitle hareketinin örgütlü bir önderliği yoktu. Köylerde, kırlarda bilinçli bir öncü kuvvet var. Nerede vuracak, nerede duracak planlamaktadır. Öncü tavırlar almaktadır. Hesaplı bir kurmayı vardır, bir savaş düzeni vardır. Ama şehirde böyle bir durum yok. Güneye indikçe şehirlerde örgütlülük biraz var. Fakat Diyarbakır gibi, Urfa gibi büyük şehirlerde kitle hareketine bilinçli olarak önderlik eden bir örgütlenme yok, tecrübe ve ideolojik birikim de yetersiz. Böyle bir rolü kısa zamanda üstlenmesi de pek beklenemez. Şehirlerde ne örgütlenmesi buna elverişlidir, ne de böyle bir tecrübesi var. Bu nedenle Diyarbakır'daki hareket, cıvıltılı, coşkulu, devrimci potansiyeli olan bir hareket olmakla beraber, bir başıbozuk harekettir. Yani her türlü provokasyona açık, hesapsız kitapsız, önderliği belli olmayan ve kim gelip önderlik yaparsa ona açık olan bir harekettir.

Türkiye işçi sınıfının eylemleriyle karşılaştırdığımız zaman, hesaplı, planlı, duracağı yeri bilen, haklı zeminde ilerleyen mücadele çizgisini göremiyoruz.

"Kürt kitle hareketi şu kadar devrimci, öncü ve ileri; işçi hareketi son derece yumuşak" gibi iddialar var. Ben bunun tam tersini söylüyorum. İşçi hareketinin de içindeyim. Kürt halk hareketinin de sık

sık içinde bulundum. En son Diyarbakır olayında da bulundum. Türkiye işçi hareketi politik bilinç etkeni açısından karşılaştırılamayacak kadar ileridir. Bir kere işçi malzemesi dolayısıyla ileridir. Sendikal tecrübeleri dolayısıyla ileridir.

Kürt halkı özgürlükten yoksun bırakılmış bir halk. Yürümemiş, toplanmamış, dernek kuramamış, örgüt kuramamış, parti kuramamış. Legal mücadele tecrübeleri sınırlı. Öncüleri buralarda kendilerini yeterince pişirme fırsatı bulamamış. Marksizm birikimi de teori ve pratiğiyle sınırlı. Proleter devrimci siyasal bilinç yeni filizleniyor. İşte bu nedenlerle kendiliğindencilik ağır basmaktadır. Öncüye müthiş bir ihtiyaç vardır.

İşçi hareketinin Türkiye ölçeğindeki deneylerini özümlemiş, ancak onu orada uygulayacak bir öncüye ihtiyaç var. Haklı zeminlerde mücadele eden, gerekirse zaman zaman ateşkesler yapan, nerede durulacak, nerede yürünecek, nereye vurulacak gibi konularda kurmay gibi hareket eden bir öncü, oradaki en büyük ihtiyaçtır. Bu olmadığı zaman, bu tür eylemlerin provoke edilmesi, saldırılara uğraması, bozgunlara uğraması gibi tehlikeler ve tehditler vardır.

Bakın, bir Vedat Aydın öldürüldü, 30 bin kişi ayağa kalktı. Polis birçok yerlere barikatlar kurmuştu. Kitle 40-50 bin kişi de olabilirdi. Bazı topluluklar ana kitleye ulaşamadı. Büyük bir potansiyele sahipti. Malzemesi son derece güçlüdür. Fakat hareketin önderlik bakımından büyük bir problemi ve zaafı vardır. Bunu çok net bir şekilde yaşadık. HEP de burada olumsuz bir faktör olarak çıktı.

HEP'in Milliyetçi Rolü

HEP sürekli olarak "Bu kurşun Kürt halkına atılmıştır", "Vedat Kürt halkının şehididir" temasını işledi. Oysa bilinçli bir önderliğin işleyebileceği tez şudur: Bu kurşun bütün Türkiye halkına atılmıştır. Diyarbakır'da, Hilal'de, Cizre'de yapılan şiddet ve uygulamalar, İstanbul'daki işçi sınıfını da hedef almaktadır. Bütün Türkiye'de demokrasiyi, bütün emekçileri hedef almaktadır.

Kürt halkına dostlar kazanmaya yönelik politikalar geliştirmek

bugün son derece önemlidir. Orada Kürt halkına dalkavuklukla, Kürt milliyetçiliğiyle Kürt halkına hizmet etmek mümkün değil. Kürt halkına dalkavukluk kendiliğindencidir. Kürt milliyetçiliği kendiliğindencidir. Bunların alternatifleri nedir? Türkiye halkının Kürt halkına omuz vermesidir. Bu, kendiliğindenciliğin aşılmasıdır. Yani kitledeki sıradan insanda görülen bilgisiz, bilinçsiz tepkilerin ötesinde ona öncü olarak bir şeyler götürmek ve çıkış yolunu göstermektir.

İşte, "Kürdistan faşizme mezar olacak" sloganı. Ankara'da zorbalık durduğu sürece, adam uçağıyla gelir, Kürdistan'ı bombalar. Onun için "Kürdistan'ın faşizme mezar olması" yetmiyor. Ankara'daki zorbalığı yıkacaksın ki, Kürt halkı özgürleşsin. Bunları anlamayan, Türkiye halkına el uzatmayan ve onu mücadele içine çekmeyen bir milliyetçi tavır, orada oy avcılığı yapıyor. HEP'in tavrı esas olarak oy avcılığıdır. İlginçtir, hem oy avcısıdır hem de Türk devletiyle belli ilişkileri var. Ondan para alıyor, 2 milyar lira. Özel kanun çıkararak HEP'e para veriyorlar.

Türk devletinin planları *Tercüman*'da açıklanıyor. HEP, Kürt demokratik güçlerini düzenle bütünleştirmek, düzenin içine çekmek için bir kanal olarak kullanılıyor. Bir yandan Türk devletinin araçlarından biri olarak inşa ediliyor, bir yandan Kürt milliyetçiliği yapıyor. Ortak bir bileşke var. O da şudur: Kürt milliyetçiliği, bütün milliyetçi akımlar gibi burjuvadır, kapitalist sistem içindedir, dolayısıyla dünya emperyalist-kapitalist sistemi içindedir. Kürt milliyetçiliğinin Batı emparyalizmi ile bağları olması doğal. Zaten sistemin dışında değil. Anti-emperyalist Kürt hareketi milliyetçilikten uzaklaşırken ve Türkiye halkına yaklaşırken; Batı da Kürt milliyetçiliğini kışkırtıyor.

Turgut Özal'ın oradaki dostları kimlerdir? Batı taraftarı olan reformistlerdir, milliyetçilerdir ve bunların HEP içindeki uzantılarıdır.

Batı planına yatanlar var. "Türkiye'nin Kürdistan'ı garantör olarak koruması" planına yatanlar, Türkiye halkına uzak duran Kürt milliyetçisi kesimlerdir. Birlikten, ortak mücadeleden yana olanlar ise, aynı zamanda Amerikan emperyalizmine karşı olanlardır.

Şimdi bu tahlillerin yapılması, Kürt halkına ulaştırılması ve bu tahlillere uygun konumların alınması, aslında kendiliğindenciliğin ötesine geçmek anlamını taşıyor. Onun için şehirlerde proleter devrimci

bir öncüye ihtiyaç vardır. Yalnız doğru bir eylem çizgisi izlemek bakımından değil, doğru politikalar izlemek için de... Özgürlük mücadelesini başarıya ulaştıracak olan, doğru politikalardır. Bu doğru politikaların temelinde, Kürt ve Türkiye halklarının mücadelesinin ortaklaştırılması, birleştirilmesi, emperyalizme ve onun uzantısı olan hâkim sınıflara karşı ortak mücadele platformunun adım adım örülmesidir. "Zonguldak-Botan el ele", "İşçi-Botan el ele" dediğimiz politikaların geliştirilmesidir.

Cenaze Töreni

Fehmi Işıklar orada otobüsün üzerinde bir konuşma yaptı. Türkiye halkına hiçbir mesajı olmayan, Türkiye halkını dayanışmaya çağırmayan, Türkiye halkını Kürdün imdadına koşturmayan, ona seslenmeyen ve tamamen Kürtleri gıdıklayan bir konuşmaydı. Kürdü yalnızlaştıran bir konuşma. Kürdü yalnızlaştırdığın ölçüde yenilgiye uğratırsın, bu da açık.

Bu konuşma bittiğinde kalabalık İstasyon Caddesi'nden yürümeye başladı. Otobüs arkada kaldı. HEP yöneticileri de otobüsün içinde oturuyorlardı. Baktık, tamamen başıbozuk bir kalabalık. Önderlik yok. Ve muazzam polis tertipleri var.

Aslında bir provokasyon olasılığını daha Ankara'dayken kendi aramızda konuştuk. Aramızda iki fikir çıktı.

Birinci görüş: Gidelim HEP'e diyelim ki, "Kardeşim, başıbozukluğa olanak vermeyelim. Gelin doğru politikaları ilan edelim. Diyarbakır önderlerini toplayalım. Özellikle devrimciler bu konuda anlayışlı. Yarın burada büyük bir kitle patlaması olacak. Bunun bir önderliğe ihtiyacı var. Bu önderlik şu politikalarla olur, şu eylem çizgisiyle olur. Bunları yapmak tarihî bir sorumluluktur ve gelin birlikte yapalım."

İkinci görüş ise şöyle özetlenebilir: "Bu HEP'in cenazesidir. Bunu anlamazlar. Biz 'törenin sorumluluğunu onlara bırakmak durumundayız."

Sonuç olarak ikinci görüş ağır bastı. Biz oraya misafir gibi gittik.

Ancak olayların içinde korktuğumuz gelişmelerin ucunu görmeye başlayınca, ister istemez sorumluluk üstlenmek ve olaya müdahale zorunluluğuyla karşı karşıya kaldık.

Otobüste bulunan HEP'lilere iki kez Nusret Senem arkadaşımızı gönderdik. Dedik ki "İnin, hep beraber bu kitlenin başına geçelim. Halkı ve bu kalabalığı koruyalım. Yoksa olay, önemli provokasyonlara ve ezdirmeye doğru gidiyor." Kimseyi indiremedik. Ondan sonra ben otobüsün oraya gittim. Bağırarak, otobüsün damındaki insanlara, Serhat Bucak'a, İsmet Ateş'e, Sırrı Sakık'a, diğer arkadaşlara, gazeteciler de otobüsün damındaydı, hepsi oradaydı, "hepiniz inin, Fehmi'ye, diğer milletvekillerine söyleyin, hepsi insinler ve bu topluluğun başına geçelim, önderlik edelim ve bu halkı koruyalım. Biraz sonra halkın üzerine ateş açarlar. Bu apaçık gözüküyor." Bunları apaçık söyledim. "Tamam abi" gibi şeyler söylediler. Otobüsün kapısı açıldı. Sırrı Sakık, "Buyrun içeriye Genel Başkanım" dedi. "Ben otobüse binmem, siz otobüsten inin" diye yanıtladım.

Otobüsün önünde 10-15 bin kişi, salkım saçak bir kalabalık, bir o tarafa, bir bu tarafa çarpıyor. "Lütfen taş atmayın" gibi otobüsün damından arada bir anons yapılıyor. Neyse, Nusret Senem'in ısrarları üzerine Kars Milletvekili Mahmut Alınak indi. Biz kalabalığı yararak topluluğun önüne geçtik. Orada zincirler kurmaya çalıştık. Bir süre bir disiplin sağladık. Topluluğu devrimci bir kontrol altına aldık. HEP'in yerel örgüt yöneticileri de bizimle birlikte hareket ettiler. "Taş atma!" diye sloganlar attık. Baktık ki elimizde hoparlör yok. 30 bin kişilik kocaman bir kalabalık! Bağırmayla, çağırmayla laf anlatamıyorsun. Ancak en öndeki birkaç yüz kişiye anlatıyorsun. Bu sefer o öndeki birkaç yüz kişiyi değerlendirerek "Taş atma" sloganı attık. Taş atanların ellerinden aldık. Bağırdık, çağırdık belli bir disipline alabildik. Kitlenin içinde çok sayıda provokatör vardı. Bu kadar yıllık tecrübem var. Diyelim yüz tane taş atan varsa, bunun 5-6 tanesi provokatördü. Adamın üzerine 5 kişiyi gönderiyorsun, elindeki bütün taşları alıyorsun. Ondan sonra gene gidiyor, taşları topluyor ve atıyor. Her halinden akıyor adamın mesleği. Samimî cahil adamla provokatörün davranışı ayırt ediliyor. O kadar tecrübem var, buralarda genellikle yanılmam.

Urfakapı'ya böyle geldik. Urfakapı'nın arkasında polisin yığınağı var. Beş on kişi el ele verdik. Urfakapı'yı tuttuk. Orada polis bir iki el ateş açtı. İlk yaylım ateşi orada başlayacaktı. Fakat biz kitleyi disipline aldık, doğru yöne yöneltik. Polis orada iki üç el silah attıktan sonra ateşi kesti. Biz beş on kişi kapıyı tuttuk. Önderlik edersen, kitle müthiş bir sağduyuyla disipline giriyor, söz dinliyor. Doğru önderlik yaptığın zaman, kitle devrimci ve çok eza çekmiş bir halkın sezgileriyle hemen doğruyu görüyor ve önderliği benimsiyor.

Biz oradan kitleyi Mardinkapı'ya doğru verdik. Fakat Urfakapı'yı tuttuğumuz için, önümüze bin kişi kadar geçmiş oldu. Biz tekrar ön safı tutmaya çalışıyoruz, fakat bahçelerden, kenarlardan insanlar devamlı önümüze yığılıyor. Oradan itibaren, baktık, yürüyüş kontrolden çıktı.

Mardinkapı'da bir karakol var. Karakola polis yığılı. Arkası kayalık, gidecek yer yok. Mardinkapı'daki olayı yaşadık. Önümüzde birkaç yüz kişi vardı. Üstümüzdeki duvara kurşunlar geldi. Beş altı Sosyalist Parti MKK üyesiydik. Bedri Gültekin, Guri Benzer, Ağa Yıldırım, Nusret Senem ve ben. Başka arkadaşlar da var. Orada halkın içinden tek bir el ateş açılmadı. Çocuklar karakola taş attılar. Karakol, küçücük pencereleri olan, kale gibi, taş bir bina. Kale! Yani oradaki polis taşa karşı korunaklı. Ayrıca kalkanla duruyorlar. Karakola da girseler bir şey olmaz. İki üç el havaya ateş açsa gene önler. Orada daha çok surların üzerinde duran özel timler halka yaylım ateşi açtılar. Tabii her şeyi göremiyorsun, ama birçok arkadaşın gözlemi öyle, karakoldan sıkılan kurşunlar, daha çok, havaya doğruydu. Fakat özel timler surların üzerinden kasıtlı olarak aşağıya ateş açtılar. Sonra sayısını öğrendik. 21 kişi düştü, hastaneye kaldırıldı ve 3'ü öldü.

Enteresan! Olaydan sonra ortalık bomboş. Ateş açılınca "bu kadar kalabalık nereye kayboldu" diye şaşıyorsun. Hakikaten cadde, hal binası, duvarlar ve birdenbire meydan boşaldı. Fakat biraz sonra insanlar tekrar doldu. Karakolun önüne baraj kuruldu ve topluluk mezarlığa doğru döndü.

Oradaki ilginç bir gözlemimi söyleyeyim.

Kitleyi taradılar. Üç kişi öldü. Dağılmadı. Çok önemli. Yaylım ateşi bittikten, diyelim yarım saat sonra tekrar insanlar caddeye doldu ve mezarlığa doğru devam etti.

Halkın ruh hali şöyleydi: "Madem bu cenaze yürüyüşü başladı, sonuna kadar götüreceğiz. Bu bizim boynumuzun borcu."

Mezarlığın önüne geldik. Muhsin Melik arkadaşa rastladım. "Buralara devrimci bir öncü örgüt gerekli" dedim. İnsanlar, o an bu ihtiyacı yüreklerinde, vicdanlarında duyuyordu. Büyük bir yığılma vardı. Biz de "artık yapacak bir şey kalmadı, olay da bitti" dedik ve dergiye döndük.

Esas ondan sonra büyük olay oluyor. Mezarlıktan üçer beşer insanları bırakıyorlar ve arkasından yeniden halk taranıyor. Otobüstekilere terör uygulanıyor.

Karakola ateş açıldığı söyleniyor. Karakola ateş açmaları lazım ki, üç kişinin ölümünü izah etsinler. Silahsız bir halka sen ateş açmışsın. Benim kanaatime göre orada kesinlikle bir pusu vardı. Oradaki özel timlerin heyecanlanıp, kızıp öfkeyle insan öldürmeleri mümkün değil. Kimse bunu kendi kafasıyla yapamaz, devleti tanıyoruz. Orada ateş açın diye bir emir olduğu ve bir pusu kurulduğu açıktır. Pekalâ Emniyet ortalıktan çekilebilirdi. Bırakırdı, halk cenazesini rahat götürsün, ortalıkta gözükmeyebilirdi. Hiçbir olay olmadan tören biterdi. Ama Mardinkapı'ya bir pusu kuruldu.

Doğru Politika, Doğru Eylem

Şehirlerde yükselen büyük kitle hareketine bir gözdağı vermek, bunu sindirmek şeklinde bir planın olduğu ortadadır.

Vedat Aydın'ın naaşının yol kenarına böyle vurulup atılması büyük bir tahrik. Besbelli bütün Kürt halkı tepki gösterecek. Devletin yeraltı güçleri bunu göze alarak öldürüyor. Öldüreceği adamı da o seçiyor. Ama buna verilecek demokratik cevap nedir? O cenaze törenini de muhteşem bir şekilde yapmak, doğru politikalar uygulamak. Türkiye halkının dayanışması ve desteğini kazanma, haklı zeminde ilerlemek, eylemi kararlılık ve disiplinle götürmek, karşı tarafa fırsat vermemek. Yani tersane işçilerinin uyguladığı eylem çizgisini uygulayabilseydik, büyük bir demokratik zafer olurdu. Bunun ba-

şarılamayışının bir tek nedeni var: Önderliğin olmayışı, hareketin kendiliğindenci karakteri.

Önümüzdeki dönem bu tür sorunlar olacak. Şehirlerde bu tür kitlesel hareketler olacak. Bu hareketlerin bir önderlik, doğru politika ve doğru eylem ihtiyacı olacak.

Şu anda Cizre Sosyalist Parti örgütünde bir açlık grevi var. 200 kişi katılıyor ve günde 3-4 bin insan ziyaret ediyor. Orada bu tecrübeyi anlatıyoruz. Kitleye dalkavukluk ve milliyetçiliğe prim değil, bunları anlatıyoruz. Burada yaptığım konuşmanın aynısı Cizre'de anlatılıyor.

Cizre'de Nevroz'dan sonra bütün partili arkadaşların söylediği şuydu: "Tek bir insanın burnu kanamadan, Nevrozumuzu bu kadar büyük başarıyla yaptık." Eğer insan ölseydi, daha sonraki kitle hareketine bu kadar büyük kitle getiremezdik. Mesela Nevroz sırasında Cizre'de polise taş atan çocukları önlediler, disipline aldılar. Orada uygulanan çizgi Diyarbakır'a alternatiftir.

"Botan-Zonguldak el ele", Türkiye halkıyla kardeşlik, gönüllü birlik, Ortak Ev, ortak iktidar, enternasyonalizm, Amerikan emperyalizmine ortak tavır şeklinde doğru politikalar üretiliyor.

Türk-Kürt Kavgası Olur mu?

Soru: Türk halkının Kürt halkı üzerine sürülmesi tehlikesi var mı? Millî kavgalar çıkabilir mi?

Doğu Perinçek: Bilimsel Sosyalist olarak bunu istemediğim için söylemiyorum, sadece, gerçekçi olarak belirtiyorum ki, böyle bir tehlike yok.

Size kendi deneyimlerimi anlatayım.

Hacıbektaş seçimlerine gittim. Hacıbektaş'ta bir gece yaptık. Hacıbektaş halkı Türk, kültürel ve geleneksel olarak Türk. Buna rağmen Kürt ozan götürdük. Türk halkını Kürtçeyle eğitmek, kardeşliğin eğitimi! Kürtçe halay, şarkı da söylendi. En büyük coşku ve destek ona oldu.

İzmir Aliağa'da iki ay önce bir işçi toplantısı yaptık. Kürt me-

selesini anlattığım zaman büyük destek var. Türkiye halkında Kürt meselesine karşı olağanüstü bir anlayış var. Milliyetçilik belki hâkim çevrelerde, daha burjuva kesimlerde olabilir ama işçi içinde, köylü içinde, Kürt meselesi konusunda bir anlayışsızlık görmüyoruz. Hele hele saldırıda kullanmak, 6-7 Eylül gibi, bu olanaksız.

Zaten İstanbul'da, İzmir'de, Ankara'da Türkle Kürdü birbirinden ayırıp saldırman mümkün değil.

(...)

İşçi Hareketi ve Kürt Halk Hareketi

Soru: İşçi hareketi, Kürt hareketine göre daha siyasî, daha tecrübeli dediniz. Bunun açılmasını istiyorum.

Doğu Perinçek: Türkiye'de bilinç faktörünün, politik faktörün işçi hareketinde çok daha yoğun olduğu tespitini hiçbir şekilde kitabî olarak yapmıyorum. Doğrudan doğruya somuttan yapıyorum. "İşçi sınıfı önder sınıftır, modern sınıftır" vb. gibi genel doğrulardan hareket etmiyorum. İşçi hareketinin içindeyim, yakından izliyorum. İşçi hareketinin liderleriyle gece gündüz toplanıyoruz. Onların anlattıklarını dinliyorum. Videoları sürekli olarak seyrediyorum.

İkincisi, Kürt kitle hareketinin içindeyim. Nevrozları, onların hazırlanışlarını, Serhıldanların hazırlanışlarını, hepsini yaşadım. Diyarbakır'da hapishanedeki tecrübeleri de öğrendim. Fakat daha önemlisi bizzat kendim yaşadım. Bir insan Cizrelidir. Cizre'yi yaşar. Ben Cizre'yi de yaşadım, Van'ı da yaşadım, Suruç'u da yaşadım. Onun için tespitim tamamen somuttur.

İşçi hareketine bakıyorsun, çok güçlü bir birlik var. Ve disiplin var. Zonguldak'taki işçi hareketi aşırı disiplinli ve aşırı birlik halinde hareket ediyor. Bölünmeme noktasında son derece kararlı.

İşçi hareketinin çok önemli bir özelliği de, hep haklı zeminde gidiyor. Mesela sol, "işçi hareketinde önderlik olmadığını, kendiliğinden olduğunu" söylüyor. Hiç öyle değil. Belki tek bir parti hepsini toparlamıyor, ama esas olarak sosyalist işçilerin önderliğindedir hareket. İşçi hareketleri son zamanlarda büyük ölçüde Sosyalist Parti'nin ön-

derliğinde oluyor. Hesap kitap var, kurmay var. Haklı zeminde nasıl ilerlenecek, ön sırada kim olacak, arka sırada kim olacak, polise nasıl tavır alınacak, hangi slogan atılacak, hangi politikalar izlenirse halkın desteği kazanılır, hangi politikalarla işçinin birliği korunabilir, hangi politikalarla Taşkızak, Haliç vb. işçileri birleştirilir sorunlarına devrimci çözümleri getiren bir önderlik var. Zonguldak olayında da bu, önemli ölçüde vardı.

İki hareket arasında önemli sınıfsal farklar var. Kürt intifadaları daha çok genç işsiz kesimleri kucaklıyor. Müthiş bir dinamizm var, coşku var, fakat disiplinsizlik de var. Bunlar ordulaşmış hareketler değil. Patlıyor. Son derece demokratik, dövüşçü, ama işte patlıyor, 3 saat, 5 saat, 8 saat, o kadar. Ondan sonra polis geliyor, herkes evlerine gidiyor. Ertesi gün olay bitiyor. Zonguldak olayındaki gibi, böyle 45 gün bir şehri gümbür gümbür sallama, üretimi durdurma yok. Düzen Cizre'deki, Silopi'deki olaya tahammül ediyor. Yani, işsizler çıkmış, sağa sola koşmuş, variller devirmiş. Buna katlanıyor düzen. İşçi hareketi son derece disiplinli, yarın ne yapacağını kararlaştırıyor, öbür gün ne yapacağını kararlaştırıyor. Örgütlü: Konseyler topluyor, komiteler kuruyor. Manzaraya baktığın zaman, belki öbürleri kadar heyecanlı, hareketli gözükmüyor. O da sınıfsal bir olay. Küçük burjuvazideki coşku işçi sınıfında yok. Onu görmek lazım. Ama burada da son derece vakur, disiplinli, ezici bir karakter var. Ben işçi hareketinde devrimci ve düzen yıkıcı potansiyeli çok daha güçlü görüyorum. Akıl etkenini çok daha güçlü görüyorum.

İşçi hareketi içinde 30 yıllık bir sosyalist birikim var. Bunun öğrettikleri var, tecrübeleri var. Şimdi Cizre, İdil, Silopi, Nusaybin'in tarihini eşelediğinde 1990 intifadalarından önce bu şehirlerin yakın tarihinde önemli demokratik kitle hareketleri yok. 1960'larda bazı mücadeleler olmuştu. Ama o bölgede değildi. Silvan'daydı, Diyarbakır'daydı, Siverek'teydi. Başka bir bölgedeydi. Botan geçmişte Türk hâkim sınıflarının ve dinçiliğin kuvvetli etkisinde olan, demokratik devrimci mücadele geleneği fazla olmayan yerlerdi. Son birkaç yılda alana çıktılar. Bu nedenle fazla tecrübeleri yok. Hesap kitap lazım. Kurmaylık gerekli. Bunları devrimci olmayan etkenler gibi gö-

rüyorlar. Ne kadar şiddetli olursa, ne kadar vurursa gibi bazı ölçüleri var.

Burada çok önemli bir faktör daha var. Türkiye'de çok geniş bir yasal mücadele olanağı var. Bunun en güzel örneği, PKK bile yasal mevzilerde mücadele edebiliyor.

Türkiye'de herkes dergi çıkarabiliyor, Abdullah Öcalan manşetlerden konuşuyor. Almanya'da RAF, Kızıl Tugaylar, Kızıl Ordu manşetten konuşamaz. Japonya'da, İtalya'da konuşamaz. Bu Türkiye'ye özgü kazanılmış bir alandır. Türk devleti bunu vermedi ama, bu halk hareketinin yükselişi çok önemli yasal mevziler kazandı. Bu yasal mevzileri kullanmayan bir hareketin, kendiliğindenciliği aşması mümkün değil. Sen Diyarbakır halkını yeraltında kesinlikle örgütleyemez ve öncülük edemezsin Burada legal mevziyi kullanmayan, kesinlikle öncü olamaz. Önderlik yapamaz. Siyasal parti çok önemli bir araç. Bunu kullanmayan, şehirlerdeki kitle hareketini devrimcileştiremez. HEP'in içinde yer yer devrimciler var. Ama partiyi kitle hareketine devrimci önderlik aracı olarak görmüyorlar.

Devrimciler ABD'ye karşı çıkıyor; HEP ise ABD'yi destekliyor. Yani HEP'in tepesi ile dibindeki adamlar tam zıt politikaları savunuyorlar. Fakat devrimciler bundan rahatsız değil. Neden? O örgütü bir önderlik iddiası ile kullanmıyor. Burada çok tarihî ve önemli bir gaf var, yanlış yapıyorlar. En sonunda kendilerine ve hepimize zarar verecek bir tavırdalar.

Kürt Gençlik Hareketi

Soru: Kürt halkının yaşadığı bölgelerde gençlik hareketini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Doğu Perinçek: Devrimci gençlik malzemesi çok yetenekli. Leb demeden leblebiyi anlayan ve kısa zamanda değişen ve eğitilmeye açık bir gençlik var. Türkiye'nin 68'ini de biliyorum. Bugün bir Kürt 68'i yaşanıyor. Gençlik devrimcileşiyor.

Türkiye'nin 68 gençliği, bugünkü Kürt gençliğinden birçok bakımdan geriydi. Bu kadar yetenekli, devrimciliği bu kadar kolay an-

layan bir gençlik az bulunur. Sınıfsal özellikleri de çok önemli: Son derece fakir, yarı-işsiz, dipten gelen, yarı-köylü özellikler taşıyan, ulusal ezilmeden dolayı olgunlaşmış ve enternasyonalizme çok yatkın. Bazıları Kürtçülüğü okşuyorlar, ama şunu söyleyeyim: Kürt halkına dalkavukluk yanlıştır. Kürt milliyetçiliğinin çözüm olmadığını biz her yerde açıkça söylüyoruz. En militan yerlerde büyük bir destek alıyoruz. Bizim tavrımızın dalkavukların tavrından daha büyük destek kazandığını size kesin olarak söylüyorum.

Sadece Batı'ya bağlanmış Kürt aydınlarda problem var. Onlar Batı kapitalizmiyle işbirliği yapıyorlar. Hem de sağa sola "Türk devleti şöyle böyle" diyor ve Kemalizme hücum ediyorlar. Kemalizm de onlar gibi Batıcı ve milliyetçi değil mi? Üstelik onlar, Kemalistler gibi anti-emperyalist ve devrimci değiller.

Kürt halkına ve Kürt halkının yarattığı bugünkü birikime çok güveniyorum.

(...)

Teori, Kasım 1991

NEVROZ SONRASI DURUM VE BAZI POLİTİKALAR *

Saptamamız gereken birinci nokta, devletin Kürt sorununda inisiyatifi ele geçirdiğidir. 1984 Eruh baskınından bu yana çeşitli dalgalanmalarla birlikte, esas olarak inisiyatif halktaydı. Fakat, Nevroz'dan da önce, son genel seçimlerden beri devlet inisiyatifi ele geçirmiştir Halk hareketinin yükselişinin doruğu Vedat Aydın'ın cenaze töreni olarak kabul edilebilir.

Devletin Programı: Onarım - Operasyon - Reform

Devlet üç maddelik bir programı uygulamaya koydu.

Birinci madde onarımdır. Yıpranmış bir Turgut Özal iktidarı vardı. Özal iktidarıyla halkı sindirmeyi gündeme getirmek ve halka ateş açmak olanaksızdı. Hâkim sınıflar iktidarlarını yenilediler ve kendi açılarından en uygun formülü de buldular. Tek başına bir DYP iktidarı, tek başına bir SHP iktidarı bugünkü uygulamaları gerçekleştiremezdi. Koalisyon, onlar için en uygun çözümdü. Çünkü bu iktidar, yalnız kamuoyu yoklamalarındaki yüzde 60'lık destekle değil, ANAP, RP, MÇP tabanı ile birlikte, PKK ile HEP'in de desteğiyle, yaklaşık yüzde 90'lık bir çoğunluğun onayını alan bir prestije sahip oldu. HEP ve Kürt devrimci hareketi bile bu iktidarın oluşmasına destek verdi ve onu alkışladı. *Yeni Ülke* ve *Özgür Halk* gibi dergiler, bu iktidarın reformlar getireceğini söylediler ve savundular. Unut-

* SP MKK, 7 Nisan 1992 tarihinde İstanbul'da toplandı; Nevroz sonrası siyasî durumu ve partinin önündeki sorunları tartıştı. Doğu Perinçek'in bu toplantıda yaptığı konuşmanın metni.

mayalım, HEP milletvekilleri, Kürt halkının bombalanmasından birkaç ay önce bu koalisyona güvenoyu verdiler. Şimdi zar zor ayrılıyorlar, bir kısmı hâlâ ayrılamadı. Aslında bazılarının gönlü hâlâ SHP'de. Görüldüğü gibi, birinci madde onarımdı ve düzen bunu başarıyla gerçekleştirdi.

Programın ikinci maddesi operasyondu, yani Bahar Operasyonu. Biz bu operasyonun haberini, Vedat Aydın'ın cenaze töreninin hemen ertesindeki yazılarımızda, açıklamalarımızda vermiştik. Bir operasyon hazırlığının başladığını tespit etmiştik. Sokaklarda Kürt halk önderlerinin öldürülmeye başlanması operasyonun hazırlığı idi. İlkönce tek tek suikastlarla halk önderlerini sindirmek hedeflendi, arkasından esas büyük sindirme harekâtı gelecekti. Nitekim esas operasyon Nevroz'da yapıldı.

Devlet programının üçüncü maddesi ise reformdu. Reform şimdi yavaş yavaş gündeme getirilmektedir.

Devlet bu üç maddelik programıyla inisiyatifi ele almıştır. Koalisyon iktidarı prestij toplamaktadır. İktidar yıpranmıyor, bunu tespit etmek gerekir. Ekonomik bakımdan büyük sıkıntılar var ve durum daha da kötüye gitmektedir. Bu iktidar dış politikada Türkiye'yi büyük maceraların içine sürüklemektedir. Bütün bunların sonuçlarını göreceğiz. Ama şu anda, iktidar Kürt meselesinde hâkim sınıflar açısından önemli bir puan topladı. Türk devleti, Kürt sorununda bir çıkmaza girmişti, fakat bu iktidar kendi açılarından oldukça başarılı oldu. Ekonomi ve diğer alanlardaki başarısızlıkları, bugün hâkim sınıflarca bağışlanabiliyor.

Zaten iktidar, sorunu, Kürt halkında ve aynı zamanda Türk halkında bir barış talebi yaratma noktasına getirmeyi hedeflemişti. Suikastlarla ve açık kışkırtmalarla işi aşırıya götürme, halkta bir barış talebi yaratmaya yönelikti. PKK devletin bu hedefini tespit edemedi. "Çok kan dökülecek", "100 bin kişi ölecek" sözleriyle Türk devletini tehdit ettiğini sandı. Oysa tersine, bu tutum, Türk devletinin barışı temel talep haline getirme tuzağına düşme anlamına geldi. Türk devleti, halkta "aman, kan dökülmesi dursun da ne olursa olsun" isteği yaratmaya çalışıyordu. PKK de bu isteğin yaratılmasına katkıda bulunmuş oldu.

Kürt halk mücadelesi, içinde yaşadığımız dönemde inişe geçmiştir. Bunu net olarak tespit etmek gerekir. Tekrar yükselecektir, fakat şu anda iniştedir. Kimse devletin kazandığı başarının farkında değil, bir müddet sonra etkilerini hissetmeye başlayacağız ve bu başarı bir süre daha devam edecektir. Devlet, halk kitlelerinin mücadele isteğini bir ölçüde kırmıştır. Bu noktada PKK'nin hataları da önemli rol oynamıştır. PKK'nin ayaklanma taktiği, baharı bir ayaklanma başlangıcı olarak benimsemesi, bu yönde sürekli çağrılarda bulunması, hazırlıklar ilan etmesi, devlet operasyonuna zemin hazırlamıştır. Devlete, yapacağı sindirme operasyonunu "ayaklanmaya karşı tedbir" olarak lanse etmesinde bulunmaz bir fırsat verilmiştir. Sonuçta, halkta bir hayal kırıklığı ve güven bunalımı durumu oluşmuştur.

Devlet kendine güven kazandı. "Ben ezerim, güçlüyüm" demeye başladı. Dikkat edilirse, üç beş ay önceki kendine güvensiz, aşağıdan alan tavırlar değişmiştir. Bu saptamayı şuradan da çıkarıyoruz: Reformlarda tereddüt başladı. Devletin programının "onarım - operasyon - reform" maddelerinden oluştuğundan söz ettik. Operasyondan sonra, "Biz bu işin altından kalktık, reform yapmadan da gidebiliriz" havasına girdiler. Bu noktada en katı tutumu özellikle Ordu almaktadır. Demirel'in de aynı havaya girdiği görülüyor.

Kürt burjuvazisi ise operasyon sonrası reform çizgisine iyice yamanmıştır. HEP önderliğinde de bu eğilim kuvvetli bir biçimde kendini göstermektedir. Reform paketinin bir unsuru olarak, Kürt partisinin kurulması gündeme getiriliyor. Kürt burjuvazisi ve Türkiye'nin büyük burjuvazisi zaten aynı piyasa temelinde çıkar birliğini kurmuşlar, dünya kapitalizmi ve emperyalizm ile de bağlara sahipler, aynı sistemin parçaları durumundalar. Reform planı; Kürt halkını, Kürt burjuvası, ağaları ve şeyhleri önderliğinde sisteme entegre etmektir. Kürt milliyetçiliğinin, Kürt sömürücü sınıfları önderliğinde sisteme entegre edilmesi hedefleniyor. Mesut Yılmaz bunu açıkça öneriyor. Turgut Özal'ın programı da bu noktadadır.

Olaya daha orta vadeli bakarsak, askerî çözümün çıkmazını görürüz. Devlet yetkilileri işi hallettiklerini söylüyorlar. Çünkü olaylara derinlemesine bakamıyorlar. Veya bakacak ve ona uygun çözümler geliştirecek cesaretleri yok. Ayrıca sınıfsal çıkarları da yok. Ama biz

bir kez daha altını çizelim ki, Kürt sorununda askerî başarı yoktur. Askerî çözüm, Türk devleti için tarihî olarak iflas etmiştir. Son zamanlarda, seçim konuşmalarımızda hep şunu vurguladık: Askerî başarı kazansanız bile Kürt sorununu çözemezsiniz. Eskiden beri isyanların askerî güçle bastırılmasıyla mesele çözülemediği gibi, büyüyerek bugüne geldi. Biz aslında devletin bahardaki askerî başarı şansını gördüğümüz için, bu vurguları yaptık. Böyle bir dönemden geçileceğini görüyorduk, aramızda da konuşuyorduk. Kürt devrimcilerine de ısrarla şunu söylüyorduk: Devrimci dalga hep yukarı doğru çıkmaz, bir iniş dönemi de gelecektir, o dönemlere göre de hazırlanmak gerekir.

Türk hâkim sınıfları esneklik gösterebilecekler mi, reform paketini nereye kadar uygulayabilecekler? Bu önemli; çünkü bazı reformlar getirebilirlerse, millî taleplerle mücadelenin alanını da daraltırlar. Bunun, Kürt hareketinin daha sınıfsal ve anti-emperyalist hedeflere yönelmesi bakımından olumlu sonuçları da olur. Bazı kazanımlar sağlamak bakımından da faydalı olur.

Günümüzde dış etken çok daha etkili hale gelmiştir. Körfez Savaşı'ndan bu yana devam eden süreç, SSCB'nin parçalanması, Kafkaslar'ın karışması gibi faktörler, Kürt meselesini daha da uluslararası hale getirmiştir. Bu, Türkiye açısından çok önemli ve reformları da çeşitli açılardan etkileyen bir gelişme.

Devletin PKK'yi Kuşatma ve Tecrit Etme Çabası

Şunu görmemiz gerekli: PKK birkaç platformda, çeşitli alanlarda kuşatıldı ve devlet tarafından belli ölçülerde tecrit edildi.

Birincisi; Kürt halkından tecrit edilmeye çalışıldı. Gerilla hareketini yıllardır sırtında taşıyan bölgelerde yıpranma oldu. Köyler boşaltıldı, köylü sürgün edildi, ormanlar yakıldı. Köylü dağa çıkıp davarını otlatamıyor, çocukları ölüyor. Habur kapısı kapatıldı, ekonomik bakımdan da darbe yedi. O bölge yıllardır çok ağır bir yük taşıyordu ve yıprandı.

İkincisi; ciddî bir yenilgi yaşandı. PKK, "Nevroz'da Kürt halkını ayağa kaldıracağım, silahlı halk ayaklanması yapacağım, savaş hükümeti kuracağım" derken, bunların hiçbirinde ciddî bir adım atamadı. Bu, halkta büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Kürt halkında PKK'ye karşı bir güvensizlik ve soğumaya yol açtı.

Üçüncüsü; PKK İslamcılıkla, somut olarak da Hizbullah aracılığıyla kuşatılmaktadır. Çünkü Hizbullah da Kürt halkının içinde bir kuvvet. PKK, Hizbullah'ı Kontrgerillanın bir uzantısı olarak görüyor, fakat gerçek bu değil. Hizbullah, Kontrgerilla ile işbirliği yapıyor. Uzantı olmak başka, işbirliği başka. Hizbullah diye bir örgüt, bir güç var. Kürt halkı içinde de devlet desteğiyle bir kuvvet topluyor. Kürt halkı içinde bunun bin yıllık bir temeli de var: İslam. İran gibi bir komşudan malî ve her bakımdan destek alıyor. Son 8-10 yılda, iki üç bin kişi İran'a götürüldü ve askerî eğitim gördü. Bütün bunları biliyoruz, *2000'e Doğru* kapak yaptı (16 Şubat 1992, yıl: 6, sayı:7). PKK, laikliği benimsemeyerek, Sünni İslam'a daha fazla prim vererek ve kendisinin daha fazla Müslüman olduğu konusunda Hizbullah'la bir yarışa girerek, aslında Hizbullah'ın zeminini güçlendirmiştir. Hizbullah bazı köylere hâkim olmaya başlamıştır, bazı kasabalarda önemli bir güç olmuştur ve PKK ile silahlı çatışmaya başlamıştır.

Dördüncüsü; Alevilik. Kürt halkının içinde Alevi de var, Sünni de. PKK, İslam'a yaslanan politikasıyla Alevi Kürt kitlelerini dışladı. İslama yaslandınız mı Alevi kitleyi kaybedersiniz. İslamı okşamak, Botan politikasıydı, ulusal Kürt politikası olamazdı; İslam birleştirici değil, bölücüdür. Ancak laiklik birleştirir.

Beşincisi; PKK, Botan-Behdinan hükümeti projesi ile Kuzey Irak'taki Kürt örgütleriyle arasını açtı. Behdinan, Barzani'nin hâkim olduğu bölge. Behdinan hükümeti kurmak, Barzani'ye meydan okumak demektir. Ona, "Ben senin hâkimiyet kurduğun alanda hükümet kuruyorum" diyorsun. Bu hem Türk devletiyle hem de Barzani ile savaşmak anlamına gelir. Barzani'nin Kuzey Irak'ta bir nüfuzu var ve bunu PKK ile bertaraf etmek o kadar mümkün değil. Bu nedenle PKK, Kuzey Irak'ta da tecrit olmaya başlamıştır.

Altıncısı; Türk devleti, PKK'yi Türkiye halkından tecrit etme konusunda da bazı adımlar atabildi. Türkiye halkı yakın zamana kadar

Kürt meselesine anlayışla bakıyordu. Bir düşmanlık, bağnazlık yoktu. Bugün yavaş yavaş ortaya çıkan tecritte PKK'in eylem çizgisi belirleyici etki yaptı. Bakırköy'de Çetinkaya mağazasına atılan molotofkokteyli, Kapalıçarşı'ya ve İstanbul Ticaret Odası'na konan bomba gibi doğrudan doğruya sıradan halk kitlelerini hedef alan terör eylemleri ve "100 bin insan ölecek" sözleri örnektir. 100 bin Vehbi Koç ölmeyecek, 100 bin fakir halk ölecek. Çoğunluk kendini o bombaların tehdidi altında hissetti ve "PKK fazla oldu, bu mesele bitsin" diye bir eğilim oluştu.

Buna ek olarak "meseleyi uluslararası platformlara, BM'ye, NATO'ya, büyük devletlere taşıma" eğilimi halkta büyük bir tepki yarattı. Bu eğilimin Türkiye halkında yarattığı tepkiyi çok iyi anlamamız gerekir. Solun basit bir şablonu, açıklaması vardır. Hemen "şovenizm kabarıyor" damgasını vurur. Oysa, esas olarak yukardan aşağıya pompalanan şovenizm burada belirleyici olmadı. Esas olarak yanlış eylem çizgisine ve olayı büyük devletler platformuna taşıma eğilimine karşı bir itiraz ve tepki var. Şovenizm bundan yararlanıyor. Dikkat edilirse, sıradan halk kitlesi eyleme geçmeye başladı. Okul işgal ediliyor, okuldaki diğer öğrenciler tavır alıyor. Bu olguyu çok iyi tahlil etmemiz gerekiyor. Tabii, aradaki sınırlar çok net olmadığı için, bu olgu Türk şovenizmi tarafından Kürt'e tepki yönünde kullanılmak isteniyor.

Yedincisi: PKK, Türk solundan tecrit olmaya başlamıştır. Sol kesimden bazı kişiler arasında, devletin uyguladığı operasyonu destekleyenler bile var ne yazık ki. Bu da dikkate değer bir durumdur.

Ayaklanmada Orta Yol Olmaz

2000'e Doğru'nun röportajında A. Öcalan "ayaklanma yok" dedi. Ama yayın organlarında, bildirilerde altı aydır ayaklanma pompalanıyor. Buna rağmen örgütün lideri "ayaklanma yok" diyor. Ayaklanmaya gözü kara gitmek gerekli. Bütün örgüt, olanca yoğunlaşmasıyla ayaklanmaya yürümeli. Ne sağa, ne sola, ne de arkaya bakılmalı. Aslında PKK baştan beri psikolojik olarak ayaklanma ha-

vasında değildi. Ayaklanmanın manevî-psikolojik havasını kendi örgütlerinde de yaratamadılar, yaratamazlardı da. Çünkü nesnel olarak ayaklanmanın koşulları yoktu, halk bunu görüyordu.

Doğan Güreş, *Milliyet* gazetesine yaptığı açıklamada (2 Nisan 1992) üç nokta tespit ediyordu: Devletin güçlerini doğru değerlendirmediler, kendi güçlerini abarttılar ve Kürt halkının kendilerine karşı tutumunu yanlış tespit ettiler. Gerçekten, bu üç noktada da bir subjektivizm görülüyor. Abdullah Öcalan, "HEP, İstanbul'da 100 bin kişilik miting yapacaktı; niye olmadı?" diye soruyor. O derece yanılgı içinde. Biz burada görüyoruz, bütün solla birlikte üç beş bin kişiden fazla toplama şansı yoktu. Orada 100 bin kişi toplanacağı umut ediliyor, haberler öyle gitmiş. Cizre'de devlet bir operasyon yaptığı zaman, halkın ayaklanıp günlerce Cizre'yi savunacağı, devleti evine sokağına sokmayacağı, silahını vermeyeceği gibi beklentiler var. Ancak gerilla savaşından düzenli savaşa geçme noktasında böyle olgulara rastlanabilir. Dengeyi kurarken, hatta üstünlüğü sağlarken olabilecek şeyleri bugünden bekliyorlardı.

Bir başka olumsuzluk da ayaklanmanın yenilgi için planlanmasıdır. Abdullah Öcalan'ın ayaklanma senaryosu şuydu: Ayaklanacağız, Türk Silahlı Kuvvetleri saldıracak ve biz on bin kişiyi Cizre'den Irak'a doğru, yollara, dağlara düşerek göçerteceğiz. Irak'a doğru bir Kürt göçü olacak ve bu hem dünyanın dikkatini çekecek hem de on bin kişi orada Botan-Behdinan hükümetinin kitle temelini güçlendirecek. Senaryo böyle.

Bu, birçok bakımdan yanlış. Birincisi; kitleleri en azından kaçıracak kadar ayaklandırman gerekir. İkincisi; ayaklandıktan sonra yenilgiye uğrayan kitleler Irak'a doğru değil, Mersin'e, Antalya'ya, İstanbul'a doğru kaçar. Bunu görememeleri de önemli bir zaaftır. Düşünülenlerin hiçbiri olmadı. Fakat yenilgiye uğramak için ayaklanma taktiğinde başka bir ipucu var. O da ayaklanmanın bir Kürt halk iktidarı kurmaya yönelik olmadığı. Dünyada Kürtlere yönelik bir ilgi yaratarak, sorunu uluslararası gündemde kuvvetlendirip bu platformlarda kazançlı çıkmak gibi bir plan içinde hareket ettiler. Bu nokta da çok önemlidir.

Bazı Zaaflar ve PKK'nin Önündeki İki Yol

Liderliğin bir başka önemli zaafı Suriye'de olmasıdır. Bu, Suriye devleti için bir kozdur ve Suriye bu kozu elinden çıkartmak istemez. Bu durum da mücadele açısından çok önemli bir zaaftır. Biz bu zaafa, eskiden beri, açık açık ve defalarca dikkat çektik. Önümüzdeki dönem bunun altını çizmek gerek. Olay daha büyük boyutlarla uluslararası hale gelince, Suriye'de bulunma zaafı çok daha etkili olabilir. Gelinen noktada, PKK liderliğinin ülke içerisinde halkın içinde mi, yoksa dışarıda mı olacağı yeniden büyük önem kazanmıştır.

Sonuç olarak, PKK'nin yaptığı bütün hatalar yığıldı ve fatura toptan çıktı. PKK, pragmatist bir tutumla tarihe çalım atabileceğini düşündü. Fakat bunların hepsi hesaba yazıldı ve 1992 Bahar'ında fatura çıktı. Bu noktada PKK, Türkiye emekçileriyle ittifak politikasını vurgulamaya başladı. Burada "samimî mi?" sorusu gündemdedir. Ciddî ve gerçekçi bir sorudur. Silopi belediye seçimleri ve ondan önce genel seçimler oldu. Türkiye emekçileriyle ittifak isteyen, kalkıp SHP'yi destekler mi? Sosyalist Parti'nin genel seçimler için önerdiği tavır, Türkiye ve Kürt halkının birliğiyle ve bir kardeşlik barikatıyla ilgiliydi ve bu kavrayış içinde ele alınması gereken bir politikaydı. PKK o dönem birlikten yana bir tavır almadı. Silopi belediye seçimlerinde SP'ye karşı aşiret politikasını destekledi. Oysa orada Sosyalist Parti'li bir belediye başkanı seçilmiş olsaydı, gelişme çok farklı olurdu. Silopi Belediyesi, bölgedeki durumu önemli ölçüde etkileyebilecek bir rol oynayabilecekti.

PKK'nin önünde nesnel olarak iki yol vardır: Ya Türkiye emekçisiyle birleşme ya da BM kapısına dayanma, yani sorunu dünya devletleri aracılığıyla, onların ağırlıklarıyla çözme çizgisi.

Petrol rezervlerinin önemli bir kısmı Ortadoğu'da. ABD Ortadoğu'yu avucunun içine almış, Almanya ve Japonya'nın boğazını tutmuş durumda. Almanya ve Japonya petrole çok bağımlı ülkeler. Almanya'nın bu durumdan rahatsız olduğu açıktır. Bu noktada da bir hesap hatası yapılıyor. Almanya PKK'yi kullanmak ister, fakat herhangi bir Kürt iktidarı kurulacağı zaman, Almanya'nın kuracağı iktidar hiçbir zaman bir yoksul köylü temeli bulunan PKK olmaz. Biz-

ler, Kürt devrimci hareketinin, Kürt yoksul köylülerinin ve halkının Türkiye emekçisiyle birleşmesini istiyoruz. Fakat şu an izlenen yol, bu yönde karar kılmış gözükmüyor.

HEP: Halk İktidarı Hedefi mi, Reformizm mi?

HEP'in bir tarafından devlet, bir tarafından da PKK çekiştiriyor. Üçüncü bir seçenekleri ise Türkiye emekçisiyle birleşmeleridir. PKK de bu çizgiye yönelirse iki seçenek kalır. HEP'in bir kısım yöneticileri de bu durumu değerlendirmeye bakıyor. Milletvekillerinin çoğu da aynı tutum içinde. Yani devlet ile halk arasında oynuyorlar. Devletin kazandığı askerî başarılar onları biraz daha devlete yanaştırdı. Hatta istifayı biraz geciktirdiler. Sonuçta halkın baskısına direnemediler. Fakat bombaların atıldığı gün istifa etmemeleri büyük sorumsuzluktur ve facia olarak nitelenebilir.

HEP, Kürt partisi olmaktan çekiniyor. Ne var ki; ancak sınıfsal ve enternasyonalist amaçlarla bir kardeşlik partisi isterlerse, bizim için değer taşır. Bir süre sonra, devlet "Kürt partisi de olsun, alın size Kürt partisi hakkı" derse, esas eğilimlerinin ne olacağı önemlidir. İçinden bazı kuvvetler kardeşlik partisi ister, ama eğilimlerinin ne olacağı henüz belirsizdir. HEP milletvekillerinin yönelişlerinde, bir ideolojik davadan çok, "bir daha parlamentoya nasıl girerim" kaygısı etkili oluyor. Bu kaygıyla politik tavır belirlerlerse, rüzgâra göre davranacaklardır.

Kürt halkının önünde de iki yol vardır: Birincisi; Türkiye emekçileriyle birleşmek ve bir halk iktidarına ilerlemek, ikincisi ise reformizm yoludur. Reformizm yolu hâkim rejimle ve aynı zamanda Batılı büyük emperyalist devletlerle bütünleşme yoludur. Kürt partisi bunun için kurulacaktır, bunun için hazırlanmaktadır. PKK'nin de legal planda bir Kürt partisi olabilir. Ama esas büyük Kürt partisini PKK'nin yönlendirmesi o kadar kolay olmayacaktır. Bu durum devletin de işine gelir. Kürt partileri, tabii, reformculuğu ve milliyetçiliği temsil edeceklerdir.

Kürt Halkının Örgütsel İhtiyacı:
Öncü Sosyalist Parti

Sosyalist Parti çok kıymetli bir öncü kadroya sahiptir. Bu son derece önemli bir birikimdir. Parti'nin Kürt meselesinde öteden beri aldığı tutumlar haklı çıkmıştır. Bu, ona bir prestij kazandırmıştır ve Kürt halkı içinde sevilmektedir. Zaafları ise şöyle özetlenebilir: Birincisi; devletten gelecek baskıları göğüsleme noktasında hazırlıkları yetersizdir. İkincisi de; kitleselleşmede henüz bir sıçrama yapmış değildir. Hâlâ bir öncü parti olarak durmaktadır. Kitleler içinde sevgi ve sempati yaratmıştır, ama onu henüz bir örgütlü maddî güce dönüştürememiştir.

Kürt halkının önemli örgütsel ihtiyacı öncü partidir, Sosyalist Parti'dir. Vedat Aydın'ın cenaze töreninde bu ihtiyaç ortaya çıktı. İntifadalar öncesi bölgede yaptığımız 12-13 kitle toplantısı bu ihtiyacı belirlemiştir. O toplantılar intifadaların zemininin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Sosyalist Parti'nin deneyimli önderlik birikimi Nevrozlarda bölgede vaziyet alamadığı için devlet senaryosu daha kolay uygulanmıştır. PKK, Sosyalist Parti'yi etkisiz hale getirmek için epey gayret gösterdi. Nevroz sırasında Sosyalist Parti bölgede eskisi gibi örgütlü bir güç olsaydı ve etkide bulunsaydı, farklı bir tablo ortaya çıkardı. Devlete o fırsatlar verilmezdi. Bu nedenle orada, özellikle şehir hareketinde ve yasal platformlarda Sosyalist Parti'ye ihtiyaç vardır. Sosyalist Parti dışında, yasal mücadele planında ve şehirlerde mücadeleye önderlik edecek, birikime ve deneyime sahip bir hareket yok. Bunu görmek gerekir. Sosyalist Parti kentlerdeki mücadeleyi akıllı, hesaplı, haklılık zeminine dayandırarak götürebilir. Bu bakımdan ona ihtiyaç vardır.

Kürt hareketleri içinde devrimcilik-reformculuk kutuplaşması yeni bir içerik kazanacak. PKK devrimci bir örgüt, fakat kuvvetle milliyetçi-reformcu görüşleri de yayıyor. Özellikle önümüzdeki dönem, büyük devletler konusunda alacağı tavır, devrimci-reformcu ayrışması açısından da belirleyici olacaktır.

PKK, Kürt hareketini az çok etrafında toplamıştı ve eski Kürt örgütleri arasındaki bölünmeleri büyük ölçüde tasfiye etmişti. Diğer ör-

gütleri etkisiz hale getirmişti. Fakat çeşitli Kürt örgütleri şimdi yeniden güçlenecek. Türk devleti de bunu teşvik edecektir. Onun için PKK'nin, burjuvazisiyle, ağasıyla, köylüsüyle, işçisiyle, Kürt halkını top gibi bir örgütte tutması artık olanaklı gözükmüyor. HEP, "zenginimi de kaybetmek istemiyorum" diyor. Oysa kaçınılmaz olarak bölünme var önünde. Bu nedenle "Kürt partisi rolünü ben üstleneyim, bir tane olur, kaptırmam" anlayışı yersiz. Tek gerçekçi tutum, bir emekçi partisi olmaktır. Fakat bu tabii, sosyalist programı gerektiriyor.

Önümüzde milliyetçilikle enternasyonalizm arasında bir çelişme olacak. Milliyetçilik ciddî bir eğilimdir. Türkler ve Kürtler arasında milliyetçi yöndeki kutuplaşma devam edebilir, böyle bir tehlike var. Halkın büyük kitleler halinde, birdenbire enternasyonalizme yönelmesini beklemek gerçekçi değil. Tabii ki bütün bu olanlardan ders çıkarıp enternasyonalizmde karar kılan bir emekçi kitlesi olacak. Ama Kürt halkının blok halinde milliyetçilikten vazgeçeceği, enternasyonalizme geleceği hayalini beslememek gerekir. Bölgedeki gelişmeler de milliyetçilik yönündedir. Emperyalizm de, Türk devleti de bunu pompalamaktadır. Bu nedenle milliyetçi kutuplaşma yönündeki eğilim hâlâ ciddidir. Öncü kesimler ise enternasyonalizmde berraklaşabilir.

Örgütsel Birlik Meselesi ve İlkeler

Örgütsel birlik meselesine gerçekler zemininde bakmak gerekir. Biz samimî olarak birlikten yanayız. Birlik platformları kurmak istiyoruz. Birlik zeminine hizmet eden etkenler ile zarar veren etkenleri masanın üzerine koymalıyız.

Birlik zeminini güçlendiren etkenler şunlar: Zorluklar aynı zamanda devrimci yönelişleri güçlendirir. Kürt devrimci hareketinde ve HEP içinde bu nedenle enternasyonalizm yönünde güçlenen bir eğilim olacaktır. İkincisi, taban Sosyalist Parti'yle birleşmek istiyor. Bu iki etken var.

Birlik zeminine zarar veren etkenler ise şunlar: Milliyetçilik ve Kürt zenginleri, sınıfsal örgütlerde birleşmeyi zorlaştırıyor. Büyük

devletlerle, BM kapılarına yönelmek birliği zorlaştırıyor. Kürt devrimci hareketinin eylem çizgisi de birliği zorlaştırıyor. Bireysel terör ve halk kitlelerini tehdit eden eylemler büyük engellerdir.

İlkeli birliği savunacağız. Sosyalizm programında birlik. Bu noktada hiçbir taviz olamaz. Arkadan gelen bütün ilkeleri sosyalizm amacı belirliyor. Bir parti ancak Sosyalist olursa milliyetçilikten kurtulabilir, enternasyonalist olur ve kardeşliği savunur.

Sosyalizmde direnmenin çok önemli gerekçeleri var. Eğer bu parti sosyalizmi savunmazsa işçiden kopar. İkincisi o parti örgütsel bakımdan da düzen içi olmak zorunda kalır. Reformizm temelinde kurulan bir parti, darbeler karşısında yaşamını sürdürebilir mi? "Biz kendi partimizi koruyalım, ama blok partinin içinde de yer alalım" görüşü kabul edilemez. O zaman esas partinle halka seslenemiyorsun ve o partiyi halka götüremiyorsun. Dolayısıyla böyle bir parti devamlı çürüyecektir. Onların söz ettiği Demokratik Kitle Partisi devletten bağımsız politika izleyemez. Nevrozlara önderlik edemez. Vedat Aydın'ın cenazesini de kaldıramaz, kaldıramamıştır da zaten. Onlarla böyle bir partide birleşirsek, Vedat Aydın'ın cenazesini biz de kaldıramayız. Onun için programlarda ve politikalarda ilkeli bir birlik şarttır.

Türkiye solu çok önemli bir değerlendirme hatası yaptı. Zannetti ki, TV'de konuşmak önemli. Oysa asıl ne söyleneceği önemlidir. Şimdi, biz HEP ile demokratik bir kitle partisinin temsilcisi olarak TV'ye çıktığımız zaman ne söyleyeceğiz? Eğer programda birleşemediyseniz, onların söylediğine benzer şeyler söyleyeceksiniz. Yani İHD gibi konuşacaksınız. İHD gibi konuştuğun zaman, emekçi partisi olamazsın.

Birliğin koşullarından önde gelen ve belirleyici olanı, sosyalizm programında direnmektir. Bu konuda hiçbir hayal kurmayalım. "Sosyalizm değerlerini programa koyalım, ama adını koymayalım" görüşü kabul edilemez. O zaman kendimizi kandırmış oluruz.

Anti-emperyalizmde de diretilmesi gerekir. Biz, anti-emperyalizmi, sosyalizmin doğal sonucu görüyoruz. Ama onların böyle sosyalizm anlayışı zayıf. Türkiye'de Sovyet sosyal emperyalizmi taraftarı bir "sosyalizm" de oldu. Yani emperyalizm ta-

raftan bir sosyalizm üretilebildi. Şimdi Alman taraftarı bir sosyalizm de çıkabilir. Onun için birliğin koşullarından birisi anti-emperyalizmdir.

Birliğin diğer bir koşulu, enternasyonalizm-kardeşliktir. Bu ilkeden de vazgeçilemez.

Dördüncüsü, kurulacak parti, Türkiye devrimi için bir parti olmalıdır. Sosyalist olur, fakat Kürdistan sosyalizmi diye koyar amacını. Biz Türkiye'de, Kürdüyle, Türküyle bir halklar cumhuriyeti için bir partiye varız.

Beşincisi, bireysel terörle araya kesin sınır çekilmelidir. Bakırköy'deki mağazaya, Kapalıçarşı'ya, Ticaret Odası'na bomba atıldığı zaman, susarak geçiştirme tavrı alamaz bu parti. Susarak geçiştirdiği an kesinlikle işçiyle, köylüyle birleşemez. "Ben bu eylemi onaylamıyorum" diyerek net tavrını koymalıdır. Bu noktalarda oportünizm olmaz.

Bu beş maddeyi birlik platformu olarak önermeliyiz. Birleşelim talebini çok dikkatli ifade etmeliyiz. Partimiz tabanında bağımsız faaliyet eğilimini zayıflatmamak gerekir. Partiyi bir beklentiye sokmamalıyız.

Dar Dönemden İşçi Hareketiyle Çıkılacak

Önümüzdeki kısa dönemde, DYP-SHP iktidarının geçici olarak prestij kazanması nedeniyle halk hareketinde duraksama ve gerilemelerle karşılaşabiliriz. Kısa vadeli başarılara ve sıçramalara ayarlı bir devrimcilik yapmayalım. Krizin derinleşeceğini tahlil ediyoruz. Zaten son dört yıldır bunu yaşıyoruz. 1989'dan beri bir işçi hareketi var, bir Kürt hareketi var, köylü hareketine de güveniyoruz. Önümüzdeki dar dönemden bir işçi hareketiyle çıkılacaktır. Bu nedenle dikkati tekrar işçi hareketine yöneltmeliyiz. Kürt halk hareketinde, yükü taşıyan alanda yorgunluktan gelen bir dinlenme dönemi olabilir. Buralarda canlılık başka bölgelere kayabilir. Bu olasılık hesaba katılmalıdır. İşçi hareketinden önemli bir çıkış beklenmelidir. İşçi hareketi çok daha soluklu, bilinçli, ileri ve siyasîdir.

Bazı Politikalar

Birlik yanlısı olacağız. Sabırlı ve ağırbaşlı tavırda direnmeliyiz. İdeolojik mücadelede ısrar en önemlisidir. Devrimci de olsa milliyetçi eğilimlerle aramıza net bir sınır çekmeliyiz.

Diğer bir politika, bağımsız faaliyettir. Bu dönemde tekrar öncünün inşası, kadrolaşma ve eğitim görevlerine ağırlık vermeliyiz. Öncüyü inşa ederken, partiye gençlikle bir dinamizm aşısı getirelim. Bunları hep ihtiyaç olarak tespit ediyoruz, ama bir türlü gerçekleştiremedik. Şimdi olumlu belirtiler var. Gençlik partiye yöneliyor. Fakat parti onların dilinden anlayamıyor, onlara uygun örgütsel çözümleri bulamıyor, onlara uygun eylem çizgisi yaratamıyor. Bu yüzden partiye yönelik ciddî bir eğilimi olmasına rağmen, gençliği bir türlü kucaklayamıyoruz. Onun için bizzat önderliğin bu çalışmanın başına geçmesi gerekiyor.

Teori, Mayıs 1992

PKK'Yİ BATILILAŞTIRMA OPERASYONU

1993 Nevrozu, Kürt sorununda yeni bir sürecin başlangıç tarihi oldu. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan, tek yanlı bir ateşkes ilan etti. Bu olaya PKK liderlerinin bir taktik atağı çerçevesinde bakanlar bir hayli yaygın. Oysa olay, Türkiye'yi de aşan bölge çapındaki gelişmelerin bir sonucu. Dahası bu ateşkes, dünya ölçeğinde emperyalizmin "küreselleşme" teorisi ve "Yeni Dünya Düzeni" projesi içinde bir anlam kazanıyor. Bu nedenle Öcalan'ın özellikle gösterişli yöntemlerle sahnelenen bu çıkışını, PKK'nin hatta Türkiye'nin boyutları içinde açıklamak olanaklı değil. Süreci belirleyen etkenler, Dünya ve Ortadoğu çapında.

ABD Senaryosu Yürürlükte

2000'e Doğru, Pentagon'un Kürt senaryosunu 1988 yılında kanıtlarla açıklamıştı*. İran - Irak Savaşı sırasında yeniden gündeme gelen senaryo, ABD'nin Irak'a saldırısından sonra hızla yol aldı. Senaryonun özeti, Türkiye'nin himayesinde bir Kürdistan'ın kurulmasıdır. Böylece hem Türkiye, ABD'ye çok daha bağımlı bir konuma çekilmiş olacak, hem de Kürdistan ABD kuklası bir devlet olarak bölgenin diğer ülkelerini hizaya getirmede kullanılacaktır. Bölge ülkeleri arasında derinleşen çelişmeler ve çatışmalar onları zayıf düşürecek ve ABD'ye daha muhtaç konumlara getirecektir. Senaryo, Kürdistan'ı Türkiye'nin "himayesine" vermekle birlikte, her an

* *2000'e Doğru,* sayı 11, 6 Mart 1988. Bkz. Yukarda, s. 229 vd.

Türkiye ve Kürdistan'ı birbirine karşı kullanma olanaklarını da içermektedir Böylece Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkaslar'da ABD'den göreli bağımsız girişimlerde bulunmasının yolunu kesecek önlemler de alınmış oluyor. Senaryo özetle, Kürtler dahil bütün Ortadoğu ülkeleri ve uluslarını birbirlerinin ayaklarına dolaştırıyor. Bu ülkelerin açgözlü ve milliyetçi hâkim sınıfları, ABD senaryosunda roller benimsemeye yakın görünüyorlar.

ABD'nin Kürt senoryosu, asıl atağını Körfez Savaşı'nda yaptı. Washington bugün Körfez saldırısının ürünlerini kaldırıyor. ABD'nin savaşta Kürt planı düzleminde elde ettiği kazanımları şu noktalarda toplayabiliriz:

—Irak fiilen parçalandı.

—Kürt halkı bölge devletlerinin terörü karşısında Batı'dan barış ve yardım uman bir psikoloji içine itildi.

—Kuzey Irak'ta (Güney Kürdistan) ABD'ye bağımlı ve kendi ayakları üzerinde durma şansı yok edilmiş bir Kürdistan kuruldu.

—Çekiç Güç, bölgeye yerleştirildi.

—Türkiye, üzerine yıkılan Kürt göçü ve Irak sınırındaki PKK üsleri nedeniyle kendi güneyindeki otorite boşluğuna yönelmeye zorlandı ve geleneksel politikalarından vazgeçirildi.

—Türkiye - İran savaşı senaryolarıyla bu ülkeler arasında gerginlik yaratılarak, ABD senoryosuna engel olabilecek ittifakların önü kesildi.

—Suriye önemli ölçüde hizaya getirildi.

—Almanya'nın bölgede ABD'den ayrı bir inisiyatif gösterme girişimleri çeşitli araçlarla yatıştırıldı.

—Türkiye'nin askeri operasyonları aracılığıyla PKK'ye ABD senaryosunda rol alacak konumlar dayatıldı.

Bölge güçlerini ABD adına hizaya getiren bu olaylar yanında son PKK girişiminin hazırlanması gibi ayrıntıda bile, ABD parmağı görülüyor. Abramowitz, bölgeye geliyor, Türkiye yetkilileri ve *Talabani ile görüşüyor.* Arkasından Talabani - Apo görüşmeleri geliyor. Daha sonraki trafikte ise, ABD'nin Türkiye'de en çok güvendiği kurye Cengiz Çandar göze çarpıyor.

Türk Devletinin Ez-Çöz Politikası

PKK liderini tek yanlı ateşkes ilan etmeye zorlayan ikinci etken Türk devletidir. Burada devletin uyguladığı üç politikanın etkili olduğunu görüyoruz:

1. Terör yoluyla Kürt halk kitlelerinde barışı temel talep haline getirmek, sınır ötesi harekâtla PKK üslerini bölgeden söküp atmak; bu askerî hedeflere ulaştıktan sonra reformlar getirmek, özetle "Ez-Çöz politikası."

2. Irak Kürdistanı'nın ekonomik kapılarını kapayarak Kürt yönetimi üzerinde PKK'yi teslim almaları için baskı uygulamak.

3. Diplomatik alanda Avrupa devletleri ile Suriye ve İran yönetimlerini PKK'ye tavır almaya zorlamak.

PKK'nin ateşkes ilanının devleti zor duruma düşürdüğünü söyleyenler oldu. Oysa olaylar, devletin 1990 Baharı'nda Çankaya Liderler Zirvesi'nde kararlaştırdığı "Ez-Çöz" politikasının yol aldığını gösteriyor. Devlet, PKK'nin çıkışı karşısında gafil avlanmış değil, tersine terör politikasının sonuçlarını topladığını söyleyerek övünüyor. Nitekim Kontrgerilla, PKK'nin tek yanlı ateşkesine olumlu yanıt vermiştir. Dikkat edilirse, ateşkesten bu yana Kontrgerilla cinayetleri aniden kesildi. Devletin illegal kanadının ateşkese uyması, bu girişimin devlete rağmen olmadığını göstermektedir. Türkiye devletinin çekindiği nokta, ABD'nin PKK ile güçlendirilmiş bir Kürt kartını gerektiğinde Türkiye'ye karşı da kullanma olasılığıdır. ABD ile işbirliği yapan hâkim sınıflar, böylece ABD'ye daha çok teslim olmaya zorlanıyorlar.

Bilindiği gibi devlet, 1990 öncesinde gerilla hareketini dağlarda tecrit etmeye çalışıyordu. Ancak gerilla 1990 yılına varmadan özellikle Botan bölgesinde köylü kitleleri temeline oturmaya başladı. 1990 Şubat'ındaki intifadalar ise, devletin sınır boyundaki küçük şehirlerde ve kasabalarda kontrolü kaybetmekte olduğunu gösterdi. Çankaya Liderler Zirvesi ve arkasından 10 Nisan 1990 günü çıkarılan Sansür-Sürgün kararnamesi, bu gelişmeye devletin hangi yanıtları vereceğini belirledi. Liderler ve Ordunun hiyerarşisi, Kürt halk kitlelerini hedef alacak bir terör politikasında anlaştılar. Daha doğrusu Genelkurmay o

zaman "Ez-Çöz" diye özetlediğimiz bu politikayı liderlere dayattı. Sürgünler, şehirlerdeki Kürt halk kitlelerini terör karşısında yasal örgütlerden ve önderlerden yoksun bırakmak için düşünülmüştü. Sansür ise, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın o zaman belirttiği gibi özellikle *2000'e Doğru*'yu susturmak amacıyla getiriliyordu. Böylece devletin uyguladığı daha yoğun ve kitlesel terör yazılamayacak, kamuoyuna duyurulamayacaktı.

Ne var ki, Çankaya Zirvesi'nde zoraki kabul edilen mutabakat tutmadı, parçalandı. ANAP iktidarı kitleleri hedef alacak bir terör politikası uygulayabilecek otoriteden yoksundu. 1989 Baharı'ndan beri işçi hareketi büyük bir çıkış yapmıştı. Kürt halk hareketinin yükselişi devam ediyordu. Türkiye halkı, cephesini ANAP'a döndürmüştü ve Kürt halk hareketine karşı düşmanca bir tutum içinde değildi; 1990 başındaki intifadalardan etkilenmişti. Kürt sorununa daha anlayışlı bir bakış açısı hâkimdi. Bu koşullarda DYP ve SHP gibi büyük partiler, Ordunun ANAP iktidarıyla birlikte uygulayacağı terör politikasına ortaklık etmeyi kendi açılarından akıllıca bulmadılar; iktidarı değiştirerek terörü bizzat uygulamaya talip oldular. Bu arada, 1990 Ağustos'unda Irak'ın Kuveyt'i kendisine katan askerî eylemiyle birlikte Körfez Krizi başladı. Körfez'de savaş tehlikesi de Çankaya Mutabakatı'nı dağıttı. Turgut Özal, Washington güdümlü "Bir koyalım, beş alalım" politikasını uygulamak isterken, DYP ve SHP Genelkurmay'la birlikte Türkiye'nin savaşa bulaşmasına karşıydılar. Türkiye savaş sırasında Turgut Özal'ın Amerikanofil çizgisini değil, Genelkurmay-Muhalefet blokunun politikasını izledi.

Körfez Savaşı, Türkiye hâkim sınıflarının Kürt politikasında önemli değişikliklere yol açtı, ABD, savaşın bitmesinden sonra 1991 Nevrozunda Kuzey Irak'ta önce bir Kürt ayaklanması kışkırttı, arkasından bu ayaklanmanın bastırılmasını seyretti. Böylece Türkiye'nin üzerine büyük bir Kürt göçü yıkıldı. Yüzbinlerce Irak Kürdü, Türkiye'ye sığınırken üzerinden geçtikleri sınırı da ortadan kaldırdılar.

Türkiye, hem Kürt göçü hem de Kuzey Irak'taki PKK üsleri nedeniyle sınırın ötesiyle ilgilenmeye zorlandı. Böylece savaş arifesinde Genelkurmay SHP-DYP blokunun uyguladığı geleneksel politika savaştan sonra çözülmeye başladı. Türkiye hâkim sınıfları, Körfez Sa-

vaşının sonuçları karşısında eski "Misak-ı Millî" politikasından adım adım koparak, ABD'nin Kürt senaryosuyla bütünleşme eğilimine girdiler. Körfez Savaşı sırasında ABD-Özal çizgisinin dışında duran Genelkurmay, savaştan sonra ABD ile uyumlu bir çizgiye yöneldi. DYP ve SHP'nin Körfez politikalarında da bu eğilim güçlendi. Körfez Savaşı sırasında bölünen hâkim sınıflar savaştan sonra Çekiç Güç'e kucak açmada birleştiler. 1991 baharına gelindiği zaman, Türkiye hâkim sınıfları içinde ABD ekseninde bir mutabakat oluşmuştu. O kadar ki, ANAP bile iktidardan düşmesine yol açacak bir erken seçimi kabul eti. Kürde devlet terörü ve emekçiye Acı reçete için, yıpranmış iktidarın yenilenmesi gerekiyordu.

1991 Nevrozu öncesinde Genelkurmay Başkanı on aydan beri operasyona hazırlandıklarını belirtmişti. Karar tarihi 1991 baharına rastlıyor, yani Mutabakat'ın oluşmasına. Nitekim 1991 baharında devlet otoritesinin sarsıldığı kasaba ve şehirlerde halk önderlerine karşı kontgerilla cinayetleri başladı. Böylece devletin illegal faaliyetlerinin kapsamı genişledi. Devlet daha 1990 öncesinden beri köylük alanları denetim altına almak için köylüyü göç etmeye zorluyordu. Bu kez şehirdeki halk önderlerini katletme faaliyetine de girişildi. Ayrıca devlet, Hizbullah'ı MİT ve polis aracılığıyla destekleyerek, kendi silahlı örgütleri dışında ikinci bir terör aracı geliştirdi.

Özetle 1990 baharında Çankaya Liderler Zirvesi'nin üzerinde birleştiği mutabakat, Körfez Krizi sırasında dağılınca, ancak 1991 baharında uygulanmaya başladı. Mutabakat'ın ABD eksenine oturması ve Kürt sorununda "ez-çöz" politikasını yürürlüğe sokması için, Körfez savaşı'nın yaşanması ve erken seçim gerekmişti. Devlet, ANAP iktidarıyla uygulayamayacağı operasyonu, otoritesini yenileyerek ve ABD senaryosunda rol alarak gerçekleştirdi.

PKK'nin Batı'ya Bel Bağlama Süreci

Abdullah Öcalan'ın tek yanlı ateşkes ilanı üzerine dikkatler daha çok silahlı mücadelenin durdurulması üzerinde yoğunlaştı. Oysa bu girişimde asıl önemli olan, PKK'nin Kürt sorununda Batı'ya patron

rolü tanıyan bir çizgiye girmesidir. Burada Batı, coğrafi bir kavram değildir; emperyalizm kibarca böyle isimlendirilebiliyor.

Devletin kontrgerilla, Hizbullah ve zorla göç uygulamaları karşısında, Kürt halkı saflarında barış isteği bütün taleplerin önüne geçince, gerilla mücadelesinin olanakları da daraldı; söz yerindeyse gerilla bu barış talebinin içinde eskisi kadar rahat hareket edemez hale geldi. Botan'daki kitle temeli, sürekli devlet terörünü göğüsleyerek bir hayli yıpranmıştı. PKK daha çok Sünni-Kürt kitlelerinin eğilimlerini okşayan politikasıyla Alevi-Kürt kitlesinde bir güvensizlik yaratmıştı. Böylece PKK, kendi etki alanının sınırını kendi politikasıyla çizmişti. Buna son zamanlarda yoğunlaşan milliyetçi söylemin ve halktan insanları hedef alan eylemlerin Türk halk kitlesinde oluşturduğu tepkiyi de eklediğimiz zaman PKK'nin Alevi Kürtlerin ve Türklerin yaşadığı alanı kendisi için bir duvar haline getirdiğini saptarız. Yıllardır Alevi halkı ezen ve onu hâlâ ikinci sınıf yurttaş olarak gören devlet, PKK'nin hatalarından yararlanarak Aleviliğin mezhepçi temelde örgütlenmesini destekledi. Böylece PKK, devletin yoğun terör uygulayacağı alanın sınırlarını, kendi politikasıyla belirlemiş oldu. Bu alanın darlığı devlet terörünün etkisini güçlendirdi. Sonuç olarak 1992 Nevrozundan sonra Kürt halk hareketindeki yükselişin duraksadığını ve bir iniş eğiliminin belirdiğini görüyoruz. Sınır boyundaki küçük kentlerde otoritesini yitiren devlet, yeniden denetim kurabildi. 1990-91 döneminin canlı kitle hareketi geri çekilmeye başladı. Kitle hareketinin yükseliş döneminde halkın en önemli talebi özgürlüktü; bu kez barış özlemi öne çıkmaya başladı. Devlet, özellikle mücadelenin yükünü kaldıran halk kesimlerini "barış olsun da ne olursa olsun" noktasına getirmek için terör uyguladı ve bu çizgide belli bir mesafe alabildi.

Sınır ötesi harekât, bu koşullarda PKK'nin sınır boylarındaki üslerini yok etmek amacıyla gerçekleştirildi. Gözlemciler, daha çok, öldürülen gerilla sayısını tartıştılar. Ancak daha önemli olan, üslerin varlığıydı. Çünkü bu üsler, gerilla harekâtı için bir dayanak işlevi görüyordu. Devlet, bu dayanağı ortadan kaldırmış oldu. Kürt halkının moralini esas etkileyen olay ise, Kuzey Irak'taki Kürt devletinin bu harekât sırasında Türk devletiyle işbirliği yapmış olmasıdır. Askerî

harekâttan önce küçük çapta bir Kürt-Kürt savaşı yaşandı. Ulusal ve anti-emperyalist bir Kürt stratejisi bulunmadığı için, Kürt örgütleri dar-parça bencilliğiyle birbirine karşı kullanıldı. Bu olay, hem PKK saflarındaki hem de halk kitleleri içindeki ruh halini olumsuz etkiledi.

ABD'nin ve Türk devletinin amaçları ve politikaları bellidir. Onların uygulamalarından yakınmak ve bu uygulamaların insan haklarını nasıl çiğnediğini açıklamak, sorunları çözmüyor. Sorun, emperyalizmin ve hâkim sınıfların doğasından gelen bu haksızlık karşısında, onlara benzemeyen ve halkın umudunu temsil eden doğru bir çizgi izlemektir. Bugün gelinen noktada, nesnel olgular bir yana bırakılırsa, PKK'nin hataları belirleyici olmuştur. Bu hatalar yaşanan sürecin özellikle dört kritik anında kendini gösterdi:

—Körfez Savaşı'nda

—1991 Ekim seçimlerinde

—1992 Nevrozunda

—Sınır ötesi harekât sonrasında.

Körfez Savaşı: PKK, Körfez Savaşı öncesinde ve savaş sırasında anti-emperyalist bir tavır almadı. Bu örgütün o dönem yaptığı açıklamalar incelenirse, özet olarak savaşın "iki soyguncu" arasında olduğu tezi benimsenmişti; emperyalist ABD ile "sömürgeci Irak Devleti"nin çarpıştığı söyleniyordu. Bu durumda taraflardan birisinin yanında yer alınamazdı! Böylece PKK, en sonunda kendisini de yutabilecek bir emperyalist girişime karşı çıkmadı. Burada sorun, ABD saldırısını askerî alanda göğüslemek değildir; politik düzlemde de olsa, bu saldırıya açık bir tutumla karşı koymaktır. Kardeş Arap halkının uğradığı ağır emperyalist saldırı karşısında tarafsız kalmak, Kürt halkı ve bütün Ortadoğu halklarının yaşamsal çıkarlarına aykırıydı. Hiçbir Ortadoğu halkı, ABD etkisinin genişlemesinden yarar sağlayamazdı. Ancak emperyalist işbirlikçileri böyle bir mantığa sahip olabilirlerdi. Nitekim ABD zaferi onlara yaradı. PKK ise bölgede güç dengelerinin emperyalizm yararına değişmesinden etkilendi ve en sonunda ABD senaryosu içinde rol almak durumuna düştü.

PKK önderliği, Körfez Savaşı sonunda gelişmelerin farkında değildi. Bir kaos ortamının doğduğunu, Türkiye - Irak sınırının ortadan kalktığını, bu ortamda PKK için çok elverişli koşulların doğduğunu

sanıyordu*. Olaya dünya ve bölge çapında bakamıyor, ABD'nin güçlenmesinin bölgede hangi süreçleri harekete geçirebileceğini düşünemiyordu. Parti bencilliği ve dar grup çıkarı tahlillerinin içeriğini belirliyor, bu nedenle orta ve uzun süreli gelişmeleri göremiyordu. PKK önderliği, bu dar görüşlülüğü yüzünden Irak rejiminin savaş sonrasında Kürt ayaklanmasını bastırmasını da olumlu karşıladı.

1991 Ekim Seçimi: Körfez Savaşı sonrasında ortaya çıkan tabloda, bölgenin halk örgütleri, kararlı anti-emperyalist politikalar izlemek durumundaydılar.

1991 Baharı'nda Türk hâkim sınıfları bir yıl önce Çankaya Liderler Zirvesi'nde vardıkları mutabakatı hayata geçirmeye yöneldiler. Erken bir seçim yapılacak ve yıpranan otorite yenilenecekti. Emekçiye Acı reçete ve Kürde mermi politikası ancak bu yenilenen iktidarla yürütülebilirdi. ABD'nin Körfez'deki zaferi, Türk hâkim sınıflarını da hizaya getirmişti ve ABD senaryosunun içine çekmekteydi.

Bu gelişmeye karşı halkın verebileceği tek bir yanıt vardı: bir demokrasi barikatı oluşturmak. Seçim politikası da buna bağımlı kılınmalıydı. İşçi Partisi (Sosyalist Parti), o zaman bu gerçekleri saptadı ve bütün halk güçlerini seçimlerden başlayarak bu barikatın inşasına çağırdı. HEP'e götürülen birlikte seçime girme önerisinin esas gerekçesi de buydu. Ne var ki, HEP milletvekillerinin çoğu için yeniden milletvekili olmak her şeyden önemliydi.

Devlet ise, Kürt direnişini HEP aracılığıyla rejimle bütünleştirme politikasını belirlemişti. Gazeteler devletin bu niyetini en yetkili ağızlardan sık sık yazdılar. Seçimler, bu politikanın uygulanması açısından kritik bir fırsattı. Bu devlet görevini ancak SHP yapabilirdi ve ihale de bu partiye verildi. İnönü, seçimlerde HEP ile ittifakı, oy kaybetme tehlikesine rağmen bir "ulusal görev" olarak kabul ettiklerini belirtti. Nitekim diğer partiler, SHP'yi eleştirmediler. Çünkü onlar da biliyorlardı ki, Kürt halk hareketi HEP kanalıyla düzenin sınırları içine çekilecekti. Cumhurbaşkanı Özal, HEP milletvekillerine özel bir görüşmede, "Ne yaparsanız yapın, fakat Doğu Perinçekler ile birleşmeyin" uyarısını yaptı.

* PKK lideriyle Körfez savaşı sonunda yaptığım görüşme için bkz., *2000'e Doğru,* Sayı 7, 14 Nisan 1991; sayı 8, 21 Nisan 1991.

Seçimlerde, HEP kendi politikasını PKK'ye de kabul ettirdi. PKK'nin HEP'leşmesi sürecinde önemli bir adımdı bu. PKK önderliği HEP'i yönlendirebildiğini kamuoyu önünde söylüyordu ama aslında HEP, PKK önderliği HEP'i yönlendirmeye başlamıştı. Çünkü PKK, HEP'in yaptığı tahlillerinin sınırları içinde politika üretir olmuştu.

İşçi Partisi, HEP'i ve PKK'yi SHP ile seçim ittifakı yaptıkları için eleştirdi. Çünkü emekçi halka Acı reçete içirecek ve Kürde mermi politikasını uygulayacak yeni bir iktidarın kurulmasına omuz vermekteydiler. İşçi Partisi, seçime parlamentarist gözlüklerle bakmadı; parlamentoya girmeyi değil, devlet sopasına karşı bir halk barikatı kurmayı esas aldı. İşçi Partisi, parlamentarist olsaydı, PKK liderinin önerdiği dört milletvekilliğini kabul eder ve HEP'lilerle birlikte SHP listesinden parlamentoya girerdi. PKK, Türk hâkim sınıflarının mutabakatına omuz veren bir seçim politikası benimserken, İşçi Partisi'ni de bu devletçi çözüme ortak etmek istedi ve dört milletvekilliğini vererek bir hayli cömert davrandı. Bu öneri kabul edilseydi, emekçi halk bağımsız olarak kendi ses ve örgütüyle seçim platformuna giremeyecek ve seçimden sonra yürürlüğe konan Acı reçete-devlet terörü programı halka anlatılamayacaktı. Daha önemlisi, İşçi Partisi de sürece destek vermiş olacaktı. Burada PKK ve HEP, İşçi Partisi'ne değil, halka karşı sorumsuz davranmış oldular.

HEP ve PKK, genel seçimde Türk hâkim sınıflarıyla anlaşmakla bir kapanın içine girdiler. Bugün PKK'nin izlediği politika, o kapanın içinde bulunan çözümdür. Devletin, Kürde terör politikası uygulamaya hazırlanırken, Kürtlük adına ortaya çıkan örgütlerin katılımını sağlaması, devlet için bulunmaz bir kamuoyu desteği yaratmıştır. PKK ve HEP, bütün yayınlarında SHP'nin ileri ve demoratik işlevler göreceğine dikkat çekerek seçim politikalarını açıkladılar ve Kürt kamuoyunu kendisini ezecek bir iktidarın kuruluşunu desteklemeye hazırladılar.

1992'deki Nevroza açmazlarla, Körfez Savaşı'nda emperyalizm karşısında tarafsız kalınarak ve genel seçimde Türk ve Kürt hâkim sınıflarının mutabakatına girilerek varıldı. Oysa hâkim sınıfların karşısında bir halk barikatı kurulsaydı, bugün tablo çok değişik olacaktı. O zaman başka bir süreç başlayacak, Türkiye ve Kürt halkları ara-

sında bir köprü yaratılacak, Acı reçete, devlet terörü programı karşısında çok önemli bir birleşik bir halk gücü yaratma çizgisine girilecekti. Bu süreç; PKK'yi en sonunda emperyalist senaryolarını içine çeken yoldan farklı bir kanal açacaktı. Anti-emperyalizm ve demokrasi cephesi güçlenecekti.

Nevruz 1992: PKK'nin 1991 Ekim seçimi ile Nevruz arasındaki planları ve pratiği bugün gelinen politikalarla sımsıkı bağlantılıdır. O zaman yayın organlarında ve bildirilerde sık sık açıklanan plan şuydu: Bütün hazırlıklar Nevruz'da büyük bir silahlı halk ayaklanmasına yönelik olacaktı. Türk devleti bu ayaklanmayı bastıracak, fakat ayaklanan güçler kitleler halinde Kuzey Irak'a geçerek "Botan-Behdinan hükümetini" kuracaklardı. Ayaklanmanın bastırılması, Batı devletlerinin Kürt sorununa daha ilgili hale gelmeleri için değerlendirilecekti. Görüldüğü gibi, Nevroz politikası Türk ve Kürt halklarının ortak iktidarını ("Ortak Ev") kurmayı hedefleyen bir stratejinin parçasını oluşturmuyordu. PKK, artık mücadele arkadaşı olarak Türkiye halkını kazanmaktan çok, Batı devletlerini ikna çizgişini benimsemişti. Yapılan büyük hesap hataları, PKK'yi kaçınılmaz olarak Batı'ya daha çok bel bağlayan konumlara itmiştir.

Neydi bu hesap hataları? Bir kez PKK lideri Şam'a ulaştırılan abartılı raporların da etkisiyle kendi gücünü çok abarttı, devletin gücünü olduğundan çok küçük gördü. Kürt halkı açısından Nevruz için planlanan devlet terörünü göğüslemek gibi bir savunma taktiği gerekliyken, PKK ayaklanma çağrısıyla halkın durumuna hiç uymayan bir saldırı taktiği benimsemişti. Daha doğrusu, PKK, devletin provokasyonuna geldi. Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in belirttiği gibi, devlet on ay öncesinden bir askeri operasyona hazırlanıyordu. Bu operasyon, halk kitlelerini sindirerek gerilla hareketini desteksiz bırakmayı amaçlıyordu. Ancak kitleleri hedef alan bu terör için Türkiye kamuoyunun ikna edilmesi gerekiyordu. İşte PKK'nin ayaklanma çağrıları, devlete bu olanağı sağladı. O nedenle Türk basını PKK'nin ayaklanma hazırlıklarını manşetlerden ve büyüterek verdi. Eğer ayaklanma devrimci bir taktik olsaydı, basın bu yöndeki çağrıların üzerini örtecekti. Bu gerçek, bir devrimci örgüt için yeterince uyarıcıydı. Ne var ki PKK önderliği kendi örgütünü bir kez 'Yeni Dünya Düzeni'nin

kapanı içine sokmuştu ve buradan çıkacak yeni politikalar üretemiyordu.

2000'e Doğru Genel yayın Yönetmeni Ferit İlsever, bu koşullarda Bekaa'ya giderek Abdullah Öcalan'a buradan yazılan gerçekleri anlattı ve ayaklanma laflarının devlet terörü için elverişli bir zemin yarattığını bütün kanıtlarıyla anlattı. Bu görüşmeden sonra Abdullah Öcalan, *2000'e Doğru* aracılığıyla Nevroz'da ayaklanmaya hazırlanmadıklarını açıkladı*. Bu açıklama çok olumlu bir hava yarattı, devletin bahar provokasyonu için elverişsiz bir kamuoyu oluşturdu. Ne var ki, devlet operasyoncuları da boş durmadılar. Apo'nun ağzından yeniden kanlı açıklamalar aldılar ve "yüzbinlerin kanının akacağı" türünden demeçleri manşetlerden verdiler. Apo, devlet basını tarafından provokasyona olanak sağlayacak bir çizgiye çekildi. PKK'nin organları, hiç sıkılmadan Ferit İlsever'in "devlet tarafından" gönderildiği türünden yazılar yayımladılar. Aslında bu yazılar, onları devletin oyununa getiren mantığı yansıtıyordu. Devlet o sıra PKK'den barış çağrıları değil, kanlı beyanatlar istiyordu ki, kitleleri hedef alabilsin. PKK, devlet istediği zaman "ayaklanma" gevezeliği yaptı. Eğer barışçı çözüm isteği o zaman kararlı ve açık bir tutumla ortaya konsaydı, halk hareketinin atak yapacağı bir demokrasi süreci başlar ve emperyalist inisiyatife karşı konurdu. Tam tersine halk hareketi bahar operasyonuyla pasifize edildikten ve sınırötesi harekâttan sonra bugün yapılan tek yanlı "ateşkes", artık emperyalizmin ve devletin dayattığı bir ateşkesti. Bu tür girişimler önceki süreç görülerek ve zamanında yapılsaydı çok önemli demokratik gelişmelere yol açardı.

Biz bugün PKK yönetiminin barış politikası izlemesini eleştirmiyoruz, siyasal çözümü ne zamandır savunuyoruz. Ancak şu soruyu halkın değerlendirmesine sunuyoruz: PKK, madem barışçı çözüm isteyecekti, bunu niçin halkı ezdirmeden önce gündeme getirmedi? Burada süreci okumada önderliğin yetersizliğiyle ilgili bir sorun vardır.

Barış, her zaman güçlü olanın belirlediği sonuçlar getirir. Kitle hareketi inişe geçmeden, halkın umutlu ve kendine güvenli olduğu sırada yapılacak bir siyasal çözüm girişimi, halkın yararına sonuçlar ge-

* "Apo'nun Bahar Politikaları", *2000'e Doğru*, sayı 11, 19 Mart 1992.

tirirdi. Oysa bugünkü girişimin barışçı sonuçlar doğurması kuşkuludur. ABD senaryosuna katılmak, barışçı değil kanlı süreçleri tahrik edecektir. Bu gerçek de bir süre sonra ortaya çıkacaktır.

PKK'nin 1992 Nevrozu öncesinde yaptığı diğer önemli hata ise, "Botan-Behdinan hükümeti" projesidir. Bu proje, gerçekçi olmayışı bir yana, Kürt örgütlerini karşıya almıştır. PKK, Güney Kürdistan örgütlerinin etki alanı üzerinde iddialı bir girişimde bulunacağını ilan etmekle, devlet operasyonu öncesinde Kürt örgütlerinin hepsiyle cephe cepheye geldi. PKK, madem daha sonra Kuzey Irak'ın Kürt örgütleriyle anlaşacaktı, niçin onları karşıya iten politikalar benimsedi? Sınırötesi operasyona ve Kürt-Kürt çarpışmasına giden süreçte, böyle ağır politik hataların bedeli, daha sonra Kürt-Kürt çarpışmalarıyla ve sınır ötesi operasyonla ödendi. PKK'nin Kürdistani Cephe ile savaşacak konumlara düşmesi kuşkusuz yalnız PKK'nin hatasıyla olmadı.

Ancak burada başkalarının hatasına vurgu yapmanın devrimci bir yararı yoktur. Madem böyle bir tehlike vardı, o zaman o tehlikeyi önleyecek politikalar geliştirilmeliydi. "Botan-Bahdinan hükümeti" projesi, halklara hiçbir yarar getirmedi, tersine Kürtleri bölen ve emperyalist senaryoyu güçlendiren sonuçlar doğurdu.

Kürt-Kürt Savaşı ve Sınırötesi Operasyon: Kürt-Kürt savaşının nasıl büyük bir tarihsel yanılgı olduğu bugün çok daha iyi görülüyor. Körfez Savaşı'nda ABD emperyalizmine karşı Arap halkının yanında tavır almayan ve ABD başarısının kendileri için olanaklar yaratacağını düşünen Kürt liderleri, bu çizginin kendilerini Kürtler arası savaş noktasına getirdiğini görmelidirler. Çünkü emperyalist başarının planı, bölge ülkeleri ve halkları arasında çatışmalar yaratma üzerine kurulmuştu. Emperyalist başarının kendisi, bölge ülke ve halklarını daha derin ayrılıklara itiyordu. ABD'nin Körfez saldırısı Irak'ı bölge güçlerinden tecrit ederek başladı. "Yeni Dünya Düzeni"nin bölgeye yerleştirilmesi için diğer direnme mevzilerinin de çökertilmesi gerekiyordu. Emperyalizmle şu veya bu oranda çelişmesi olan bütün güç ve örgütler bu gerçeği görmek durumundaydılar. "Yeni Dünya Düzeni"ne cepheden karşı koymak ile onunla bütünleşmek dışında bir seçenek yoktu. PKK önce tarafsızlaştırıldı, şimdi ise "Yeni Dünya Dü-

zeni"nin içine çekiliyor. Kürt-Kürt savaşı ise, "Yeni Dünya Düzeni"nin olgusuydu. "Küreselleşme" sürecinin ilerlemesi için, ezilen uluslar birbirini kıracaktı. Kürdün Kürdü kırması da bunun gereği oldu. Türk devletinin sınırötesi operasyonu, emperyalizmin Ortadoğu'da oluşturduğu koşullardan yararlanılarak gerçekleştirildi. Körfez Savaşı, Kuzey Irak'ta otorite boşluğu yaratmış ve Güney Kürdistan'ı ekonomik olarak hem emperyalizme hem de Türk devletine muhtaç ve bağımlı hale getirmişti. Emperyalizmin çıkarları açısından bakıldığı zaman, Batı devletleri ve Türkiye'ye bağımlılık dışında bir seçenek bırakılmamıştı. Sınır da kalmadığı için, Türkiye böyle bir operasyona girişebilirdi. Öte yandan Çekiç Güç getirilmiş ve Türkiye'ye yerleştirilmişti.

PKK'nin Çekiç Güç konusundaki tavrı ABD senaryosunda rol alma düşüncesinin uyanmakta olduğu işaretini veriyordu. PKK, başlangıçta Çekiç Güç'e karşı, dilinin ucuyla bazı itirazlar yöneltir gibiydi. Ama bu açıklamaların bütünüyle görünüşü kurtarmaya yönelik olduğu ortaya çıktı. Son Çekiç Güç oylamasında HEP milletvekillerinden bir tekinin bile karşı oy vermemesi dikkat çekicidir. Sekiz milletvekili Çekiç Güç gibi emperyalist bir kuvvete evet demiş, Türkiye devletiyle de özdeşleşmiştir. PKK önderliği, Kürt milletvekillerinin Çekiç Güç'e karşı oy kullanmamalarını istedi. Demek ki, artık PKK HEP'in politikalarını etkileyemiyor, fakat HEP PKK'yi emperyalist ülkelerin dayattığı çizgiye çekiyordu.

Aslında bu süreç, HEP'in kurulduğu zaman başladı. HEP'e Türk hâkim sınıflarının yüklediği misyon buydu. Daha önemlisi Batı'nın büyük devletleri HEP'te böyle bir işlev gördüler. HEP, Kürt burjuvalarının inisiyatifini yürütüyordu. Bu nedenle Türkiye hâkim sınıflarıyla güçlü bağlara sahipti. SHP'den koparak kurulması da, bu özelliğini yansıtır. PKK, başlangıçta HEP'in bu niteliklerini saptadı, hatta "hain" vb aşırı değerlendirmelerle sol hata yaparak HEP'i düşman ilan etti. Ancak aniden politika değiştirerek PKK liderinin birçok kez açıkladığı gibi, HEP'e verilen misyonu geçersiz kılmak amacıyla olaya müdahale etti. Bu müdahale sonrasında PKK, yasal örgütlenme alanın kontrol ettiğini düşünüyor ve bunu dile getiriyordu. Önceleri gerçekten de böyle bir durum vardı. Ancak süreç içinde HEP'in po-

litikalarının adım adım PKK'ye geçtiğini gördük. HEP PKK'leşmedi, fakat PKK HEP'leşti. Çünkü HEP, PKK'nin gördüğünün ötesinde bir güce sahipti. O güç, "Yeni Dünya Düzeni" projesinden ve bu proje içinde yer alan Türkiye hâkim sınıflarından geliyordu. Türk devletini yönetenlerin bu süreçte kendinden emin ve sabırlı bir tavır gösterdikleri de kaydedilmelidir. Cumhurbaşkanı Özal, ANAP iktidarı döneminde HEP için özel bir yasa çıkartırarak, o zamanın parasıyla 2 milyarın üzerinde devlet yardımı almasını sağladı. Seçime katılma hakkı olan İşçi Partisi partilere devlet yardımının dışında bırakılırken, seçime katılmak için gerekli koşulları henüz oluşturmamış bir partiye özel yasayla böyle olanak sağlanması anlamlıydı. Bu politikanın bir devamı olarak Sosyalist Parti hızlı bir süreçle ve ordu hiyerarşisinin baskısıyla kapatıldı.

HEP, Batı devletlerini iknayı politikasının eksenine oturttu. Bu tavır Türk devletinin bazı kesimlerini rahatsız etmekle birlikte kapitalist sistemi düzleminde Türk devletiyle buluşma anlamına da geliyordu. Batı devletleri Paris ve Stockholm Kürt kongrelerini toplayarak Kürt örgütlerini yönlendirmeye başladılar. PKK, o zaman bu girişime karşı çıkıyordu, fakat zamanla kendisi de Paris-Stockholm çizgisine çekildi. Türkiye'de Birleşmiş Milletler'e dilekçe girişimi bu açıdan çok anlamlıdır. Birleşmiş Milletler, emperyalist büyük devletlerin yönlendirdiği, daha iki gün önce ABD'nin Irak'a saldırısının yasal gerekçesini veren kurumdu, "Yeni Dünya Düzeni"nin uluslararası örgütü olarak kullanılıyordu. Birleşmiş Milletler'e çıkarılan çağrılar, sonuç olarak Kürt sorununu çözmeleri için, emperyalist devletlere başvurmaktan başka bir anlama gelmiyordu. İşçi Partisi'nin yöneticileri olarak BM dilekçesini imzalamayı bu gerekçeyle reddettik. HEP yöneticileri Batı başkentlerinde emperyalist devletlerin desteğini arama kampanyaları yürüttüler. Aslında HEP'i bu misyona dünya sermayesi çekmişti. PKK ise, HEP'e bu misyonu kendisinin verdiğini düşündü. Büyük balık kendi alanına giren küçük balığı yutar. PKK, Batı'lı devletleri kendi halk iktidarı amacı için kullanamadı, ama Batı devletleri PKK'nin "halk iktidarı" programını tasfiye edip, onu kendi "Yeni Dünya Düzeni" programına katabilirdi ve bugün böyle kritik bir aşamaya gelinmiştir. PKK önderliği, HEP'in ve diğer Batıcı Kürt ör-

gütlerinin programını benimsemiş bulunuyor. Kürt örgütleri, Kürt halk hareketinin zayıflamasından yararlanarak PKK'ye Batıcı çözümü dayattılar.

PKK'nin bu dayatmaya sonuna kadar teslim olacağı düşünülemez. Özellikle yoksul köylü tabanı ve bugüne kadar mücadelenin yarattığı anti-emperyalist ve sosyalist birikim, önemli bir güvencedir. Kürt halkının anti-emperyalist çıkarları da bu çizginin sürekli izlenmesine izin vermeyecektir.

"Sömürge Kürdistan" Tezinin Rolü

Varılan yer, "Sömürge Kürdistan" tezinin iflas ettiğini gösteriyor. Kürdistan'ın Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında paylaşılmış bir "sömürge" olduğunu öne süren görüşün en önemli özelliği, sömürgeciliği emperyalizmden koparması ve emperyalizmi gözardı etmesiydi. Emperyalizm kaynaklı tez, ancak sahibinin işine yaryabilirdi ve bugüne kadar yaşanan bütün deneylerde böyle bir işlev gördü. "Sömürge" tezi, bugün Çekiç Güç'ün tezidir.

"Sömürge" teorisi, Kürt halkını bölge halklarından tecrit etmekle kalmamış, Kürtler arası savaşın gerekçelerini de yaratmıştır. Her ülkenin Kürtleri kendi sömürgecilerine karşı komşu "sömürgeci" ile işbirliğine gidince, cephe cepheye gelmişlerdir. Bu trajik olay, İran-Irak savaşından sonra Türk ordusunun 1992 sonbaharındaki sınırötesi harekâtı öncesinde bir kez daha yaşandı. Sonuç olarak "sömürge" tezi Kürt halkının birbirine kırdırılmasına ve ezdirilmesine yaramaktadır.

"Sömürge" tezi, emperyalist sistemi hedef almadığı için, Kürt halkının kurtuluşunu ve iktidar amacını çıkmaza sokuyor. Bulunduğu ülke halkıyla birlikte iktidar hedefine yönelmeyen siyasi programlar, Kürt halkını yalnızlığa ve bölünmeye mahkûm ediyor. Somut olarak bakalım. Bırakalım Türkiye'nin diğer bölgelerini, Antep, Maraş, Malatya, Erzincan, Erzurum, Kars'ın Türk köylüsüne Kürt örgütleri nasıl seslenecektir? "Kürdistan'ı sömürge olmaktan kurtaracağız, bizi destekleyin" mesajının bu bölgede yaşayan halk kitlelerini birleştirme şansı yoktur. Tersine bu mesaj farklı uluslardan köyleri birbirine karşı

güvensiz bir ortama itecektir. Biricik devrimci çağrı, halkların ortak iktidarı için birlikte mücadele çağrısıdır.

Dörde bölünmüş olan Kürt halkının önüne tarih iki seçenek bırakmıştır: Biri, bulunduğu ülke halkıyla birleşerek halk devrimini yapmak ve halkların "Ortak Evi"ni kurmaktır. Bu seçenek; bölgedeki devrimci gelişmelerin dinamiğini ateşlediği için, bölünmüş Kürt halkının birleşme olanaklarını da yaratır. İkinci seçenek ise, Kürt sömürücü sınıflarının çıkarlarını emperyalist çıkarlara sımsıkı bağlıyor. Bu seçenek, bugün özellikle vahim bir rol oynama tehlikesini içeriyor.

Emperyalizm, kendi "küreselleşme" sürecini milletleri birbirine boğazlatarak yürütüyor. Balkanlar ve Kafkaslar'da yaşanan budur. "Ulusal devlet" projeleri, emperyalizmden kurtuluş amacından koparıldığı zaman, ezilen uluslar arasında sonu gelmeyen, kanlı savaşların ideolojik kışkırtıcısı oluyor. Hemen hemen hepsi çeşitli ulusal gruplardan oluşan ezilen dünya ülkeleri, bu yoldan büyük felaketlerin içine itiliyor ve köleleşiyorlar. Ezilen Dünya, bugün Ekim Devriminden sonra yaşanan 70 yılın tersine yeniden sömürgeleşme sürecine girmiştir.

Ezilen ülkelerin burjuvazileri kompradorlaşmakta ve geçmişte kazanılan bağımsızlık mevzileri emperyalizm tarafından yıkıma uğratılmaktadır. "Sömürge Kürdistan" tezi, işte bu durumda bütün Ortadoğu'yu yeniden sömürgeleştirmenin hizmetindedir.

"Sömürge" tezi, Kürt hareketlerini örgütlenme planında da çıkmaza sokuyor. Bu teze göre, sömürge olan Kürdistan halkı ayrı örgütlenecektir. Aynı burjuva-toprak ağası iktidarının hâkimiyet alanındaki ulusların emekçileri ayrı çatılarda örgütlenmeye yöneltiliyor. Böylece emekçi sınıfların güçlerini en sıkı biçimde birleştirmelerinin önüne set çekiliyor ve işçi sınıfı uluslara göre bölünüyor.

Ayrı örgütlenme, 1980 sonrası koşullarda Kürt öncü güçlerinin bir atak yapmasına olanak verdi. Ama 1990 Kasımında yazdığımız "Güneydoğu Raporu"nda belirttiğimiz gibi, artık koşullar devrimi ilerletmek için birlikte mücadele ve ortak çatılar yaratma gereğini zorluyordu*. Ayrı örgütlenme yoluyla devrimci adımlar atmanın yolu tıkanmıştı. 1989 Baharı'yla birlikte yükselen işçi hareketi, ortak mü-

* Bkz. *Teori* Dergisi, Şubat 1991, s. 36.

cadele ve ortak örgütlenmenin koşullarını yaratmıştı. Emekçi hareketinin 1980 sonrasında Türkiye'de inişe geçtiği koşullarda ayrı mücadele ve örgütlenme yoluyla tarihin önünü açan Kürt halk hareketi, halk iktidarı hedefine ilerleyebilmek için yükselen işçi hareketiyle ortak çatılar yaratmak ihtiyacıyla karşı karşıya bulunuyordu. ABD'nin bölgeye Körfez Savaşı'yla "Yeni Dünya Düzeni"ni dayatması, ortak örgütlenmeyi daha da zorunlu kıldı. Çünkü bu emperyalist saldırı, ancak ezilen ulusların hem mücadele alanında hem de örgütsel düzlemde daha sıkı birleşmelere gitmesiyle göğüslenebilirdi. Bu gerçek görülmediği zaman, arkada kalan dönemde kazanılan güçlerin dağıtılması tehlikesi vardı. Ne yazık ki, yaşanan olay budur.

Günün Önemli Gerçeği: Halk Barış İstiyor

Kürt sorununda yeni süreci belirleyen etkenler arasında, halkın barış talebine dikkat çekmek gerekiyor. Kuşkusuz barış, her zaman halkın özlemidir. Ancak burada da genel özlemin ötesinde, güncel ve yakıcı bir barış talebinin altını çiziyoruz. Türkiye halkı, doğusu batısıyla "artık kan akmasın" diyor. Hem Mehmetçiğin anasının ve nişanlısının talebidir bu, hem de Memo'nun. Ancak günlük hayatını terör altında ve arkasında yıkılmış evler bırakarak gittiği şehir kenarlarında büyük acılar içinde sürdürme çabasındaki Kürt halk kitleleri bu ihtiyacı çok daha derinden duyuyorlar. Bu olguyu belirlemek, bugün çeşitli güçlerin Kürt sorununa ilişkin politikalarını anlamak bakımından zorunludur.

Devlet, bilerek uyguladığı yoğun terörle bu barış özlemini dayatmıştır ve eski statüyü de bu sayede sürdürmek peşindedir.

ABD, çeşitli tertiplerle bölgede savaşlar kışkırmakta, arkasından halk kitlelerinin yaşadığı felaketlerden yararlanarak barışın koruyucusu rolünde ortaya çıkabilmektedir. Çekiç Güç, "barışı korumak" gerekçesiyle bölgeye yerleştirilmiştir. ABD'nin bütün müdahalelerinin gerekçesi "barış"tır. Yine, ABD, Türk devletinin kitleleri hedef alan terörünü destekledikten sonra, halkın barış talebinin içinde

mücadele olanakları daralan PKK'yi kendi "Yeni Dünya Düzeni" projesinin içine çekmektedir.

İşçi sınıfı devrimcileri, barışçı bir dünyanın biricik kalıcı zemini olan sınıfsız toplum için mücadele ederler. Öte yandan savaşa genel bir ilke olarak karşıdırlar; ancak emperyalizmin ve hâkim sınıfların şiddet uygulamaksızın düzenlerini sürdüremeyeceklerini de bilirler ve bu şiddeti emekçi yığınların gücünü örgütleyerek ve seferber ederek alt edecek bir mücadele çizgisi izlerler. Başka deyişle mücadele biçimlerini belirleyen, halkın durumu ve katılımıdır. Türkiye solcularının önemli bir kesimi, halkın belli mücadele biçimlerini pratikte benimsemesinin, öncünün iradesiyle değiştirilemeyen nesnel bir durum olduğunu görmemiştir. Oysa kitle hareketinin iniş çıkışları ve bir biçimden bir biçime sıçramaları, nesnel süreçlerdir. Öncü, bu süreçleri doğru tahlil ederek hızlandırır ve bu süreçlerin yarattığı fırsatları yakalayarak kendi iktidar amacı ile değerlendirir.

Bugün hangi nedenle olursa olsun, halk barışçı süreçlerden yanadır, siyasal çözüm istiyor. Öncü de bu gerçeği saptamak ve ona göre politikalar üretmek durumundadır. İşçi Partisi, bu nedenle 1991 yılından beri siyasal çözüm üzerinde durmaktadır. Kaldı ki, *emperyalizmin ulusal gelişmeleri derinleştirmek istediği bir dünyada, ulusal sorunları barışçı yoldan çözmeye çalışmak, çoğu zaman antiemperyalist bir tutuma da denk düşer.*

Bu gerekçeler bugün doğru politikanın barışçı çözüm talebine sahip çıkmak olduğunu gösteriyor. Ancak barışı emperyalistlerden beklemek ve onların projeleriyle bütünleşmek, büyük bir yanılgıdır. Çünkü somut olarak bu proje, Türkiye'ye ve Ortadoğu'ya barış değil, kanlı çatışmalar getirecektir. O nedenle barış isteyen herkes, öncelikle emperyalist inisiyatifin kırılması için mücadele etmelidir. Barış, ancak halk inisiyatifinin eseri olabilir. Bölge güçleri de, kendi aralarındaki çatışmalardan kârlı çıkmayacaklarını anladıkları ölçüde, bu halk inisiyatifiyle göreli uyumlu konumlara girebilirler. Çünkü bölgede barış, bölge halklarının yanında bölge ülkelerinin de ihtiyacıdır, yoksa emperyalizmin ihtiyacı değil.

Yalnız barış değil, özgürlük, eşitlik ve demokrasi isteyen herkes, emperyalizme karşı mücadele etmek durumundadır. Bugün em-

peryalizm, dünya ölçeğinde demokrasi düşmanlığının ekseni ve sosyo-ekonomik omurgasıdır. Türkiye dahil, bölgemizde ulusal baskı uygulayan bütün güçlerin temel dayanağı emperyalist sistemdir. Kürt sömürücü sınıfları da, bu emperyalist-kapitalist sistemin parçası oldukları için ulusal bağımsızlık ve eşitlik mücadelesini kalıcı sonuçlara götüremezler. Halkların proletarya önderliğinde ortak halk iktidarı için ortak mücadele programı bu gerçekten çıkar.

Olası Gelişmeler

PKK'nin Batılılaştırması sürecinden kâr sağlayan güçlerin başında, ABD geliyor, daha sonra da Türk devleti. Bu sürecin Ortadoğu'da İsrail'i ve Suudi Arabistan ile Körfez şeyhliklerini güçlendireceği de kolayca saptanabilir.

Kayba uğrayan güçlerin başında ise, Kürt halkı, bütünüyle Türkiye halkı ve Ortadoğu halkları var. ABD'nin hizaya getirmek istediği Irak ve İran yönetimleri için de yaşanan süreçte kayıplar gözüküyor. Aslında bu süreç ABD'nin kontrolü dışında hareket etme girişiminde bulunacak her güç için tehlikeler içeriyor. Elindeki kartları güçlendiren ABD, bugün bütün bölge güçlerini daha çok tehdit etme olanağını da ele geçirmiştir. Türkiye politikasında ABD denetimi dışındaki girişimler de bu tuzaklarla karşı karşıyadır.

PKK, bir taraf olmaktan çok, büyük devletlerin ve bölge güçlerinin değerlendireceği bir örgüt olmayı şimdilik kabullenmiştir. İçine girilen politikanın başka bir anlamı yoktur. Nitekim PKK lideri bunun farkındadır, dahası bu konumunu kullanmaya çalışmaktadır. Kendisiyle Rafet Ballı'nın yaptığı röportajda, ABD'den yararlanma çabalarını üstelik abartarak açıklamaktadır. Abdullah Öcalan, Türkiye hâkim sınıflarını ABD'ye yaklaşmakla tehdit etmekte, onlara 'sizinle aynı ipte oynamaya başlıyorum' mesajını vermektedir*. Balkanlar'da, Ege'de, Kıbrıs'ta, Kafkaslar'da sorunları olan ve Orta Asya ile bağlar geliştirmek isteyen Türkiye, bu tehdidi en azından incelemek durumunda kalmaktadır.

* "Apo ABD'ye Güveniyor", *Milliyet*, 21 Mart 1993.

Böylece "İkinci Cumhuriyet" projesi Türkiye'ye PKK aracılığıyla da dayatılıyor. Bu proje, "Yeni Dünya Düzeni"nin ülkemize biçtiği rejimdir. Türkiye hâkim sınıflarının emperyalizme en bağımlı kesimlerince gündeme getirildi. Batıcı Kürt örgütleri bu projeye ilhak edildiler. Şimdi ise PKK de bu projenin içine alınmaktadır. Nitekim PKK'nin Türkiye kökenli diğer Kürt örgütleriyle aynı paralele girerek benimsediği program, Tanzimatçılıktır; Batıcılıktır.

PKK, "Yeni Dünya Düzeni"nin Kürt sorununda yol aldığını saptayınca, kendisine bu düzen içinde bir yer açmaya yönelmiştir. Oysa bu alan daha önce Batı'lı ülkelerde üslenen ve Kürt sorununu emperyalistler marifetiyle çözmeye yönelen, Kürt halkından kopmuş ve mültecileşmiş örgütlerce işgal edilmişti. Bu durumda PKK lideri, mültecileşmiş Kürt gruplarının programlarını benimseyerek kendine bir işlev bulmaya çalışıyor. Kuşkusuz bu çizgide bazı olanakları da elinde tutmaktadır. Mülteci grupların ülke toprağında önemli bir güçleri yokken, PKK belli bir kitle temeline sahiptir. Gücü olmayan örgütlerin satranç tahtasında kendilerini sunabilme olanağı zayıfken, PKK yönetimi bu olanağa sahip olduğunu düşünüyor. Ne var ki, belli engeller de var. PKK, sosyalist bir programla çıktı ve uzun süre emperyalizme karşı tavır aldı. Bu çizgisi sayesinde yoksul köylü kitleleriyle birleşti. Şimdi girilen çizgi, dayanılan toplumsal gücün çıkarlarıyla bağdaşmıyor.

PKK önderliği, öyle gözüküyor ki, önümüzdeki dönem ABD'ye ve Batı devletlerine Kürt ulusunun temsilcisi olduğunu kabul ettirme çabasında ağırlık verecek. Talabani ve Barzani'nin temsil ettiği örgütlerle anti-emperyalist bir zeminde yürütülen rekabet, bu kez onların zeminine geçerek sürdürülecek. Aslında bu çizgi, PKK'yi bugünlere getiren misyonun terk edilmesi anlamına gelir ve bu nedenle içinde önemli çelişmeleri ve çıkmazları da barındırır.

Ortadoğu düzleminde bakıldığı zaman, bu süreç daha büyük çatışmaların koşullarını hazırlıyor. ABD'nin "Türkiye himayesinde Kürdistan" senaryosu, Türkiye ile İran, Irak ve diğer Arap ülkeleri arasında düşmanlıklar kışkırtmaktadır. Türkiye-İran savaşı ve su savaşı senaryoları, Batı başkentlerinde ne zamandır dillendiriliyor. Aslında ABD politikası, Türkiye himayesinde bir Kürdistan'ı bile öngörmüyor.

Ne var ki, böyle bir sürecin tahrik edilmesi, Kürt sorunundaki çözümsüzlüğü derinleştirecek ve başta Kürt halkı olmak üzere bütün bölge güçlerini daha yıpranmış ve zayıf konumlara düşürecektir. Ortadoğu ülkeleri birbiriyle itişip kakışırken, ABD hegemonyası daha da ağırlaşacaktır.

Bu tablo karşısında biricik seçenek, emperyalist inisiyatife karşı, bölge halklarının ortak inisiyatifini geliştirmektir. Bölgenin yerli güçlerinin çıkarı da buradadır.

Politikalar

1. *Emperyalist inisiyatifi kırmak:* Bugün net ve köşeli olmayan politikalara hayat hakkı yoktur. Gerçekleri halka anlatma görevi, bir kez daha işçi sınıfı öncüsünün omuzlarındadır. Kürt örgütlerinin Batılılaşma hastalığına yakalanmaları karşısında, emperyalist çıkar ve oyunları açıklamaktan çekinmek, en başta Kürt halkının geleceğine karşı büyük sorumsuzluk olur. "Aman Kürt halkının eğilimlerini dikkate alalım" yolundaki uyarılar, aslında başka bir içerik taşıyor. Antiemperyalist konumlar, ancak bu tür "sağduyu" çağrılarıyla zayıflatılabilir. Oysa bugün çok sağlam bir duruşa ihtiyaç vardır. Özellikle Kürt halkına, Batı'nın özgürlük ve demokrasiyi temsil eden bir sistem olmadığı anlatılmalıdır. Büyük demokratik devrimlerin Batısı, bugün emperyalizmin çürüyen Batısı haline gelmiştir. Batı, dünya sermayesinin tahakkümünün adıdır; bir sosyo-ekonomik sistemdir. Bu sistemde ezilen halklara ve emekçi sınıflara ezilmek ve hor görülmek dışında bir çözüm bulunmuyor. Birleşmiş Milletler kapılarında aranacak bir özgürlük veya barış yoktur, ama kanlı felaketler vardır. AGİK benzeri süreçler de, "Yeni Dünya Düzeni"nin hukukunu getiriyor. Emperyalist devletlerin Kürt sorunundaki inisiyatiflerini kırmak, bugün Kürt halkı ve bütün Türkiye halkı için yaşamsal bir ihtiyaçtır.

2. *Enternasyonalizm ve kardeşlik:* Emperyalist inisiyatifin daha büyük ölçeklerde harekete geçirebileceği ulusal düşmanlıklara ve mil-

liyetçiliğe karşı enternasyonalizmi ve kardeşliği savunmak, bugün daha önemli bir görev haline geldi. Halkları birbirinden ayıracak eğilimleri güçlendiren propagandalardan dikkatle sakınılmalıdır. Halkların birlikte çözüm araması ve mücadelesi, ulusal hakların ve eşitliğin biricik anahtarıdır. Bu saptama, özellikle bugünkü koşullarda geçerlidir.

3. Barış: Emperyalistlerin ve hâkim sınıfların "barış" demagojisi çürütülmeli, halkın barış özlemine ve talebine sahip çıkılmalıdır. Kalıcı bir barışı ancak halk inisiyatifinin getireceği kavratılmalıdır.

4. Kürt halkının hakları: Özellikle Türkiye işçi sınıfının Kürt halkının özgürlük, eşitlik taleplerine sahip çıkması ve gönüllü birlik seçeneğini gündeme sokması, Kürt halkı için somut ve uygulanabilir bir seçenek yaratacaktır. Kürt halkına "koruma" vaat eden emperyalist yalanları boşa çıkarmanın biricik etkili yolu, Kürt halkı üzerindeki devlet terörüne karşı kararlı bir mücadeleyi bütün ülke düzleminde başarmaktır.

5. Kürt örgütleriyle dostluk: Kürt örgütleri arasında emperyalizme karşı demokratik içerikli bir mücadele geliştirmek amacını taşıyan yakınlaşma ve dayanışma girişimleri desteklenmelidir. Bu tür güçbirliği çabalarının Türkiye halklarının bütün demokratik örgütlerini kucaklaması için çalışılmalıdır. Kürt halkının örgütlerine dostluk tavrında titizlikle ısrar edilmelidir.

6. Güncel talepler: Bugünkü koşullarda, özellikle şu talepler öne sürülmelidir:

—Kürt sorununun ceza tehdidi dışında özgürce tartışılması için Anti-Terör Yasası kaldırılmalıdır.

—Kürt siyasal parti ve örgütleri serbestçe kurulmalıdır.

—Genel af çıkarılarak kan dökülmesini durduracak en etkili önlem alınmalıdır.

—Kürt realitesi anayasada tanınmalı ve Kürt halkının demokratik ve ulusal hakları gerçekleştirilmelidir.

7. Yerli güçlerin diyaloğu ve Kürt haklarının gerçekleştirilmesi: Emperyalist inisiyatifi zayıflatmak, halkların devrimci çözümünü güçlendirmek amacıyla, Kürt sorununun bölge güçleri arasında diyalogla çözülmesi yönündeki girişimler desteklenmelidir. Bu bağlamda Türkiye, İran, Irak, Suriye ile Kürt örgütlerinin bir araya gelerek emperyalist devletleri dışlayan bir çözümün yolunu açmaları yolundaki gelişmeler olumlu karşılanmalıdır. Bu yöndeki girişimleri tutarlı konumlara ilerletmek için, milliyetçiliğin bölge uluslarını böldüğü anlatılmalıdır. Aynı şekilde Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarını gerçekleştirmenin, bölge halkları ve ülkeleri açısından yakıcı bir ihtiyaç olduğu kavratılmalıdır. Bölgede emperyalizme karşı ortak bir tavır geliştirme ihtiyacının önündeki merkezi sorun, Kürtlerin ulusal haklarını kazanmalarıdır.

Teori, Mayıs 1993

DOĞU PERİNÇEK'İN KİTAPLARI

Türk Sorunu
Anayasa ve Partiler Rejimi
Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet
Stalin'den Gorbaçov'a
Lenin Stalin Mao'nun Türkiye Yazıları
Abdullah Öcalan ile Görüşme
Parti ve Sanat
Kemalist Devrim-I
Kıvılcımlı'nın Burjuva Ordu ve Devlet Teorisinin Eleştirisi
Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek (Tükendi)
Anarşinin Kaynağı ve Devrimci Siyaset (Tükendi)
Doğru Eylem Nedir (Tükendi)
Türkiye Devriminin Yolu (Tükendi)
Kıbrıs Meselesi (Tükendi)
Sahte TKP'nin Revizyonist Programının Eleştirisi (Ek: Gerçek TKP'nin 1926 Programı) (Tükendi)
Faşizm Halkın Mücadelesini Durduramaz (Tükendi)
Sosyal Emperyalizm ve Revizyonizme Karşı 1970'te Açılan Mücadele (Tükendi)
Komintern Belgelerinde Türkiye 1-5 (Derleyen: Doğu Perinçek) (Tükendi) h.ş